

Vasile Voiculescu

POVESTIRI

VOLUMUL 1

CUPRINS:

SATUL MAGIC	2
PESCARUL AMIN	3
LOSTRIȚA	26
IUBIRE MAGICĂ	37
LACUL RĂU	72
ULTIMUL BEREVOI	83
ÎN MIJLOCUL LUPILOR	102
SCHIMNICUL	117
MISIUNE DE ÎNCREDERE	153
CAPUL DE ZIMBRU	180
CAPUL DE ZIMBRU	181
ISPITELE PĂRINTELUI EVTICHIE	202
CHEF LA MĂNĂSTIRE	260
BEHAVIORISM	291
CĂPRIOARA DIN VIS	316
TAINA GORUNULUI	331
ALCYON sau DIAVOLUL ALB	344
SAKUNTALA	376
POEMUL HANULUI CU URȘI	458
HANUL	458
URȘII	460
CĂMĂRILE ÎMPĂRĂTEȘTI	463
HORA	465
GROAPA ÎNGERILOR RĂI	472

SATUL MAGIC.

PESCARUL AMIN.

Nu se ține minte de când Dunărea, umflată de ploi și zăpoare, nu se mai vărsase atât de năprasnic ca în primăvara aceea. Fluviul era un imens șir de dâmburi rostogolitoare, din coastele cărora se năruiau afară din matcă puhoaie

nebune, ce împingeau, înghesuiau în bårdanele bălților, în câmpia oablă, în toate râurile și gârlele duiumurile de ape furioase ce nu-l mai încăpeau.

Și, cu ele odată, duiumuri de pește, de toate soiurile, de toate mărimile, de la somnii și crapii cât vițeei, la fâțișoarele cât găngăniile. Izbiți de sloiuri, buimăciți de mâl, târâți de iuțea vijelioasă a șihoielor, târbăciți de valuri, peștii căutau scăpare la maluri și curgeau de-a valma cu inundația, în toate bălțile, lacurile, ghiolurile, gârlele și prevalurile din laturi.

Vremea pescuitului întârzia. De Dunăre, nici vorbă. Dar chiar în bălțile neconținut frământate de năboaie nu se putea arunca plasă ori năvod: se făceau ferfeniță. Peștele, mahmur, se ținea numai la adânc, pe funduri, în nomoale și cotloane. Deasupra se învăluiau cârduri piuitoare de pescăruși, chitind zadarnic prada în undele sterpe. Roiuri de rațe fără de rost, liote de lișițe alungate, vârtejuri de găște deznădăjduite, spârcaci necăjiți, bătlani amărâți, babețe îmbufnate, cormorani bosumflați se foiau în toate părțile, căutând tihnă pentru puișat. Toți, oameni și lighioi, așteptau cu ochii pe mâniile dezlănțuite.

În sfârșit, pe la jumătatea lui aprilie Dunărea se îndură. Delta, scufundată în noiane, ieși din haos. Satele, până atunci ca niște cetăți asediate de hoardele apelor, se despresurară. Pustiul bălților prinse să se însuflețească. La limanuri, pe după coturi, se iviră tot felul de barcazuri vâslind spre așezările de pescuit.

Marea baltă a Nazărului își primi și ea oamenii. O ceată cu un brigadier în coastă, porni din sat, în câteva bărci, spre capătul de către Dunăre. Acolo, la coada ei, balta se leagă de fluviu printr-un grumaz, o gârlă, lungă de câțiva kilometri și îngustă ca la zece stânceni. Este Pocioveliștea, un vechi fund de albie, un preval, pe alocuri foarte adânc. Prin acest gâtlej năvălește o dată cu inundația sumedenie de pește în baltă. Și tot prin el fug înapoi când apele se trag, supte de Dunărea în scădere.

Atunci, la acea vreme potrivită a înapoierii, pescarii trebuie să le tăie calea, să nu scape în fluviu, unde-i cheamă aprinsele legi ale biologiei lor. Clipa prielnică o simt, cei dintâi, somnii... Ei dau semnalul și pornesc cu urdiile de crapi și celelalte seminții dunărene după ei, într-o migrare fantastică. E de ajuns o noapte, ca balta până atunci doldora să rămână săracă. Înștiințați de semnele adunate din străvechime, pescarii nu le dau răgaz. Cu multă vreme înainte ei se pregătesc de pândă și-i așteaptă la locuri prielnice, cu capcanele întinse.

Ca în toate primăverile, pocioveliștenii pătrunseră în gârlă și o străbătură mai mult de jumătate. Într-un loc prevalul se strâmtează dar repede, scăpat din strungă, el își lărgeste numaidecât albia într-un mare ochi de ape rotitoare, lat și adânc, după care se gătuie din nou, alcătuiind între cele două sugrumături o bulboană, un ghiol, prin care curge mai departe. Aici este vestitul vad de pescuit cu garduri al Pocioveliștii. Două rânduri de bulumaci, bătuți pieptiș de-a curmezișul gârlei, țin calea apelor: un rând la capătul de către baltă al bulboanei, celălalt la capătul de către Dunăre, între ele, ochiul ghiolului.

Scheletul capcanei, bulumacii negri, ieșiți ca niște catarge din apă, stau acolo neclintit de zeci și zeci de ani. Numai gardurile ce se încheie între ei se aduc din sat în fiecare primăvară.

Aici traseră oamenii luntrele la mal să descarce materialul pentru clădirea prinzătorii. Brigadierul se ițea de colo până colo, dând porunci anapoda: un ăla butucănos negru și buzat, făcut din proaspăt șef. Îngâmfat și gură mare, se căznea grozav să facă pe deșteptul. Altfel, prost pe toate părțile și în toate felurile.

— Amine, porunci el, văzând că oamenii habar n-au de el. Amine, hai sus.

Un pescar arătos se desprinsese din ceată și-l urmă. Amândoi, cățărați pe o grindă prinsă de-a lungul stâlpilor, ca o punte de la un țărm la celălalt, cercetară, loviră, hâțânară fiecare taraș în parte, ciocăniră, bocăniră de jur împrejur schelăria. Sub ei gârla curgea sumbră, iute și aspră din Dunăre spre baltă, printre bulumacii negri, de care se izbea cu un vuiet greu și înăbușit o duduială adâncă, subpământeană, ce umplea de freamăt neîntrerupt lemnăria și îi tremura și pe ei. Coborâră.

— Nici o grijă, încredința șeful pe oameni. Ține și o mie de ani... Le mai tragem niște maiuri în cap, numai așa, de petrecere.

— Tigvele, mă! Unde-s tigvele? se zborși către oameni.

Doi săriră într-o luntre, vâsliră până la cel dintâi stâlp, de care se căzniră să lege o tigvă goală. Curentul le-o smulgea din mâini ca vijelia un zmeu de hârtie. Legară apoi alta de piciorul din mijloc și o a treia de stâlpul de lângă malul dimpotrivă. Câteștrele trăgeau țință ca niște săgeți spre baltă. Sforile le zbârnâiau tari și încordate sârmă.

— Hm! Apele trag grozav la baltă. După tigve nici într-o săptămână nu se întoarce cumpăna. Tu ce zici, Amine?

— Ia fugi încolo, domle, cu copilăriile dumitale! Ce știu capetele alea seci? Nu te uita la față: apele își mută umbletele de la fund. Acolo se petrece întâi schimbarea. Dedesubt stau puterile.

— Ei, dar tu ce crezi? Pe când?

Amin nu spuse nimic. Gol, intră încet lângă mal, cu mâinile prinse în stuf. Dar apele nu-l răbdară. Îi loviră cu violență picioarele și-l răsturnară. Trebui să înoate până la un stâlp, de care să se cațere, ca să se întoarcă.

— Azi nu, poimăine seară vă spui, hotărî el, și se trase deoparte, să aprinză focul.

Zilele și nopțile următoare au stat pe rând cu ochii pe tigve și auzul ațintit la vâjăitul apelor, adulmecând o schimbare.

A treia seară Amin intră iar. Înainta greu până la întâiul stâlp. Apa îi venea la gât și-l bătea cu spume și bolboroseli. Pieptul, mâinile, picioarele îi zbârnâiau în chipuri deosebite, după deosebitele niveluri la care ședeau în gârlă, și pipăiau ca niște antene iuțelile curenților, duritățile ca de corp tare ale izbirii apelor în toate caturile trupului și trăgeau încheieri. Tălpile, mai ales, prubuluiau, măsurau, luau înștiințări despre gândurile apelor de la fundul

unde aleargă peștii. Se afundă, tot, de câteva ori; zăbovi în adânc și ieși, hotărât.

— De azi în trei zile trebuie să fim cu gardurile încheiate.

Tovarășii îl priveau întrebători.

— Lângă maluri apele se înmoaie. Nu mai trece mult și încep să se-ntoarcă.

— Dar mijlocul?

Și brigadierul arată spre chinga șihoaielor din miezul gârlei: se smucea învolburată și făcea să tremure stâlpii.

— Nici mijlocul nu mai are putere... L-am luat în piept. Balta umflată are să borască pe curând în Dunăre.

Și spuse asta parc-ar fi văzut-o aievea icnind.

— Păi nu vezi că n-au gând să intre în cumpănire? Apele Dunării stau tot mai sus, îl sâcâi șeful.

— Ce, eu parcă zic c-au intrat? Dar mi-am înfipt palmele pe fund. Gârla nu mi le-a mai smuls. Ba, uite, m-a lăsat să-i fur asta.

Și-și desfăcu pumnii plini de nisip.

— Nisipul ca nisipul, dar peștii? Că de ei este vorba. Mai urcă din Dunăre?

Și brigadierul, grozăvit, îl privea încruntat.

— Cât am prefirat apele nu s-a strecurat niciunul. Dunărea a întărcat, cum știi.

— Atunci ce fac?

Amin zâmbi.

— Stau în baltă, gata, strânși ca oștile, și așteaptă poruncă de la împăratul lor, vreun somn înțelept, să ne treacă pe sub nas cât stăm de vorbă și nu ne apucăm de treabă. Hai, băieți!

Și, fără să mai spuie altceva, înșfăcă o bucată de gard și intră cu ea în apă.

Lucrară toți noaptea întreagă la lumina stelelor și zilele următoare, goi, cufundați în apele iuți și reci, băjbâind fundurile, ca să potrivească lacătul, să înnoade bucățile de gard între stâlpi – pletosi și bărboși ca niște zei ai apelor, se afundau, ieșeau de sute de ori, gâfâind, ca să răsufle. Apele stingherite bolboroseau curgând deasupra lor, dar nu-i putură zăticni. Până-n a treia dimineață ghiolul, din fund și până de un stat de om deasupra feței, sta prins între două zăplazuri de șipci și trestii, prin pereții cărora gârla își strecura apele. Cele din urmă au fost alcătuite în gardul din fața bălții, clapele capcanei. Niște uși mlădii care se deschid cu mare meșteșug numai la apăsarea dinafară, din gârlă: ca la cursele de șoareci.

Când apele bălții se-ntorc năvalnice și curg înspre Dunăre, peștii năvălitori cu ele deodată împing, deschid clapele și intră în prinzătoare, în ghiol... Și nu se mai pot întoarce. Orice a căzut rămâne bun prins acolo. Al doilea gard din spate stă, neclintit, stavilă în cale.

Treaba s-a sfârșit, prinzătoarea este încheiată, așteaptă numai vânatul. Oamenii strânși de plecare își vorbesc la ureche. De acum înainte de jur

împrejur și până departe nimeni nu are voie să facă nici cel mai mic zgomot: peștele e nespus de temător. Sperios, se întoarce din drum...

Ca în fiecare an, Amin rămâne să vegheze singur, săptămâni în șir, peste toată mușenia meleagurilor. Nimeni nu-i spune măcar: „Amine, ai grijă”... Nici măcar neisprăvitul brigadier. E de prisos: toți știu bine că nu e altul mai iscusit, mai harnic, mai înțelept să cârmuiască cu putere și cuminte treburile și rânduielile gardurilor prin toate întâmplările ce ar veni peste ele.

Și tovarășii pleacă la alte cherhanale, pentru alte corvezi. Amin nici măcar nu-i petrece. Rămas dintr-o dată singur, ia în stăpânire singurătățile. Rar s-abate câte o pasăre. Uneori, diminețile și serile, intră sau iese vântul din frunzișurile sălcilor ori flutură fustele verzi de stuf ale malurilor.

De sus, de pe grinda întâiului gard, ca un comandant la prora unei corăbii pe jumătate scufundată și înțepenită între țărmuri, Amin veghează neconținut peste această împărăție închinată mușeniei. De acum încolo vremea toată și-o trece dând târcoale capcanei pe toate laturile. De zeci de ori se cufundă să dibuie pulsul gârlei, năzuielele curenților, să pândească punerile la cale ale peștilor, răsuflul bălții, uneltirile Dunării...

Așteaptă. Abia îmbucă fărâme de merindă rece. Se culcă rar, totdeauna în pielea goală, doarme iepurește, sare și iar aleargă să cerceteze. Așteaptă... Și iată, la început încet, pe nesimțite, ca la un uriaș ornic cu apă, balta își întoarce bășica prea plină și începe să-și răstoarne apele prisoselnice în cealaltă imensă bășică, Dunărea, care le soarbe în matcă... Întâi domol, apoi mai iute, tot mai repede, până ce gârla Pociovești, schimbată ca printr-o minune, curge furioasă de-a-ndoaselea, din baltă în fluviu, izbind în gardul dintâi, cel cu clapele.

Amin, într-o neconținută alergătură, când sus, pe puntea din față, când pe cea din spate, trebuie să se ație peste tot. Sub el gârla curge iute pe fundalul neclintit al unui neostoit subpământean dădăit. Apele, îngreuiate de piedica zăplazurilor, se încarcă de ciudă, curg dense, dure, ca de rece metal topit... Și întreaga alcătuire dădăie din rădăcinile-i afunde până-n vârful bulumacilor unși cu catran.

Amin priveghează neadormit. Simte cum curge sumedenia de pește în oborul închis, pe măsură ce gârla îi leapădă acolo și apoi își vede înainte de cale. Iar ghiolul se umple. Când vreun somn barosan, vreun crap de zeci de ocale se izbesc și pătrund prin strunga clapelor, gardul, înflorat, se cutremură. De cum cad în leasă, Amin îi urmărește cu ochii: îi cunoaște după vâlurarea ce fac spinările lor puternice pe fața undelor; și nu-i slăbește din priveghere până nu-i vede că se potolesc și se așază; stă gata să sară, dacă musafirii, năbădăioși, ar cerca să dea asalt gardurilor. Peștii nu renunță la scăpare: mereu năzuie la tălpile zăplazurilor, scormone dedesubt. Uneori izbutesc să dezgardine șipci, să rupă trestii, să sape hrube, pe unde răzbesc afară și fug în Dunăre. Amin simte: când peștele e afară din cale de liniștit, nu se învârtă în fața undelor, nu e nervos, nu se fugărește, e semn că se petrece ceva, lucrează la vreo gaură de scăpare.

Atunci Amin se scufundă, cercetează temeliile și dă ocol de-a bușilea pe sub stângenii de apă gardurilor. Găsește spărtura, iese pe mal îndată, înhață maldăre de șovar, saci cu pietriș, bolovani, le cară acolo la fund până dreghe stricăciunea și întărește temelia. Îndeletnicirea asta nu numai că nu-l obosește, îi place.

Amin are în toată făptura lui ceva de mare amfibie. Înalt, șui, cu pieptul mare, ieșit înainte și umflat pe lături, un piept larg cuprinzător, cu albia pântecului când suptă, când îmborțoșată cu aer, cu brațe lungi și palme late ca niște lopecioare, cu coapse și picioare așijderi deșirate, el se scurtează, și se lungeste în apă, zvâcnind ca broasca din arcurile încheieturilor de la toate măduarele. Pielea pe el, lunecoasă, nu are fir de păr, moștenire din moși-strămoși a neamului Aminilor, care se zice că s-ar fi trăgând din pești. Când iese din gărlă, el nu rămâne leoarcă: se zvântă într-o clipă. Tăbăcit de vânt și soare, e încrustat ca de niște solzișori: locurile porilor sunt astupate de mâl și de mătza peștilor, cu care neconținut se freacă în bulboană. Se poartă tuns mărunț și-și rade barba, ca atunci când se ridică din străfunduri să poată căsca ochii mari. Să nu-l orbească șiroaiele din părul căzut pe față. Din cel mai mare pescar al meleagului, stăpân din moși-strămoși, peste mai bine de trei sferturi din trupul bălții, cu valurile, acareturile și cherhanalele ei, pe Amin noua rânduială a dreptății averilor l-a pus paznic al gardurilor Pocioveliștii. El s-a mulțumit și cu atât, bucuros că-l îngăduie să aibă de-a face cu apa și peștii.

Aproape se împlinea săptămâna... Amin, la pândă sau pe grindă, iscodea întâmplările, când deodată, gardul de sub el, izbit cu furie, se clătină gata să se prăvălească. Prin aripile capcanei care pârâiră din țâțâni se rostogoli ceva năprasnic: abia zări fulgeratic spinarea unei nămestii ce undui o clipă la fața undelor, apoi se afundă în bulboană.

Ceva nemaiobișnuit, neașteptat căzuse.

Numaidecât o undă de pești din soiul celor ce stau lipiți pe funduri se ridicară speriați și se risipiră în toate părțile.

„Un somn uriaș”, își spuse Amin. I se mai întâmplase în viața lui de pescar. O fi poate cel care de câțiva ani bântuie balta, năvălit la prădăciuni și spaima copiilor la scaldă. Și se bucură. Are să se lupte cu namila, să o prinză. Numai de nu i-ar dărâma capcana în asalturile lui asupra gardurilor...

Dihania nu stă liniștită. Alte stoluri de pești stârniți din fund se ridică și se lasă, mutându-se de colo-colo.

„E bătaios”, își zicea pescarul.

Gardul din spate se cutremură iarăși de câteva ori; apoi se zgâlțâi cel din față. Inima lui Amin, o clipă, încremeni... Pe urmă, liniște în toată bulboana... Jigadina nu mai dăte nici un semn. Asta îl neliniștește și mai rău pe paznic. Ce face acolo în fund diavolul? Ce uneltește? Unde scormone? Și nu mai avu tihnă. De zeci de ori pe zi și tot de atâtea ori pe noapte se cufunda. La început pe dinafară capcanei, de teamă să nu-l plesnească năprasna cu coada, să-i frângă șalele ori să-i înhațe vreun mădular. Și veghea temeliile prinzătorii numai din părțile de către gărlă. Le căptușea cu bolovani, le întărea cu proptele. Și iar se

întorcea sus pe punte să spioneze mișcările fiarei. Nu izbutea însă s-o dibuie: jigadia se ținea numai la fund. Nu țâșnea lacom în fugăreala prăzii.

„E sătul, își spunea Amin. Ori poate e prea bătrân. Îi place să doarmă... Mai bine!” Și se încumetă să se cufunde iar în ghiolul capcanei. Acolo căsca ochii mari prin adâncuri să-i zărească năluca: nu aluneca nici o umbră uriașă prin străvezimile întunecate. Se tulbura totuși de avuțiile vânatului: călca pe pardoseli de pești în stive.

La al doilea gard îi găsea grămădiți troian: dacă n-ar fi fost proptit pe dinafară, zăgazul s-ar fi năruit. Jos ședeau crapii cei mari, mai pașnici; peste ei, somnii, mereu aprigi, hrăpăreți; mai sus, somoteii tineri; deasupra, peștele mic, sprinten și aprins. Și peste ei toți, teancuri de plătici, năvârlioase. Sprijinite cu coada în straturile de dedesubt, ele se încordează, arcuindu-se, își fac vânt și cad, plescăind, înapoi. Uneori, când apele urcă, ele saltă așa de sus, că izbutesc să sară afară.

Amin se străduia zi-noapte în încercări, se morfolea în planuri, cum să facă să prinză el singur, fruntea vânatului, fiara bălții, dovedindu-și lui însuși vitejia și iscusința de prea multă vreme nemaipuse la probă. Știa bine că se frământă zadarnic: n-avea nici de unele, doar mâinile goale. Dar mai știi ce poate aduce stăruința? Și nădăjduia. Sta câteodată pe mal, lângă un cotlon cu pești, nadă pentru lăcomia jiganiei, și-l aștepta: dacă ar ieși, și-ar înfige cangea în carne... Își da seama că e o copilărie, însemna mai puțin ca o ciupitură de purece. Dar asta l-ar fi răcorit, i-ar fi potolit nerăbdarea.

Până la urmă, îi păli un fel de nebunie. Și-a vârât chiar el un picior în apă și l-a ținut mult timp așa, bălăbănindu-l, momeală; dedulcită la carne de om, dihania poate s-ar hotărî să se repeadă. Dar, până să-l apuce, el l-ar izbi cu lancea. Nici violența asta nu i-a izbutit. Urișul sta neconținut la fund. Ce-o fi făcând? Nu e mort; că hoitul s-ar fi ridicat și ar pluti, tăbărât de ceilalți pești hrăpăreți. Dar dacă i-ar veni pandaliile să fugă? Și-l roade spaima să nu se opintească în garduri, să i le dea jos palancă, sau măcar să i le găurească și să scape.

Nu mai mănâncă, nu mai doarme, în mâini când cu cangea, când cu bolovani ori săculețe cu pietriș, așezându-le, metereze, gardurilor.

La săptămână a picat nevastă-sa într-o lotcă, cu mălai și merinde. Premenită și dichisită, cu o mușcată la ureche, venea să stea o zi și să doarmă noaptea acolo. S-a mirat când l-a văzut atât de ogârjit.

— Ești bolnav?

Și vru să-i petreacă brațele pe după gât. El o îndepărtă, sanchiu...

— Am treburi multe... Și tăcu.

Femeia nu se lăsă, îl descusu, până îl înduplecă să se destăinuie. Îi povesti scurt toată întâmplarea și-i făcu vânt acasă, cu vorba pentru brigadier să vie numai decât cu echipa. Trebuia să renunțe a săvârși singur ispravă.

— Spune-i că plesnește capcana de atât vânat. Și mi-e că dihania dărâmă gardurile. Să aducă cârligele cu lanțuri... Și năvodul cel mare, care cuprinde toată bulboana. Să nu uite hălcile de carne împuțită.

Și o petrecu lung cu ochii cum vâslește înapoi. Întâia oară privi de sus de pe grindă, de unde se vedea departe. Până acum ținuse ochii numai în jos, pe ape. Și se minună... Inundația se trăsese... Ținutul își lua din nou înfățișarea lui obișnuită. Grindurile se scuturau din volbura spumelor. Ieșeau plaure înflorite. Răsăreau ostroave cu lațele sălciișurilor zbicite. Între ramurile gârlelor astâmpărate înverziseră plavii... Uscatul se despărțise de ape și își ridica tărâmurile dintre brațele fluviului, care își părăsea prada. Satele ridicate de podmoluri albeau dintre grădinile cu pometuri. Holde de stuf mălit își sculau din palânci moșurile înspicate. Cuci întârziați își isprăveau popasul în pădurile dobrogene și urcau, cântându-și numele, spre țară, pe urma celorlalte păsări călătore. Dimpotrivă, cârduri de stârci și roate de berze se întorceau la loc pe meleagurile lor obișnuite, la smârcurile și mlaștinile rămase pe urma scăderii apelor. Și o undă de plăcere mângâie sufletul împovărat al paznicului. Delta renăștea la viață, cu visteriile doldora de pește.

Echipa sosi seara. În tăcere, toți ascultară întâmplarea cu somnul uriaș... Se întinse cârligele pironite adânc, împănate cu împuțiciuni. Clătinară stâlpii, cercetară temeliile.

— E în regulă, declară brigadierul.

Și iar sâcăi pe Amin cu fel și fel de întrebări neroade.

— Dacă mi-o cădea la cârlige, îl duc la București, se lăuda el. E o expoziție a pescăriilor noastre.

Și, fălos, se și vedea, alături de somnul uriaș, într-o sală plină de cele mai înalte autorități, dând lămuriri și primind răsplată... De gâtul dihaniei avea să atârne o tăblie pe care scrie: prins de brigadierul Făstăc Ion, conducătorul echipei „Pocioveliștea”.

Pe Amin vorbele astea îl pișcară dureros, chiar parcă de inimă. Îi părea rău, tainica lui jivină să fie astfel pângărită, întinsă și dezvăluită tuturor. Și parcă nu mai dorea s-o prinză...

Vegheară, dormiră cu rândul. Dimineața traseră cârligele, goale.

— Hei, nu s-a prins! E viclean al dracului! îl categorisi brigadierul.

Nici vorba asta nu-i plăcu lui Amin.

De ce să-l dea dracului? E și el, nu numai în rând, dar chiar deasupra celorlalți pești ai lui Dumnezeu.

— La năvod, băieți! porunci șeful. Cu cine se pune el?

Patru oameni pe un mal al bulboanei și alți patru pe celălalt desfășurară un năvod cât toate zilele, înzorzonat cu gogonele de plumburi... Și se puseră să rânească apele... Deodată, năvodul se propti într-o piedică și o povară nebiruită îl opri. Pescarii se opintiră, o dată, de două ori. A treia oară greutatea din adânc se ușură, năvodul porni să se miște, sus, mai sus. Când ajunse la fața apei, o namilă se săltă cu furie, se zvârcoli, căzu la loc în plasă, o sparse și într-o clipă se duse cu ea la fund. Năprasnica smucitură târî deodată cu năvodul și oameni, în bulboană – de unde izbutiră să iasă, înspăimântați.

— Mare noroc că nu v-a plesnit cu coada să vă zdrobească! râse brigadierul.

Oricât de repede s-a petrecut întâmplarea și oricât de iute a pierit arătarea, tot s-a putut vedea bine că nu fusese somn. Era un morun. L-au cunoscut toți.

Un morun enorm, cu râțul de mistreț, pe căpățâna mică și înfundată.

— Morun!

— Morun!

— Morun!

Strigau toți ca nebunii.

De-aia se ținea numai la fund... Râmă, în nămol, cum îi e obiceiul. Și ei nu se gândiseră!... Cum să-și închipuie? Morunii nu stau niciodată în bălți. Intră din mare în Dunăre, se plimbă, își lasă icrele și numaidecât coboară înapoi. Cu cel de aici este o întâmplare nemaipomenită. Amin nu-și mai venea în fire: trecuse pe lângă o minune și o lăsase în mâinile altora. Și-l durea ca o mare pierdere.

— Ăsta se vede că a iernat în vreun cotlon mai cald al Dunării, se iscusi brigadierul, care făcuse școală și citise asemenea lucruri în cărți. L-au prins zăpoarele și l-au împins cu inundația în balta noastră.

Era singura explicație. Și totuși, nu se mai potoleau. Vorbeau tare, gălăgioși, uitând de consemnul tăcerii.

— Eu l-am prubuluit... E lung ca de zece metri, spunea unul, încă uluit, care privise de pe grindă.

— Atunci are peste șapte sute de kilograme, spuse brigadierul, așa cum citise la carte.

Lui Amin schimbarea din somn în morun îi atârna din ce în ce mai greu pe suflet. Ca o nenorocire. Dar nu spuse nimic. Nici el nu știa de ce. Poate dintr-o amintire uitată? În legătură cu ce-i povestise bunică-sa? Nu căta să se dumirească. La ce bun? Și se întoarse la paza lui.

— Acum ce ne facem? întrebau pescarii, după ce iureșul uimirii le mai trecu. Năvodul zace în mijlocul ghiolului. Cârliche de prins morunul și maie de pocnit în ceafa lui n-avem. Și chiar dacă s-ar găsi, nu ne pricepem. Trebuie pescari speciali, de la mare.

Și se bălăbăneau bezmetici.

— Lasă, că alerg eu chiar acum la Tulcea, la direcție, și cer de toate. Vin cu oameni de meserie. Nu scapă el... se legă brigadierul, și urmă: Voi vă duceți înapoi la treburi. Amin rămâne la loc de pază. Când mă întorc, vă iau din sat, dacă am nevoie.

Amin se găsi singur. Îi păru bine de asta. Dar se simțea lănced, mahnit. El cu morunul n-avea nimic de împărțit. Nu intra în socotelile pescuitului său: pește de mare, zvârlit în surghiun de năvala Dunării în balta asta proastă. Cu somnul, da, avea pricini și răfuieli, cum avea cu vecinii din sat, megieși de ogrăzi. Somnul îi înhăța regulat ratele și găștele de pe baltă. I-a apucat într-un rând mielul din cârdul de oi adus de copii la adăpat. Înșfăcase botul vițelului care bea apă. Retezase piciorul unui copilaș prins la scaldă. Avea de ce să-l prigonească, să-l prinză și să-l judece. Dar morunul? Se știe, ăsta nu se repede,

nu sfâșie. Se mulțumește cu pești mărunți, pe care-i apucă numai când vin ca niște nerozi să-l gâdile pe la mustăți.

Și își trecu vremea până la sosirea brigadierului mai mult în gânduri decât cu treburi.

Brigadierul aducea un inginer piscicol trimis să cerceteze „cazul” și să ia măsuri pe loc.

Noul sosit ascultă puțin, se suci, se învârti. Amin nu-l slăbea din ochi, ca pe somnii și crapii cei mari când intrau în apele capcanei.

Insul își freca neconținut nasul, își ștergea mereu ochelarii, și între două din aceste îndeletniciri hotărî că nu e nevoie de oameni cu unelte speciale pentru un singur „exemplar”.

— Apoi cântărește mai bine de șapte sute de kilograme, întâmpină de data asta, sfios, brigadierul.

— Să aibă și o mie. Nu face nimic. Prindem puzderie de ăștia în mare.

— Atunci, zise uimit un pescar, îl lăsăm aici, cu năvodul scufundat și cu nămetul de pește neprins?

— Nu! Dăm dinamită și „rezolvăm dintr-o dată toată problema”, spuse simplu, și nepăsător inginerul delegat.

La auzul că are să arunce dinamită, Amin, care se ținuse deoparte, se încruntă. Dar rămase liniștit: e cu neputință una ca aista... gândi el. Nu e îngăduit de lege. N-are să îndrăznească. Țsta nu știe ce vorbește. Dar inginerul urma să arate cum și ce fel are să îplinească nelegiuirea... Amin îl întrerupse pe neașteptate:

— Nu se poate, domnule.

— De ce? întrebă uimit delegatul.

Și-și scoase să șteargă ochelarii cu sticle groase s-ajungă cât pentru zece perechi obișnuite.

— E oprit, zise Amin.

— De cine?

Și inginerul își frecă tare nasul.

— De lege.

— De lege? și râse. În împrejurarea de aici legea cade. O înlocuim cu dinamită! și iar râse. Apoi serios: Eu constat cum stă cazul și am putere să hotărâsc: trebuie dinamită. Alte încercări nu merită osteneală. Ar fi muncă și cheltuială zadarnică. Pentru un fleac.

Amin ieși din rând și făcu un pas. Nici el nu știa de ce... parcă să-l roage. Poate să-l amenințe.

— Nu se poate, întări el cu alt glas, strein. Sar și se fac praf gardurile cu toată schelăria: se duc pe gârlă peștii; se strică vadul...

Și găfăia... Tovarășii se feriră spăimântați, parcă sta să se întâmple explozia.

— De asta să nu duci nici o grijă. Știm câtă dinamită să dăm și unde s-o punem ca să nu vatăm decât peștii.

— Când o aruncăm, domnule inginer? se gudură brigadierul.

— Te anunț în sat la telefon. Să te gălesc aici cu oameni bărci și căruțe pentru încărcat peștele. Și, întors spre Amin: Până atunci ai grijă, te ații peste tot.

Se sui în barca cu motor și se făcu nevăzut. Ceilalți, grămădiți în lotci, plecară la mămăligă și ciorbe, fără să se mai uite înapoi.

Amin, singur, rămase iarăși domn peste pustietățile întristate. Gândul dinamitei îi aprindea din ce în ce creierii. Auzea aievea detunăturile, vedea țâșnind snopi înalți de apă, bulboana cutremurată zvârlindu-și din fund nămoalele. Și numaidecât o umplea sumedenia de pești plutind, uciși, cu burțile albe în sus, urechile podidite de sânge în bătaia valurilor. Și morunul? Nu mai vru să privească. Își acoperi ochii cu palmele, deși știa că e amăgire.

Neputincioasă, revolta lui se prefăcea în fiere ce-i pătrundea cu uriașă amărăciune carnea, îi coclea mințile. Își simțea brațele amare, picioarele înveninate.

Începu să-l apese o neagră grijă necunoscută, să-l gârbovească povara unei spăimântătoare răspunderi.

— Mi s-a vărsat fierea în sânge, gândi, dându-și seama de ce i se întâmplă.

Privi apa, pământul, zărilor: ochii lui puneau pete galbene peste tot unde i se așezau privirile. Plecat peste unda lucie, își căută chipul: i se arăta așijderi verde-galben. Răsfrângerea frunzișurilor? Se ridică, icni de câteva ori niște bale verzi, în gustul pelinului.

Cercă să se liniștească. Dete de nenumărate ori ocol gardurilor. Din obișnuință... În neștire. Fără interes... Cu nici un gând de pază. Dezbrăcat de orice grijă pentru supraveghere. Ca o preumblare.

Trecuse mult dincolo de amiaza mare... Obosit, sleit, se urcă și se lungi, împotriva oricărui obicei, pe bârna punții din față, o încolăci cu brațele... Sub el apele curgeau cu vuiet din ce în ce mai legănător. Și, ca niciodată, se cufundă într-o beznă de somn ca un prunc.

Când se trezi, coborâse noaptea... Se dezmetici. Scoase capul în afara grinzii și privi dedesubt adâncul bulboanei. Ciudat așa, dintr-o dată, acum o străvedea ușor până în fund. Vedea bine unii pești odihneau nepăsători pe nămoale; alții forfoteau între două ape la față, știucile săreau de un cot; crapii se smuceau spre văzduhul neîngăduit ici-colo clipoceau mreze argintate, plătimi parcă aripate se avântau să zboare. Căută morunul; îndelung. Nu-l află. Se ascunsese? Și se-nciudă. Își aminti de basm: cineva dinlăuntrul lui îl învață să se dea de trei ori peste cap, ca voinicul năzdrăvan, și are să se prefacă în gând. Gândul pătrunde pretutindeni. Cât era de amărât, tot își zâmbi: încercase în copilarie toate tumele.

— Nu așa ci în suflet, îi șopti lăuntru.

Aha... să-și întoarcă de trei ori peste cap sufletul?! Așa se poate.

Se auzea și se asculta vorbindu-și și răspunzându-și singur. Să cerce. Ce strică! Și se încordă. O dată: și intră ca în fundul morții. A doua oară și ieși ca dintr-un înec. A treia oară se opri într-un luminiș de adânc. Și iată, se făcuse gând. De ce nu știuse asta mai înainte? Trebuise să vie ananghia să-l învețe?

Acum coborî în fund cu toate științele gândurilor pescărești. Se strânse în sine ca într-o dureroasă rugăciune, numai să descopere morunul. Pentru ce? Să-i ceară iertare? Să-i cerșească sfat? Să-i implore ajutor?

Căci el nu știa, nu se pricepea să-și întoarcă chipul în sus, spre Cerul de deasupra. Numai plugarii fac așa, cerșind de la Dumnezeu lor ploaie. Pescarii au cerul lor în fundul apelor: cer mult mai adânc: amețitor de misterios... Dumnezeu lor nu umblă pe nori: se poartă pe mugetele talazurilor, prin vârtejuri și anafore, pe chiții și morunii biblici. Unul din aceștia se afla închis aici, și Dumnezeu trebuie să fie pe aproape.

Un mare, solemn fior îl străbătu, din creier, prin măduvă, până în vârful mădulelor. Ca țipătul de atac al trâmbiței. Apoi altul și altul, tot mai iute, tot mai dese. Tremura gol, prins ca de un ger năprasnic. Dinții îi clănțăneau ca o meliță nebună. Îl întorseseră frigurile copilăriei? Apoi zgâlțâiturile încetară și simți că începe să ardă. Arsură lăuntrică, dulce și bună, ca o mângâiere de sobă când intri iarna în casă. Se potolea... Îi era bine. Acum se putea uita fără să cadă în cerul de dedesubt.

Se scrută singur: simțea că trece într-o altă adâncă prefacere. Nu mai avea nimic de-a face cu fapta, cu lucrarea. De acum se închina cugetelor, odihnei în gânduri... Ca bunicul... Oare îmbătrânise așa, dintr-o dată? Se cercetă: poate! Dar, oricum, această bătrânețe se arăta cu totul nouă, un alt chip al vieții. O îmbogățire a ei cu nemăsurate largimi înapoi și înainte, o scumpă înțelegere, o dezinteresare împăratească, o nepăsare plutind binevoitoare deasupra tuturor. Bătrânețe grea de har și puteri, dezbărate de carne, strânse, încordate în ele însele ca pentru o înălțare. Cum putea fi bătrânețe, când se simțea gâlgâind în el ca suc de uriaș a mii și mii de alte vieți stoarse într-o clipă de tot ce aveau mai tare și mai prețios în ele ca să i se dăruiască lui.

Acum înțelegea deplin: viața nu este nici ziua de azi, nici mâine, nici anul întreg. Vieții adevărate îi este de ajuns clipa, clipa plină în care pumnul destinului tescuiește timpul într-o lacrimă ca de spirit. Clipa când, copil, a scos singur întâiul pește, un crap de două ori mai mare decât el. Clipa când, într-o noapte, aplecat pe gura bunicului să-i audă șoaptele, acesta, cu un oftat ce a încremenit vremile, și-a dat sufletul chiar în sufletul lui. Clipele astea nu sunt timp, n-au să moară niciodată...

Focul lăuntric se potolea. Sudorile îl brobonau ca o rouă. Acum o siguranță atotstăpânitoare îl liniștea. Pentru ce să mai sape să-și întărească ființa cu întrebări și ispitiri? Asta face timpul, viitorul. Nu e mult mai bine să lase nedezgropate avuțiile destinului, mulțumindu-se cuminte să le știe tănuite acolo, ca un avar care nu-și dezgroapă comoara ascunsă de strămoși în beciurile deasupra cărora el doarme?

Și iată, stând acolo uitat de treburi, celălalt mare izvor al vieții, potmolit până atunci, de neastâmpăr, muncă și griji, se desfunda în el: închipuirea. Ea îi umplu dintr-o dată pustiile singurătății și ale dezolării cu vedenii, îi croi lumi, îl găti pentru îndrăzneli nemaicercate și îl ajută să ajungă neajunsul.

Închise ochii și străpunse, acum lăuntric, unul după altul, cleștarele cerului de ape, deschis sub el, boltă cu boltă. Cum scânteiază acolo misterioasele zodii de ape, ținându-se de mâini într-o fantastică horă ce înconjoară universul! Printre ele mișună peștii uriași din care i se trage neamul, leviatani strămoși ai legendelor, care cârmuiau sortile pescuitului, chiții nemăsurați, morunii balauroși veghind peste adâncimi, biruitori ai tuturor potoapelor, din care ieșeau pe țărmuri să nască oameni din pântecul lor rodnic și să întemeieze neamuri tari pe meleagurile pustiite. Ocrotitori prin veșnicie, îi simțea acum mai aproape și mai adevărați decât pe bieții pescari, soții lui, cu care aruncase pân-adineaurei năvoade cât pânza de păianjen și trăsesse la lopeți cât firele de pai.

Unul după altul, gândurile explodau cu zvâcniri de cartușe de dinamită, rânduie de-a lungul creierilor. Până la urmă i le sparseră.

Capacele cele mai tari și ascunse săriră, fundurile se arătară: nu erau ale lui. Pătrunsese în cotloanele zămisliilor dintâi, trecea prin toate întortocherile desfășurărilor de la începutul începuturilor, vedea tot, cunoștea tot, simțea și înțelegea tot. Nu-l mai mărgineau pereții lui strâmți.

Privea aievea cum strămoșii nu mai ședeau ca chiliuțele de miere, despărțite, deosebite unde de altele, deși în același unic fagure, care era el. Obloanele dintre ei, sub apăsarea ananghiei, se spulberaseră, și toată avuția agonisită, toată știința lor, descoperirile, cercetările, biruințele lor tănuite, se vărsau din adâncurile lor în adâncurile acum ale lui...

Cu aceste uriașe adaose privi iar sub el... În lumina de matostat bătut cu stele, fundul bulboanei era un adânc paradis regăsit... în care el intră, lăsând afară timpul, ca pe o slugă, să-i aștepte. Are să aștepte zadarnic el trece în veșnicie.

În măreața-i aiurare, el fu aievea însăși urzeala obștească, întregul sobor al străvechimii. Nu mai era o frântură. Se alcătuia, se împlinea cu întregul tot ce era afară. Și tot ce fusese afară se umplea cu el.

A... acum se putea uita lung fără să cadă în adâncimile cerului de dedesubt, în slăvile înălțimilor adâncului.

Ce însemna, își spunea singur, că Cerul de sus, măsurând vremea, se rotise cu zodiile lui întoarse, și arăta, cu pleiadele și Carele, miezul nopții? Asta o făcea de milioane de ori. Și tot închis sta. Pe când cerul lui, cel din adânc, se deschisese.

Acum întâia oară. Pătrundea desăvârșit acolo. Se strămuta întreg. Întâi începu prin niște fire subțiri, misterioase, de lumină: porneau din el, din ochi, din inimă, din vârful degetelor și se țeseau între el și fiecare din ființele tuturor caturilor adâncului. Erau gânduri? Poate. Dar de alt soi, de soiul înțelegerilor cât ai clipi. Pricepea bine; acolo se mișcau stele și pești, nu una și alta, ci topite într-o singură plăsmuire. Zodiile lumii se strângeau între cele două garduri... Și își aduse aminte robite: închise de el ca să le facă mâine praf dinamita.

Ah! iată și morunul. Zadarnic se târăște pe fund, căutând să se ascundă în dosul constelațiilor. E așa de uriaș, că nu-l încap bolțile. În pântecul lui strălucesc aștrii înghițiți. Așadar, se hrănește cu luceferi?

Îl urmări lăuntric ca într-o răsfrângere de oglindă magică. Arhanghelul apelor? Nu. Nu. Acum știe: nu e morun. Este ras-strămoșul său, legendarul, de care i se povestise. Urcase din alte lumi de ape, de departe, se altoise cu băștinașii și întemeiasă între brațele fluviului neamul cel tare al Aminilor. Le dase lege: să nu se atingă de moruni. Apoi pierise fără urmă într-o furtună. Știe că aiurează, simțea cum delirul crește nemăsurat, îl umple cu arătări cutremurătoare.

Dar se desfășura așa de repede, că uneori nu-l mai putea ajunge din urmă. Rămăneau rupturi lungi, goluri negre. Apoi iar îl prindea. Da, nu i se păruse. Aici sub el se află raiul. Raiul stă în ape. Cum să îngăduie el ca nemernicii să-l facă fărâme? Unde avea să se mai ducă după moarte? Ah, știe ce are de făcut. Acum așteptarea nu mai trebuie să stea sperioasă, locului, în el; ci să iasă în întâmpinarea întâmplărilor și durerilor.

Încordarea îl luă pe sus, la duhul obârșii veșnice cu care se înțelese. Timpul? Viitorul îndoielnic? nu le va mai îngădui să-i viclenească cu taine, să-i ascundă surprinderi. Le va sili să se deschidă într-o clipă minunilor înfăptuirii depline. De altfel, are cheia. E în mâinile lui. Se ridică. O putere liniștită îl purta ca în vis.

Dete ocol de câteva ori capcanei. Se urcă și stete îndelung întins pe bârna din spate. Prubului, socoti, se coborî, își umplu pieptul cu tot văzduhul nopții și se aruncă. Zodiile speriate se stinseră. Rămaseră numai peștii. Se cufundă glonț la piciorul stâlpului din mijloc și se puse cu nădejde să dea la o parte bolovanii, sacii cu pietriș, maldărele de stuf. Cele dintâi, apele simțiră și se grămădiră pe el. În jur mișuna peștilor îl privea holbată.

Se înăbușea. Ieși, luă o unealtă, își umplu din nou bășicile plămânilor și ale pântecului și se afundă în același loc. Dărâmă, sparse, rupse și făcu o gaură în gardul bătut de toată greutatea gârlei. Și o dată cu povara apelor care năvăli pe spărtură și-i smulse mâinile, îl covârși șuvoiul de pești zburcniți peste el. Amin nu putu, sau nu mai vru să aibă timp? Morunul se ivise amenințător. Când se înfipse în gaura neîncăpătoare și se opinti, luă cu el în piept pe Amin, cu care porni vijelios peste gardul care se prăvăli.

Și alaiul fabulos al peștilor se desfășură triumfal, la mijloc cu morunul fantastic înconjurat de cetele genunilor, ducând la piept pe strănepotul său, pescarul Amin, într-o uriașă apoteoză către nepieritoarea legendă cosmică de unde a purces dintotdeauna, omul.

1 mai 1958

LOSTRITA.

NICĂIERI DIAVOLUL CU TOATĂ puița și nagodele lui nu se ascunde mai bine ca în ape. Dracul de baltă, se știe, este nelipsit dintre oameni și cel mai amăgitor. Ia felurite chipuri: de la lumina care pălpâie în beznele nopții și trage pe călătorul rătăcit la adânc, până la fata șuie care se scaldă în vultori și nu-i decât o știmă vicleană, cursă pusă flăcăilor neștiutori ca să-i înece.

Pe Bistrița, Necuratul rânduise de multă vreme o nagodă² cu înfățișarea de lostrită. De sus de la izvoare și până dincolo de Piatră, peștele naibei se

arăta când la bulboane, când la șuvoaie, cu cap bucălat de somn, trup șui de șalău și piele pestrițată auriu, cu bobite roșii – ruginii, ca a păstrăvului.

După prubuluiala vânătorilor de pește, ar fi ca la doi coți de lungă și ar cântări cu tot dinadinsul dincolo de douăsprezece ocale. Alteori însă, când vrea să înșele cu tot dinadinsul pe cel pe care și-a pus ochii, crește de trei ori pe atât și își schimbă arătarea. Iese și se întinde, moale, la râniș. De departe, ai zice că e o domniță lungită la soare pe plaja de nisip argintiu.

Lostrița vrăjită a ademenit multă lume. Pescari iscusiți i-au întins mrejele, dar au căzut ei în mrejele fermecătoare, ca să se ducă pentru totdeauna la fund. A tras în capcană copii neștiutori, copilandri furați de strălucirea ei, flăcăi tulburați și duși în ispite de frumusețea-i fără împotrivire. N-a fost an să nu-și ia, acolo, în genună, dajdia ei, unul sau doi inși scoși din minți.

De la o vreme, oamenii au început să-și dea seama de primejdie și să se păzească. Când zăreau lostrița fulgerând ca o sabie care taie apele în sus și în jos, întorceau capul și fugeau. Cei de pe plută, când o vedeau luând șuvoaiele în lung și călătorind alături de ei, nu știau cum să cârmească și să se abată din calea năzdrăvanei. Era prădalnică! Hulpavă de pește, pe care-l înghițea cu nemiluita. Dar mai ales nesătulă de carne de om, cărei ajunsese să-i ducă dorul și flămândă, se făcea din ce în ce mai îndrăzneată, mai frumoasă, mai ademenitoare. Dar și lumea din ce în ce mai înveghetă. Căci acum lostrița era vestită. O cunoșteau toți și se fereau.

Dintre rândurile de copilandri care crescuseră flăcăi, alergând cu undițele pe urmele lostriței, unii pieriseră înecați, cei mai mulți, temători, se lăsaseră. Numai Aliman, singur, îi rămăsese credincios. Mereu îi întindea cârlige cu tot soiul de nade gustoase, mai ales păstrăvi vii, și nu pierduse nădejdea că o dată și-odată o să-i cază în mâini. El nu credea în basme bune pentru copii. Râdea când i se povestea de știne schimbate în lostrițe, ori de naiba prefăcut în pește. Și flăcăul prigonea neobosit fiara apelor, care parcă fugea de el.

„Dacă are ea vrăjile ei, apoi le am și eu pe ale mele, „ glumea pornind iar la vânat. Zvârlind de atâția ani undița și așezând cârlige, i se arătase și lui de câteva ori vestita lostriță, nălucind prin bulboane, mlădie și întru totul minunată, ca un pește din poveste. Dar totuși pește adevărat.

Acum, când a ajuns flăcău voinic și a deprins toate vicleșugurile sălbăticiunilor, a izbutit s-o prindă odată în undiță. Numai o clipă! Când, cu inima bătând nebunește, se arcui s-o tragă afară, lostrița scăpă și se duse cu nadă cu tot. Prin câte trecuse desprinsese și ea uneltele oamenilor și învățase să scape de ele. Așa se mângâia Aliman, istorisind pățania. Asta era pe la începutul primăverii. Pe la mijlocul verii a ochit-o din nou și a încolțit-o într-un cot cu apă scăzută numai până la glezne. Plecându-se repede deasupra ei, a înhățat-o în brațe. Dar sălbăticiunea a zvâcnit o dată cu putere, l-a plesnit cu coada peste obraz și i-a scăpat din mâini ca o săgeată licăritoare, cum îi scăpa duminica câte o zvârlugă de fată la horă. Doar că n-a auzit-o și pe ea hohotind. Flăcăul a rămas multă vreme acolo buimac, cu gura căscată, și de atunci nu i-a

mai ieșit din carnea brațelor o dezmiardare, ca un gust de departe al lostriței. Îi simțea mereu povara și forma în mâinile nedibace și în sufletul tulburat.

Aliman era frumos și voinic. Nu știa de frica nimănui. Cu atât mai puțin de a celor nevăzute și neștiute. Bistrița pentru el nu mai avea taine și ținea la adânc ca o vidră. S-a jurat să prindă lostrița vie și nu și-a mai îngăduit zi-noapte hodină. De dincolo de Toance, mai până-n Siret și-napoi, el vămua apele, prefira vârtejurile, cerceta scorburile, ca un nebun. Alerga, mânca, dormea, trăia numai pe prunduri și în apă.

Toți vedeau și îi băteau capul că-l vrăjise lostrița blestemată și curând are să-i facă de petrecanie. El nu mai râdea ca altădată. Punea capul în piept îndârjit și pleca fără să mai asculte.

De multe ori a fost gata să se înece. Dar niciodată din pricina lostriței. Ci în alte împrejurări. Așa, odată, când a sărit să scape niște plutași din fierbătorile râului. Altădată, pentru o undiță furată de ape. De câteva ori a ieșit abia răsuflând, strâns de gât de brațele unor copii căzuți în adânc. De curând, vrând să scoată un cal apucat în volbura talazurilor, abia a ieșit din șuvoaie pe o plavie unde a stat leșinat vreme îndelungă. Nici nu știa cum și cine îl trage cu viață în genunile fără fund.

Dimpotrivă, când i se arăta lostrița îi mergea bine și avea spor. Atunci prindea cu ușurință pește mult și apele i se supuneau ascultătoare, purtându-l lesnicioase încotro dorea.

Dar lostrița se ivea din ce în ce mai rar. Pe urmă, spre sfârșitul verii, a pierit... Flăcăul, de atâta zbucium și alergătură se topea. S-ar fi zis de ciudă, dacă nu de dor. Bătea singur prundurile pustii bântuite de toamna ce se lăsa timpurie. Apele veneau năboi tot mai negre și mai umflate, potmolind reniile senine unde ieșeau vietățile la lumină. Acum toate se ascunseseră și amorteau în adânc.

Pe urmă, o iarnă grea afară din cale tăbări peste valea ferecată în ghețuri și zăpezi. Trebuia să pui urechea pe țeasta groasă de cremene verde a gheței, care, ca o lespede de mormânt, sugruma Bistrița, ca să auzi ici-colo un gălgăit sur și depărtat, semn că râul trăiește.

Aliman a tânjit, aproape a bolit tot timpul. Parcă intrase în el somnul iernii. Numai la gândul lostriței mai învia. Atunci lua toporul și spărgea de-a lungul bulboanelor copci și răsuflători, ca să mai trimită puțin văzduh peștilor, care altfel mor acolo dedesubt, înăbușiți.

Uneori flăcăii și fetele izbuteau să-l ia cu sila pe la șezători și furcării. Ședea însă posomorât. Nu se dezmorțea decât când începeau poveștile cu lostrița ferecată. Asculta lacom isprăvile ei și zâmbea. Descosea îndelung pe toți cărora se arătase. Icodea despre vrăjile și vrăjitorii cu puteri asupra apelor și peștilor, și apoi rămânea cu mințile aiurea.

Până când, în sfârșit, a dat Dumnezeu de-a venit și primăvara. Bistrița și-a sfărâmat cătușele și apele au năboit furioase spre vechea lor slobozenie. Valea s-a umplut cu urlat, cu vuiete și bubuituri ca de cumplită bătălie. În fiecare zi treceau vârtejuri duse de nahlapi, bușteni răzleți, sfărâmațuri de

plute, vite vii ori înecate. Oamenii se aținteau cârduri să scape din valuri și să tragă la câte puteau ajunge cu cângile.

Încetul cu încetul, s-au potolit mâniile și apele s-au așezat în matcă. Păstrăvii ageri au început să se ițească, urmăriți de lostrițe flămânde, fulgerând după ei.

Numai lostrița cea mare nu se arăta. O izbise vreun sloi sau vreun buștean repezit pe neașteptate de valuri? O târâse năprasnica viitură pe alte meleaguri? Se strămutase în genuni mai avute în pește? Aliman a căutat-o îngrijorat multă vreme. Pe la Paști iat-o că s-a ivit. Mai mândră, mai vicleană, unduind trupul cu ispite femeiești în el. Inima lui Aliman a început iar să bată ageră. Roșeața i-a venit în obraji. Și bărbăția, îndrăzneala lui de altădată sau dovedit în tot soiul de isprăvi de necrezut, biruind fără greutate puterile Bistriței furioase. Mereu și din toate încercările ieșea cu izbândă și se întorcea nevătămat... Pescuitul lui era un neîntrerupt noroc. Pleca într-o doară să prinză cu mâna pe sub pietre câțiva păstrăvi pentru o gustare și se întorcea îndată cu dăsaga doldora.

Numai de lostrița râvnită, care acum îl juca și îl înfrunta pe față, nu se mai putea atinge, și îi simțea mereu dulcea ei greutate în brațele-i pline de amintirea ei.

Povățuit de niște cojani urcați cu carele de lemne, a împletit din nuiele un fel de cotețe, ca niște cuști, pe care le-a ascuns ici-colo în apele limanurilor, unde știa că trage sălbăticiunea, după ce le-a umplut cu păstrăvi vii... Lăsa numai o portiță ca o pâlnie pe unde să pătrundă lostrița, dar pe unde să nu mai poată ieși. La altele iscodise câte o clapă, care să se deschidă numai pe dinafară și să se închidă îndată ce vânatul a pătruns înăuntru. Toate, zadarnice. Muntenii râdeau de coliviile lui în care vrea să prinză apele. Capcane pentru peștii proști de baltă. Atât numai că dimineața găsea momelile mâncate și gratiile rupte ca de o mână. Aliman s-a luat de gânduri și a început să se încredințeze că nu este lucru curat. Și iar a pornit să tânjească.

Într-o zi s-a hotărât. A plecat în sus, la un sat sălbatic de pe Neagra. Auzise el că acolo e un vraci bătrân, mare descântător de pești; un fel de stăpân al apelor. A urcat cale de o zi și a ajuns noaptea târziu. A nimerit casa, a bătut și s-a rugat de găzduire. Vrăjitorul l-a primit și l-a oprit de a rămas chiar la el câteva zile. Ce i-o fi spus, ce l-a învățat, cum l-a descântat, nu se știe.

Aliman s-a întors acasă cu o lostriță lucrată din lemn, aidoma de șuie și frumoasă ca cea de pe Bistrița. Vopsită la fel cu aur și argint și stropită cu picățele galbene ruginii. Era alcătuită din două jumătăți care se îmbucau una-ntr-alta, cu scoabe. În mijlocul gol al închipuirii, după ce a frecat-o peste tot cu lapți de lostriță și buruieni de apă, a ascuns un alt peștișor mai mic, tăiat dintr-un corn de cerb ca să-i dea cumpăneală în apă și s-o cârmuiască. Toate au fost vrăjite, descântate și aferosite după străvechi noime și îndreptare ale magiei pierdute și uitate de ceilalți. Și într-un miez de noapte cu luna în pătrar poleind trupul flăcăului, Aliman a intrat în mijlocul râului cu peștele vrăjit în mână, a spus încet descântecul învățat pe de rost, în care se lepăda de lumea

lui Dumnezeu, și a dat drumul păpușii cu chip de lostriță. Apele au primit-o și parcă au săltat, purtând-o supuse. Omul s-a dus, după povață, și s-a culcat. Ca niciodată, a dormit adânc și liniștit până a doua zi la prânz, când l-au trezit oamenii. Plouase sus la munte și Bistrița venise sodom din mal în mal, cărând sfărâmaturi de sate la vale, cu case, oameni și vite. Trebuia să sară și el, cel mai cutezător și mai priceput, să dea ajutor.

Când a sosit Aliman nu se mai putea face nimic. Trecuseră toate ca nălucile, cu hăituri jalnice acoperite de tumultul nahlapilor, și se pierduseră departe. Numai o sfărâmatură de plută se zărea în sus învârtindu-se năucă în volbura apelor, care o repezeau la vale, aci o țineau iar în loc și o întorceau în ochiurile uriașe cu miezuri de sorb. Pe ea o făptură omenească abia se mai ținea cu amândouă mâinile pe o rămășiță de cârmă. Aliman se pregătea să intre voinicește în valuri și s-o aștepte la loc prielnic, cu cangea în mână, când pluta se smulse din fierbătoare și veni cât ai clipi la mal, sub picioarele lui. Dintre sfărâmaturi el scoase în brațe o fată, singura viețuitoare care nu fusese smulsă de apele hrăpărețe. Era leșinată. Flăcăul o întinse pe iarbă, o frecă pe inimă, îi apăsă coșul pieptului, așa cum se dă ajutor înecaților. Fata își veni numaidecât în fire. Nu înghițise deloc apă. A zâmbit izbăvitorului ei, s-a uitat speriată la lumea adunată și a cerut mâncare. Oamenii vedeau cu uimire cum se zbicesc repede straietele pe ea, ia, fota, opincile, ca și când n-ar fi fost udă niciodată. Au mai băgat de seamă că are părul despletit pe umeri ca niște șuvoaie plăvițe resfirate pe o stană albă. Ochii, de chihlimbar verde-aurii cu strilici albaștri, erau mari, rotunzi, dar reci ca de sticlă. Și dinții, când i-a înfipt într-o coajă de pâine întinsă de Aliman, sau descoperit albi, dar ascuțiți ca la fiare.

Fata sta liniștită. Dar Aliman n-a lăsat-o mult acolo. A luat-o grabnic la el acasă, unde a ascuns-o de ochi străini. Și s-a încins între ei o dragoste cum nu se mai pomenise pe meleagurile acelea. Parcă fuseseră făcuți și adunați înadins unul pe potrive celuilalt. Era frumoasă, cu chipul poate cam bucălat, șuie, cu trupul lung, mlădios și despicătura coapselor sus ca la buni înotători.

Flăcăul uitase dintr-o dată de lostriță și de vrăji. Ținea fata în brațe, și dulcea ei povară împlinea tot ce râvnise și jinduisse nebunește până atunci. Ziua stăteau închiși în casă ori umblau alintați prin păduri. Noaptea ieșeau la Bistrița, ținându-se după gât. Se scăldau cu nesaț, goi amândoi, până îi prindea zorii. Apele se făceau pe rând de aur, de argint și apoi albastre, învăluindu-i tăinuitoare. Când unda ajungea ca omazul, ei ieșeau și se îmbrăcau. Vâneau păstrăvi și îi mâncau acolo, fripți la foc de brad, cum îi plăcea fetei.

Au trecut câteva săptămâni. Satul bâzâia de zvonuri ca un roi întăritat. Precum că fata ar suge sângele flăcăului ca o strigoaică. Dar Aliman era mai sănătos, mai voinic, mai frumos și mai bun cum nu fusese niciodată. Și nu le păsa de nimic.

Lostrița, după spusele lumii, se ivise iară. Acum nu se mai ascundea. Plutea în văzul tuturor de-a lungul apei... Numai flăcăul nu se sinchisea dacă e

cea din lemn sau cea adevărată. Ieșise din minte trecutul întreg și vremea trecea ameteitoare, ca o Bistriță umflată de fericiri...

De la un timp, dezmeticit puțin, flăcăul, ca să-și statornicească norocul, a început să se gândească la rânduielile trebuitoare, nuntă, cununie, și i-a spus fetei. Ea a hohotit nebunește, luându-l de gât. Ea știa de ibovnic și de dragoste, nu-i ardea nici de popă, nici de biserică. Nu pentru asta venise ea pe lume.

Era sălbatecă. Cu multe ascunzișuri și taine, și totuși, nu știa nici cum o cheamă, îi dase de la el numele Ileana.

Dar toate trebuie să aibă un isprăvit. Pe la mijlocul verii s-au trezit buzna peste ei cu o femeie voinică, iute și sturlubatică³, așijderi apelor după ploaie. Despărțindu-i cu asprime, ea prinse fata de braț, ocărând-o mânioasă. Era mama Ilenei, care după multe cercetări îi aflase culcușul. Venea de sus, de departe, de la izvoarele Bistriței auri, unde spunea că-și are rosturile. Cunoscoți ocina veche a Bistriceii... și, smucind fata, o certă oțărâtă cum putuse ea să-și uite de părinți, să se lapede de surori, să-și părăsească avuțiile ca să se lipească fără rușine de sărăcia și neamul prost al oamenilor de aici. Fata se împotrivi zadarnic. Maică-sa îi șopti în ureche niște vorbe care parcă o adormiră. Aliman, dat la o parte cu mâna, sta prost, gol de puteri ca o armă descărcată și până să-și vină în fire, femeia cu prada era departe. Până târziu, toamna, Aliman a bătut izvoarele tuturor Bistrițelor, fără folos. Nimeni nu cunoștea, nici măcar n-auzise de Bistriceanca ori fata ei și nici de sălașurile lor. Numai un moșneag trecut de sută de ani își mai amintea de ele. Era copil când satul le alungase cu pietre și le dase foc casei pentru multe blestemății și răutăți ce săvârșeau cu ajutorul Satanei.

A căutat apoi pe vraciul care-l descântase. Nu l-a mai găsit nici pe ăsta. Plecase dincolo, peste munte, la niște neamuri.

Flăcăul s-a întors și s-a închis în el și în casă. Ajunsese nevolnic și moale ca o cârpă. Făceau toți din el ce vreau. Nu se mai împotriva la nimic.

Curând l-a ochit o fată mai îndrăzneată și l-a îmbrobodit ușor, și se logodiseră, ca să-l lege de-a binelea. Aliman se lăsa, plecat de pe lumea asta. Nu mai intra în pădure după vânat, nu mai cobora la apele Bistriței. Uitase parcă de loștriță, de undițe, de căprioare. Se însura numai fiindcă nu mai avea voință să se împotrivescă nici unei biete fete, care în ochii lui era mai puțin decât o gânănie, și orice îi era totuna.

Nunta s-a hotărât în gura postului; la Filipi. Noaptea plouase potop la munte și negureala stăruia încă. Dar la vale era cald și senin ca vara. În curțile nunului, mesele întinse vuiau de râsete și de voie bună. Mirii veniseră de la biserică și se așezaseră între cei doi nuni. Fata, veselă și mândră. Aliman, tulburat visase în ajun că se însurase cu loștrița și-l cununa bătrânul vrăjitor. Ea sta dreaptă lângă el, înălțată pe coadă ca două pulpe gata să se despice, și-și rezema capul bucălat de al lui. Rachiul curgea gârlă. Secărica alerga din mână în mână cu ulcica. Toți, bucuroși, închinau lui Aliman, care ciocnea cu oricine, fără potrivire, și da de dușcă.

Pe la jumătatea praznicului sosi în goană un băiețuș, cu vestea că lostrița vrăjită s-a arătat iarăși. E aici aproape, ieșită la liman sub coasta iadului, unde stă lungită la soare, ca o domniță. Parcă doarme. Numai bate ușor din coadă, ca și cum s-ar apăra de musculițe. E mai mare și mai frumoasă ca până acum. Aliman, buimac de băutură, cum auzi de lostriță, s-a deșteptat ca dintr-un somn adânc și a sărit smintit dintre oaspeți, strigând: „Azi nu mai scapă! O mănânc de nunta mea!” Și a alergat nebun spre râu.

S-auzea din ce în ce mai aproape hreamăt mare, cu larmă asurzitoare și muget cumplit. Valea iar detuna înspăimântată, ca în toiul unei bătălii. Apele veneau cu nahlapi sălțați ca bivoli, unii peste alții, și lumea privea îngrozită. Numai Aliman nu vedea, n-auzea. Alerga mereu înaintea năboiului, cu o ceată de nuntași speriați după el. Și iar simțea deșteptată în carnea brațelor dulceața unei poveri neuitate. Când sosi în locul de care povestise băiatul, lostrița era acolo. Ea se-ntoarse deodată nălucitoare, cu capul ținută la Aliman. Stătu așa o clipă plină. Apoi porni, fulgerând apele, spre el. Omul încremeni. Dar, numaidecât, cu chipul luminat de o bucurie nefirească, chiuu, strigând cât să înăbușe huietul: „Iată, vin!...” și, smucindu-se din mâinile a trei oameni, sări în mijlocul Bistriței, cu brațele întinse spre lostriță.

Viitura, tunând vijeliosă, îl ajunse. Nahlapii trecură cu bușteni, acoperișuri de case și punți peste capul lui. El a mai ieșit o dată. Ținea lostrița și, amețit de izbitura apelor se căznea s-o apere, adăpostind-o ca pe un copil cu brațele. Apoi s-a cufundat în valurile care, bolborosind mânioase, s-au pecetluit deasupra lui pentru totdeauna.

Dar povestea lui Aliman a rămas vie și mereu mlădioasă. Crește și se împodobește an de an cu noi adause și alte scornituri după închipuirile oamenilor, jinduiți de întâmplări dincolo de fire.

Ea colindă în sus și-n jos malurile Bistriței. Urcă o dată cu cărăușii, coboară cu plutașii, stă cu copiii... Dar se mișcă neconținut alături și în rând cu lostrița fabuloasă, care nu-și găsește astâmpăr, când fulgerând ca o sabie bulboanele, când odihnindu-se pe plavii, cu trup de ibovnică la soare în calea flăcăilor aprinși și fără minte.

10 și 11 martie 1947, București.

IUBIRE MAGICĂ.

Un sâmbure de roman.

I.

TREI ȘEDEAU GOI, ÎNTINȘI la soare, poetul, doctorul și pictorul, care ne adusesese cu mașina până la acest colț unic, Kalicichioi. Eu, al patrulea, chibițul lor, cercetam țărnul, fără seamăn pe întregul litoral al Mării Negre.

E un petec de Bretenie, cu arcuri de stânci zvârlite până departe în apele de un albastru sever, cu grote irizate, pline de cormorani închiondorați, cu nori de călifari de-a lungul falezelor dărăpănate și spume fâlfâitoare de pescăruși fără odihnă.

Un murmur de glasuri ne tulbură liniștea. Două tătăroaice veneau spre noi. Cunoscuseră mașina pictorului, un fel de emir al acestor meleaguri, și se înfățișau să-i ghicească în ghioc. Ne deranjau. La un semn al pictorului, a

trebuit să ne acoperim goliciunile. Le-am lăsat să-și debiteze stângacele lor baliverne și le-am concediat repede cu un mic bacșiș.

— Ce săracă în folclor e marea! gândi tare poetul.

— N-ai dreptate. N-o cunoști, sări în apărarea mării pictorul.

— O cunosc și cunosc tot atât de bine și muntele, replică poetul. Dar ca să nu discutăm zadarnic, ascultați o întâmplare a cărei amintire o înăbuș de mult. Dar aici, în lumina asta necruțătoare, care alungă umbrele și înspăimântă stafile, îndrăznesc să mi-o destăinui.

Acum câțiva ani pusesem la cale o lucrare pentru care îmi închipuiam că îmi trebuie o liniște și o concentrare excepțională.

Căutam deci departe de București o atmosferă pură și austeră, prielnică înaltei tensiuni la care ținteam. Șovăiam între munte și mare.

Tocmai atunci un prieten folclorist se pregătea pentru campania lui de vară. Dibuiuse un ținut virgin, cu adevărate mine folclorice neexplorate, ascuns în cutele unui masiv grandios. Și m-a poftit, dacă vreau, să-l întovărășesc.

Mi-a făcut o listă de tot ce trebuie să iau. Nu m-am echipat însă în nici un fel. N-aveam nevoie de altceva decât de mediul prielnic inspirației, în flacăra căreia nu vedeam arzând zi-noapte ca un Mahatma.

M-am urcat în vagon numai cu o valiză ușurică, de mână. Prietenul, văzându-mă atât de pirpiriu, zâmbi.

— Ai să simți lipsa multor lucruri, acolo sus.

El, mai cu experiență, își luase, pe lângă un rucsac doldora, și un cufăr umflat cu tot soiul de provizii și echipament. „Calabalâc netrebnic”, cugetam în sinea mea, dar tăcui.

După o noapte și o zi de călătorie cu trenul și apoi cu o căruță, am descălecat la poalele muntelui, în ultimul sat până la care duceau șosele practicabile. Aici orice drum se înfunda. De aici încolo, până la așezările unde năzuiam, se însăilau numai fâgașuri și poteci.

Am fost siliți să poposim aici și să căutăm alte mijloace de transport. Ne încurcau mai cu seamă bagajele.

Traserăm la un han, unde ni s-a spus că oamenii la care mergem sunt răi, neprimitori, aproape sălbatici.

A doua zi de dimineață am cerut sfat și ajutor autorităților locale. Și în timp ce valiza mea jubila, cufărul amicului sta bosumflat pe prispa primăriei, unde ne târguiam cu un om, să-l care după noi cum o ști.

Dar aveam noroc. Robotul nostru se potrivea să fie din cătunul unde prietenul plănuise, cum zicea el, să facă „centrul ariei lui de studii și cercetări”. Și odată cu soare-răsare pornirăm și noi, petrecuți de căinările notarului.

— Vai de oasele dumneavoastră!

Chiar de la început am intrat pieptiș în fâgașul unei viroage, de pereții înghesuiți ai căreia își frecau coastele cei doi căluți, între care trona acum, măreț, alături de un sac cu păpușoi, cufărul. Deasupra lui, ca un moț superfluu, se clătina valiza.

Din viroagă am săltat în albia unui torent ce urca vijelioasă printre bolovani cât bivolii, în inima muntelui. Era unicul drum prin care se putea

răzbi sus. Din când în când, îngenuncheam însetați și sărutam apele singurate.

Am suit așa ceasuri întregi, sugrumați în acest defileu spart în stânci de năvalele primordiale. Numai o curea albastră deasupra noastră însemna că acolo e cerul.

Când și unde, drumul răsufla mai slobod, dând zidurile spelbe în lături; ne opream să admirăm primitivitatea peisagiului, arhaismul geologic, grandioasa nuditate a coclaurilor rudimentare, fără o floare, fără o iarbă. Uriasele răsturnări și rostogoliri, îngrămădirile elementare coborau de-a dreptul din potop, mărturii ale giganticelelor chinuri telurice.

Drum lung și istovitor. A trebuit să ne împrietenim cu călăuza, care a tras tot timpul cu urechea la ce vorbeam, probleme de folclor. Așa că, pe lângă cele ce va fi fost aflat de la primar, omul s-a încredințat că suntem niște târgoveți de treabă. S-a minunat numai că în loc să învățăm alt negoț umblăm după cântece și ne ținem de basme și vrăji.

— De-alde astea sunt berechet la noi în sat, pe la muieri și babe. Merinde nu se prea găsesc. Streinii urcă rar să-și caute între fetele noastre soții, că sunt tare mândre. Și zâmbi din ochi către noi. Nu cumva vă este a înșurătoare? Și ne măsură cântărindu-ne cu privirea.

Am izbutit până la urmă să-i spulberăm toate bănuielele și îndoiala. S-a învoit chiar să ne găzduiască la el, cât vom vrea să stăm. Partida era câștigată.

Îl chema Ion. Ion Onișor. Ne da casa mare de sus, cu două odăi curate și gătită, care tot stau degeaba. El locuia în kuhne, iar vara mai mult pe afară.

Am aflat cu acest prilej că-i murise nevasta. Trei fete înstreinate erau măritate în satele bogate de jos. Băiatul cel mare i se prăpădise pe front. Altul, înșurat, făcea armata în oraș, departe. Rămăsese singur, numai cu noră-sa, de care nu se arăta mulțumit. Dar avea s-o puie să facă mâncare și să vază de noi.

Vorbeam urcând și gâfâind. La hopuri mai mari sprijineam cufărul, care se hăisea din leagănul de chingi și arunca valiza mea jos. Gheața se spărsese și omul sta deschis în fața noastră. Seara, când am poposit în bătătura lui Onișor și i-am pus în palmă cărăușia și arvuna din chirie, nu mai eram niște streini bănuți, ci oaspeți buni, căroră gazda le deschidea nu numai casa și inima, ci și barierele ținutului.

De la poartă omul a strigăt de două-trei ori, în întunericul amurgului. Dar n-a ieșit nimeni. A sfărâmat între dinți câteva înjurături și a dibuit într-o ascunzătoare cheia cu care ne-a deschis casa. Cufărul a fost purtat pe mâini, ca un mort, înăuntru. Și nu ne-am mai gândit la altceva decât la somn. Socotindu-ne încă drumeți, ne-am trântit așa îmbrăcați pe paturile nedeșfăcute. Eu am dormit însă rău, cu visuri chinuite, și m-am zvârcolit toată noaptea.

II.

A DOUA ZI, sub oblăduirea lui Onișor, am purces să vizităm satul.

Era înșirat pe niște râpi, într-o șea clădită pe-o cascadă de terase, despărțite fâșii-fâșii între ele prin viroage adânci și bolovănoase ce țineau loc de ulițe. Casele atârnavă în pantă, din ce în ce mai înclinată cu cât urcai.

— Inhaerent montes”, cită prietenul textul unui istoric roman despre daci.

Priveam cu uimire sălbăticia locurilor. Peste tot, sărăcie de preistorie. Numai piatră și lemn gol. Ici-colea, cocioabe ȕuguiate, cu o ferestruică sus și fumuri oarbe în podul înalt ca de locuinȕă lacustră. Dar, ca și când ar fi ascuns cine știe ce comori, fiecare curte era înconjurată cu zid tare de piatră.

Și nici o mișcare. Bărbaȕii după muncă, jos la câmp; muierile și copiii mai mari, cu vitele în munte. Plozii, la joacă pe coclauri. Rar, babe și moșnegi cu vederile scurtate de bătrâneȕe se ridicau de pe laviȕele din poartă când treceam, dând bineȕe.

Onișor, mândru, se oprea și ne recomanda ca pe niște domni mari, cărturari, prietenii lui de când lumea. Și satul lua act.

Am întrebat de școală.

— Apăi școală nu avem. S-a clădit jos, în comună cea mare.

— Dar biserică?

— Biserică avem, dar lipsește preot, că nu ne ajung puterile să-l întreȕinem, lămuri el. Dar urcă o dată, de două ori pe an, cu rândul, câte un domn preot de jos și ne sluȕește slujba Învierii. Iar când se poate și pe-a Crăciunului.

— Dar cu morȕii ce faceȕi?

— Apoi la noi se moare greu, domnilor. Când se întâmplă așa ceva, așteaptă și mortul până vine un preot din vale și-i cetește.

Am cerut de ne-a dus la biserică. O cutie de bârne cu un foișor cât un plop de înalt. De jur împrejur, câteva cruci răsfirate sub ocrotirea unor ziduri ca de cetate.

Nici cârciumă nu se afla. Toate astea înfloreau acolo jos, în comuna nouă și mare, cu școală, biserici, primărie și bancă. Satul vechi rămăsese un fel de matcă, din care roiseră oameni în toate părȕile, flămânzi de pământ negru și avuȕie. El colonizase dealurile și câmpurile până departe. Și rămânea mereu mic și oropsit, uitat în sihăstria lui. Dar tare ca un sâmbure.

Priveam cu inima strânsă și mă durea atâta lipsă și paragină. Împărtășii prietenului jalea mea. Dar el sări și luă apărarea sărăciei.

— E bine că nu e nici un belșug și nici un prisos, decretă el. Asprimea și sobrietatea care domnesc sunt mântuitoare. Vezi? Oamenii se înfăȕișează ciolănoși și uscaȕi ca pământul care îi naște; o pojghiȕă de humă pe o temelie de stânci. Așa și ei: câteva funii de mușchi împletite pe oasele puternice, peste care aruncă doar o cămașă, o ie sau niște iȕari. Podoabe: alb și negru.

Până aici tirada plăcu lui Onișor, care se uita fălos la cioarecii lui.

— Mâncarea pe sponci, poame și puȕină mămăligă. Somnul pe o scândură neacoperită, urmă amicul.

Asta nu-i mai conveni gazdei, care strâmbă din nas și întoarse capul.

— Mai mult mălai n-ar strica, insinuă el.

— Simplitatea, sărăcia asta vă păstrează liberi și senini, se adresă muștrător amicul către Onișor. Așa, nu purtaȕi povara nici unei bogăȕii. Oieri și ciubărari, nu sunteȕi robii nici unei munci care să strice omenia din voi.

Omul înfruntat astfel puse nasul în pământ. Prietenul era în vervă.

— Îi vezi? se îndreptă el către mine. Ei nu datorează vieții nimic altceva decât existența. N-au fatalitate. Au numai ursită. Nu vin încărcăți de nici o moștenire.

— Ba suntem moșneni din moși-strămoși, domnule, protestă omul. Prietenul trecu peste el și urmă:

— Stau drepti și ușori, gata să primească pe umerii lor slobozi viitorul. Aici Onișor se îndreptă instinctiv din umeri.

— Nefiind prinși în nici un țarc sau teasc al așa-zisei societăți care să-i stârcească, ei, nelimitați, deschiși tuturor posibilităților, sunt vechi, adică antici – nicidecum bătrâni. În ei se odihnește omenirea sleită acolo jos, de munci, smintită de avuții, denaturată de viții.

Onișor, cu ochii la mine, cerșea o explicație. Dar tocmai intram într-o curte, unde dam peste o claie de copii aplecați asupra unei mogâldete. Ne-am strecurat în roata lor. Un bătrâior cu plete și păr retezat pe frunte, cu un genunchi în pământ, ținea cu o mână un uliu enorm și-l certa în gura mare, căznindu-se cu cealaltă să-i desfacă aripile. Hultanul se apăra fioros, și pumnii omului, răcăiți de gheare, șiroiau de sânge. Dar nu s-a lăsat până nu l-a întins cu spinarea pe o cruce de stinghii. Și în timp ce bătea câte o țintă în fiecare aripă, fixându-le de lemn, îl procitea amintindu-i de toate puicile și găinile răpitate; de Moțată, de Golașa, de Pestrița... O litanie, ca o orăție funebră. Pasărea, zgârcită de furie și durere, îl privea cu o cruzime arzătoare, ce țâșnea din ochii rotunzi cercuiți cu aur roșu.

Crucea cu pasărea răstignită de vie a fost legată în vârful unei prăjini înalte și ridicată sus în văzduhuri... Și alaiul a pornit spre poartă, unde prăjina cu crucificatul a fost înțepenită lângă un stâlp. Pasărea rămase acolo, în cer, atârând vie, cu aripile întinse, gata a zbor. Bătrânul, cu ochii în sus, o certa încă pe ea și tot neamul ei de tâlhari aripați.

Când dete cu ochii de noi se potoli. Schimbarăm binețe. La rugămintea noastră și la îndemnul lui Onișor, începu să ne povestească. Amicul scoase repede carnetelul și porni să noteze cu lăcomie.

— Aha! de când îl pășteam! De-o săptămână; după casă, după coșar. Dar jivina mirosea fierul puștii și-mi da ocol. Azi în zori, după ce am frecat bine țeava cu izmă și am împodobit-o cu foi, m-am pitit, lungit cu fața în sus, în grămada de bușteni din ogradă. Prokletul a venit să-și ia tainul și s-a lăsat ademenit de un pușor. A făcut câteva rotocoale și s-a slobozit deodată, repede și greu ca un pietroi, în jos. Dar l-am trăsnetit ca la trei stânjeni de la pământ. L-am aripat numai. Când să-l apuc, și-a înfipt clonțul și ghearele în mine, că de-abia m-am putut descăiera.

Și-și apăsa dosul mâinilor cu un ștergar ud.

— Și acum de ce l-ai urcat acolo, sus? întrebă prietenul, notând de zor.

— Ca să dea de veste fărtaților că nu-i de glumă și să nu se mai apropie. Că dacă nu i-am mai speria așa, ne-ar mânca și pe noi, nu numai păsăretul.

Am aflat astfel că stâncăria din preajma satului era un adevărat cuibar, unde găile și ulii își scoteau puii, ca să tabere apoi, cârduri hrăpărete, asupra

satelor. Pe urmă am băgat de seamă că nu era poartă care să nu ne întâmpine cu păsări crucificate, câteodată două și trei pe aceeași prăjină.

Am străbătut astfel prin sat ca prin mijlocul unei legiuni care își poposisse acolo cohortele cu acvilele steagurilor înălțate pentru bătălie.

III.

CÂND NE-AM ÎNTORS din colindul nostru era prânzul mare și acasă nu ne aștepta nimeni. Am ospătat noi pe Onișor cu merindele rămase de pe drum și l-am cinstit cu belșug de vin. Pe urmă, bine dispus, a luat parte cu cel mai mare interes la desfacerea cufărului. Prietenul a scos și a înșirat pe masă și pe lavițe un întreg bazar: săpun, ace, ață, bomboane, caramele, dresuri pentru obraz, năframe, basmale, lulele, pachete cu tutun și țigări, cutii cu chibrituri, bricege, cărți mici de rugăciuni, ilustrații și alte câte, arsenalul lui cu care să forțeze bunăvoința tuturor categoriilor de deținători, cât de îndărătnici, ai comorilor folclorice. Onișor s-a minunat mult de mașina de făcut cafea care ardea cu spirit, a mângâiat lung sticlele cu rom și coniac, s-a amuzat cu lanterna electrică și a fost fericit când i s-a spus că la plecare îi lăsăm lui lampa cu petrol, lumânările și chibriturile.

Cu asta, amicul inaugura ancheta. Asta era capcana pe care i-o întindea lui Onișor, ca să-l descoasă dacă nu știe vreo vrajă, dacă nu-și amintește vreun basm, de vreun cântec vechi. Onișor a oftat adânc și s-a întunecat vădit tulburat. Răscolisem nomolul durerilor de la fund.

— Apoi, domnilor, descântecele s-au dus în groapă odată cu fie iertată nevastă-mea, că ea le știa... Farmecele s-au împrăștiat cu fetele care le făceau, să se mărite mai repede, și cântecele mi-au părăsit casa de când am pierdut feciorii.

— Ei, de ce spui asta?... Unul trăiește veșnic ca un erou. Celălalt face armata, în slujba țării, îl mângâiarăm noi.

— Da' de unde, domnilor... Am spus eu așa ca să-mi ascund rușinea. Nu e la oaste... E la temniță grea.

— La temniță?

— Da, a junghiat un fecior care se tot da pe lângă nevastă-sa... noru-mea...

Am tăcut.

— Dar, reluă Onișor, se cheamă că am și eu vraja mea.

Și s-a oferit dintr-o dată să ne împărtășească o taină a lui, pe care n-a arătat-o nici feciorului. Nouă însă ne-o dă pe față, fiindcă noi, ca oameni mari și scriitori de cărți, trebuie s-o cunoaștem. Dar e nevoie să plecăm îndată. Căci a doua zi el are de gând să urce în munte, după noru-sa:

— Trebuie mână de femeie, altfel murim de foame și de neîngrijire.

Și-a luat minteanul pe umeri, în mână toporișca și am pornit.

Depart, mai sus de sat, am intrat în marele așezământ al codrilor, pentru care obștea se judecă de un veac și jumătate cu fel de fel de domni care și-l vindeau unul altuia, măsluind și amânând dreptățile.

— Acum suntem pe calea bună. Am pus un avocat care nu ne mai vinde, sfârși Onișor cu tărie.

După un mers bun prin răcoarea verde, am ieșit la gol pe cumpăna apelor. În perspectivele văilor se deschideau uriașe circuri și cratere glaciare, străjuite de piscuri cu profiluri bizare. Căutam singurătate și mă întâmpina acolo nu una, ci o mie de singurătăți... Aș fi întârziat bucuros... Omul sânguia însă la drum. Am coborât repede de cealaltă parte a muntelui, la poalele căruia curgea un râu, venit de departe pe undele umflate. Chiar sub noi se scobea un cot, ca un liman, în care apele se linișteau, bătând molcom fața nisipului ce se strevedea prin ele. Ne-am strecurat printre tufișuri de mlajă și bălării...

— Să vedeți, domnilor, cursa mea. N-o să vă pară rău de osteneală. O întind de patru ori din primăvară până în toamnă și mai totdeauna o scot plină.

Gândeam că e vorba de vreo plasă de pescuit nouă și inedită în domeniul etnografiei. Alături de el, am înaintat până în pragul apei. Onișor s-a uitat întâi roată în toate părțile. Și-a scos cămașa, și-a sumes cioarecii, a intrat în râu, a căutat semnele puse, niște pietre albe, și s-a oprit în netezișul liniștit al albiei. Acolo a început să scormone cu brațele sub apă... A tras un țărș, apoi altul, în totul șase. A săltat ceva, a răsucit și a ridicat cu mare băgare de seamă un vălătuc gros pe care l-a stors și l-a pus la subțioară. A mai băjbăit apoi în lung și în lat, cu brațele pe la fund. Dar n-a mai scos nimic și a venit pe mal.

— Pusesem patru, vorbea el mai mult ca pentru sine. Trei le-a luat apa... Ce să faci, partea ei...

Ne-a tras într-un zăvoi mai ascuns, a desfăcut vălătucul și l-a întins pe iarbă, la dogoarea soarelui. Era o blană mare, mițoasă de berbec. Nu pricepeam.

— Unde-i peștele? se uimi prietenul, cu carnetul gata.

— Apoi asta nu-i de pește. Asta-i doar capcană pentru altceva mai scump. Ci până s-o zvânta lâna, prindem și pește.

Umblă domol în traistă, trase sfoară, cârlige, momeală, tăie trei nuiiele mlădii și încropi la repezeală undițe, cu care ne așezarăm nedumeriți la prins. Din când în când, se ridica să supravegheze blana, care se zbicea iute.

Când a socotit de cuviință că totul e gata, a răsucit-o la loc, a pus-o în traistă și am pornit înapoi.

Sosiți acasă la vremea cinei, gazda a fost din nou oaspetele nostru. Nu spunea nimic. Legumea încet din provizii, bea vin și zâmbea pe sub mustăți, la curiozitatea noastră greu stăpânită.

— Lasă! O să vedeți. Întâi să se culce toate găinile satului, glumea el.

După ce s-a lăsat bine noaptea, a aprins un felinar orb, a scos din tron o dimie groasă cu care a astupat ferestrele și a tras zăvoarele la uși. A întins jos o pânză, a luat blana și, ținând-o de un corn deasupra pânzei, a început s-o bată pe dos, adică pe partea jupuită, cu o vârguță. La bătaia meșteșugită a omului a pornit să se scuture din mițele și cârlionții blănii un soi de praf, o pulbere ca un nisip. Operația se făcea metodic de sus în jos, bucată de blană cu bucată, fără grabă și cu mare migală. Pulberea, gonită din ascunzișuri, se cernea galbenă și strălucitoare pe așternut. Uneori chiar în chip de paiete scânteietoare în raza lămpii, ca fluturașii ce se cos pe ii.

Aveam impresia că Onișor săvârșește o vrajă.

După ce a isprăvit cu dosul a luat, pe față, mițele în răspăr... Blana se istovise. I se smulsese ultimul grăuncior. El o vălătuci iar și o zvârli după sobă. Apoi cu un pământuf strânse în mijlocul pânzei o grămăjoară de pulbere.

Din când în când, se oprea și o pipăia, dând din cap.

— Pofțiți, domnilor, ne îndemnă el voios. Puneți mâna și cercați.

Prefiram printre degete pulberea culeasă și nu înțelegeam. Îl priveam nedumeriți.

— E aur, domnilor, aur curat.

Prietenul sări la carnețel.

— Aur? Cum? De unde?

— Din nisipul râului. Apele vin de sus din munți și-s încărcate cu pulbere de aur, spuse simplu Onișor.

Cerurăm lămuriri. Amicul pâlpaia de emoție.

— Îl rod apele din stânci și-l amestecă în nisipul lor. Ba se mai adaugă și cel scăpat din șteampurile care mărunțesc acolo, amănunți omul. Pe vremea când nu se lucra în băi, moșii noștri îl pândeau aici jos și-l prindeau în cursele astea de blănuri mițoase.

— N-am auzit și n-am citit nicăieri despre practica asta, se uimi prietenul spre mine.

Nici eu nu știam despre așa ceva.

— E o taină străveche, care s-a pierdut, lămuri Onișor. O mai apucase tata, care mi-a lăsat-o mie moștenire, că îl ascultam. Și eu poate s-o las feciorului, dacă o fi vrednic – și adăugă amărât – dacă s-o mai dezbrobodi din ale muierii. Altfel, o duc în mormânt. Și privind spre prietenul care buchisea carnețelul, adăose: că din cărțile dumneavoastră nu se mai întoarce ea înapoi aici.

— Și cum vine asta, bade? se nedumeri amicul.

— Apoi vine așa. Așezi blana la limpeziș pe apă lină, cu lâna în sus, și o întărești în albie cu câțiva țaruși. Apa se prelinge prin mițe ca printr-o strecurătoare și trece mai departe la vale, ducând cu ea nisipul netrebnic. Aurul, mai leneș, mai greu, merge mai domol și se lasă, boieros, la fund, unde se încurcă și se oprește în firele încâlcite ale lânei. Se cheamă că a căzut în capcană. Te duci peste o lună, două, și scoți blana, cum văzurăți, încărcată.

Și, povestindu-ne, strângea pulberea prețioasă într-un corn de bou în care se păstrează de obicei iarba de pușcă. Să fi fost ca la trei-patru grame.

— Și cât se poate culege? întrebaram.

— Un năpârstoc, două pe an, că atârână greu. Și n-ai decât cinci luni.

— De ce? întrebaram.

— Apoi de toamna, târziu, și până în gura verii, nu te înțelegi deloc cu apele. Vin numai mânioase.

— Numai atât, ne plânserăm noi, un degetar?

— Apoi și atât e prea destul, că se cheamă că-i fără nici o muncă. Doar că mai păgubesc câteva blăni furate de ape. Dar decât să te trudești acolo, în băi, îngropat de viu ca în temniță, mai bine aici slobod pe prunduri...

— Nu poate fi aur, spusei în franțuzește amicului. E probabil pulbere de mică, de care sunt pline toate pietrele. Când eram copii, tot așa ne amăgeam și noi și le adunam socotindu-le că închid în ele firișoare de aur.

După ton, după mimică, omul pricepu că nu cred.

— Da' de unde, domnule, e aur – și încă lamură.

— Cum îl cunoști? mă rățoii eu.

— Apoi nu-l cunosc eu, îl cunoaște negustorul de la târg. Că mă duc cu praful ăsta jos și-l schimb pe mălai și pe făină. Îl cearcă zaraful acolo cum știe el cu apă tare și mult se bucură. Că este aur bun, spălat și lămurit în toate apele muntelui. Numai că e puțin. S-ar aduna mai mult dacă nu și-ar smulge și râul dajdia lui. Da' i-o dau bucuros.

Și omul ascunse în fundul tronului slăvitul praf cules din lina de aur, după care alergau eroii lumii antice până la Colchida. Dar de unde să știe asta Ion Onișor, care se ridică, urându-ne noapte bună?

Am rămas câțeva vreme tăcuți, uluiți, frământând gânduri și potrivind înțelegeri.

— Nu trebuie să ne mai îndoim, răsuflă prietenul. Noi n-am mai apucat, dar odinioară, și nu e mult de atunci, albiile râurilor noastre erau pline de țigani zlătari, care cerneau nisipurile și culegeau aurul din ele. Am întâlnit într-o carte un desen, pare-mi-se de Raffet, în sfârșit nu importă, de un călător de pe la începutul veacului al nouăsprezecelea, care, minunat de cele ce vedea, desenase o astfel de scenă: Zlătari prefirând apele pentru aurul din ele.

— De ce s-a părăsit procedeul? întrebai sceptic.

— De bună seamă, răspunse, gândindu-se un timp, prietenul, fiindcă robia s-a desființat. Mâna de lucru a ajuns din ce în ce mai rară și mai prețioasă. Aurul cules în chipul ăsta ar costa prea scump, mult mai scump decât cel de mină.

Dar cea mai mare nedumerire rămase hotărârea gazdei de a ni se destăinui nouă, doi streini. Singura explicație a fost că omul, încărcat de nădufuri, amărât de fecior, supărat de noră, a răsuflat într-o clipă de slăbiciune mai ușor către niște necunoscuți, niște drumeți. A fost așa ca și cum ar fi aruncat necazuri și taină pe apa sâmbetei.

Se făcuse frig de munte. Atunci am prețuit calabalâcul prietenului, din care m-am înfruptat c-un pled, un pulover, un cearșaf pentru pat și o lumânare. Ne-am culcat fiecare în odaia lui.

IV.

N-AM ADORMIT DELOC. M-am răsucit și m-am zvârcolit toată noaptea. Mă mânca pielea îngrozitor și trebuia să mă scarpin neconținut. Aruncai vina pe seama mezelurilor, care, sigur, mi-au dat o intoxicație cu urticarie. Desperat, am aprins lumânarea. Eram negru de pureci și eu, și patul. Niște pureci mari și flămânzi, care nu ciupeau, ci mușcau.

Prietenul m-a simțit. A venit și el nenorocit la mine.

— Credeam că dormi și nu îndrăzneam să te scol.

Fusese și el năvălit de o hoardă asemănătoare. Rufe, așternuturile lui curate de la București forfăiau de puncte negre zburătoare.

— Astea nu mai sunt insecte, sunt armăsari, zicea alergând după ei prin pat.

— Ceea ce înseamnă, îl dojenii, că prima unealtă și cea mai esențială pentru culegerea și studierea folclorului la fața locului sunt prafurile de pureci. Altă dată nu mai trebuie uitate.

A fost o luptă zadarnică până-n zori, fără să putem închide ochii. Isprăvisem scuipatul cu care ungeam degetele ca să punem mâna abia pe câțiva din pat. Dar temeiul lor era jos, în pomesteala odăilor. A doua zi ne-am înfățișat gazdei cu jalba în proțap.

— Apoi i-ați strâns din tot satul pe unde ne-am plimbat. Ba de la câini, ba de la vite, ba de la copii. S-au aciuat la dumneavoastră, că aveți carne dulce și piele subțire. De noi,ăștia mai bătrâni, cu pielea sfarog⁴, nu se mai lipesc. Lasă, că până o veni nor-mea să curețe, vă fac eu un așternut să nu mai îndrăznească unul să se apropie. La noapte o să dormiți împărătește.

A plecat și s-a întors numaidecât cu un maldăr de pelin verde și aromat. Din el a făcut mai întâi un mănunchi, ca o mătură, cu care a măturat cu grijă odăile. Pe celălalt l-a presărat pe jos, pe pat, sub pat, prin și peste așternuturi, pe perne, sub perne, în cămășile noastre de noapte, pretutindeni, când lujere întregi, când fărâmițându-i boabele din vârfurile înflorite, și încredințându-ne că de acum vom fi invulnerabili. Noi, încrezători, am așteptat noaptea cu nerăbdare, hotărâți să o dormim toată, pe nerăsuflăte.

Ne-am trecut toată dimineața în aroma amăruie a pelinului rânduindu-ne lucrurile. Eu n-am avut de scos decât caietul, pe coperta căruia scria răspicat: Faust, partea a treia, epilogul în cer. Prietenul ceru, ca de obicei, explicații, fără carnetul în mână. Era un vast proiect de poem, pe care-l purtam de mult în minte. Urcam cuplul, pe Faust împreună cu Mefistofel, în cer și inversam rolurile. Acum Faust ducea, acolo sus, de nas, pe diavol, și-l ispitea cu aventuri de ordin superior, cu experiențe spirituale, de gândire și cunoaștere, cum se cuvenea unor spirite descătușate. Dam o replică lui Goethe și-mi ascuțeam ironia pe spinarea prietenului, care nu pricepea subțirimea subiectului. Pe caietul în care el își trecea seara notele scria mare: Studii în folclor. Am răs. Pentru ce în și nu de folclor? Ne-am luat apoi serios la harță și ne-am ciondănit pe chestia folclorului în general până aproape la supărare. Fără să cred folclorul o mistificare, ceream prietenului o neîncredere, o bănuială, ca pentru orice producție unde individul, cu inspirația, cu fantezia, cu reaua lui credință, cu interesul de a te câștiga, te înșală și te păcălește. Tu crezi că faci știință obiectivă, tragi concluzii și generalizezi o invenție, o toană a unui singur năzdrăvan sau șoltic. Pe scurt, nu credeam în disciplina folclorică și ceream măsuri de siguranță și mari îngrădiri. Aduceam în sprijin cazul ilustru al lui Macpherson cu Ossianul⁵ inventat de el.

La amiază ne-am dat într-o rână pe pături, să ne odihnim. Dar s-a pornit îndată un atât de înversunat atac, de data asta de pureci uniți cu furnicile aduse cu pelinul, că am sărit îngroziți și am părăsit mișelește câmpul de bătaie.

Am alergat iar la gazdă. Eu am amenințat ritos cu plecarea și că fac satul de răs la gazetă.

Omul a ascultat liniștit și n-a căutat să se apere cu nimic.

— Lighioi spurcate, ne mângâie el. Nu vor să iasă decât cu alai. Dar le vine lor Aldea de hac! O să vedeți. Numai nițică îngăduință.

Și plecă. Peste puțin se întoarse însoțit de un moșneag adus de spate, care ne salută cuviincios și adaose:

— Lasă, că-i scot eu, domnilor, n-aveți grijă, și-i duc încolo, pe pustii, să nu se mai poată întoarce.

Cum eram nervos și cu țâfna pusă de discuția cu amicul, îl repezii:

— S-or întoarce, nu s-or întoarce, nu vreau să știu! Vorba e să dormim la noapte, și privii batjocoritor prietenul.

— Lasă, că o să odihniți fără să vă întoarceți, mă potoli bătrânul.

— Cum îi scoți, moșule, îl îmbună prietenul cu o țigară.

Și trase carnetul.

— Hei, cu meșteșug! Că și ei trebuie să asculte de cineva mai mare.

Și începu pregătirile, simple de altfel.

Prietenul ceru frumos îngăduința să fim și noi de față la operație. Cu foarte mare greutate, după lungi stăruințe, după ce i-a dat câteva pachete de tutun, o pipă nouă și chibrituri, moșul se învoi. A cerut ca atâta vreme cât va lucra el în casă, să se măture curtea, să se ridice gunoaiele și să se înmoaie learcă praful din bătătură și de pe prispă cu apă. Ceea ce gazda s-a apucat să execute, cu sfințenie.

Vrăjitorul a intrat în casă urmat de noi și a purces la descântec, luând odaie cu odaie.

A tras din teaca de la brâu un cuțit mare și lat ca un iatagan, lucios ca argintul, pe care l-a așezat potrivindu-l cu grijă într-un colț, în piezul ferestrei. Apoi a acoperit fereastra cu o cârpă neagră pe care o ținuse în sân. A lăsat numai un colț ușor dat la o parte, potrivind așa ca fâșia de raze ce se strecura pe acolo să cadă drept pe lama cuțitului. În întunericul ce se așternuse în odaie, cuțitul ardea strălucitor, ca și cum înaintea lui s-ar fi aprins o candelă. Pe urmă omul s-a pornit cu o vergelușă mlădioasă să lovească, petec cu petec, palmă cu palmă, pomesteala, începând de la prag și înaintând treptat, amănunțit, spre cuțitul flăcărător, până a ajuns la el. Tot timpul mormăia un descântec din care n-am prins decât cuvintele „negri procleți”. Cuțitul a început să se întunece pierzând încet-încet luciul. Atunci moșul l-a ridicat repede și a ieșit cu el afară, ținându-l ascuns. Noi, după el. Cât am putut zări, lama era neagră de pureci, înțesați unul în altul pe amândouă fețele. Ei opreau reflexul luminii și înnegriseră oțelul.

Vrăjitorul s-a dus cu el departe, l-a curățat scuturând purecii pe coclauri și s-a întors. A luat acum la bătaie așternutul și pernele pe care le trântise jos, aproape de cuțitul fermecat, și a ieșit iar cu el, doldora de procleți. A trecut apoi la scândurile patului și ale lavițelor, în sfârșit, la tot ce se afla în casă și în tindă. Și așa, rând pe rând, a cules, pe cuțit, sute de gănganii.

La plecare l-am răsplătit cu câteva hârtii de bani. Nu le-a primit. Trebuia argint, numai așa vraja avea putere.

Ca să-l facem să vorbească mai mult, ne-am ținut după el până acasă, într-o văgăună. Prietenul vrea morțiș să noteze cuvintele descântecului. N-a fost însă chip să scoatem de la el nimic. A rămas neînduplecat la toate momelile. Am cules doar din cocioaba lui alt rând de pureci. Moșul a făcut haz și nu s-a sinchisit.

— Vedeți dumneavoastră, ăștia sunt purecii mei și nu se cade să mă pun rău cu ei. Lepădați-i undeva, aiurea, că de-acolo îi chem eu înapoi acasă, glumi el.

Am coborât la pârâu, unde i-am scuturat pe gârlă. Când am sosit acasă, Onișor plecase după vite și după noru-sa, la munte.

Am cinat și ne-am culcat numaidecât, nu fără oarecare teamă. Am dormit însă noaptea toată în adevăr împărătește; sub paza descântecului, nici un vrăjmaș nu ne-a mai tulburat somnul.

V.

M-AM SCULAT TÂRZIU. Am trecut tinda; alături, prietenul meu lucra de zor. Umpluse un sfert de caiet, ceea ce mă irita oarecum... Eu nu scrisesem un rând și era a treia zi de la sosire. Timp prețios pierdut cu fleacuri. La intrarea mea el se opri. Angajărăm o discuție asupra vrăjilor. L-am atacat direct.

— M-aș închina, zisei, dacă vrăjitorul cu un fluier fermecat la gură ar fi ieșit din casă în fruntea unui alai de pureci încolonați și i-ar fi cules și pe cei din curte. Dar așa se vede cât de colo că a folosit un procedeu de practică comună.

— Cum comună? Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că orișicine poate face ca el.

— Aș vrea s-o văd! se oțări amicul. Cum?

— Foarte simplu. Lama cuțitului era unsă cu un clei de care se lipeau purecii.

— Chiar dacă ar fi așa, asta nu micșorează întru nimic lucrarea magică.

— N-a fost deloc ce crezi tu, îl contrazisei. A fost curiozitatea purecilor pentru lumină.

— Ei, asta-i acum... Purecii, curioși!...

— Da, și încă foarte curioși. Ca orice insectă, sunt fascinați de lumină. De ce este nevoie de întuneric în odaie și de o rază de soare care să bată drept pe oțelul lamei? De ce vraja nu-i operantă afară, în curte?

— Fiindcă vrăjile, explică el, au nevoie de condițiuni speciale, ca și celelalte lucrări de același ordin. Nu-i vrea ca ședințele de spiritism să se ție în curți și fenomenele de materializare să se producă ziua-n amiaza mare!...

— Fugi de-acolo! îl luai eu. Aici e altceva. Purecii stârniți de vârguța moșului alergau, ca și fluturii, către lumina de pe lamă, care-i atrăgea – asta ți-o conced – ca un farmec. Dar aici intervine dibăcia omului: nu vraja, ci cleiul îi prinde și-i fixează. Dar cursa e mult mai stângace și mai primitivă decât candela chinezească.

— De unde ai mai scornit-o și pe asta?! rânji amicul.

— N-o scornesc eu. Există de când lumea în Extremul Orient un fel de prinzătoare de pureci, bazată pe același principiu: o feștilă care arde noaptea

jos pe podea în mijlocul unui talger. Purecii atrași se precipită și cad în lichidul din vas... Ingenios, nu-i așa, și simplu. Pe când procedeul nostru aduce a hârtie de prins muște, plus recitativul.

Prietenul, indignat, sări ars. Mi-a reproșat josnicul meu materialism. Mi-a ținut un logos despre puterile magice care zac în noi și de care habar nu avem. Despre legăturile mult mai adânci dintre anume oameni și natura suprasensibilă, până la care noi nu putem pătrunde să-i cunoaștem legile și să-i captăm forțele.

L-am tratat de retrograd și superstițios. N-aveam dreptate. El n-a știut sau n-a vrut să-mi răspundă că printr-un fel de mimetism absolut necesar trebuia să îmbrace mentalitatea primitivă și să primească forma culturii magice. Altfel n-ar fi putut pătrunde în intimitatea stărilor ei și datelor ce ne apăreau, ne asediau aici din toate părțile, să se adapteze condițiilor. Am tăgăduit orice realitate practicilor nătânge cu a căror culegere și admirație își pierde vremea. Am râs de bieții naivi ca el, care se lasă trași pe sfoară de țărani șireți, și am sfârșit categorisind magia de impostură și pe vrăjitori de șarlatani, batjocorindu-i cum mi-a venit la gură.

Prietenul, de data asta cu un fel de spaimă, mă opri, rugându-mă să nu mai vorbesc astfel. Dacă m-ar auzi unul din cei pe care-i insult, s-ar putea să se răzbune pe mine și să mă pedepsească într-un chip îngrozitor. Are să-mi dea să citesc despre procedeele fatidice6...

Era să-l reped din nou, dar umbla cineva în tindă și n-am vrut să ne audă cearta.

Îmi urcasem inutil sângele în cap. Dezgustat, m-am smuls din discuția stupidă și fără rost și am trecut la mine, hotărât s-o rup cu toate din afară și să mă cufund în lumea mea, pentru care urcasem aici. M-am întins pe pat și, cu hotărâre, cu efort aproape dureros, am început să mă cufund într-o meditație adâncă.

Aveam practicile mele proprii spre a-mi înlesni concentrarea până la exaltare. Un ritm al spiritului vital, un fel de stăpânire, o frână asupra respirației până la oprire, un soi de luciditate ca un control pus pe bătăile inimii și ațintirea unei imagini mintale, care crește și înfloarește, se amplifică sub privirile unui ochi lăuntric, dându-mi o beatitudine ca de hașiș, dar fără urmările dezastruoase ale acestuia.

Mă străduiam astfel să compun pe Margareta în cer, cu mult deasupra celei închipuite de Goethe. Nu o martiră naivă, nu o mică sfântă abstractă, ridicată la acest rang din ceata amantelor convențional seduse și părăsite. Ci ca pe eternul feminin, uriașă putere cosmică liberatoare, căci iertarea nu e decât liberare, care urcă și potențează acolo în cer până la rolul de virtute creatoare pasiunile care pentru noi, aici, pe pământ, sunt doar păcate și ne strivesc sub ele.

O Margaretă care, ca o altă Evă zămislitoare, creează din nou pe Faust așa cum se dorea el și-l schimbă pe Mefisto, din valetul mincinos, din sluga vicleană care-și duce stăpânul la ispită, într-o necesară forță antagonică, pe care Margareta și-o aliază și o integrează Universului.

Începeam să văd o Margaretă violent de sfântă, dacă s-ar putea spune, sfântă cu acea violență a păcatului, care...

Ajunsesem aici, când simții un freamăt, o prezență. Deschisei ochii. Cineva sta în mijlocul odăii și mă privea intens.

Cum intrase? Eu închiseseam ușa și știam că, furios, parcă trăsesem zăvorul.

— Sunt Mărgărita, spuse tare apariția.

Sării speriat, mă clătinau năuc și nu pot spune decât cu vorbele cele mai banale emoția smintită ce mă gătui. Inima îmi bătea nebunește. Gândurile se învălmășeau ca apele căzute într-o cataractă și lumea se învărtea cu mine, amețit în mijlocul ei.

Când mi-am venit în fire, o zeiță – nici acum nu-i pot spune altfel – sta și mă privea cu un zâmbet șăgalnic. Era înaltă, zveltă, cu părul castaniu și unduios, ochii mari de un verde ca fundul de talaz, obrazul alb-trandafiriu împuns de două gropițe, nasul subțire, drept, cu nări palpătoare. Bărbia puternică pornea semeată în jos, ca să se rotunjească seducătoare, și gura fermecător arcuită își ascundea colțurile ușor sumese în două gingașe bride. Coloana splendidă a gâtului se îmbina fără greș în linia umerilor de o proporție și o grație nemaîînchipuite. Sâni, zglobii, drepti, umpleau de o viață misterioasă ia în care palpăiau fără încetare. Brațele admirabile, lungi și netede, se terminau cu mâini suave și mici cât un cuib de pitulice, încărcate cu dezmierdări. Sub mijlocul strâns, șoldurile glorioase, pline de voluptăți erau modelate de fota neagră, care-i descoperea picioarele goale, desăvârșite, cu glezna delicată, sugrumată jos, cum numai o rasă cu har poate zămisli. Purta sandale, care scoteau la iveală ușoara boltire a tălpii și călcâiul mic și roz, ca la nimfele zugrăvite de maeștri.

Nu știi dacă am privit-o îndelung sau mi-am dat seama; am intuit totul dintr-o ochire. Dar era de o perfecție copleșitoare.

Și un miros de dragoste, de busuioc amestecat cu dârhovnic, îmbătă odaia.

Coborâse din exaltarea meditației mele? Din miezul inspirației din care mă trezise? Uitasem de mine, de timp, de locul unde mă aflu, de gura și ochii cășcați la ea zănatec.

— Sunt Mărgărita, repetă ea zâmbitoare.

— Margareta? Care Margareta?

— Nora gazdei, și plecă ochii în jos.

— Ah, nora gazdei?!...

Și răsuflai adânc. Vălul magiei începu să se ridice. Onișor nu ne spusese niciodată cum o chema pe nora lui. Fata continua să râdă tainic, stând netulburată în fața mea.

Nu știam ce să fac. Încurcat, am poftit-o pe scaun. Nu-mi credeam ochilor. Mi-era teamă să nu se mistuie, ca o vedenie. Îmi venea s-o pipăi, ca să mă încredințez, și nu îndrăzneam. O văpaie mă cutreiera din creier până-n tălpi, dar o simțeam mai ales în gânduri, în mințile în care nu mai eram.

De unde răsărea minunea asta? Încântătoarea noră apocrifă a lui Onișor? Cine-i pusese atâta perfecție în linii, noblețe în atitudini, armonie în mișcări?

Stam, fulgerat dintr-o dată de dragoste. De o dragoste impură. M-a plesnit fără veste atâta erotism, atâta răscol sexual necunoscut mie până atunci, că m-am înspăimântat. Frumusețea cărnii ei îmi era, dacă nu aș fi putut-o poseda, cel mai teribil supliciu.

VI.

Din acea clipă nu am mai trăit eu, a continuat să trăiască în mine frenezia mea pentru Mărgărita. O evocasem și o coborâsem din cer pe pământ cu toată fatalitatea de păcate care o urmărea. Dar eu nu mai eram Faust.

Am fost de aici înainte umbra ei pe lume, călcată neconținut în picioare.

La început încercai s-o câștig cu bani și daruri. M-a respins și ținut departe, ca pe un copil, nu cu severitatea și bătoșenia femeilor care vor să te exaspereze, ci cu o demnitate simplă, cu atât mai intimidantă. O simțeam, o ghiceam expertă până la perfecție în dragoste, capabilă să-ți dea plăceri și delicii dincolo de fire. Și sufeream chinuri neînchipuite pe măsură ce pasiunea îmi creștea din ce în ce mai otrăvitoare.

Nu mai mă recunoșteam. Se întâmpla oare cu mine o obsesie, până la substituie de personalitate?

Și pe aceeași măsură Margareta era mai rece, mai depărtată, mai disprețuitoare.

Credeam că mă joacă și făceam toate chipurile să mă apropii și s-o înving. Dar între noi se interpunea un schimb de stări bizare, un interflex de influențe potrivnice. Ne aflam într-o ecuație a aceleiași existențe, însă unul la semnul pozitiv, celălalt la semnul negativ.

O dată cu sosirea ei, traiul ni s-a schimbat în bine. Doi ciobani fugari coborâseră după ea din munte. Unul cu coșulețe de fragi și zmeură, altul cu caș și cu ciubăre de lapte dulce. Răsărise în curte un gușat căruia îi curgeau balele când o vedea și care mătura, spărgea lemne, aprindea focul. Un șchiop crunt la înfățișare ieșise de nu știu unde și o ajuta la cuhne. Tăia păsările, păzea oalele, fierbea mâncările. Și un codan, cu câteva tuleie de mustață sub nas, scutura așternuturile și deretica prin casă. Toți o slujeau ca pe o regină. Și nu mă dumiream de unde se prăsisse droaia asta, când deodată răsăriră alții, cu zecile, care treceau pe la poartă suierând sau se opreau și se poșteau singuri la vorbă. Satul, fără de veste, nu mai era pustiu. Dar din toată ceata asta de nebuni, eu eram cel mai de plâns.

Părăsisem lucrul. Lăsasem prietenul, care colinda singur. Nu mă mai interesa nimeni și nimic afară de Mărgărita. Stam ziua întreagă numai s-o pândesc și țineam tot timpul ochii pe ea. Încercam s-o slujesc și eu în rând cu ceilalți ciraci și-i cerșeam favoarea s-o ajut în casă, la gătit bucate. Mă îmbrâncean cu gușatul cine să-i care mai întâi lemne și cu celălalt satelit, căruia vream să mă substituie la suflatul în foc. Și-i culegeam orice fărâmbă de vorbă.

Ea mă primea nepăsătoare sau pleca de lângă mine. Pierdusem orice stăpânire asupra mea, orice control și orice rușine. Noaptea mă tăvăleam ca un posedat, plângeam și mă băteam cu pumnii.

Prietenul cercă să mă aducă la realitate. Îmi înșiră entuziast descoperirile lui în folclor, urmele unei balade care se cântă și se joacă în același timp, ca o dramă magică. Eu stam inert și nu auzeam. Purtăm în mine numai făptura copleșitoare a Mărgăritei.

Ați simțit ce simplificatoare este pasiunea? Cum reduce și unifică existența numai la un singur și același mod? La o unică cheie? În privința asta se poate spune că pasiunea este o fericire, o penibilă, dar autentică fericire. Ca orice pasiune, de altfel. Toate complicațiile dispar. Te întorci la o singură dimensiune, aceea a pasiunii tale. Pierzi înălțimea, pierzi lărgimea, rămâi cu lungimea urâciunii în care te târăști până la sfârșit.

Uneori, când clocotea în ea belșugul de luxură pe care-l dospea, îmi îngăduia să mă apropiu și să mă gudur lângă trupul ei. Atunci era demonică. Ochii îi creșteau, îi izbucneau și era în stare să târască după ea o haită întreagă de oameni. Se îndupleca o clipă, numai atât cât, aplecat asupra ei, privirile ametește îmi leșinau pe lunecuşul alb dintre sâni dârzi, până la fundul magic unde sălăşluia fericirea.

Atunci se smucea de lângă mine hohotind și pierrea pe coclauri, unde bănuiam că aleargă să se astâmpere, cum se vorbea, cu alții. Dar eram atât de domesticit, că nici nu mârâiam, dar încă să ridic măcar un deget asupra ei.

Era o făptură a Satanei, trimisă să mă piardă? Sau o bolnavă, o posedată, ca și mine? Orice ar fi fost, atunci nu mă interesa. Ea, așa cum se înfățișa, era pentru mine existența.

În sfârșit, nebunia ajunsese culmea. Trebuia să fac ceva. Psihoza mă dusesese la un pas de pieire. Dacă nu izbutesc, eram hotărât să mă ucid. Pușca lui Onișor atârna încărcată cu gloanțe pentru urs într-un cui din odaia mea.

Din norocire, tragedia asta, de o intensitate ucigătoare, n-a ținut mult. Mie mi s-a părut că a durat ani. De fapt, s-a desfășurat, fulgerător, în numai alte trei zile!

Am sosit în sat duminică. Marți izbucnise din zodiile rele Margareta. Vineri noaptea pătrunsei la ea, încuii ușa și, întărit de cumplita suferință, îi căzui în genunchi, îi propusei să părăsească sărăcia și să vie cu mine în oraș, unde am s-o acopăr de podoabe și bogății.

Ea sta întinsă pe laviță și nu mișca. Surâse numai și mă rugă să n-o mai tulbur, că e obosită.

Căzui atunci ca la o icoană cu metanie⁷ la poalele ei și o implorai cu lacrimi să mă ia de bărbat. O voi despărți de feciorul lui Onișor și mă așez cu ea unde vrea, aici în sat, în altă parte, în străinătate, numai să fie soția mea. Dacă nu, îmi fac seama! Și se vedea bine că nu glumesc.

Ea m-a certat și m-a concediat ușor, cu câteva vorbe simple, ca pe gușatul bălos, care ieșea de-a-ndăratelea când îl da afară din cuhne. Așa am ieșit și eu.

În curte mă pândea prietenul, care mă urmărise și ascultase la ușă. Nu mi-a vorbit nimic. M-a luat și m-a culcat în patul lui. Iar el m-a vegheat scriind toată noaptea.

A doua zi, sâmbăta, în zori, mă pregăteam să trec în odaia mea, decis. Prietenul m-a oprit și mi-a spus multe, între care că sunt, ceea ce știam, fabula satului. Am mai aflat pe deasupra și credința lui, că sunt vrăjit. Mărgărita auzise blestemele mele împotriva vrăjitorilor și se răzbuna asupra mea în chipul acesta. Am găsit putere să-mi schimonosesc obrazul a răs. El nu s-a dat bătut. Mi-a vorbit de realitatea fenomenului, de vibrații și unde, pe care fiecare din noi le emanăm. Mi-a adus pilda celebră a celor două persoane radiodifuzoare omenеști de la Bratislava, care uimiseră lumea pe vremea aceea. Și mi-a vorbit multă vreme de potrivirea asta între fenomenele pricinuite de vibrații.

Vraja? E destul ca printr-o practică oarecare – și aici e farmecul – pe lungimea de undă a vibrației tale vitale să se adapteze unda unei alte voințe, rea sau binefăcătoare, pentru ca vraja să se și înscăuneze. Ce e, la urma urmei, sugestia? hipnotismul? O luptă între vibrațiile a două voințe adverse.

Ascultam dus... Și deodată gândul unei asemenea vrăji mi-a intrat în cap. De ce nu aș încerca? Oh, dacă ar fi posibil să-mi îmbuc gândurile, dorurile, tremurul meu în ființa ei, să i le împărtășesc, ca unui aparat de radio... Numai cine este cel care știe să sucească butonul la punctul anumit? Vrăjitorul, el singur poate, susținea prietenul.

L-am întrebat deodată dacă se află o vrăjitoare în sat. Era, și încă una extraordinară, care-i dăduse câteva probe fantastice. Se împrietenise cu ea. Ar putea în cazul meu să facă minuni.

M-am sculat. El mi-a luat mâna și am pornit. De cum am ieșit pe poartă, m-am răzgândit. Parcă o voință nevăzută m-a oprit și, îndărătnic, am dat să mă întorc. Mă cuprinsese un dor de Mărgărita ca și cum n-o mai văzusem de ani, ca și cum aș fi pierdut-o. Prietenul mă smulse și mă luă mai mult pe sus. M-a dus numai cu făgăduiala că vrăjitoarea are să mi-o dea în brațe chiar în seara aceea, ascultătoare ca o păpușă.

În capul satului ne-am oprit la poarta farmecelor. A intrat întâi prietenul să ceară audiență pentru mine. Mi-erau gândurile aiurea – ceea ce făceam săvârșeam automat, ca pentru altcineva, strein. După puțin timp prietenul a ieșit vesel și m-a înfățișat Sibilei, o bătrână înaltă, descărnată, puțin adusă de spate, cu nas cocârjat, barba întoarsă în obrazul numai crețuri. Dar ochii: doi cărbuni aprinși.

I-am spus și eu pe scurt păsul care mă aduce și am rugat-o să facă orice, numai Mărgărita să mă iubească. Dam tot, îmi vindeam chiar sufletul. Ea m-a ascultat clătinând cu compătimire din cap. Știam oare că Mărgărita este ea însăși o vrăjitoare? Că lucrează numai cu farmece și pentru asta se țin bărbații zănateci după ea? Că e bătrână și urâtă? Știrbă și strâmbă? Și, spunând astea, baba își înfigea cărbunii ochilor în mințile mele. Știam că numai Necuratul, a cărui unealtă este, o arată fragedă și frumoasă?

Predica asta mă impacientă. Am răspuns că nu mă interesau câtuși de puțin bârfelile pe socoteala iubitei mele. Mi-era dragă cu atât mai mult. Eu viu

și-i cer farmecul de purtat ori filtrul de băut care să-mi deschiză raiul; s-o aprinză și pe Mărgărita, dacă poate, cu vrăjile ei, de aceeași patimă cu a mea.

Și vedeam parcă aievea mâna uscată a bătrânei sucind un buton, pe o anumită lungime de undă, și o armonie dumnezeiască luându-mă, cu Mărgărita deodată, în vulturile ei.

Sibila privi repede spre prieten, care clipi de câteva ori, lăsând capul în jos.

— Bine, zise ea. Stai aici jos.

Și mă așeză pe un scăunăș rustic. Ea stete pe altul în fața mea.

Vă spun drept... Nu e puțin lucru ca atunci când fierb toți diavolii în tine tu să stai nemișcat locului, fie chiar câteva minute, așezat pe un fund de lemn cu trei picioare. Și să simți cum o mână zgronțuroasă îți astupă ochii, pe când cealaltă îți umblă prin păr, atingându-ți ceafa, creștetul și lingându-ți cu asprimea ei tâmplele, în mormăielile unui descântec șuierat printre știrbiturile dinților. M-am supus însă cu resemnare.

Doar am clipit speriat când m-am trezit suflat de trei ori în obraz, cum te scuipă o pisică înfuriată. Abia am putut descleșta pleoapele. Am răbdat mai greu, nu știu de ce, alte trei insuflări peste piept. Dar m-am zvârcolit ca un demon când vrăjitoarea m-a gratificat, pe neașteptate, cu alte trei, pe care le-am simțit reci și tăioase ca gheața, jos sub vintre, unde s-a aplecat fără să prind de veste, cu o nedelicată indiscreție. Pe urmă mă afumă cu buruieni împruțite amestecate cu păr smuls de la fiare, mă descheie la haină, îmi dete gura cămășii în lături și îmi scrise la stânga, pe piele, în dreptul inimii, cu un cuțitaș, un semn în chipul unei stele în patru colțuri. Parcă aș fi fost anesteziat: nu am simțit nici o durere.

Am urmat să primesc și să îndur toate astea și încă altele cu o liniște și o supunere din ce în ce mai ciudate. Simțeam, ceea ce nu mi se mai întâmplase de când cunoscusem pe Mărgărita, că lucrurile ăstea mă privesc adânc și că se pecetluiește ceva.

Bătrâna mă lăsă din descântec și se sculă. Râcăi într-un colț al cocioabei pământul și scoase o oală din lăuntru al căreia alegea o bucată de os cât un solz de crap. Făcu un semn cu degetele asupra lui și-l scrijeli cu o stea ca și cea de pe inima mea, numai că în cinci colțuri, din care unul căutând în jos.

— Ține, îmi spuse încet. Du-te cu farmecul acasă. Dar singur. Și să nu te întâlnești cu nimeni. Suflare de om să nu te știe. Dacă-ți iese ceva în cale, abate-te și ocolește-l. De nu poți, lasă vraja jos pe pământ și dă-te în lături. Numai după ce s-a depărtat omul, te întorci și iei osciorul. Odată ajuns acasă, ascunde-te. Numai când o fi ea singură, găsește chip să te apropii fără să te vază. Atunci să-i streкори vraja oriunde-i putea, în păr, în sân, în betelie. Să n-ai nici o teamă. Doar să te gândești în clipa aia cu putere la mine și să strigi tare: „mumă, sai!”

Am smuls talismanul din mâna Sibilei și am alergat tot drumul cu zvâcneli de inimă. Ca să ne supunem consemnului trebuia să fiu absolut singur. Prietenul a rămas acolo. Trebuia de altfel să aranjeze socoteala. Îl autorizasem să plătească oricât.

Am sosit acasă când încă era dimineață. Bătătura, pustie. Iubita, pe prispă, aplecată deasupra unui ghiveci, răsădea o floare.

Și dragostea, dragostea mai pustiitoare ca oricând, mă prăvăli către ea. Ea m-a simțit. Dar până să se întoarcă și să se apere, i-am strecurat, pe la spate, în betele cu care era încinsă, solzul vrăjit. Și am strigat cum mă învățase bătrâna.

— Ce faci? se răsuci spre mine, c-un țipăt ascuțit, ca un junghi.

În drum spre casă culesesem un cărăbuș, pe care plănuisem să i-l anin de ie și altfel să motivez gestul cu care să-i strecuram vraja...

La țipătul ei îi arătai găngania, pretextând că se urcă pe ea s-o ciupească. Dar în clipa aceea se petrecu ceva cumplit.

În fața mea sta o strigoaică, cu ochii de albuș de ou răscopt, plesnit de dogoare; nasul mâncat de ulcer; obrații scofâlciți se sugeau adânc între gingiile știrbe și puruiate. Sâni tescuiți îi atârnav ca două punți goale, uscate și încrețite. Coastele îi jucau ca cercurile pe un butoi dogit. Și în bazinul șoldiu, pe crăcanele oaselor picioarelor, măruntaiele spurcate clocoteau ca niște șerpi veninoși. Și duhoarea morții umplu deodată lumea.

Am răcnit ca un nebun. Și am smucit-o deodată la fugă, fără să mă mai uit îndărăt, părăsind toate acolo...

Într-o goană am ieșit afară din sat și în câteva ceasuri am coborât, numai în salturi, la întrecere cu torentul, defileul urcat cu atâta caznă. La amiază mă aflam în satul de jos, unde întâlnisem pe Onișor.

Și chiar în aceeași seară o căruță mă aducea în galopul cailor la gară, unde tocmai intra trenul.

Abia la București m-am trezit ca dintr-un delir.

Și nici acum nu știu bine ce a fost. Și dacă a fost. Dar cred că vrăjitoarea n-a greșit. Nu mi-a dat ceea ce îi cerusem. Ci dimpotrivă, a făcut Mărgăritei, ca unei dușmance, de urât. În loc să ne acorde undele, vârâse între noi cei mai îngrozitori paraziți, ca să continui similitudinea prietenului.

De atunci nu mai merg decât la mare.

Și, spuse el către doctor, am rămas cu o meteahnă: nu mai sufăr femeile. Au pentru mine același miros crâncen, a moarte, cu care am fugit în nări, din satul unde vulturii sunt răstigniți și unde oamenii încheiați de frumuseți magice, ca purecii seduși de strălucirea cuțitelor vrăjite.

Marea tăcea gravă. Noi toți așijderi.

După un timp de muțenie, doctorul începu să se îmbrace.

— Și prietenul? întrebă el.

— Nu mai știu de atunci de când l-am lăsat acolo absolut nimic despre el, răspunse povestitorul. M-am ferit să-l mai întâlnesc. Îmi era penibil, chiar odios să-l mai văd. Cred că a plecat în străinătate pentru studii, cum proiectase.

— Cum îl chema? se interesă doctorul.

— Îl chema... stai o clipă. Îl chema... nu-mi vine acum în minte...

— Nu se numea Kivu? îi aminti doctorul.

— Da, da, se luminează poetul: Kivu...

— Și mai cum?
— Iar nu-mi amintesc... Ceva cu T...
— Teofil, împlini doctorul. Nu era un bărbat înalt, oacheș, cu sprâncene negre și groase ca două lipitori?...
— Da, da, exact. Teofil Kivu. De unde știi? L-ai cunoscut?
— L-am îngrijit, răspunse doctorul, acum câțiva ani, când eram medic la ospiciul central. L-am avut bolnav în serviciul meu.

— Bolnav? De ce?
— O psihoză excito-maniacală, cu delir sistematizat. Vorbea numai de vrăji, de descânțece... spunea de un farmec care i s-a făcut. Sărmanul a murit în niște chinuri groaznice.

... O înfiorare a aerului ne cuprinse fără veste. Se lăsa amurgul și ne stăpâneau vrăjile.

— Tot nu s-au lăsat până nu și-au răzbunat pe unul din noi, spuse cu glas schimbat poetul, sculându-se de plecare. Și bietul Kivu a căzut victimă în locul meu.

— Aș... Nu! Era o ereditate încărcată, vru să lămurească doctorul. Dar privind chipurile noastre alterate ca de o spaimă, se opri.
În spatele nostru, un nor negru, cu gâtlej roșu, ca o scorpie, se zămislise din senin și venea spre noi, înghițind cerul.

Ne-am îmbrăcat în grabă și am plecat.

Nimeni n-a mai scos o vorbă în automobilul care ne purta pe drumurile negre ale Dobrogei spre casele unde luminile aprinse ne atrăgeau ca niște vrăji.

Departe, un far își zvâcnea în cele patru zări smocuri de raze, spre care pluteau, fermecate, corăbiile.

1947, februarie 1-5

LACUL RĂU.

LACUL, CU APE TRAGICE, sta posomorât, adâncit în el însuși, încleștat asupra prăzii pe care de trei zile o ținea cu îndărătnicie la fund. În ciuda cruntei muțenii a apelor, malurile spuzite de lume lărmuiau de strigăte și tânguiri. Oameni pe jumătate despuiați alergau de colo-colo prin rogozul până la brâu: femei rătăcite își frângeau mâinile și o forfotă de copii se ițea neconținut, dâră de ștafete între satul ascuns de dâmburi și lacul ce umplea colbul uriaș al văii.

— L-a găsit?

— Aș, nu...

Și frământul, dacă se mai ostoia o clipă, se pornea din nou, stârnit de mama înecatului, care, cutreierând soborul, scula, îndemna, îndatora mulțimea obosită la un nou ropot de jelanie, cu bocetele ei răgușite.

— Aoleu, Gheorghies maică, lumina zilelor mele, urla femeia cu gura arsă spre cer, cum s-a îndurat iezerul să te înghită, usca-i-ar Dumnezeu rădăcinile apelor...

Și sfâșiindu-și pieptul secăt cu unghiile, ridica blesteme și mai cumplite asupra lacului, care, neclintit în pervazul dimineții, nu se sinchisea, turnat în cositor.

Bântuit de duhuri și vârtejuri lăuntrice, lacul se știa că e fără fund, lac rău: înhață – și ce apucă nu mai dă drumul. La față se arată curat și ademenitor. Dar numai la câteva palme dedesubt mișună o plasă vie de brădiș lacom, răsfirat ca o nesfârșită caracatiță, care te prinde și te încâlcește fără putință de scăpare. În câteva clipe, iezerul te trage într-unul din nenumăratele puțuri și cotloane care-l căptușesc, unde te închide ca într-o pungă.

Lacul rău își avea tainele lui venite din vechi veleaturi, pravile pe care pescarii le țineau din moși-strămoși cu smerenie. Nu era îngăduit să-i calci anume locuri, mai ales mijlocul, care sta ca un iezer aparte, miez negru, viu, unde vine de ape groase ca pe picior izbucnite din alte țărâmurii bulbuceau în afunzișuri, primenindu-l neconținut cu rotiri de unde când calde, când înghețate. Peste alte colțuri de pe fața lui întunecată stau puse legături și opreliști care nu se ridicau decât la anume zile, după datine și rânduiești bătrâne. Și numai de către oameni care cunoșteau cuviințele și se înfățișau cu îmbunări și descântece.

Lacul nu suferea urâciunea sub nici un chip. Ucigașii, nelegiuții, bolnavii care i-ar fi pângărit apele erau apucați fără veste și înghițiți. Trebuia să-i știi toanele, să-i respecti năravurile, să-i pricepi gândurile ca să te lase să-tulburi și să-ți dea slobozenie să umbli în visteriile lui cu pește.

Și nimeni mai bine ca Gheorghieș nu-i cunoștea adâncul tainelor, toate apucăturile și artagurile. El se afla în slujba lacului de când venise pe lume. Gheorghieș era copil din flori. Maică-sa îl născuse într-o noapte de mai, acolo, pe malurile înflorite ale iezerului, ascunsă într-un cuib de papură, în rând cu lebedele sălbatice, fără să fi spus vreodată cine-i fusese ibovnic. O vreme mersese vorba că fata s-ar fi avut cu zmeul lacului. Dar asta se uitase. Părinții o iertaseră. Și copilul crescuse frumos și vrednic, dar mai ales isteț, frunțaș între toți câți se încumetau să se facă pescari pe lacul cu nume rău.

Pentru el apele aveau slăbiciune. I se deschideau totdeauna fără împotrivire și-l primeau cu îngăduință. Nu-l apucau niciodată vijelii nebune stărnite din senin, cum se întâmpla multora, nici nu-i piereau mlăjile și cârligele furate de paznicii străfundurilor. Cu el pescuiai fără primejdie pește mare și frumos din avuțiile fără număr și seamăn ale lacului. Căci el sta cuminte sub oblăduirile iezerului, supus la toate rânduieștile, ca un fecior neîntinat și ascultător.

Dar de la armată flăcăul se întorsese schimbat, îngâmfat, năbădăios, năravit la băutură și nerușinat cu femeile. Nu mai ținea datinile, călca opreliștile.

Într-o duminică, la horă, Gheorghieș făcu prinsoare să treacă înot lacul. Îl îndârjise la asta vinul, dar mai cu seamă feciorul popii, cu care se ciocnea mereu pentru fete.

— Cum o să-l treci, mă? Ce, ești pește? Ori măcar vidră? îl ațâța acesta. Te-ai descântat barem?

— Îl trec, și încă pe la mijloc, prin iezerul negru, să știi tu. Eu pot să-mi învult foalele cum își umflă peștii bășica înotului, se lăuda cu sfruntare

Gheorghieș. Și stau așa, deasupra apei, și o zi întreagă dacă vreau. Degeaba am fost eu la marină?

— Pe ce te prinzi? îl întărau ceilalți.

Și ținură prinsoarea pe o vadră de vin, pusă la bătaie pentru toată roata flăcăilor dimprejur. Dar prețul care-l scosese din minți pe Gheorghieș era o fată. Pentru ochii ei înfrunta mânia lacului și-și arăta lăudăroșenia.

Au pornit la iezer, unde Gheorghieș s-a dezbrăcat într-un luminiș, și-a lăsat grămadă straietele pe mal și, fără să-și facă o cruce, a sărit în apele încruntate, pe care a început să le taie voinicește cu lopeților brațelor. Fărtații îi țineau de urât de pe mal, hăindu-l neconținut.

Dar Gheorghieș, ca un smintit, uitase că mai cu seamă duminica era cu asprime oprit să tulburi odihna lacului și să-l înfrunți... Și încă încins de vin și aprins de o muiere... Pe la un sfert din drumul către celălalt mal, s-a răsucit și s-a pus plută, mânând lin spre mijlocul iezerului. Acolo deodată a scos un răcnet, s-a dus la fund, a săltat iar deasupra, luptând cu îndărătnicie și cercând să strige. Celor de pe mal li s-a părut că vorbește cu cineva, că se roagă, zbatându-se între niște brațe de apă ce se ridicau să-l încolăcească. Și li se năzăriră năluci și spaime cu plete de spumă și bărbi crețe de valuri. Dar repede, ca și când cineva l-ar fi tras de picioare în jos, Gheorghieș s-a făcut nevăzut, înghițit în adânc. Flăcării care-l urmăreau cu ochii au încremenit la început, apoi s-au zbatut, neștiind ce să facă. Niciunul n-a îndrăznit să sară și nici o luntre la îndemână. Spăimântați, au alergat în sat să dea de veste și să ceară ajutor, părăsindu-l acolo.

Doar straietele au rămas grămăjoară albă, să poarte grija înecatului și să arate în ce parte să-l caute.

A sosit peste câțva timp satul tot. Cărduri de femei și fete au dat ocol iezerului văietându-se. Au venit numaidecât popa și primarul.

S-au înfățișat jandarmii cu pescari pricepuți, care scoaseră lotca pitită într-un stufăriș. Și de trei zile răvășeau apele în sus și în jos, aruncând năvoadele cu ghiulele de plumb, trăgeau cu plășile, cotrobăiau cu cângile înfipite în prăjini de câte cinci stâneni. Fără nici un folos.

Iezerul păstra cu îndărătnicie prada în apele întărate.

În cele din urmă, jandarmii se hotărâră să arunce dinamită. Exploziile au să răscolească adâncurile, silindu-le să verse afară trupul înecatului. Lumea adunată își uită de necaz, bucuroasă de rara priveliște a unui vânat de pește neîngăduit oamenilor de rând.

Pentru asta s-a împărțit mijlocul iezerului, unde se bănuia că e înecatul, în mai multe partaluri, în care s-au vârat cu socoteală, din loc în loc, cartușele. Și deodată zeci de detunături izbucniră una după alta umplură de tunete și ecouri uriașul cazan al văzduhului răsturnat deasupra văii. Trâmbi sălbatice de ape speriate țâșniră din iezerul cutremurat din țâțâni, amestecate cu mâl răscolit din fund. Și adâncul își arată o clipă chipul. Apoi bulboane bolborositoare fierșeră multă vreme, vărsând spume mânioase ca dintr-un izbuc furios. Pe urmă noianul frământat al valurilor se potoli încet. Ici-colo, un tremur întârziat scutura încă pielea apelor. Și pe liniștea și mai încruntată a

apelor lacului începură să se ivească pâlcuri de pești cu pânțele-n sus, mai ales știuci argintii, crapi verzi și lini negri.

Cângile și plășile se zvărliră iar, dar acum nu pentru înecatul uitat cu desăvârșire. Oamenii de pe mal se uitau cu jind cum jandarmii și pescarii culegeau în lotci grămezi de pește ucis. Când sosea câte un pâlc azvârlit la mal, se buluceau toți să apuce, îmbrâncindu-se. A fost o pomană de pește cum nu și-ar fi făcut Gheorghieș cu toată averea lui.

Târziu, când s-a sfârșit cu adunarea și împărțeala prăzii, și-au adus aminte și de înecat. Nici urmă de Gheorghieș pe limpezișul încă înveninat de mânia. Apele sloboziseră pești, dar nu se îndurau să dezlege mortul.

Acum se uitau unii la alții cu brațele încrucișate, neștiind ce să mai facă.

— Ei, drăcia dracului! Ce zici, domnule sergent, mai dăm o dată bomba? întrebă primarul.

— Gata, nu se mai poate. Costă prea scump. Facem raport precum că nu se găsește și ne vedem de treabă. Ajung trei zile.

Și jandarmii, săltându-și armele din umăr, porniră spre sat. Primarul și popa se alăturară și ei și părăsiră cercetarea. Autoritățile socoteau pe drept cuvânt, de acum înainte, orice încercare de prisos.

Dar în fața acestei părăsiri, țipetele și frângerile mamei, ostoite câtva timp de spectacolul exploziei și de pescuitul miraculos, se porniră și mai fioroase, în isonul celorlalte muieri.

— Nu mi-l lăsați acolo... Nu-l părăsiți, jivinelor, urla femeia cu gura neagră de durere, smulgându-și părul și ținându-se după primar. Vânz boii, țipa ea, vânz pământul și plătesc tot, numai scoateți-l să-l pot înmormânta.

Dar starostele satului se scutură de mâinile ei slăbănoage și își văzu de drum. Satul, însă, solidar cu durerea femeii, nu se urnea din loc. Și bocete necurmăte izbucneau din gloata milostivă, care înconjurase pe preot și nu-l lăsa să plece.

— Nu se poate să-l lași peștilor, părinte, că e suflet de creștin, fecior de-al nostru și se cade pus în pământ închinat.

Și îl întindeau toți ca niște câini, trăgându-l de anteriorul ponosit.

Iată că tocmai când popa se smucea să scape, sosi la iezer, pășind anevoios în cârjă, o arătare, o mogâldeată abia ținându-se pe picioare: bătrâna Savila, strămoașa satului, intră în gloata zgomotoasă, aducând în gheba spatelui cumințenia celor peste o sută douăzeci de ani ai ei... Cum o văzură, o înconjurară toți. Popa înlemni locului...

— Cum de te-ai încumetat să faci calea pe jos, și încă pe arșița asta? o certau feciorii și nepoții. De ce n-ai stat acolo pe prispă?

— Da' ce, era să vie sfântul Ilie, cu carul lui, să mă aducă? îi repezi bătrâna. Că i-am auzit tunetele mânioase. Am plecat și eu cum am putut, dacă voi nu m-ați luat...

— Dacă te prăbușeai în drum?

— Dumneata ești de plecat singură de acasă?

Însă lumea cealaltă o primi ca pe o nădejde nouă, și femeile săriră s-o sprijine de subțiori.

— Va să zică, nu l-ați găsit? clăti din capul tremurat bătrâna.

— Nu, maică, păcatele noastre.

— Ați mâniat lacul degeaba și mai rău l-ați înverșunat cu împușcăturile voastre nelegiuite...

— Ce era să facem, bitică?

— Destul, lăsați cângile, făcu semn bătrâna. Trebuie să încercăm altfel, să luăm urma sufletului. Că sufletul se află și răspunde mai ușor ca trupul. El ascultă de chemare și rugăciuni. Și trebuie îmbunat lacul.

Și bătrâna scoase dintr-un colț al maramei o turtă de făină albă în chip de prescură, cu patru colțuri în cruce, dar mai lată și mai subțire.

— Părinte, se întoarse ea spre popă, mergi cu mine. Unde s-a întâmplat năprasna?

O duseră acolo, la grămada de straie care stăruia să însemneze locul pe mal de unde pornise nenorocirea.

— Faceți o cruce din lobdii de anin, porunci ea oamenilor punând prescura jos. Nu s-au împlinit încă trei zile, nu-i așa, de când s-a înecat Gheorghies? întrebă ea.

— Nu... mai avem un conac. La chindii abia se fac trei zile pline, o încredință unul din flăcăii ce însoțiseră pe înecat.

— Este vreme destulă, mormăi bătrâna uitându-se la soare. Grăbiți crucea. Părinte, să stai aici, că ai să citești.

— Da' cum, păcatele, că n-am cartea cu mine, se apără popa.

— Nu-i nimic. Zici așa pe deasupra o blagoslovenie din ce ții minte. Că trebuie sfințite crucea și prescura dată pomană apelor de sufletul mortului. Să fie și iezerul mulțumit cu ceva și să se îndure.

Repede, crucea strunjită din topor fu înfiptă pe mal în fața pâlcului de haine ale mortului... La picioarele ei fu rânduită azima. Popa, răscolit, găsi în amintire frânturi de molitve, ectenii și psalmi, împletite cu rugăciuni, cu care cerși milostivire pentru sufletul înecatului, și dezlegare din legături și greșeli, cerându-l înapoi spre îngropare creștinească.

Norodul ingenuncheat pe malul lacului, îndărătnic, se bătu îndelung cu fruntea de pământ, închinând țarina cu lacrimi îmbelșugate. Apoi urmă binecuvântarea turtei în care ardeau înfipte cinci lumânări, patru în cruce la cele patru colțuri și una ca un miez în mijloc.

La un îndemn al bătrânei, o fată și un flăcău luară prescura pe mâini, și cu mare alai, urmați de preot, pășiră până-n iezer, unde o puseră pe fața mohorâtă a apelor.

Lumea privea cu răsuflarea tăiată. Popa își istovise provizia de cântări și tăcuse cuprins de sfială, dându-se câțiva pași înapoi. Mulțimea aștepta, nu știa nici ea ce.

Atunci bătrâna, sprijinită de femei, se aplecă asupra iezerului și începu să taie apele în chip de cruce cu cârja, îngânând o veche vrajă, ca un bocet: împăca peștii, chema sufletul apelor și-i cerea îndurare pentru cei ce au greșit și l-au pângărit. Iar se ridica uitându-se la cer și iar se încovoia peste ape, închinându-se cu toiașul în cele patru zări spre care plecau cercuri.

Bătrâna stete multă vreme așa, întoarsă cu spatele spre soare, ascuțindu-și privirile ca pe niște iscoade trimise departe, când pe cer, când pe luciul apelor. Străbătură oare aievea vederile ei prin obrocul vânăt al undelor? Sau ea citi vedenia numai în limpezimea lăuntrică a ochilor ei? Iată, într-o copcă răzleață a lacului, unde nu ajunsese rășcoala exploziilor, se iscă deodată o înfiorare, un freamăt nesimțit, ca o veste adusă de undele misterioase ale unui miros. Și, numaidecât, o dără argintie plecă de acolo spre azima de sub toiagul fără astâmpăr. Venea pe sub fața iezerului, cu iuțeală, o funie vie, împletită din peștișori de toate neamurile, care ajunseră la azimă și o asaltară. Dar numaidecât, un nou curent, o șuviță de vibrații se alese de sub toiag și porni împotriva, din mal spre lac, alunecând deasupra celei dintâi, spre copca iezerului de unde izvorâse noianul de peștișori.

Se întetea astfel sub ochii bătrânei un curent de lăcomie între doi poli de hrană.

Cu nesmintita ei înțelepciune pescărească, Savila citi tainicele rune, cu care lacul își scria legile lui veșnice. Dar pentru toată lumea cealaltă semnele rămăseseră nevăzute, slove ascunse între două adâncuri. Numai bătrâna înțelese tâlcul fâșiei curgătoare între două momeli. O momeală era cea pe care o întinsese ea: azima de la mal.

Dar acolo, în copca răzleață, de unde pornea roiul de peștișori lacomi, ce putea fi?

Bătrâna așeză și împinse cu cârja azima în șuvița de apă însuflețită, care, pornind stârnită de mâna ei prin toiag, ducea vibrațiile-i tainice către acel anume loc din larg, care-și dezvăluia o taină asemănătoare despre care și el trimitea vești până la degetele atotsimțitoare ale bătrânei. Așijderi căutătorilor de fântâni și comori, cu varga magică în mâini, ea dibuise în ascunzișul apelor trupul pierdut al înecatului.

Și iată că, fără o picătură de vânt sau măcar o boare, prescura cu lumânările aprinse porni ușor, ca dusă de o suflare, să se depărteze de mal.

Gloata fremăta, parcă ea ar fi mânat-o cu sufletul și vânzolirea ei. Câteva clipe trifoilul cu patru foi al azimei stete în loc, neștiind încotro s-o apuce. Bătrâna bătea tot mai aprig în cruce apele cu toiagul. După câteva șovăiri turta porni din nou, ca o corăbiuță făcută de copii, de data asta îndreptându-se spre copca răzleață către care se țintise toiagul Savilei, unde se opri. Și nu se mai clinti din loc. Se zărea acolo, ca o foaie de nufăr pe care licăreau cinci lacrimi de lumină.

— Acolo e Gheorghieș, arată bătrâna, închinând necontenit apele cu cârja.

Oamenii priveau nedumeriți. Nu înțelegeau...

— Trei zile sufletul nu se dezlipește de trup, lămuri ea, mereu îi joacă împrejur. Nu se îndură să-l părăsească. Sufletul lui Gheorghieș a stat adineauri aici lângă noi, ademenit de crucea pe care s-a odihnit. Acum și-a luat prescura și a dus-o trupului în groapa iezerului. Căutați acolo, ce mai așteptați?!

Pescarii săriră în lotcă și ajunseră înfrigurați la azimă. În jurul ei tăbărâră nesfârșite roiuri de pești, atât de deși că o țineau în loc, înconjurând-o

de toate părțile s-o ciugulească. Din când în când, umbre prădalnice de știuci desprinse din adânc zvâcneau în sus până la ea, fugărind plevușca spăimântată. Dar, nemulțumite cu gustul turtei, coborau iar, bătaioase, spre alt ospăț mai bogat ce se ghicea în fund, în jurul căruia o roată de dihanii lacome se țeseau într-o zvârcolire fără de răgaz.

Acolo zvârliră pescarii cângile și răcâiră iar adâncurile. După o scurtă caznă, apele se îndurară și sloboziră prada aninată de cârligul unei prăjini.

Leșul a fost săltat în luntre. În locul lui a rămas zălog acolo, tot mai afundată, azima sufletului.

Gheorghieș, scos la mal, zăcea verde-vânat, năucitor de umflat, hâd, ciugulit de pești, forfecat de raci, cu brădiș în loc de păr și scoici în coșul pieptului.

Maică-sa, potolită scurt din plânsete, îl privea și nu-și credea ochilor. Mulțimea amuțită se holba îngrozită la el...

— Mai bine îl lăsau acolo... izbucni scuturată de plânsete o fată care-l avusese drag.

Bătrâna urma să molcomească apele bătându-le lin în cruce cu cârja.

Luni, 7 iulie 1947

ULTIMUL BEREVOI.

PLOUASE MULT CU SÂNGE și vremile veneau roșii și-nvolburate. În tulbureala prefacerilor, marii vânători, ahotnici de primejdiile fără folos, urcători să prigonească fiarele până-n rărunchii munților, pieriseră. Moșierilor, îndatorați oarecum să-și apere codrii și plaiurile de jivine, li se stârpise până și sămânța. Băstinașilor li se ridicase și cea din urmă țeava de pușcă, orice gioarsă de pistol. Și în vâlmășeala începutului de leat, bestiile se înmulțiseră nestingherite.

Munții mișunau de sălbăticiuni. Lupi bezmetici bântuiau stânele, urșii dau buzna peste cirezi. Treceau prin ciomegele boarilor, umflau juncanii și plecau fără măcar o bună ziua.

În lipsa armelor, de sub troianul leaturilor, practici străvechi, meșteșuguri primitive de apărare începeau să scoată capul.

Mai ales că se adăogau și alte grozăvii. Prin cețurile piscurilor se arătau vedenii fantastice. Umbre de uriași călcau pe babilonii de nori puhavi. Din negurile oarbe, năboind noianuri, pe văi, se desfăceau deodată pale ce cotropeau turmele, ameteau ciobanii și, urcând înapoi, luau cu ele, pradă, două-trei vite rătăcite.

Până la urmă, duhurile trebuiau chemate în ajutor și puterile oculte puse în mișcare.

Șapte sate de sub brâul Sturului se sfătuiau îngrijorate, vânturându-și amintirile.

De sus, de la vărat, veneau neconținut vești tot mai rele. Nu trecea o săptămână să nu se fure o junice, să nu fie sfârtecat un bou. Se alesese îndeosebi o bală de urs jăcman, dedulcit la carne, care băgase în boale pe cirezari. Țasta era cu adevărat Necuratul. Mirosea cursele, ocolea capcanele, se strecura nevăzut și țâșnea, parcă da cu bobii, tocmai când nimeni nu se

aștepta. Îi brodea pe toți ori pe ceață, ori la masă, ori la somn. El înșfăca tacticos vita și pleca cu ea pe coclauri, sub nasul ciobanilor prostiți, urmărit cu alai de hăieli și lătrături neputincioase.

Dinspre partea ăstuia ar fi avut de furcă chiar boierii de la București, darmite un păstor, cât de neînfricat, cu bâta goală.

Trebuia altfel și altceva. Ca la o mare cumpănă, se scormoniră straturile de oameni vechi, se prefirară bordeiele cu moșnegi, până ce într-un corn de cătun uitat s-a scornit un unchiaș fără ani, fără nume, în mințile căruia stăruiau bătrânele solomonii¹⁰. Nu mai avea de-a face aproape cu nimeni. Hărțuit de popi, prigonit de învățători, târât de doftori pe la judecăți, ajuns de hula tineretului, ca să scape, se-ngropase de viu în hobaia asta, unde, lepădându-și numele, trăia sihăstrit, cu câteva oi, o vacă și-un cârd de găini la un loc. Își tănuia cu mare grijă meșteșugul.

Puținii care-l mai cunoșteau îi ziceau „moșul cu căciulă-mpletită.”

Atâta știau despre el, că, vară-iarnă, poartă un fel de scufă țuguiață, împletită gros din fire de lână, ca un ciorap lucrat în iglițe.

— Am moștenit-o din moși-strămoși, răspundea el cui îl poreclea Căciulă-împletită. Altădată, când m-am pomenit eu, numai oamenii de seamă purtau așa ceva. Acum am rămas singur cu cinstea asta.

Și își îndesa cușma năzdrăvană ca o za mlădioasă, fără să știe că la obârșia ei sta căciula sacră peste care preoții păgâni, străvechii magi, își așezau ca peste o căptușeală mitrele și regii coroanele. Era vestita cușmă a căciulaților, semnul oamenilor liberi și de neam, din care se alegeau cârmuitorii noroadelor de rând.

Solia îl află trebăluind și-l înconjură umilită.

Bătrânul, incredințat că s-a întors roata și i-a venit vremea, a ascultat plângerile și ieși din găoacea cumineniei. Vechea trufie că știe și poate îl umplu iar. Și, fără să mai cugete cât și cum, se făgădui pe loc să curețe muntele de spurcăciuni. Vrăjitoria îi era ca o înaltă boierie plină de îndatoriri. Închinarea smeritei gloate, căzută cu rugăciuni s-o ajute și s-o scape, îl investea c-o autoritate de mult mocnită în el.

Și, dintr-o dată, în locul lui se ivi alt om. Schimbarea se petrecu pe neașteptate, în văzul oamenilor, ca o transfigurare. Ochii spălăciți întineriră, albastrul lor slei bătut iar în oțelie întunecat. Obrajii se rumeniră, chipul i se netezi. Scutură cușma, și pletele cărunte i se revărsară pe grumaz. Trupul gubav i se îndreptă și un piept voinic ieși înainte, ca un ceardac deasupra brâului.

Puteri adânc tescuite îi zbucniră în priviri, în gesturi, în glas. Și din uscățivul unchiaș năpârli un stăpân tare pe poruncile lui, cerând supunere și ascultare.

În fața lui oamenii uimiți începură să clipească și fără să vrea să-și ferească ochii. Însuflețirea îl aprinsese într-atât, că parcă dogorea din el ceva fierbinte.

Înfățișarea asta nu ținu mult. Se potoli și se stinse.

Sătenii, sfioși, îl ispitiră ce le-ar pretinde, temători să nu le ceară sufletele.

— Nimic, răspunse el.

A întrebat numai câți văcari sunt la cirezi.

— Șapte.

— Bine, a mormăit.

Îi mai trebuie. Dar are să-și aleagă el ajutoarele.

— Muieri sunt acolo?

— Niciuna.

— Și asta e bine. Nici să nu cuteze vreuna să suie cât o fi el acolo.

Ca un stăpân a dat apoi drumul oamenilor, care îl părăsiră îndoielnici: dacă nu ia bani, nu face lucru de ispravă. El s-a apucat să-și vază de treburi. A cotrobăit în bordei, și-a aninat de umăr o traistă înțesată cu meremeturile lui, și-a înfipt la brâu fluierul, a trecut la spate ca o dășagă cimpoiul cu două țevi. Și a pornit.

S-a abătut doar la niște case răzlețe, a strigat, a vorbit cu câte cineva prin gard. Apoi și-a văzut de drum.

La un ceas în urma lui, o făptură înfocolită să n-o cunoască nimeni a ieșit tiptil și, ferită, a apucat calea muntelui. La alt ceas, s-a furișat o alta, luând alte cărări. Cum le orânduise unchiașul, ca să nu știe una de alta și să nu se întâlnească. Fiecare primise osebite porunci pentru locurile de așteptare, unde să se găsească când i-o căuta.

Sosirea vraciului a scos tamazlăcul din amorțeală.

Întâia treabă a fost să stingă focul târlei, foc nou, aprins cu amnar ori chibrit.

A ațâțat vechiul foc, focul viu, singurul care are trecere la duhuri. Scânteia, care-l zămislește ca pe un copil, trebuie să țâșnească, sămânță vie, dintr-o sfârlează de lemn tare, frecată într-o găurică scobită în alt lemn mai slab.

După asta s-a îngrijit să adune toate lucrurile și uneltele de fier sau orice soi de metal din gospodăria târlei, topoare, cuțite, căldări. Până și pirostriile le-a ridicat. Laptele se înfierbânta acum pe vetre cu cotloane de piatră și numai în ciubăre de lemn. A scos tălâncile de la gâtul vitelor. Le-a lăsat acioaiele: în plămada lor intră argintul îndeletnic vrăjilor. A despoiat oamenii de bricege și amnare, le-a scos chimirele cu capse de alamă; inelele din degete. Unuia aproape i-a sfâșiat sfârcul urechii ca să-i tragă cercelul înțepenit acolo de maică-sa când îl născuse, ca să-i trăiască. Pe toate le-a dosit departe, într-o văgăună, sub un morman de bolovani năruți.

Lumea muntelui se-ntorcea înapoi la era lemnului și la vârsta pietrei.

Pe urmă s-a luat de păstori. Niște măgădăi, râi și leneși, ca mai toată lumea de acum.

Ziua întreagă ar fi mâncat și ar fi dormit, cu gândurile numai la muierile din sat, pentru care uneori își părăseau slujba. Nerușinați și nesupuși, învrăbiți între ei, cu mare caznă unchiașul i-a putut aduce la ascultare ca să-și înjghebeze vrăjile cu ei.

La început au primit în glumă să intre în planurile moșului, ca un prilej de petrecere și joc, fără să creadă și fără să se pătrundă de însemnătatea lucrului.

Până la urmă, puterile vrăjitorului i-a înfrânt și i-a înmuiat cât să alcătuiască un singur trup și un singur suflet, supuși ca un stog de oaste la poruncile lui. După ce i-a lăiat, i-a ghilit și le-a dat primeneli, a început un soi de inițiere cu fiecare ins în parte. Omul a fost dăscălit în taină ce să facă, cum să se poarte. Trebuia să se păstreze curat, să nu ocărăscă, să nu pomenească pe diavol, să nu se atingă de rachiu și de tutun, să nu se pângărească cumva cu vreo vită. Și, mai presus de toate, să rămâie mut. Orice s-ar întâmpla, să nu scoată o vorbă tot timpul cât intră în trâmba vrăjilor.

În răstimpuri culegea buruieni și rădăcini de pe coclauri, iarbă cu smei, brâncă de urs 11, turta lupului. Din ele plămădi băutura vrăjită care dă virtute și cheazășuiește biruința. Și-o strânse într-o cadă pitită după ușa slonului.

Când a fost gata, i-a întrulocat pe toți și a făcut câteva probe, închipuind cum avea să se desfășoare rânduiala solomoniei.

Dar parcă era un făcut: niciodată ursul nu pricinuisese atâtea stricăciuni ca în vremea cât moșul s-a îndeletnicit cu punerile lui la cale. S-ar fi crezut că fiara știa ce o așteaptă și își lua rămas bun de la cirezi.

Într-o noapte fără lună, prielnică ursului, unchiașul a dat drumul tainelor. A intrat pe întuneric în slonul de vălătuci, unde nimeni nu avusese îngăduință să mai calce. Ciobanii mâncau și dormeau pe-afară. Acolo a ațâțat focul mocnit pe vatră în stânga. Lipită pe peretele din fund al odăii, alcătuiuse pe ascuns o iesle acoperită cu o piele de vită albă sub care mișca ceva. Bătrânul se abătu de ticlul mai bine pielea peste lada ieslei și o potrivi cu coarnele în afară.

Apoi ieși să aducă pe rând, câte unul-unul, pe cei șapte boari, care i se supuneau tăcuți. Ei se rânduiau muți, trei de o parte și trei de alta a ușii, ca două aripi în lațurile celui de al șaptelea, vătaful, rămas în mijlocul lor.

La un semn, flăcăii se răsuciră pe călcâie și își înfipseră ciomegele drepte de-a lungul pereților. Apoi se-ntoarseră la loc și se culcară, fiecare în dreptul bătei din spatele lui. Lungiți la pământ, făceau acum o jumătate de cerc, cu deschiderea spre ieslea din fund, strejuiți ca de niște sulițe de cele șapte ciomege.

Din țarc pătrundeau sforăituri de vite neliniștite. Un clopot de la grumazul unei vaci dădea ca o alarmă. Fiorul sunetului căzut în umbra albă a cirezilor le cutreiera în cercuri de clinchete tot mai largi. Și toate acioaiele scuturate răsunară afară în noapte.

Înăuntru focul ațipise. Ciobanii se prefăceau că dorm greu, cu gemete și sforăieli. Solomonarul cu căciula împletită în cap descânta în picioare. Pe ușa deschisă spre stelele ce clipoceau în gura ei se strecură în patru labe, cu răgazuri și luări aminte, o matahală neagră. Călca parcă pe tălpi nesimțite de păslă. Ocoli spre dreapta, se prelinse tiptil pe lângă arcul de oameni culcați și se furișă spre iesle. Acolo, sculată, întinse labele și se aruncă hrăpăreață. Deodată, de sub pielea zvârcolită ieșiră mugete spăimântate. Văcarii, treziți, se ridicară întâi în șezut și se frecară buimaci la ochi. Focul se întepi. Vraciul

turnă peste el o amestecătură care-l făcu să sară în vâlvătăi sperioase. Odată cu el săriră și păstorii în picioare. Dihania, descoperită, cercă să se tragă înapoi. Se cunoștea că e un om îmbrăcat într-o blană de urs, ca într-o manta trasă pe mâneci. Căpățâna fiarei i se sprijinea cu colții rânjiți în creștet. Obrazul, în jos, îi era acoperit de o mască neagră.

Unchiașul trase fluierul din brâu și începu un cântec. Boarii se strânseră horă în jurul jivinei. Lăsaseră ciomegele neatinse. Țineau în mâini numai câte o trestie. Și porniră într-un joc săltat. Învârtiți toți în jurul ursului, lărgeau ori strâmtau roata după ritmul fluierului. Înaintau îndrăzneți spre fiară și numaidecât se dau speriați înapoi. Sălbătăciunea, la mijloc, se repezea pe rând la fiecare. Păstorul atacat o lovea cu trestia, care se rupea. Jocul magic era ca ursul să nu fie încă biruit de om. Și fiara aprigă nu numai că se apăra, dar trecea prin bățul fraged, se da la ciobani și izbutea chiar să apuce pe câte unul cu ghearele labelor în care-și vârâse mâinile. Ursul avea voie să sfâșie cu adevărat, ceea ce și făcea. Pe când păstorii trebuiau doar să se ferească. Trestiile lor neputincioase închipuiau bătele încă nedescântate. Din pulpa unuia începu să curgă sânge. În brațul altuia musti o zgârietură adâncă. Din pricina asta, omul ascuns în blana ursului trebuia să rămâie necunoscut. Altfel, l-ar fi urmărit răzbunările jos în sat.

Sângele fu semnul pentru sfârșitul jocului. Capul cu căciulă împletită se ridică de pe fluier. Hora se sparse. Boarii, trași spre ușă, o luară la fugă, lăsând ciomegele la locul lor. Lupta cu oamenii nedescântați se isprăvisese. Ursul biruitor privi trufaș în toate părțile, mugii fioros, mirosi urmele fugarilor și ieși afară după ei.

Vraciul aruncă pe foc o altă plămadă, de unt cu mirodenii, grămădind pe jar, maldăre, coji uscate de mesteacăn și cetină, care pârăiră luminoase și zbucniră că focurile de artificii în vâlvătăi.

Împresurat de scânteii, unchiașul chemă în ajutor duhul marelui taur al muntelui, bătrânul arhitaur, străbunul celor de azi, care să dea tăria lui urmașilor.

În acest timp matahala neagră intră din nou în odaie. Ridică trufașă capul, se scutură, porni de-a bușilea, se apropie cu îndrăzneală de iesle și puse gheara. De sub pielea tainică zbucniră iar mugetele spăimântate. La auzul lor, năvăliră de-afară șapte dihânii încornorate, înfășurate în uriașe piei de vită.

Șase purtau smocuri de iarbă la cingători și copitele le bălângăneau pe laturi. La orice mișcare, cozile băteau văzduhul. Celui de al șaptelea, cel mai voinic, îi atârna sub pânțece mădularul de taur, un drug de lemn vopsit roșu. Două gheme negre jucau aninate de el.

La intrare se adăpară ca niște vite, sorbind pe rând din găleata cu fiertura magică, trei de-o parte, trei de alta, cu buhaiul în fruntea lor gata de luptă.

Moșul zvârlise în flăcări smocuri de păr de urs și lup, care vindecă spaimile și dă inimă bărbată. Sfârși descântecul, duse la gură gătleurile cimpoiului, și o gâlgăitură sălbatică țâșni ca la îndemnul unui alt Orfeu. Fiarele, încremenite până atunci, se mișcară, și dansul magic se desfăcu.

Taurul înainta scurmând și boncăluind. Celelalte dihanii se țineau pe laturile lui. Ursul, ca și întâia dată, vru să se tragă spre ușă. Dar cioporul vitelor magice îl atacară vartos. Ciurda furioasă îl încolți ritmic, din toate părțile, și îl vârî în mijlocul ei. Roata, când lărgită, când sugrumată, îl hărțuia cu mugete sincopate, după cum o cârmuia unchiașul din gușile cimpoiului umflat și dezumflat pe rând.

Ursul răcnea, împuns de coarne, lovit de copite, azvârlit în toate colțurile, hăituit de cercul monstruos sculat asupra lui.

Când cimpoiul tăcu, taurul înfipse coarnele în șalele fiarei și ursul se trânti la pământ. De sub blană, omul măscuit ieși pe brânci, și într-o clipă se mistui pe ușă. Rămase în mijloc pielea uriașă, inertă, cu labelle răscăcărâte, baltă neagră în lumina schimbătoare a flăcărilor neadormite.

Împrejurul trofeului se încinse acum alt joc, sărbătoresc. Vitele închipuie călcau în pas de dans hoitul jivinei, se-ntorceau îndărăt peste ea, defilau în fața ei, schimbau locurile și o împungeau ritmic, plecând capul, ca într-o adâncă metanie, cu coarnele până-n pământ... Se deșirară apoi să alerge zăpăind în jurul odăii, ca iar să se-ntoarcă și să se strângă pe fiară, s-o piseze cu tălpile, în mugete și orăcăieli biruitoare.

În cele din urmă, taurul ridică în coarne blana și o zvârli la picioarele vrăjitorului.

Oamenii găfâiau, amețiți de învârtituri, de salturi și de băutura vrăjită.

Moșul îi opri. Supuși, ei se rânduiau din nou. Cei șase, în cerc, dar de data asta întorși cu spatele spre iesle. Al șaptelea, taurul care dusesese lupta și răpusese ursul, rămase între ei, cu fața către ieslea misterioasă.

Moșul le dete un scurt răgaz, în care culese măciucele de pe lângă pereți, le făcu mănunchi și le rezemă de ușă. Apoi începu alt cântec, o chemare duioasă.

Taurul se desprinse dintre soții nemișcați, adulmecă văzduhul și mugii lung. Din iesle îi răspunseră alte mugete lăncede. Fânul se zvârcoli, și din el țâșni o închipuire de junică albă, o femeie învăluită în vâlnice și maramă, cu chipul ascuns de un horbot de mireasă. În spate îi fâlfâia pielea de vită sub care așteptase nevăzută. Două cornițe ca luna nouă îi luceau pe cap.

În odaie se lăsase un fum amețitor, cu miros greu de păr ars, amestecat cu iz sălbatec de piei crude, de sânge și de sexualitate, cum se strânge în internate, în cazărmi sau în chiliile unor călugări.

Vrăjitorul schimbă repede doina într-un cântec de nuntă, și cimpoiul țurlui bucuros. Taurul și junicea înaintară, se opriră unul în fața celuilalt, întinseră grumazele, se alăturară. El o alintă, o linse pe gât cu dezmierdare.

Focul se stinse brusc. Junicea, sperioasă, ieși în goană prin știrbitura lăsată în cerc de taurul care se luă mugind după ea și pieriră în noaptea de afară. În fugă, el culese în brațe mănunchiul de băte sprijinite de ușă și le luă cu el.

Rânduiala era ca taurul biruitor să se împreune cu juncana mântuită, undeva pe coclauri, unde unchiașul le pregătise patul. Împerecherea se făcea tot mutește și tainic. După care se despărțeau îndată și pentru totdeauna. Nu

era îngăduit nici unuia dintre ei să-și lepede pielea de vită, nici masca sub care se ascunsese. Femeia rămânea necunoscută, ca și bărbatul care fusese urs. Moartea aștepta pe cel ce-ar fi căutat să le descopere taina.

În culcușul de nuntă, taurul așează cele șapte bâte ale păstorilor, ele să se învârtoseze ca mădularul taurului gonitor. Pruncul zămislit avea să fie mare ucigător de fiare, ursit să nu-l atingă colț și gheară.

Cei șase, istoviți, își deshămară pieile, desfăcură capetele din chingile coarnelor și ațipiră, neștiutori de pricina pentru care-i părăsise vătaful și de rolul ce împlinește mai departe taurul. Fiecare nu cunoștea decât ceea ce-l privea și cât îi învățase moșul, care pierise de lângă ei odată cu perechea și-i încuiase în slon.

Când murgul zorilor bătea la ușă și în țarc vacile mugeau chemând mulsoarea, vraciul se ivi însoțit de vătaful ciobanilor cu brațul încărcat de măciucile descântate.

În strigătele lor, cei șase se deșteptară cu greu.

— Hai sus, grăi unchiașul, dându-le dezlegare să vorbească; numai diavolii și boierii se scoală târziu. Oamenii buni se scoală, ca îngerii, de dimineată, să pornească la treburile.

Cel din urmă act al ceremonialului se săvârși apoi afară, la lumina zilei, în chiote de bucurie.

Văcarii își primiră din mâna vraciului bâtele descântate frecate cu unsoare magică. Fiecare și-o înălța pe rând în pâlpăirile dimineții, care se răsfrângeau în lemnul lucios ca-ntr-o făclie. Apoi o zbuciuma în brațul întins spre cele patru zări, închina cu ea muntele, amenința negurile și tăbăra să o pocnească în blana ursului, întinsă pe pământ.

Rămânea acum ca duhul și tăria taurului să fie trecute aievea într-un buhai adevărat. Văcarii intrară între vite. Unii ridicau bârnele țarcului, alții le mânară cu strigăte. Ele se alegeau singure. Puhoiul boilor și sterpelor se răspândi în pășune. Mulgătoarele se rânduiau în altă parte.

După arătările unchiașului, taurul cel mai voinic fu scos cu mare anevoie din cireadă și răznit de lături împreună cu o ciurdă de șase vaci albe, despărțite de viței și cu ugerele nemulse, doldora de lapte. Cârdu, alungat cu hăieli și ciomege, fu abătut spre o vale gătită și împins în albia ce urca drept în munte, unde se înfunda într-un circ larg împrejmuit cu perete de stânci. Acolo – nici apă, nici iarbă. Numai bolovani rostogoliți într-o matcă seacă repezită spre cer.

Cele șapte vite, nedumerite, hăituite din toate părțile, intrară furioase în capcană și se înfundară. Întoarse cu capetele spre oamenii care le prigoneau, ele mugiră spre grosul turmei din care se rășluiseră.

Îndată, la sugrumătura de jos a văii, unde albia măsoara abia câțiva pași lărgime, moșul înfipse la iuțeală un par, pe care înfășurase mai dinainte blana de urs, cu coiful căpățanei în vârful țepii și labele lăbărțate pe două crăcane întinse amenințător spre pâlcul vitelor încremenite.

Ca să treacă jos, la adăpat, la mâncare, ele trebuiau să înfrunte ursul care le zăgăzuia drumul spre târlă. Boarii urcați pe stânci le priveau de pe laturile creștelor.

Vitele surghiunite se domoliră. Stătură multă vreme în picioare, nemișcate.

Apoi vacile se culcară, cu ugerele înfierbântate pe pietrele umede răcorite de rouă. De departe, păreau niște stane albe care ar rumega singurătățile. Ședeau tihnite ca-ntr-un alt țarc și așteptau să fie scoase după rânduiala de toate zilele la mulsoare.

Numai buhaiul rămăsese drept și căuta neliniștit în josul văii, pândind primejdia. Nu se mai vedeau oamenii. Rămăsese momăia singură. Se-ntoarse năbădăios și răcni de câteva ori spre fundul cu ziduri de seninări ca sticla. Ecouri întăritate îi răspunseră. Ocoli domol aria temniței, mirosi pufnind steiurile lunecoase, trase pe nări văzduhul înălțimii, flutură spre azur ca spre un dușman coarnele. Apoi bolovăni ochii cu rămurele sângeroase în albuș la un vultur ce se roti îndelung deasupra, în cercuri din ce în ce mai coborâte, să se încredințeze dacă nu sunt stârvuri.

Vremea trecea.

Sau vântul nu sufla să ducă iz de urs sub nasul buhaiului, ori blana prea veche își istovise miroasele.

Un boar merse pe creastă până în spatele văii și dete vânt unor bolovani, care se rostogoliră detunând pe pereți și săltară până-n spinarea dobitoacelor, doar le-or urni.

Aromite, ele nu se mișcară. Nu pricepeau ce se-ntâmplă. Ciobanul conțeni. Dacă ar fi urmat înainte, pietrele ce răbufneau sărind departe puteau să le strivească.

Unchiașul alergă la alte șiretlicuri: jos, în gura văii, începură să răsunе mugete provocatoare. Vraciul ținea între genunchi o putinică astupată cu o piele întinsă peste gură, în care sta înfipt un moț de coadă de cal. Când omul trecea degetele unse peste smocul lunecos, putinica scotea muget tânguios de vițel flămând sau răget bătaios de buhai, după cum o mânua mîna meșteră.

Vacile, ciulite, se sculară. Taurul înaintă puțin, întinse grumazul, ascultă cu ochii la momăia neclintită și se întoarse la loc. Pricepuse amăgeala. Nu se prindea de el gluma.

După prânz, ciobanii, adunați la gura văii, cu toate cirezile întrulocate, se porniră pe hăieli, cu chiote, chemări, pocnete de bice, așa cum fac când strâng ciurdele de pe coclauri. Huietele se ciocneau și se încrucișau de pereții tuturor văilor, care clocoteau înnebunite ca la o mare bătălie.

Asta făcu doar ca pâlcul încăpățânat să se tragă și mai în fund.

Dar bătrânul avea răbdare. Știa că foamea și setea biruie orice. La amiază, ciurda întemnițată se mișcă de la sine. Al doilea soroc al mulsorii venea să amintească vacilor mîna mîngăioasă a cirezarilor care le ușura ugerele dureroase. Jos se auzeau clopotele cirezilor și mugete line de viței chemându-și mamele. Taurii slobozi răgeau spre tovarășul lipsă. Cioporul se urni încet, în cumpăt, spre strunga unde dihania le zăvora ieșirea. Coborâșul îl începură întâi vacile, întete de foame. Taurul rămas înapoi răgea năbădăios, cu vâpăi în ochi, spre boarul rămas de caraulă pe creastă.

Vacile ajunseră până-n mijlocul albiei, se opriră o clipă, țintiră matahala, apoi, fără șovăire, se năpustiră îndărăt, înconjurară buhaiul ocrotitor, arătând parcă, întoarse, cu ochii holbați, încotro este primejdia. Îndemnat de spaima soațelor, el porni falnic, coborî un petec spre ursul nemișcat, scoase un răcnet din fundul bojogilor, trase sforăitor pe nări, scurmă cu copita, boncălui provocator, fluturându-și gușa atârnată sub bărbie ca un drapel, înălță grumazul și privi la vrăjmaș. Acesta nu primea provocarea. Sta ca un trunchi mort. Buhaiul scoase iar răcnetul de luptă, își spori furiile răcâind pietre, își zburli coama, clătină carnea, își zvârli pe spinare coada mânioasă. Momâia rămânea, înainte, țeapănă.

Așa de câteva ori.

Taurul, nedumerit, se întoarse la vacile lui și se puse de-a curmezișul lor, la veghe. Nimic nu-l mai clinti. Sta numai gata să apere soațele de sub paza lui. Să vie vrăjmașul la el.

Trebuiau încercate alte mijloace.

O vacă gonitoare, în călduri, mânată până în spatele ursului, mugii dornică de buhai. Miresmele ei gădilară nările taurilor din cirezi, care-i răspunseră.

Cel de sus rămase nepăsător la momeli. Zbârcea doar pielea umedă a botului cu nări umflate și refeca buza de sus, scoțând afară dinții lați într-un rânjet sinistru.

Vrednicia lui se cerea de-acum stârnită de băutura descântată din care se adăpaseră noaptea taurul războinic cu luptătorii lui.

Unchiașul, îndrăzneț, își îndesă căciula-mpletită, se strecură printre stânci, urcă mai sus de urs cu găleata plină și o lăsă pe neașteptate în văzul taurului. Până ce acesta, încremenit de furie, să-și vie în fire, din două salturi moșul pierise.

Buhaiul însetat și răgușit de-atâta zbieret trebuia, după socoteala vrăjitorului, să bea apa vrăjită, care să-i deștepte vitejia, să-i spulbere prudența și să-l hotărască la atac.

Dacă se năpustea peste momâie și o dă râma călcând-o în picioare, taurul nu avea să mai dea niciodată îndărăt, ori de câte ori ursul adevărat îi va ieși în cale. Se va năpusti în el fără teamă. E legea neclintită a vrăjii.

Și unchiașul cu paznicii așteptau de la băutura descântată ceea ce nu izbutiseră cu niciuna din celelalte încercări.

Taurul înaintă cu pași cumpătați până lângă vas. Îl cercetă bănuitor, îl pufui zgomotos, apoi povârni gâtul vânjos, ca și cum ar bea, și cu colțul unui corn îl azvârli, dintr-o smucitură, de stânci. Doagele, puzderii, zburară ca niște fulgi în toate părțile, și zeama plouă din văzduh în picături mari peste pietrele arse, unde se zvântă într-o clipă. Rămase numai mirosul greu, ațâțător.

Și taurul îndărătnic se întoarse și mai încruntat la vaci.

Se apropia seara. Toate tertipurile fuseseră sleite. Nu mai era nimic de făcut. Ciobanii priveau descumpăniți pe vrăjitor și așteptau îngrijorați.

El se posomorâse. Ținu câțeva vreme ochii în pământ. Apoi, cătând sprijin, îi ridică spre piscuri.

Aspru, muntele îl privea cu neîndurare din toate tăişurile lui sângerate de luminile apusului. În limpezimea-i fioroasă vrăjitorul desluși o poruncă, parcă o muștrare.

Greșise ceva? Porni să se cerceteze. Subțindu-se ca o luminiță pe găurica unei chei, pătrunse până în cele mai ascunse ale lui. Meșteșugul îl moștenise din neam în neam, odată cu pizma și ura lumii, ursite tuturor câți ridică măcar un creștet deasupra ei.

— Uitase ceva? Coborî la taică-su, Berevoi cel tânăr, vestit vraci și descântător, care pentru multele-i păre grămădite asupra-i, că leagă ploile, ia mana vitelor și pune cuțit dușmanilor, fusese nevoit să pribegască în Ardeal, unde se și prăpădise.

— Sărise o datină? Ajunse la bunică-su, Berevoi cel Mare, meșter zodier și cetitor în stele, căruia îi slujeau spiriduși închiși în sticlă, ucis de vodă fiindcă prorocise domnia unui boier, ceea ce mai târziu s-a și izbândit.

— Călcase vreo rânduială? Alunecă mai departe. Pe dăra lăsată de arderile vechiului duh se afundă în adâncul pomenirilor și sosi pe funia neamului la moși-strămoși.

— Se abătuse de la vreo îndatorire? Și în apriga-i pornire, clătină din somn străbunii cu căciuli așijderi împletite, din care odinioară cei mai viteji se aruncau singuri, cu piepturile goale, în sulite, să ducă de vii veste la zei despre năpastele căzute asupra neamului.

Ce uitase? Ce nu împlinise?

Dar Berevoii din veac, toți mucenici ai vrăjitoriei, trecură triști, fără să-i răspunză. Și durerea lor îi spintecă sufletul.

Atunci, ca niște porți, negurile lăuntrice se dădură într-o parte. Și deodată se arată marele taur de odinioară: Nu amăgit de o momâie, ci cu coarnele roșite de sânge. Apoi i se înfățișă ursul tragic de odinioară, care murea împuns, lăsându-i taina: magia se istovise în om. Puterile ei se strămutaseră în fier și în oțel. Muntele aștepta vânători cu arme înfricoșate, nu un unchiaș întârziat în coada veacului. Și toți îl chemau acolo, la ei.

Negurile lăuntrice se alcătuiră la loc.

Se trezi. Acuma știa. Taurul magic vrea bărbăție adevărată, potrivit viu, nu o sperietoare. Se uită împrejur. Ciurdarii îl părăseau. Ciracului care întrupase pe urs îi dăduse drumul. Rămânea el.

Pravila vrăjitoriei îl oprea să se amestece între fiare. El trebuia numai ca un stăpân, de sus, să le cârmuiască soarta. Dar acum nu-l mai putea nimic împiedica. Se simțea liber ca și cum i-ar fi căzut zeci de lanțuri de la mâini și picioare, pe care le târâse până atunci.

Înseninat, ieși din nou de după stânci. Se măsură cu muntele și păși hotărât, dea dreptul la simulacru. Scoase repede blana ursului din par, o îmbracă pe mâneci și cu mare îndrăzneală se ivi deasupra strâmătorii, în văzul văii, unde se opri. Taurul îl zărise. Se-ntoarse numai în loc, se arcui pe toate încheieturile, îndoi ușor genunchii de dinainte, își cocoșă spinarea, încovoie grumazul și, nemișcat, puse ochii lui răi, de diavol, țintă în dihanie.

Se scurseră așa câteva minute. Unchiașul urma să stea neclintit. Taurul scutură capul, ca și cum ar fi alungat o părere, și iar își înmuie mâniile sinistre în priviri. Doar coada îi bătea ca un șarpe coapsele până la șolduri. Și arcurile genunchilor stau mereu încordate.

Moșul, nemulțumit, înaintă încă un pas în patru labe. Apoi, îndârjit de moliciunea vitei, se săltă de câteva ori întreg, răcni ca ursul, fâlfâi labele întinse. Taurul, fremătător, se ghemui și mai mult în el însuși, gata să zbucnească. Vraciul coborî de-a-ndăratele cei câțiva pași, ajunse la par și se rezemă cu spatele de el: urs liniștit, sculat să privească fagurul uriaș al muntelui din care se prelingea lumina ca o miere de piatră.

Și așteaptă.

Dar taurul nu se clinti. Rămase lipit de turma lui.

Omul se frământă puțin în blana grea, își întrebă duhul adâncurilor și se hotărî. Muntele de data asta îi zâmbea cu îndemn și încuviințare. Potolit, începu să dezbrace pielea fără să părăsească din ochi taurul, o lepădă la picioare și rămase așa, cu mâinile în lături, răstignit de spetezele lemnului.

Ciobanii din dosul steiurilor încremeniseră. Numai ochii le jucau de la om la taur și îndărăt. Groaza le înghețase strigătele în gâtlejuri. Ce așteaptă? Ce vrea moșul? Vraciul visa cu gândurile sus. Și zăbovea. Era oare adevărat că magia murise? Și în om, și în fiare? Poate. Dar cu orice chip vraja de acum, cea din urmă, se cerea împlinită. Taurul trebuia să biruie cu orice preț. Apoi va pieri și el, vraci de prisos, cu magia odată.

Își încordă puterile, își aținti vrerea și porni alt descântec. Nu cu fum, nici cu glas... Ci cu mintea, înfiptă de-a dreptul între coarnele buhaiului, fără mijlocitor între ei.

Și iar se aprinse în el ceva, care dogori în afară. Aproape lucea. Taurul gemu ușor. Vraciul se stinse. Și unchiașul din el porni din nou să se depene. Era vina lui că nu izbutea?

Iată, stă gata să dea seama și să plătească ceea ce i se cere. Va duce însă, de viu, acolo unde trebuie, solie despre toate câte nu se mai ajung, câte lipsesc, câte sau pierdut, jălbar al celor părăsiți aci, jos pe lume.

Și, luând blana, o făcu mototol și o zvârli cu putere în taur, ale cărui coarne îl ispiteau ca două vârfuri de lănci.

Fiara nu mai răbdă.

Scăpără ca un fulger peste cei câțiva stânjani, spulberă blana în picioare, ajunse omul, îl prinse și, orăcâind îngrozitor, îl ridică în sulitele coarnelor și începu să se coboare cu el vijelios.

Ciurda furioasă și-a dezlănțuit puhoiul după el.

Într-o clipă, alaiul a ieșit buluc din matca văii, duduind nebunește pe padină. Acolo unchiașul s-a desprins din înaltul coarnelor și a căzut în pășune. Peste el a trecut cu tropote zăporul cirezilor stârnite la omor, alergând după frunțaș.

Talazurile vălmășagului s-au oprit din iureș departe, abia la marginile prăpastiei.

Acolo taurul a fâlfâit într-un corn căciula împletită smulsă din capul vrăjitorului, arătând-o cu fală muntelui, ca să se știe că de acum înainte nimeni nu-i mai poate sta împotriva.

Și, măreț, buciuma din beregata-i de oțel în tuspătru zări, că el, taurul Sturului, a răpus fiara cea mai grozavă, pe omul-urs, cel din urmă apărător al vitelor, pe ultimul Berevoi.

1949 octombrie 27, București.

ÎN MIJLOCUL LUPILOR.

SE VORBEA DESPRE VÂNATUL MARE și vânătorile majore din ce în ce mai părăsite la noi, deși munții sunt încă plini de urși uriași, cerbi falnici, misterioși țapi negri și mistreți primejdioși, dacă nu de lincși și jderi.

— Doar bourul lipsește din vechea faună cinegetică a țării. Și e păcat, adause gazda, că nu l-am prăsit din nou, așa cum au făcut alte state.

— Eu o spun de mult, îl întări altul. Suntem încă un colț al lumii unde pătimășii ar putea găsi mult mai ușor emoțiile tari și peripețiile vânătorilor grele, fără să mai fie nevoie să alerge până-n Africa și India.

Și conversația se învălmășea în jurul decadenței acestei activități vitale și primordiale, vânătoarea, cu care omul vine din fundul mileniilor de piatră, când a fost silit să dea singur lupta inegală cu ursul cavernelor și leul băștinaș. Dar mai ales cu elanul, cerbul impetuos al erelor primitive, mai primejdios decât toate fiarele la un loc.

Cineva întrebă despre elan... Gazda aduse numaidecât albume cu reproduceri după desenele găsite în peșteri, înfățișând minunate scene de vânătoare primitivă și cărți despre rolul și însemnătatea vânătoarei în preistorie. Stăm toți plecați pe ele și începeam să înțelegem că lupta cu sălbăticiuni mult mai puternice decât noi ne-a silit, ca să le biruim, să ne preschimbăm în oameni.

Gazda ne lămurea cum pentru mâncare omul găsea destulă pradă mai slabă decât el, precum și toate roadele pământului. Dar împotriva leului, care năvălea peste el în cavernă, și a ursului, cu care intra în concurență pentru adăpost, ori a mamutului, care-l strivea, vânătoarea trebuia să se transforme în artă supremă, știință și magie totodată, tehnică și cultură, sacrificiu și încordare de energii, cu simulacre și ritualuri magice, desfășurate pe ariile altarelor, așa cum arată toate scenele zugrăvite în peșterile preistorice. Sau cum se mai practică la sălbăticiii de azi.

— Ecouri de atunci, urmă el, mai răsună ici-colo în practicile magice și eresurile vânătorilor de la țară: glonțul descântat, unsorile vrăjite, talismanele, zile faste și nefaste, precum și alte rânduieli ale vânatului, mergând până la purificare. Adevăratul vânător nu fumează tutun și se ține de la rachiu, măcar cât umblă la vânătoare.

Dar cine se mai gândește, oftă el, să mai adune pulberea acestei sfărâmate culturi în care se întrupa odinioară esența idealului omenesc...

Și gândurile noastre, înfiorate, se întorceau înapoi pe părțile deschise de oamenii paleoliticului, la cavernele cu oase de urși și lei prohodite de magii clanului în incantații și vrăji.

După o mică tăcere, un magistrat, lăsând cartea din mână, ceru îngăduința să ne spuie o întâmplare de-a lui, căreia de-abia acum îi găsește rostul și îi înțelege legăturile.

— Eram, începu el, judecător de pace al unui ocol rural, într-un ținut deluros, acoperit cu păduri feciorelnice, la poalele munților. Ape furioase sfâșiaseră odinioară pământul și râpi imense cu straturi culcate de humă vânătă, vărgată cu gresie albă, dau o impresie de arhaism și primitivitate tulburătoare. Nicăieri n-am mai văzut cer sfâșiat de apusuri mai adânci și mai misterioase, prin care se scurgea, galben, peste meleaguri încremenite în vechime, parcă sângele melancolic al unor ere de mult încheiate în restul lumii... Nu m-aș mira dacă găurile negre ce se deschideau în pereții malurilor nu erau guri de peșteri, pline de osemintele trecutului, ca cele din albumul ce răsfoirăm. Ținutul sta încă bogat în vânat, mai ales lupi și vulpi, chiar jderi și râși, dar nu mă interesa vânătoria. Pe atunci nu mă gândeam decât la cariera mea, cum să înaintez și să scap mai repede de acolo.

Începusem totuși să adun rudimente de drept popular și frânturi de obiceiul pământului, pentru un studiu pus la cale să-mi ție de urât.

Mă uimeau nu atât temenelele și frica cu care mă priveau oamenii. Cu astea ne întâmpinau pe toți câți făceam parte din administrație, și erau îndreptățite. Mânuiam și eu pedepsele. Mă impresiona altceva: un fel de evlavie, o venerație de altă esență cu care eram întâmpinat și de care colegii mei, medicul plaiului și subprefectul, nu se învredniceau. Mi-am lămurit însă curând. Eu eram un mag. Judecătorul era pus mai presus decât ceilalți, investit cu puteri spirituale. Eu nu băteam, ca jandarmul sau ca pretorul. Nici nu smulgeam copii bolnavi din brațele mamelor, ca medicul să-i trimit la spital. Eu aveam putere, ca judecător, cu un singur rând de buchi scrise, să leg și să dezleg tot ce puneau la cale ceilalți, amenzi, contravenții, procese. Și cu o iscălitură de-a mea puteam să spăl pe învinuit de toate păcatele pentru care era târât înaintea mea. Cum nu putea face popa, cu care satul, de altfel, avea cârcote și judecăți.

Într-o zi am achitat un țăran învinuit că vânase fără permis de vânătoria, în sezon oprit și, pe deasupra, vânat interzis: o căprioară. Jandarmul îl prinsese tocmai când o jupuia.

Omul se apăra că n-o ucisese cu arma, nici n-o prinsese în cursă. Ci o scosese din gura unor lupi care o încolțiseră. În adevăr, la cercetare nu s-au găsit găuri de gloanțe, ci numai urmele colților adânc înfiți în gâtul prăzii și alte mușcături ale fiarelor.

Dar satul s-a arătat foarte nemulțumit de judecata mea. Câțiva, pe care mi-i apropiasem, au îndrăznit să mi-o spuie. Omul mă înșelase. El vânase și trebuia pedepsit. Că nu s-au găsit urmele gloanțelor nu era nici o dovadă.

— Cum așa? i-am întrebat. Ați văzut doar toți grumazul căprioarei sfârtecat de colții lupilor.

— Da, dar lupii au lucrat pe socoteala lui. El i-a pus.

— Cum să-i puie? mă mirai. Ce, lupii au ajuns pe la noi câini de vânătoria.

— Așa e, cum spuneți dumneavoastră, întăriră ei. Fiarele stau în slujba lui, năimite. Aleargă și ucid vânatul din poruncă. Ba încă i-l aduc și la picioare. Altminteri cum l-ar putea el scoate din gura haitei, dacă nu cu bunăvoia. Că altfel l-ar face fâșii și pe el.

În adevăr, la proces eu nu mă gândisem să întreb pe împlicinat cum silise pe lupi să-i lase prada.

Am aflat cu acest prilej că omul meu era un mare vrăjitor de lupi, pe care îi supunea și-i folosea cu farmecele și magia lui, ca un stăpân.

I se spunea Luparul și era privit ca o urâciune a lumii. Asta m-a făcut curios și m-a îndemnat să-l cercetez. Îmi putea fi prețios pentru îmbogățirea culegerii mele de datini populare și că tip uman, ieșit din comun.

Trăia, ca un paria, afară din sat, pe coclauri, într-un fel de jumătate bojdeucă, jumătate peșteră scobită într-un mal argilos și sterp. N-avea nevastă, n-avea copil... nimic. Era singur ca un sihastru. Lumea spunea că în preajma lui nu suferea să viețuiască nici un dobitoc domestic, din cele ce se găsesc în gospodăriile oamenilor. Vitele și-ar lua lumea în cap, spăimântate la vederea lui, și câinii ar fugi de el urlând.

În adevăr, nu m-a întâmpinat nici o vietate când am pătruns în bătătura lui... Sărăcie, mi-am zis, nu-i altceva. Doar câteva găini râcăiau în nisip. L-am strigat. Abia a ieșit. Când m-a cunoscut s-a bucurat. Era un bătrân verde, uscat, înalt și ciolănos, posomorât, dar cu o privire arzătoare, părul des căzut pe frunte și mâinile lățite, cu degete rășchirate ca niște labe. Chipul măsliniu și prelung, spânatic, abia țărduit pe sub fălci de o zgardă de barbă rară și țepoasă, avea ceva tainic, trist și totodată vehement în el.

Și am priceput de ce era spaima și hula satului, pentru ce toți îl urau și-l huiduiau. După înfățișare se arăta ca un anormal. Un tip lombrozian¹². Umbla vorba că din trupul lui se răsfirea un iz sălbatic și nimeni nu-i poate suferi nici mirosul, nici privirile. Cerca să-mi dau seama ce e adevărat din toate ponoasele cu care-l încarcă lumea, care-l învinuia de multe rele și nelegiuiri, dar mai ales că trimite lupii înadins să facă stricăciuni în vitele gospodariilor. Ba uneori se prefăce el însuși în lup și iese înaintea oamenilor să-i sfășie.

Luparul m-a privit stângaci, dar cuviincios, fără mari plecăciuni, cu o demnitate și o stăpânire de sine care m-au impresionat. M-am dat aproape de el. Se simțea în adevăr un miros tare. Nu știu dacă ați jupuit careva din dumneavoastră un șarpe? Ei bine, avea ca un iz arsenical, un miros usturat. Dar cred că asta venea de la o bundă de blană cu care era îmbrăcat și de la brâul tot de blană ce-i strângea mijlocul subțire de flăcău.

M-a poftit în spelunca lui. Pe vatră ardea focul și fierbea o oală cu niște buruieni. Lavița era așijderea acoperită cu blăni și piei de fiară. Și pretutindeni blăni; de urși, de lupi, de căprioară.

L-am întrebat cu ce le-a vânat? Mi-a răspuns că toate sunt vechi. Cea mai mare parte de la taică-său și moșu-său, altele de când umbla și el, odinioară, ca toți vânătorii, cu pușca. Dar de când a îmbătrânit și nu mai poate ochi, s-a lăsat de vânat. Prinde din când în când în laț și la capcană câte o vulpe năravită la orătării sau scoate și mai arareori de la lupi, cu ciomagul,

câte o pradă, cum s-a întâmplat cu căprioara pentru care fusese târât de dușmani la judecată. Dar trăiește tot mai greu, pe cât îmbătrânește. Și tot mai slăbănogit, așteaptă să-l sfâșie într-o zi fiarele și pe el.

M-am folosit de vorbirea lui despre fiare și-am mărturisit fățiș că mă interesează mult legăturile lui cu sălbăticiunile, mai ales cu lupii. Pentru asta venisem. Omul m-a privit fără să clipească și a tăcut. L-am încredințat că vin din mare prietenie pentru el, nicidecum să-l spionez sau să-l ispitesc. Că mă îndeletnicesc și eu cu un soi de fermece și descântece, cu care chem duhurile – făceam în adevăr spiritism... și l-am rugat să-mi destăinuie și mie din știința și puterile lui. S-a apărut că nu-i adevărată hula lumii, că nu știa și nu poate nimic mai deosebit decât ceilalți oameni. Dar că se pricepe să vorbească și să se înțeleagă cu lupii în limba lor.

— Cunoști graiul lupilor? întrebai.

— Da, domnule. L-am deprins de mic copil.

— Cum și de la cine?

— Întâi de la moșu-meu și de la tata, că îl știau și ei.

— Îl știau și ei?

— Da... Moșu-meu și tata erau pădurari vechi. Trăiau în miezul codrilor și creșteau pe lângă ei lupi, pe care îi prindeau de puiendri. Eu m-am născut și am crescut între căței de lup, cu care mâncam alături, cu care mă jucam și mă băteam în parte până veneau ai mei noaptea târziu de prin pustietăți. Uite și acum zgaibele lăsate de colții și ghearele lor.

Și-și desfăcu brațele, niște cotoaloane păroase, numai din vine, gâlci și noduri.

— Și maică-ta? îl întrebai.

— N-am avut mamă, răspunse el scurt.

— Dar nevasta?

— Nevastă-mea e o tufă scorburoasă din pădure...

Am văzut că pe latura asta unde puneam degetul durea... Schimbai vorba.

— Și la ce foloseau alor dumitale lupii?

— Le ținea de urât, răspunse cu zâmbet amar omul.

— Numai atât?

— Ba le mai apăra bârlogul de oameni și sălbăticiuni.

Urmai să-l privesc întrebător.

— Și uneori îi ajutau la vânat, întregi omul răspunsul la ancheta mea.

— Dar, urmă el, îndată ce creșteau mari și li se făcea de dragoste, rupeau lanțurile și fugeau înapoi în pădure, lepădându-se de prieteșugul nostru și de traiul bun.

— Vra să zică, vă erau ca un fel de câini?

— Tot sălbăticiuni, domnule. Nu se afla chip să-i domesticești de-a binelea. Tata era numai semne și răni pe mâini și pe pulpe de mușcăturile lor. Trebuia întâi să-i îmbuibă de carne ca să te apropie de ei, să-i mângâi și să le scoți prada din fălci.

Din destăinuire în destăinuire, Luparul ajunse să-mi făgăduiască să mă ia cu el într-o noapte potrivită și să-mi arate meșteșugul lui la lupi.

A ales noaptea Sfântului Andrei, când lupii își primesc pentru tot anul mertiucul lor de prăzi. Fiecăruia i se sortește anume om, anume femeie ori copil, pe care are voie să-l mănânce. Atât! De vite și de alte prăzi nu li se ține socoteală. Au îngăduință oricâte, numai în ceea ce privește omul, lupul trebuie să se mulțumească cu ceea ce i s-a dat tain. Era – și-mi notai pentru studiul meu – un fel de drept, o frântură din vechea pravilă a vânătorii primitive. L-am descusut și despre alte superstiții și eresuri: mi-a răspuns deschis și inteligent.

Și omul huiduit și hulit care stă în fața mea îmi inspira nu atât milă pentru singurătatea și părăsirea în care fusese alungat de societatea cu care nu se împăca, cât un intens interes pentru dârzenia lui în lupta vieții și forța cu care biruise până atunci lumea dușmănoasă, oamenii care pentru el erau adevărate fiare.

La plecare a vrut să mă încarce cu o căciulă de ouă proaspete. Le-am refuzat. A scos repede dintr-o ladă câteva piei de jder, o splendoare. Nu le-am primit. Și-a dat seama că nu umblu după plocoane și n-a stăruit.

A rămas înțeles că în ajun de Sfântul Andrei trec eu pe la el. Nu vream să știe satul ce fac ca să se amestece în treburile mele. Până atunci mai erau vreo trei săptămâni. Nu pot spune că uitasem de întâlnire. Dar interesul îmi scăzuse în atât, că pregetam să mai iau frigul în nas și să ies din casă. Alte griji mă hărțuiau. Îndeosebi așteptam un răspuns grabnic de la București, de care atârna trecerea mea în tribunal. Și o plecare acolo spre a grăbi mutarea mă preocupa mult, căci n-aveam pe cine lăsa câteva zile în loc. Încât nu mai țineam nici o socoteală de ziua făgăduită Luparului.

Când, într-o noapte m-am trezit în răcnetele și hăituirile satului și cu toți oamenii curții în picioare. Doi lupi pătrunseseră cu mare îndrăzneală până la reședința judecătoriei, unde locuiam, și încercaseră să rășluiască un purcel al aprodelui. Asta m-a hotărât să mă țin de cuvânt, și seara următoare, cu pușca în spate, m-am înființat în spelunca Luparului.

— Ți-am primit înștiințarea, îi strigai glumind. Ai făcut bine că mi-ai trimis-o, mă bătea gândul să nu te mai necăjesc.

— Da' de unde, domnule, zâmbi el cu ochi aprinși, nici un necaz. Pofțiți înăuntru până se luminează întunericul. Că trebuie să se arate luna.

Am intrat. La lumina opaițului am văzut atunci ceea ce nu băgasem de seamă întâia oară. Pe pereții văruiți în alb, chipuri mari și mici de lupi, de cerbi, vulpi și mistreți zugrăviți unii cu cărbune, alții cu humă roșie, în felurite înfățișări. Câțiva alergând, alții căzuți, mulți în atitudini nefirești, de pildă sculați în două picioare sau suiți în copaci rămuroși. Și în mijlocul acestora, icoane, un om uriaș cu o bătă enormă, cu care-i mâna parcă. Contururile lui treceau dincolo și se lungeau pe tavanul scund ca ale unei zeități protectoare.

Desenul era tras cu o siguranță și o dibăcie uimitoare, ca de un adevărat înzestrat.

— Copilării, zise omul urmărind fără plăcere uimirea mea. Am căzut în mintea copiilor, și iarna, ca să-mi treacă de urât, mă joc cum mă jucam în coliba tatii.

Rotind ochii, zării pe vatră și prin colțuri alte chipuri de fiare plăsmuite din lut. Astea erau mai grosolane, ca cele ce se vând prin bălciuri... Unele se înfățișau șchioape, le lipsea câte un picior, altele cu găuri în coaste, cu țepușe înfipite în oblâncuri...

Am vrut să le cercetez mai de aproape. Dar Luparul mă împiedică...

— Gata, domnule judecător, zise el solemn, sculat drept în fața mea și astupându-mi vederea. A ieșit luna și trebuie să mergem, că e depărticior.

A trebuit să las idolii de lut în pace și să-l urmez. Luase cu el numai o bâță enormă. Era înfășurat într-o sarică de piei sălbatică, cred de lup, din care zbucnea nesuferitul miros usturat, de care acum era plin tot omul.

Am mers ca două ceasuri, cu ocoluri, urcând și coborând dâmburi și gorgane, când spelbe, când încălcite de păduri, până am ajuns într-un gurgui, care stăpânea văile. Gândindu-mă bine, cred că nu ne-am dus prea departe, dar omul m-a ocolit în loc, ca să-și încurce ca fiarele pista. Sau știu eu... Însă acolo unde ne-am oprit stăpâneau o liniște, o pustietate și un ger de planetă moartă. Lumina ametoare a lunii, care făcea totul și mai fantastic, ne îmbăia, ne izola, însingurându-ne parcă și mai mult de lume.

Luparul mi-a ajutat să mă urc într-un tufan, crenguros, unde înjghebase din câțiva snopi de coceni un pătul între doi craci groși ai copacului. Apoi s-a suit și el, mai către vârf.

Nu se clintea nimic în poleiul lunii, care lăcuia cu înghețul ei cuprinderea toată. Doar inima mea bătea neliniștită...

Deodată, din văzduhul de deasupra mea țâșni un plânset amar, o schelăitură jalnică, schimbată repede într-un urlet uriaș, lung, modulat, cu gălgăituri... Dacă nu m-aș fi ținut repede și nu m-aș fi înțepenit în crăcana copacului, aș fi căzut. Ridicai ochii. Omul, înălțat pe o creangă de care-și încolăcise brațele, ieșea afară din coroana copacului cu obrazul plecat asupra unui lucru pe care-l ținea cu amândouă mâinile și din care scotea vaierele astea înfiorătoare. Tăcu câteva minute, în care timp tăcerile își aținteau parcă urechile. Apoi începu iar luluiitul straniu, ca o chemare dramatică un soi de strigăt al pustietății și întrebare în același timp. Și melopeea tragică iar se ostoi, așteptând.

De departe, o buciurare de bocet îi răspunse, firoasă...

Omul iar sună. Și din alt colț al lumii alt urlet mai fiornic dete semne. Și repede se întreținu un dialog, ci, aș zice, un polilog, o îngânare sălbatică între Luparul și nevăzutul ale cărui glasuri dureroase se apropiau pe pași nesimțiți, trase de clamoarea tot mai înțetită a vrăjitorului.

Și dintr-o dată simții cu toate instinctele dezlănțuite o prezență. Cătai în jos: la tulpina tufanului o dihanie cu capul ridicat ne privea... Apoi numaidecât alt lup se strecură lângă el, tăcut. Omul urma să cheme prelung și tânguitor zările, de unde primea răspunsuri tot mai lugubre, văitături răsucite ca de

viscol, recitative răgușite, hăituri sugrumate în gâtlejuri flămânde, asemeni țipetelor unei imense deznădejdi.

Curând tufanul fu împresurat de un hăitic de cinci lupi, așezați în cerc, stând în șezut ca la sfat, pe picioarele dindărăt. Cu gâturile încordate, cu ochii lucitori, ei scheunau ușor, printre dinți, cu gorgoane și înflorituri, pe diferite glasuri și tonuri, în bemoli și diezi, întreținându-se cu omul care acum își modula în ritmuri scurte, sincopate, melopeea lui ca la o ananghie, de la gravul cavernos la catifelatul de flaut, și acutul înfiorător al crimei; jos se împleteau vocalizări sălbatice cu tăceri gânditoare.

Ce le spunea omul? Le povestea ceva? Îi certa? Le făgăduia? Împărțea prăzi? Că lupii, mereu cu gâtleurile în sus, își schimbau între ei locurile, se târau pe burtă, săreau în picioare, se porneau pe bocet, clănțăneau din dinți, dănțuind parcă așa cum le buciurma stăpânul. Cât se ținu reprezentația aceasta ca de circ n-aș putea spune. Eram mai mult decât zăpăcit și amețit... Stam hipnotizat. Încremenisem cu mâinile încheștate pe o creangă și cu arma slobodă pe genunchi... Nu simțeam gerul, dar trebuie să-mi fi pătruns înghețul la oase, că eram țeapăn ca un țurtur; și m-am trezit... La mișcarea mea, pușca a pornit să cadă. Am vrut s-o prind, dar mă răsturnasem de pe maldărul unde înțepenisem, și din câteva rostogoliri am ajuns jos la rădăcina copacului, în ocolul fiarelor, care în aceeași clipă toate se ridicară zbârlite...

Dar mai înainte ca una din ele să iasă din cerc și să se arunce, Luparul își dăduse drumul din vârf chiar în mijlocul lor, năvalnic, cu bâta ridicată ca un sceptru și cu un urlet înspăimântător.

Cum stam trântit și-l priveam de jos în sus, mi s-a părut enorm, cu sarica înfoiată și cu căciula moțată acoperind luna, care-i făcea pe margini un cearcăn în jurul capului. Din ochii căscați îi zbucnea un fel de văpaie, ca și din mâinile întinse, mai ales din degete: un fel de materie fosforescentă, ca la licurici. Iar izul puternic, mirosul nesuferit de nimeni, și mai usturat, duhnea din el cu o tărie de neînvins.

Lupii încremeniseră. Omul băgă din nou gura, acum vedeam bine, într-o oală și începu repede să scoată niște sunete din ce în ce mai scurte, mai poruncitoare, ca niște gâfâituri, gâfâituri înăbușite de gâtlej sălbatec, la auzul cărora lupii, pleoștind cozile, începură să se tragă înapoi și să lărgească lațul dimprejurul nostru...

— Urcă-te repede în tufan, îmi porunci încet Lupanii, scoțând pe jumătate botul din oala unde fierbea ecoul urletelor.

Încercai să mă ridic, dar nu putui. Mă durea grozav o gleznă.

— Nu pot, gemui, mi-am rupt glezna.

Omul se apropie cu spatele de mine și se apleacă pe vine.

— Agață-te în cârca mea, iute.

Și se mogâldi, ca o moviliță, cât putu, ca să-l ajung și să-mi vie bine să-mi încolăcesc brațele de gâtul lui. Pe atunci eram încă subțirel și ușor.

Omul s-a ridicat cu mine în spinare s-a scuturat ca să mă așez bine de-a lungul spatelui său lat și a pornit cu mine în cârcă, fără să înceteze sunetele

vrăjite și polilogul cu fiarele care stricaseră cercul și se strângeau iar haitic, cu dihania cea mare în frunte.

Am ridicat puțin picioarele, zgârcind genunchii, ca să mi se târască vârful tălpilor de pământ, să mă împiedic de pietre și rădăcini. Și stăam acolo în spatele lui, trăgând adânc în piept mirosul descântat cu care biruia fiarele și căruia îi simțeam acum toată puterea magică. Măinile lui urmau să împrăștie, mai ales din degete, văpaia fosforescentă, pe care o vedeam dincolo de el în față, când întindea și juca bâta către bestiile ce dau îndărăt pas cu pas și se trăgeau dinaintea lui.

După câteva șovăiri, hăitcul se dete bătut... Cumpăna magică era să nu curgă sânge. O singură picătură, de la om sau de la fiare, și vraja se spărgea, nimic n-ar fi mai oprit catastrofa. Dar Luparul izbutise...

Urlete din ce în ce mai îndepărtate, mai înăbușite de zăbranicul lunii și al tăcerii se pierdeau în tainele de dincolo de zarea noastră... Pe urmă nu mai știu... De emoție, de durere, cred c-am leșinat, sau poate numai am adormit. Ceea ce știu e că m-am trezit în patul meu din odaia de culcare de la reședință. Era dimineață mare, și aprodul îmi adusese, ca de obicei, cafeaua la pat...

Cum se strecurase nesimțit omul cu mine în cârcă mi-a rămas o taină. Dacă n-ar fi fost durerea de la gleznă, aș fi fost convins că am visat...

Doctorul a constatat că era o simplă scrântitură. A pus încheietura într-un bandaj strâns și am putut umbla cu piciorul în șoșon și sprijinit în băț. Nu se putea să stau în pat, venise telegramă chiar în dimineața aceea să mă prezint imediat la București, pentru mutare. Mi-am strâns lucrurile și am plecat ca un nebun.

— Și Luparul? întrebă gazda.

— Nu mai știu nimic.

Am lăsat toate în urmă, fără să-mi întorc ochii sau gândurile. Ajuns la București și intrat în marea carieră, a trebuit să mă fac eu însumi vrăjitor, de alt soi de fiare, de oameni, cu care am avut, cum știți, mult de luptat.

Dar discuția dumneavoastră despre vânătoarea magică mi-a înprospătat toate emoțiile de atunci și m-a făcut să pătrund o parte din tainele ce s-au petrecut în mine.

— Ce crezi că era văpaia din ochii și din degetele omului? întrebă cineva.

— Nu aș ști acum. Dar atunci și acolo, cum stăam căzut în mijlocul fiarelor, cu toate instinctele treze și încordate, îmi amintesc că am făcut, fără să vreau, reflecția că văpaia aceea era toată voința omului exasperată, tot fluidul magic strâns și condensat din ființa celui care făcea efortul extraordinar să alunge primejdia... Fără această magie, am fi fost pierduți. Pe urmă nu m-am mai gândit la asta, am uitat... Dar acum iar încep să pricep. Ca și în magia vechilor vânători. Omul meu crescuse, se lărgise dincolo de el, de sălbătăciunea strâmtă a lui, ca să poată cuprinde și înțelege pe lup, să și-l asimileze. Numai cunoscându-l astfel, magic, putea să-l supună și să-l stăpânească. O formidabilă activitate în duh, pe care noi nu o mai putem săvârși. Magul primitiv devenea prin asta arhetipul lupului, marele lup spiritual de dincolo, dinaintea căruia hăitcul de rând se trage înfiorat, ca oamenii la apariția unui

înger... Omul preistoric nu alerga după fiare, ci vâna primejdii, săgeta taine protivnice, întindea curse pentru probleme de existență...

— Exagerezi, președinte, îl întrerupse un prieten. Eu cred că văpaia omului dumitale era un fosfor oarecare, un putregai, cum face lemnul unor anume copaci, cu care își îmbibase mâinile și obrazul, ca să ție în respect fiarele. Am citit undeva despre asta.

— Se poate, dar cu asta văpaia n-a fost mai puțin magică, încuviință povestitorul, mângâindu-și încet glezna în care se deșteptase amintirea unor dureri adăpostite altădată, demult, acolo.

1947, mai 2, București.

SCHIMNICUL.

TOIUL POSTULUI MARE, cu nesfârșitele-i privegheri și canoane, stăpânea neîndurat peste mănăstire.

Zbuciumate zi-noapte, toaca și clopotele asurzeau muntele, hărțuiau pe monahii gălbejiți de înfrânări și nesomn, îi scoteau ca pe niște cârțițe din chilii și-i mânau fără de răgaz la biserică.

Topiți de ajunări, călugării moțăiau în străni, cu auzul împăienjenit de bâzâitul acelorași cântări sfornăite de pe tipicul învechit. Târziu, prin întunericul bătând în verzui al ultimei străji, se risipeau pe la sălașurile lor pentru o scurtă odihnă, cât să-și scoată camilafcele și să fure, așa îmbrăcați, câte o bucătică de somn. Cei mai greoi rugau pe cei cu trezia ușoară să-i scoale. Și numaidecât se auzea ici-colo:

— Cioc... cioc... Hai, părinte Cutare, că toacă de al atâtelea ceas...

— Repede, cuvioase, că începe molitva...

Și cuviosul, buimăcit, băjbâie după culion, frecându-și cu pumnii ochii umflați...

Numai părintele Sofonie sta mereu întreg și nebiruit. Nici ajunări sălbatice, nici îndelungi vegheri în genunchi nu-l înfrângeau. Treaz, puternic, neabătut tot timpul, el sta în fruntea soborului, pe care-l târa după sine, atlet al călugăriei prin marile osteneli evlavioase și înflăcăratele-i lucrări duhovnicești.

Spăimântați, călugării îl rugau să-și mai domolească osârdia și să-i îngăduie să răsufle, că nu se pot ține după el. Nu sunt făcuți ca sfinția-sa numai parcă din oase și duh. Sofonie nu-i asculta. Ținea înainte post negru, fără abatere, silind cu aspra-i pildă pe nemernicii frați să nu se dedulcească la mâncare. De multe ori, căzut în chilie la rugăciune, uita de hrană și lăsa călugării flămânzi, în trapeză, să-l aștepte. Odinioară starețul cel vechi nu-i răbda lipsa. Trimitea doi frați să-l scoată și să-l aducă la masă.

Starețul următor, un arhiereu subțire, cu vederi largi, frecat de lumea nouă cu adaosurile și ciudățeniile ei, a căutat să pună rânduială. L-a dezlegat pe Sofonie, recunoscându-i înalta vrednicie duhovnicească, de toate îndatoririle obștești. Voia la el: să stea cât o pofti închis în chilie ca într-o chinovie unde să ajuneze și să se roage netulburat, fără să dea cuiva socoteală de timpul și faptele lui. La biserică să vie numai pentru împărtășanie. Iar mâncarea să i se pună o dată pe zi, în tindă, de unde să și-o ia singur, ca astfel să nu-l mai

supere nimeni și nimic. I s-a dat, adică, un fel de treaptă întâi a schimnomonahiei, în mănăstire. În chipul acesta, scoțându-l din obște, starețul nou nădăjduia să curme neliniștea râvnelor nefirești încuibată în pașnicul locaș și să aducă viața soborului la netezișul cuvenit mănăstirilor obișnuite.

Dar și așa, răznit, Sofonie urma să stea ca un îndreptar de foc, sau mai degrabă de gheață, spre care fără voie se întorceau toți ochii. În tindă, blidele cu mâncare se găseau aproape neatinse. Schimnicul era în schimb nelipsit, cel dintâi, la toate slujbele și privegherile, canoanele și ceasurile bisericii. Bold nemilostiv care împungea neconținut pe frați spre desăvârșire. Unii, puțini, se străduiau, fără spor, să-l ajungă. Cei mai mulți rămăneau departe în urmă, șchiopătând și cu trupul, și cu duhul. Și se amărau. Alții îi erau de-a dreptul, în sinea lor, potrivnici, mai ales slujitorii și chivernisitorii bisericii. Aceștia se găsesc nevoiți să stea tot timpul în picioare, să alerge, să citească, să cânte și câte alte osteneli, săptămâni și săptămâni și șir. Or, asta nu se poate cu gâtulejul uscat și pântecele gol. Și se înfruptau pe ascuns, ca niște păcătoși, din de dulce.

Mai ales că aici se potrivea parcă înadins o grozavă întâmplare, ca un făcut. În post, și mai cu seamă în zilele de ajunare, lupii dădeau iama în turmele mănăstirii. Răpeau câțiva miei mici și mai lăsau acolo pe loc unul-doi sângerăți, o oaie mursicată, care se zbătea de moarte. Puteai să-i lași așa? Trebuiau numaidecât tăiați. Și carnea nu era doar s-o azvârli la câini. După ce-și luau partea lor, frații păstori treceau pe ascuns toate pulpele de dindărăt în pivnițele cuvioșilor osteniți, toți călugări tineri.

Asta cu știința noului stareț, care închidea ochii. Știa și preasfinția-sa că se cântă nu atât cu gâtul, cât și cu foalele pline.

Dar, de la o vreme, și el se luase de gânduri. Nu era săptămână ca fiarele să nu se abată și să nu aducă cucernicilor plocon hălci de carne fragedă.

— Ce e asta? întreba starețul, mânios, pe monahii ciobani, cercetând iar târla și stricăciunile.

— Ce să fie, preasfințite... Câtă vreme n-avem pușcă, nu putem stăvili năvala sălbăticiunilor.

— Apoi nu-i așa... îi dojenea stăpânul. Știți că nu avem îngăduință să ținem arme. Dar închideți cu grijă coșarele și înălțați gardurile.

— Geaba, răspundeau ei cu îndrăzneală. E cu osebite o spurcăciune de lup mare și sur, meșter și mlădios ca Satana. Țsta nu știe nici de gard, nici de coșar. S-ar strecura nesimțit și pe gaura cheii.

— Dar câinii? La ce-i mai țineți?

— Câinii? bodogăneau ei. Câinii nu suflă, dar încă să mai latre... Doar că nu dau din cozi și nu se bucură.

— Nu mai apărați lenea voastră și a dulăilor, îi beștelea bătrânul, fluturând spre ei cârjă. O să vă schimb. Aduc păstori vrednici de la munte. Pe voi vă trimit la cărat piatră, ca pe niște îndărătnici.

— Ba mai bine să-l puneți aici peste noi, baci, pe părintele Sofonie, că numai de frica lui ascultă dihăniile, spuneau ciobanii, făcându-și cruce.

Asta era adevărat! Trebuia să recunoască și noul stareț. Între alte minuni ce săvârșise Sofonie se număra și apărarea stânei de fiare. Celelalte multe minunate întâmplări și fapte ale schimnicului, starețul nu le mai apucase. La înscăunarea lui în mănăstire încetaseră. Se povestea numai despre ele, și preasfinția-sa înclina să nu le dea crezare.

Dar minunea cu lupii dăinuia încă și se petrecea aicea, sub ochii săi. Pe dată ce șosea de la stână înștiințare că s-au ivit fiare, îl scoteau pe Sofonie de la rugăciune sau de oriunde s-ar fi aflat. Și era de ajuns ca el să se ridice și să facă un semn, pentru ca, acolo, departe, dihăniile să dea numaidecât înapoi și să fugă.

Într-o vinere seară, la ceas târziu de noapte, între două lungi slujbe doborâtoare, clopotele ațipiseră. În văzduhul adânc al muntelui zodiile se răsuceau liniștite. Sub strejuirea lor codrul, cu mănăstirea în poale, făcea popas în somn. Călugării se îngropaseră în întunecimile chiliilor și dormeau morți, așteptând alarma lui Samson, vestitul lor clopot cât o butie, care avea să-i învieze iar. Deodată, beznele se treziră speriate. Întâi răcnete de oameni, chiote și hăieli răzbiră de la staulele îndepărtate. Apoi, strigătele alergică, se apropiară, pătrunseră în ogrăzile mai din dos ale mănăstirii și izbucniră în dosul curții. Câteva matahale negre se repeziră cu tropăituri spre rândul de case dinapoia bisericii. Șovăiră puțin la cerdacul stăreției, cufundată toată în întuneric. Schimbară vorbe. Apoi trecură mai departe și se opriră la chilia părintelui Sofonie, singura luminată din toată mănăstirea. Acolo umbrele se grămădiră la geamul aprins, care îi descoperi: erau trei monahi ciobani. Înghesuiți în pervaz, ei priviră pe schimnic, căzut într-o neclintită plecăciune, cu genunchii și fruntea la pământ. Se ruga canonic într-o grozavă metanie, răpit dincolo de lume, cu urechile astupate, ochii pecetluiți și simțurile zăvorâte. Năvălitorii ciocăniră de câteva ori, apoi de multe ori; și din ce în ce mai tare. Zadarnic. Deschiseră ușa, care scrâșni încrâncenată, și pășiră înăuntru. Călugărul nu văzu, nu auzi... Împietrit, se ruga pe brânci. Ai fi crezut că e mort... Atunci, unul mai cutezător îl zgâlțâi de umăr. Zguduit de fiori, Sofonie zvâcni tot, se deșteptă, își chemă înapoi viața și duhul din hăurile rugăciunii, dar nu se ridică.

— Ce este? Ce vreți? Nu mai isprăviți cu neroziile voastre? îi întâmpină răgușit, fără să întoarcă spre ei capul pe grumazul țeapăn de grozavă încordare.

— Părinte!

Și paznicii începură iar să găfâie, opintiți ca de o fugă.

— Părinte, a dat lupul bătrân în stână...

— Nu-l putem goni cu nici un chip...

— Stă de la miezul nopții numai de capul nostru... și își smulgeau unul altuia vorbele din gură, ca să spuie cât mai grabnic.

— Gonește-l sfinția-ta cum știi și cum faci totdeauna, că noi numai cu ciomegele nu putem...

Și, prididiți de osteneală, tăcură.

Sofonie se sculă, și cu el odată umbra-i uriașă, care se zugrăvi neagră pe perete și-l însoți. Se clătină o clipă, apoi porni înaintea celorlalți, care-l urmau smeriți. Ieși pe prispă și se întoarse spre locul unde hălăduiau turmele.

Strigătele și hăielile se ostoiră.

— Acum duceți-vă, le porunci scurt.

Și îi slobozi aspru, în loc de binecuvântare cu același gest al brațului cu care alungase dihania nevăzută. Părul și barba sure îi stau zbârlite ca de mânie și ochii arzători îi sticleau de un foc sălbatic. Oamenii plecară trăgându-se înapoi, ca niște vinovați. El îi petrecu lung, cu privirile grele încărcate de puteri ca niște arme gata să zbugnească, scutură trupul ciolănos, își netezi cu mâna chica răzvrătită, netezi smocurile bărbii țepoase, căscă fioros de câteva ori, descleștându-și cât putu fălcile, își linse cu limba clăbucii de spumă roșie ce-i țineau colțurile gurii scrâșnite între dinți, își drese cu opinteli din gât glasul, care sună înstrăinat, și intră cu părere de rău în el. Acum se făcuse la loc părintele schimnic Sofonie și se închise iar în chilie. Dar nu-și mai găsea astâmpăr. Păstorii îl smulseseră prea pe neașteptate din țâțânile uimirilor de dincolo de fire, și omul din el suferea cumplit. Gemu înăbușit, horcăind un fel de icnet dureros. Dacă nu s-ar fi stăpânit, ar fi urlat ca pruncul zvârlit din matricea mamei în văzduhul rece al lumii. Se uită la patul neatins, câteva scânduri acoperite cu o cergă, dar își luă seama. Se frământă, deschise ceaslovul, ingenunche iar, se frânse, așteptând să se astupe golul flămând din el.

Dangătul de bas profund al lui Samson îl găsi clocind în amorțeala asta istovitoare. Apoi toate clopotele dăntuiră vesele pe funiile lor, limpezend muntele de negrele-i spaime. Ici-colo, scăpărau lumini, se învăpăiară ferestre, uși se trântiră. Mănăstirea își scotea stafiile, care se șteau prin curți. Părintele Sofonie se struni. Din nou puternic și neabătut, fu cel dintâi la biserică, și cu glas înalt porni slujba ceasului. După miruit, el se înfățișă la strana starețului, se frânse de mijloc și, după ce sărută mâna bătrânului, ceru îngăduința să-i vorbească.

— Știu... zise acesta. Iar te-au tulburat. Iartă-i, sărmanii! Erau înspăimântați. Pe urmă au venit la mine să-mi spună. Nici eu nu dormeam: mă chinuiesc rău durerile de șale.

— Atunci, altădată... trase încheiere întunecat schimnicul, și vru să se dea înapoi.

— Nu; chiar acum. Vino sus, la mine.

Intrară în odaia caldă cu miros lincav de salcâm, al unsorilor plămădite din salicilat. Starețul se așeză, scâncind, în jilțul căptușit cu perne de puf și-l pofți alături, pe scaun. Dar călugărul se trânti în genunchi la picioarele lui. Bătrânul, c-un zâmbet pierdut în barbă, îl lăsă.

Chiar așa, scurtat de ingenunchere, Sofonie era tot înalt și vânjos. Păros și noduros, cu chipul aspru, necioplît, părea un țăran de la plug, nu monahul subțiat de treizeci de ani trecuți în posturi și strujiți în rugăciuni.

— Vorbește, îl îndemnă stăpânul, lăsându-se ușor pe spătar, după ce-l privise cu luare-aminte.

— Preasfinția-ta, știi mai dinainte rugăciunea mea, roști aprig Sofonie. M-am mai zbatut de câteva ori aici la picioarele jilțului, cerând dezlegarea să mă pusnicesc. Din nou cad și strig: Socotește-mă vrednic. Slobozește-mă. Dă-mi drumul la sihăstria după care îmi arde sufletul.

Starețul îl asculta acum cu ochii în tavan.

— Nu mai poți suferi mănăstirea? Te strâng rău chingile ei, părinte Sofonie?

— De ce mă batjocorești, preasfinte? se umili anevoie schimonahul.

— Ah, glumesc... Prea porniseși vijelios, și m-am gândit că e bine să începem mai ușurel, o întoarse bătrânul. De altfel, eu nu stau cu tot dinadinsul împotriva schimnicirii cuvioșiei-tale.

— Atunci? ridică ochii aprigi călugărul.

— Zic numai să mai așteptăm. Răbdarea este cea dintâi virtute a monahului...

Și, spunând asta, starețul îl cântărea, adulmecându-l. Îl uimeau arzimea neistovită, tăria nesecată, dârzenia, dar mai ales sănătatea misterioasă a omului neînfrânt de ajunările, canonirile și ostenelile sub greutatea cărora oricine altul, cât de oțelit, ar fi căzut de mult. Ceea ce îi dovedea despre puterile duhului, care hrănește trupul, mai vârtos decât orice merinde și băutură.

Sofonie, tăcut, se frământa.

— Ai văzut, urmă stăpânul îmblânzit, ți-am dat după economia sfintei noastre biserici întâia schimnicie, aici în mănăstire. Sunt de curând venit și răspund cu sufletul de fiecare suflet încredințat mie. Mărturisesc că nu te cunosc și n-am încă dreptul să te slobozesc de sub privegherea și îndreptările mele.

Sofonie sări ars ca sub un șfichi...

— Țin ca un doctor urechea pe sufletul cuvioșiei-tale, urmă starețul, mă căznesc să-i ascult răsuflarea ascunsă. Îți caut acolo în adânc inima cea tainică, pe care frăția-ta poate nu ți-o știi...

— Și le găsești cumva bolnave? întâmpină atunci Sofonie.

— Nu, dar încă prea crude, copilărești. Neștiutoare să înfrunte singurătățile pustii ale pusniciei; ispitirile, urcușul și miile de prăvălișuri ale prăpăstiosului pisc ce se cheamă schimnicia.

— Dar nu mai sunt tânăr, preasfinte. Am patruzeci și cinci de ani de vârstă, din care treizeci numai în mănăstire, de unde n-am ieșit un pas afară.

— Tocmai! Ce-ai putut învăța în atât de scurtă vreme?

Sofonie își suci uimit capul.

— Scurtă?... vru să vorbească, dar egumenul îl opri.

— Scurtă pentru cel ce n-a ieșit niciodată din scutecele mănăstirii.

— Tocmai pentru asta vreau să mă sihăstresc, izbucni deodată Sofonie. Trebuie să ies, să scap din moleșeala mănăstirii. Mă împiedic neconținut de nevoile lumești ale obștii. Grijile dulcegi ale fraților îmi plăpânzesc voința. Legăturile cu oamenii mă împiedică în mers ca niște feșe. Soții îmi stingheresc veghile, privegherea sfinției-tale mă tulbură din ajunare, mă scoate de la rugăciune...

Starețul încremenise.

— Vă rugați și alții pentru mine, urmă amar călugărul, ca și când eu n-aș fi destul de destoinic. Vă așezați toți între mine și Cel preainalt. În pusnicie voi fi singur în fața lui Dumnezeu, cu toată răspunderea despre mine, lăsată nu preasfinției-tale, ci numai mie în seamă, fără sprijin din afară, care să mă ispitească la slăbire și lenevire... Dacă...

— Bine, bine, îl opri scurt starețul. Destul... Eu mă dau bătut. De Paști vine înaltpreasfințitul mitropolit la noi. I te vei înfățișa și mă voi ruga să te asculte. Acum du-te în pace.

Și, cu o binecuvântare, îi întinse mâna pufoasă pentru sărutare.

— Ascultă, îl strigă bătrânul ridicat din jilț, și-l întoarse de la ușă. Ascultă și ține minte: Marele Antonie, al cărui nume ceri să-l iei, nu s-a schimnicit pentru sine, din trufie și ca să scape de oameni, ci s-a schimnicit pentru noi. După chipul lui Cristos, adevăratul pusnic ia cu el, acolo, în pustie, omenirea toată strânsă în inima lui. Noi toți ne canonim în el, și numai așa biruie.

Sofonie, pe numele dintâi Stan, intrase în mănăstire când nu împlinise cincisprezece ani. Îl adusese maică-sa, o sărmană vădană fără alți copii.

— Uitați-vă, se rugă ea de starețul vechi să-l primească, uitați-vă ce slăbănog și urâcios a ajuns. Nu e bun de nimic. Altfel, l-aș opri pentru muncă acasă. Dar n-am nici eu ce mânca.

Copilului i se trăgeau toate, povestea cu durere femeia, dintr-o spaimă grozavă. Se repezise la el, când era mic, un berbec nă râvit să-mpungă, îl trântise și-l bușise cu maiul capului până-l lăsase leșinat. După o zăcere cu friguri și aiureli, băiatul rămăsese zdruncinat; bolnăvicios, lincav la mâncare, năzuros, fără gust de joacă, aproape sălbatic.

— Dar e ușor de cap, a învățat carte, adăugase ea, fără să spună că tot așa, cu toane.

După ce isprăvisese școala, sta tot timpul închis în el și în casă, ursuz și trist. Sapa nu era în puteri s-o mânuiască. Cu vitele nu era chip să se împace, le luase spaima. Nu avea nici o aplecare spre vreun meșteșug și nici o tragere de inimă către ceva. Mergea doar bucuros cu maică-sa la biserică, unde asculta cuminte. Asta i-a hotărât soarta: l-a înfundat în mănăstire, de unde n-a mai ieșit. Nici n-a avut la ce. Vădana a murit curând, și nimeni pe lume n-a mai știut și n-a mai întrebat de el. A rămas pe totdeauna copil de suflet al mănăstirii, de care, aplecat spre tăcere și singurătate, s-a lipit trup și suflet.

În acest timp a crescut lung și deșirat, prăjină noduroasă, numai zgârciuri și ciolane pline cu păr. Pururi în cetiri de cărți sfinte sau în rugăciuni, nesmintit de la înfrânări și vegheri, viața lui, vreme de treizeci de ani trăită fără nici un ascunziș în văzul întregului sobor, fusese o viață de sfânt.

De la început, băiețelul sfrijit și pădureț speriase pe călugări. Într-o zi, cuviosul Ghervase sta în tindă și mistuia o iahnie de fasole. Deodată, sări și-și strigă vecinul:

— Ia uită-te dănănaie, părinte Isachie!...

Cel chemat alergă în grabă și privi cu gura căscată: ucenicul Stan venea somnoros cu o căldare să scoată apă. Dar înainte de a ajunge la fântână întinse mâna, și roata cu lanț se desfăcu singură, neatinsă; găleata se afundă și, până ce băiatul s-o apuce, ea porni să se urce de la sine.

— De câteva zile îl pândesc, că puțul e drept în fereastra mea. Până mai săptămâna trecută scotea apă ca toți oamenii. Răsalaltăieri am văzut ceea ce vezi și sfinția-ta acum. Dar credeam că mi s-a părut. Ce zici? Visăm? se crucea Ghervase.

— Lucru mare și de spaimă, taică! De la Dumnezeu sau de la diavolul, rămâne de dovedit...

Starețul, precum și toți călugării înștiințați, începură să-l urmărească de aproape și aflară și alte întâmplări și mai uluitoare. Cu Stan se petreceau lucruri ciudate.

Trimis să descuie biserica, uneori ușa se deschidea singură, ucenicul fiind încă la câțiva pași depărtare, ca și când brațul cu cheia i s-ar fi lungit, nevăzut. Alteori, vrând să coboare o candelă, era de ajuns să se uite în sus spre ea, ca lăntugul de care atârna să se desprindă din cârlig și vasul să i se lase ascultător dinainte.

Prorocea vremea mai bine decât orice calendar.

— Părinte stareț, pune să culeagă via, spuse el odată, când era în toane.

— De ce, fiule, că e mult înainte de soroc...

— De Vinerea Mare o să fie zăpada la genunchi.

— De unde știi tu asta? glumi egumenul. Trimiți ca melcii coarne?

— Știu: am întâlnit-o în drum.

Atât a destăinuit. Zadarnic au stăruit de el, când i s-a împlinit vorba, să spuie ce a întâlnit: iarna, zăpada? Și în care drum? Al gândului? Al duhului? N-a mai scos un cuvânt.

Toate astea, lățite în lume, au adus slavă mare mănăstirii, cu năvală de poporime, spor de evlavie în norod, întărirea credinței și multă grijă spre trăire cucernică în obștea monahicească a lăcașului. Bașca de sumedenia de daruri, bunătăți, bani, vite și alte câștiguri ce se vărsau de pretutindeni.

Cu fiecare nouă ispravă a ucenicului, faima creștea. Când și când, se învoia și afla lucruri pierdute, găsea pe cele ascunse, dovedea pe hoți... Călugării strigau că sunt minuni și cereau nu numai să fie date în vileag, ci oarecum gospodărite, chivernisite spre un cât mai mare folos al lumii și al lavrei.

Dar starețul de atunci, un bătrân cercat și cuminte, nu s-a lăsat zăpăcit de puterile nefirești ale ucenicului. Nu numai că nu l-a încurajat. Dimpotrivă, l-a înăbușit. Trebuia, spunea el, așteptat și omul pus la probă. Faptele lui limpezite, dovedite prin rugăciuni și prin luminile marilor duhovnici și ierarhi care stăpânesc din înălțimile bisericii. Cum putem ști noi, cei de rând, să deosebim nălucile de adevăr?

De altfel, tânărul nu-și da seama de ceea ce săvârșește.

Lucra ca într-un fel de somn, un soi de beție. De îndată ce starețul, prin spovedanii, descoaseri și alte dăscăleli l-a trezit și l-a îndreptat spre cercetarea de el însuși, ucenicul a început să se închidă.

Curând a prins să pună stăpânire pe sine și să se păzească atât de el însuși, cât și de ceilalți. Câștigarea monahiei îl înveghea și mai mult. Acum îl supărau curiozitatea fraților, spionarea și mai ales interesul de care se bucura în ochii lor ca aducător de foloase lumești; și se răzleți de obște. Cu cât înainta în vârstă, se făcea mai posac, mai sălbatic, parcă s-ar fi întors la copilărie. Cum isprăvea îndatoririle, se închidea ca un cenobit¹⁴ și nu-l mai vedea nimeni până sunau toaca și clopotele.

Dezbărat ca de niște cusururi de acele scăpări în afară ale adâncului, izbutise să-și astupe spărturile făcute în alcătuirea lui de maiul berbecului și să se dreagă. Dar îndată după zăgăzuirea minunilor se ivi lupul.

Până atunci turmele mănăstirii nu prea fuseseră vămuite de fiare. Acum, ca într-un fel de schimb, în locul celor câte încetaseră se scorni lupul, pentru care părintele Sofonie trebuia neconținut să se ridice și să-l alunge. Atât se învoi să mai săvârșească. Și asta din ce în ce mai silnic și mai scârbit.

Noul stareț îl găsi matur, stăpân pe toate arcurile-i ascunse, dârz pe voința lui călită, chivernisindu-și economia lui trupească și duhovnicească fără șovăire, ca un ascet desăvârșit. Tăcut și înghețat, sta fără nici o legătură cu soborul, care-i socotea nevoia de singurătate ca o trufie, muțenia ca o împietrire.

Mitropolitul, popă vădan călugărit de curând, a călcat glumind peste toate întâmpinările egumenului și învrednici el însuși cu schimnicia desăvârșită pe Sofonie, care, de pre numele nou Antonie, se și grăbi să părăsească chiar din acel ceas mănăstirea. N-a îngăduit nimănui să-l ajute ori să-l însoțească. Nu și-a luat măcar un sac cu lucruri de mare trebuință. A plecat cu câteva bucoavne la subțioară sus în munte.

Acolo, pe o streășină de piatră, într-un părete de stâncă, se scobea o peșteră, prefăcută de alt schimnic înaintaș în chilie. Nici ușă, nici fereastră. Pereții, jilavi, din cremene strujită cu toporul. La un colț, o vatră ruinată, în celălalt o laviță șontoroagă, cu un culcuș de paie pe ea. Niște blăni groase de lemn astupau pe dinăuntru gura crăpăturii pe unde se pătrundea în adâncul stâncii găunoase. Afară, sub prag, un ciuciur își picura broboanele de apă într-un găvan ros în gresie, unde se adăpau sălbăticiunile.

Dar de acolo zbugnea peste lume o priveliște care te îndumnezeia. Uitai de foame, de frig. Te sătura măreția de ocean încremenit a piscurilor tălăzuite, frumusețea cerului și a pământului cântând zi-noapte neîntrerupt osanale întru mărirea lui Dumnezeu. Aici, în scorbura de piatră, schimnicul Antonie și-a tupilat duhovnicia și și-a răsădit evlavia.

O dată pe săptămână urca la el, cu rândul, cale de trei ceasuri bune, câte un călugăraș de la mănăstire cu puțină merindă. Dar și acesta era îndatorat să se vestească de departe că sosește. Când îi auzea glasul, schimnicul se ascundea în chinovie, să nu vadă om, necum să vorbească. Nu ieșea decât după ce fratele da iarăși glas că s-a depărtat.

Treaba asta se putea face vara. Iarna eremitul avea să rămâie îngropat acolo de troiene cinci-șase luni, cu o traistă de mălai și un zimbil¹⁵ de cartofi, așteptând să se topească zăpezile. Până atunci, numai dangătele clopotelor mai puteau răzbi la el.

La început merindele se grămădeau aproape neatinse, pe fața unei stânci, tăiată în chip de masă. Ceea ce nu miră pe călugării însărcinați cu corvoada. Până s-au deprins să le împartă cu schimnicul șoarecii de stâncă, la care s-au adaos niște corbi și, până la urmă, un vultur. Dar asta nu pândea atât uscăciunile înecăcioase ale cenobitului, cât pe tovarășii de ospăț, care, cum îi auzeau fâlfăitul aripilor, se mistuiau în găuri, lăsând corbilor cinstea să se bată cu el. De asemenea mosafiri sihastrul nu se sfia, ci îi îngăduia bucuros.

După plecarea lui Sofonie, mănăstirea adormi în făgașul molcomelor rânduiei monahicești. Dărdora ascetică se potoli. Călugării răsuflară ușurați ca niște cai scoși din ham. Dar cum schimnicul nu-i mai stingherea cu nimic, locul lui în mănăstire nu rămăsese gol. Urma lui adâncă o umplu un soi de basm, legenda părintelui Sofonie zămislită din uimiri, amestecată cu spaime și nostalgii. Nu-l mistui uitarea până la cenușă, ci rămase dincolo de pieire, îmbălsămat de mireasma aducerilor-aminte, ca niște moaște scumpe.

De fiecare dată, călugărul întors de la chinovie era înconjurat de toți, întrebat, ascultat cu evlavie, povestind despre corbii pe care îi văzuse cu ochii lui aducând în cioc hrană schimnicului și de vulturul care-i ține de urât.

Încetul cu încetul, după retragerea sihastrului, pe care lumea îl credea surghiunit de dușmani, îndeosebi de noul stareț, marea mănăstire ajunse paragină. Poporul, care simțise bine unde îi stase până atunci duhul și puterea, o părăsea și se întorcea la popii lui de mir, la vraci și la solomonari. Răvna și credința gloatelor rămân nescădate, se strămută numai.

La durerea asta se adăugau și altele, cu osebite pagubele aduse turmei. Până acum mersese cum mersese. Dar de cum ieșise pusnicul pe poartă, jigadinile tăbărâră pe vite. Surul, lupul îndrăzneț și fioros, nu mai avea teamă. La trei-patru zile înșfăca mielul sau oaia. Cine putea să-i ție piept? Singur părintele Sofonie îl puneă ca pe o fiară a lui în frâu, cum bunăoară sfântul Haralambie, leul. Așa spuneau călugării ciobani alergând la stareț, care, cu șalele lui mursicate de colții podagrei, îi înțelegea prea bine, dar nu avea altceva să le dea decât mâna pufoasă de sărutat.

Până într-o zi, preasfinția-sa, biruit de răutatea dihăniilor, ceru un condei ca să adauge la bucatele trimise ascetului un răvaș, cu porunca să se roage și să vegheze ca și înainte asupra turmei spârcuite de jivini. Antonie a citit sau nu țidula, dar lupul nu-și încetă prădăciunile. Însă neîndoielnic fu că săptămâna următoare fratele urcat cu papornița de mâncare văzu unul din corbii părintelui Antonie cu răvașul starețului în cioc. Și numaidecât dete știre în mănăstire că îl trimetea stăpânul, adică schimnicul, cu plângerea la cer. Ceea ce mai mângăie pe bicisnicii părinți și îngroșă basmul.

— Ți-aduci aminte, părinte Nectarie, când a slobozit de sus icoana Maicii Preciste în capul părintelui Sava, care mâncase carne în ajunul Adormirii?

— Hei, dar când a amuțit pe părintele Ioanichie...

Și iar s-au perindat aducerile-aminte despre copilandrul intrat ca un înger pirpiriu acum treizeci de ani între ei; crescuse, se deșirase sub ochii lor, se aprinsese și dogorise de un foc nesuferit pentru ei, păcătoșii. Pomeneau astea și încă multe alte minunate isprăvi care răscoliseră lumea și speriaseră pe înalții stăpâni ai bisericii, până ce, fricoși sau pizmași, îl înăbușiră ca pricină, ziceau ci, de zăpăceală și tulburare în norod.

Noul stareț nu fusese martor la niciunul din miracole. Nehotărât ce trebuie să creadă, îl ținuse, după poruncile de sus, într-o bănuitoare supraveghere. Așa că simțise plecarea lui în schimnicie ca o ușurare.

Dar curând, tot mai dese greutăți prin care trecea mănăstirea, pagube, prigoane și părăsire, aduceau pe anahoret neconținut în miezul grijilor și angaralelor.

— Hei, de-ar fi aici părintele Sofonie... oftau toți, începând cu ciobanii și sfârșind cu slujitorii altarului văduvit de credincioși.

Într-o noapte, lupii sfâșiară nu mai puțin de cinci oi. A fost picătura care a făcut paharul să dea pe dinafară. Starețul și-a călcat pe inimă și a trimis ascetului o solie alcătuită din ecleziarh și doi bătrâni cuvioși, care să-i ceară ajutor. Cei trei au urcat muntele, s-au bucurat că au găsit la locul lor corbii, că i-a întâmpinat vulturul, și către prânz, fără să dea glas, au poposit la peșteră. Antonie nu i-a băgat de seamă. Sta pe prichiciul din față și vorbea cu un șoricel îmblânzit, pe care-l ținea în palmă. Deși n-au auzit nimic, bătrânii hotărâre că-l învață să se roage și jos buciumară vestea.

Când i-a simțit, s-a întors și i-a văzut, schimnicul a țâșnit ca o sălbăticiune în scorbura stâncii, prăvălind la gură toate lobiile ce țineau loc de ușă.

Solia a ciocănit, a strigat, s-a rugat. N-a fost chip să-l scoată din bârlog.

— Cuvioase Antonie!...

Tăcere.

— Sfinția-ta, doar o vorbă!...

Nimic.

— Ne trimite părintele egumen!...

În deșert...

După multe rugăminți de-a surda, bătrânii, osteniți, se așezară grecește la gura vizuinii ca pentru un lung asediu. Scoaseră tăgârțele și se puseră să îmbuce leguma. Schimnicul, cu răsuflarea oprită, îi auzea clefăind pita, limpind apa și sfătuindu-se cum să mâie noaptea acolo. Asta îl umplu de groază. După ce moțăiră oleacă, cuvioșii porniră iar asaltul:

— Părinte Antonie!

Cuviosul ciuli urechile.

— Noi poposim aici și nu ne clintim până nu ne ascuți, amenință unul.

— Avem poruncă de la preasfințitul egumen să nu ne întoarcem fără răspuns, îl înveghie altul.

— Măcar de ne-am prăpădi la pragul sfinției-tale de foame și sete... încheie al treilea.

Antonie își făcu socoteala că n-au să crape de foame, fiindcă trebuia să urce călugărul cu hrană, nici să plesnească de sete cu izvorul la nas, așa că se înmuie.

— Grăiți, dar scurt, consimți el prin lemnele astupușului.

Bătrânii, bucuroși, pălăvrăgîră multe și de toate, despre necazurile mănăstirii, despre pagube și sărăcie, despre oi și lup.

— Ho! îi opri sihastrul. Numai la cele lumești vă stau gândurile... Spuneți limpede, ce vreți?

— Ne mănâncă lupul oile, se jeluiră ei.

— Ei, și ce? Voi nu mâncați pe Cristos, mielul lui Dumnezeu?

Călugării nu se așteptau la o asemenea înfruntare și se priviră uluiți.

— Să știți că s-a smintit cuviosul de atâta canon!... spuse unul.

Acum tăcerea se îndelunga din amândouă părțile. Tot călugării trebuiră s-o rupă.

— Și te roagă preasfinția-sa egumenul să alungi fiarele.

— Cum? se răsti din bârlog Antonie.

— Cum făceai la mănăstire.

— Acolo mă vesteau ciobanii. Cine urcă aici să-mi dea de știre?

Și cu asta le luă piuitul.

— Asta așa este... se scărpinară ei în cap.

Până să alerge ștafeta trei ceasuri, mai ales pe timp de noapte, dihăniile au timp să sfâșie întreaga turmă. Dar iarna, prin genunile de omăt?! Și ședeau cu mințile încalcite. Tot Antonie, ca să scape de ei, le deznodă.

— Ascultați: îndată ce s-arată lupul, trageți clopotul cel mare într-o dungă, ca la primejdie. Am s-aud și am să știu. Acu plecați.

Chiar în noaptea următoare lupul a dat buzna. Un cioban fugi la mănăstire. Până să trezească pe părintele clopotar, ăsta, până să se suie în clopotniță, să urnească pe Samson, Surul și-a luat tainul un miel și a zbughit-o după al treilea dangăt... Tot era ceva. Nu sfâșiasse trei-patru ca de obicei; și până la ziuă nu s-a mai întors.

La atacul următor, pacoste! În grabă, clopotarul, buimac, a alunecat pe trepte și și-a rupt piciorul. Spaimă, zăpăceală. Așa că Samson n-a dat alarma, și schimnicul, sus, nu și-a întrerupt rugăciunea, iar fiara și-a făcut cu turma toate mendrele.

Întâmplarea a silit pe călugări la altă rânduială: ușa clopotniței să rămâie deschisă, ca ciobanul să nu mai piardă vremea, ci să urce și să tragă clopotul. Aici altă încurcătură. Gonaciul de la stână era ageamiu: nu știa ce-i aia să bați clopotul în dungă. L-a bălăbănit în toate felurile, și scurt, și lung, și pe-o latură, și pe alta, încât a ieșit o harababură. Schimnicul, crezând că sună slujba ceasurilor, nu s-a clintit și lupul, jos, a jăcmănit pe sature.

Când ciobanul a deprins cum trebuie să mânuiască funia, lupul și-a sporit șiretlicurile. Nu mai venea singur, ci cu un soț ori doi, alteori în capul unui hăitic. Și fiarele se împărțeau. Grosul, cu Surul în frunte, da iureș în turmă. Ceilalți, răzleți, se așezau între stână și mănăstire, tăind calea omului care gonea spre clopotniță.

Dar și mințile călugărilor începură să lucreze la întrecere cu ale fiarelor. S-au înțeles că atunci când baciul va da glas de bucium din stână, un frate pus de veghe sus în turn, cu mâna gata pe ștreang, să și tragă. Numai că lupul pica tocmai când somnul e mai dulce și fratele dormea dus.

Buciumul s-a văietat nopți de-a rândul în zadar, sfințitul schimnic n-a avut ce auzi, iar lupul a huzurit.

Atunci se ținu sfat mare cu egumenul. Se alese părintele Zenovie, călugărul cel mai treaz, care pătimea de nesomn. Un omuleț neastâmpărat, ciufulit ca o veveriță, strașnic veghetor, în stare să stea cu ochii deschiși trei zile și trei nopți la șir. Când se întunecă, Zenovie urcă în turn cu ceaslovul și o lumânare. Părinții, jos, ascultau prin somn. N-au auzit pe Samson glăsuind. Pesemne, și-au zis, n-o fi venit fiara la stână.

Dimineața, cuviosul Zenovie nu s-a arătat la utrenie. L-au căutat în chilie, lipsea. Au urcat în turn, odaia clopotelor – goală. L-au strigat.

De sus din tavan s-a prelins un miorlăit stins. Călugării au ridicat ochii: pe fundul de bute al lui Samson sta o mogâldeată ciufulită, cu mâinile încleștate pe chioturile unde se înnoadă funiile. Părea un liliac uriaș prins de lumina zilei și pitulat acolo.

— Sfinția-ta ești, părinte Zenovie?

— Eu, fraților.

— Dă-te jos.

— Nu pot. Ajutați-mă frățiile-voastre.

— Păi cum te-ai suit?

— Nu știu, dete răspuns omul.

Coborât cu greu, el povesti lucruri de necrezut. Când veghea mai cu nădejde, a auzit pași pe scară și s-a bucurat crezând că vine vreun cuvios să-i ție de urât. Dar când s-a deschis ușa din clanță, a intrat lupul sur, zburlit, cu ochi de jăratec, clănțănind la el. Încât n-a știut nici cum, nici când s-a cățarat în mâini pe funie și s-a trezit sus pe spetezele din spinarea lui Samson.

— Năluci, părinte... îl certă starețul. Trebuia să-ți faci semnul crucii.

— Stai preasfinția-ta, la noapte, să te vedem ce faci cu crucile, îl repezi pătitul.

Și nu s-a mai încumetat nimeni să pândească în turn buciumul care trimetea în cele patru zări jalea stânei, dar nu răzbătea până sus la părintele Antonie.

Toate astea nu miroseau a lucru curat. Mulți înclinau să se înștiințeze Mitropolia, Sinodul. Starețul nu se învoi. Băga din nou mănăstirea în ștrenguiala și târbacă înalților clerici... Abia o uitaseră. Se luară alte măsuri: slujbe mari în biserică, rugăciuni și căderi la Maica Domnului, sfeștanii și molitve la stână, care fu curățată și stropită cu agheasmă. O cruce uriașă fu ridicată chiar în mijlocul târlei, să vegheze cu brațele întinse turma de la picioarele ei. Și se statorniciră aici doi călugări, care să citească cu rândul într-un coșar prefăcut în paraclis slujbele nopții, vecernii și ceasuri.

Zadarnic. Lupul venea și mai des, dornic parcă pe lângă mertic să asculte și sfintele cântări.

De atâta îndrăzneală a fiarei și bicusnicie a ciobanilor, călugării tineri se răzvrătiră și cerură arme.

— Și ele sunt de la Dumnezeu.

— Ba-s de la diavolul, se împotrivea starețul. Din două pricini: una canonicască. Monahii n-au voie să ucidă cu nici un chip, sunt opriți de pravile.

— Se poate lua dezlegare, se ridicară câțiva.

— Da, dar de sus și de foarte departe, ceea ce ar costa o mulțime de intervenții și o groază de bani.

— Chiar și în împrejurarea în care ne aflăm? întrebă unul.

— Chiar... Patriarhiile se mișcă greu și numai cu aur...

Călugării puseră nasurile în pământ...

A doua opreliște și mai strașnică venea din partea stăpânirii. Ieșise de câțiva ani legea că nimeni n-are voie să poarte arme. Numai vânătorilor de baștină li se dăduse îngăduința scrisă.

Mănăstirea însăși predase niște gioarse ruginite, lăsate acolo de pe vremea zaverei. Acum trebuia autorizație tocmai de la București. Și pe numele cui?

— Al preasfinției-tale, îl îndatoră tineretul.

— Ei, asta îmi mai trebuie! Și de unde bani pentru drum, costul armei, al taxelor, presupunând că o să călcăm întâia opreliște, poruncile canonului nostru...

Dar călugărul tânăr nu s-a lăsat. Repede s-au strâns bani, s-a ticluit jalba și s-a găsit un om, care curând s-a întors cu pușca.

Și iată-l pe părintele Cristea, capul tineretului, fudulindu-se cu ea în spate prin staniștea 16 oilor.

Înainte de miezul nopții, o bubuitură a sfărâmat văzduhul și numaidecât schelălăieli înfloritoare umplură târta. Vânătorul împușcase un câine. Era și ăsta un început bunicel pentru un călugăr. Ceea ce însă nu a împiedicat lupul mai târziu, după potolirea zarvei, să răpească mielul.

În altă noapte, părintele Cristea, care străjuia către apus, spre codru, a trebuit să alerge în partea cealaltă a stânei, unde se stârnise mare hărmălaie. Ajuns acolo, s-a sucit, s-a zgâit, a ochit și a nimerit o oaie. Toți și-au făcut cruce și au mulțumit lui Dumnezeu că n-a lovit un om.

Dar se chema că sfinția-sa poate și știe să tragă, n-are a face în ce... Lupul trebuia deci să ție seamă, căci are să-i vie rândul. A și ținut.

Cum a mai venit, s-a năpustit drept în vânător, care, luat nepristan, a întors arma, oarecum după lup, zicea el, și s-a împușcat singur în picior. Fiara a străbătut în goană stâna, și-a luat câștul și s-a dus. Pe părintele Cristea l-au purtat pe năsalie la spital... Și de arma primejdioasă nu s-a mai atins nimeni.

Acum pricepură toți că nu se petrec lucruri curate, și mănăstirea e prigonită de puteri întunecate. Astfel au trecut o toamnă și o iarnă amarnice pentru obște, fără stingherire de la rugăciuni pentru schimnicul din munte.

Primăvara cu izul ei de miei priori mirositori a lapte a îndoit râvna lupului și îngrijorarea părinților. Atunci baciul, un bătrân mirean, căzu la

picioarele egumenului și cu lacrimi l-a rugat să dea dezlegare unui solomonar, vestit descântător de fiare și desfăcător de farmece, să vie în ajutorul turmei. Starețul s-a împotrivit morțiș. Cum s-ar putea îngădui asemenea blestemății în cuprinsul sfântului lăcaș? Au sărit însă și călugării în sprijinul baciului.

— Stâna nu e mănăstire. Ciobanii pot chema și sprijinul laicilor, spuneau ei.

Hărțuit de lup și de frații monahi, până la urmă starețul n-a mai avut încotro și s-a înduplecat.

— Fă ce vrei, mormăi el, întorcând baciului spatele. Stâna ți-e dată în seamă. Eu nu știu nimic: mă spăl pe mâini.

În sfârșit, a coborât vrăjitorul, Șotropa, un bătrâior vesel, sfrijit ca un zbârciog, chiomb de un ochi și cu luna plină a cheliei în cap. Ținea vergelușa de alun în mână, cosorul de argint înfipt în brăul verde, iar în sân sticluța cu spiriduș, păstrat în apă, ca o păpușică cât un dop de plută, care, când se da la fund, când se urcă la gât, după cum avea nevoie stăpână-su.

Vraciul a întrebat cum, când și în ce fel se întâmpla călcările, a descusut paznicii, i-a dezbrăcat, le-a cercetat cu luare-aminte mâinile și labele picioarelor, părul de pe piept. A scormonit o moviliță: n-a găsit vrăji îngropate, nici farmece ascunse... A trecut apoi la câini.

— Câinii nu se dau la lup, mărturisi baciul.

— Dar la oameni?

Și ochiul chiomb se ivi de sub pleoapă...

— La oameni și la alte dihănii se reped.

— Bine! Acuși să-i întrebăm și pe ei...

Vraciul își mișcă buzele într-un soi de șoaptă, neînțeleasă de urechile omului, un fel de freamăt ușor, schimbat în adiere de șuier... Doar uitându-te la gura lui vedeai sau îți închipuiai că ar vorbi. Numaidecât un câine din apropiere ciuli urechile și prinse să se neliniștească. Suci capul, ascultă sfeclit, se mișcă în jurul lui însuși, căutând. Apoi, doi, trei, înfiorați, se sculară. Pe urmă, oricât de departe se aflau, toți câinii ațintiră auzurile, săriră fără astâmpăr și înaintară pe măsură ce Șotropa își frământa fără glas buzele. Deodată dulăul cel bătrân se întoarce și chelfăni un cățelandru, rămas în urmă, care nu prea se sinchisea. Apoi el cel dintâi se apropie gudurându-se de solomonar și i se lungi supus la picioare, tăvălindu-se în țărână. Așa, rând pe rând, sosiră toți zăvozii stânei, cu cozile pleoștite, spășiți, și îi trecură pe dinainte, ca la un interogatoriu. Unul câte unul se opreau, cercau să-l privească, dar lăsau repede ochii în jos, scâncind ușor, ca niște învinuiți cu botul pe labe. Apoi, la un semn, treceau deoparte și așteptau.

Călugării priveau ca la o întâmplare de pe altă lume.

— Nu-s vinovați, hotărî Șotropa, ștergându-și fruntea și obrajii șiroind de sudoare.

Cămașa de pe el era leoarcă, parcă de cine știe ce caznă.

— Nu-s vinovați, spuse a doua oară. Mi-au mărturisit tot.

Cei de față se priviră uluiți.

— Ai vorbit cu ei?

— Precum văzurăți.
— Ce i-ai întrebat?
— De ce nu se dau la fiară.
— Și ce ți-au spus?
— Mi-au spus că nu e lup.
— Nu e lup?
Și călugării se strânseseră a spaimă, ca oile, unul în altul.
— E diavolul? strigară și-și făcură cruce.
— Nu. Căinii zic că este om.
— Om?!
Și toți se îngroziră și mai mult.
— Om, îi lămuri domol Șotropa. Adică pricolici. Mai rău ca fiara adevărată.
— Se poate?
— Cum nu! Sunt oameni care se prefac în lupi. Umblă ori singuri, ori înhăitați cu lupi de-i buni, după prăzi...
Monahii ascultau cu mâinile la gură.
— De-aia zăvozii n-au ce le face, adăugă vraciul.
— Se tem? întrebă baciul.
Șotropa își mișcă din nou buzele, și dulăul se înfățișă numaidecât, își frecă labele dinainte una de alta și se turti la pământ tânguindu-se.
— Lasă, lasă, nu-ți fac nimic, îl împacă solomonarul după ce-l ascultă, și cu o ușoară mângâiere îi dete slobozenie să plece.
— Spune, se întoarce el către oameni, spune că lupul le este om cunoscut.
— Om cunoscut? Cine?
Și cuvioșii spăimântați se plecară parcă ar fi trecut un vânt groaznic peste ei.
— Cineva ori din stână, ori din satele vecine... Numai glonț de argint descântat se prinde de el, urmă Șotropa. Dar să știți că Șuşnea vânătorul îi vine de hac. Și încă ceva: aduceți în stână un cocoș, dacă se găsește alb, să auză toaca-n cer și să dea veste duhurilor să se facă nevăzute.
Starețul, când a auzit de omul-lup cunoscut de câini, abia s-a ținut să nu sară în sus, s-a prefăcut că nu crede, dar a uitat de șale, de oase hodorogite, a cerut trăsura, a mânat la gară și s-a suit în cel dintâi tren pentru București. Aici a căutat pe bătrânul Teoctist, vechi slujitor în Mitropolie, profesor și mare îndeletnicitor cu ocultismul și magia. S-au închis amândoi în odaie, au citit, au dezbătut și, despărțindu-se apoi, au hotărât ceva tainic.
Sfatul fățiș al lui Teoctist a fost să încerce întâi botezul. Pricolici se face de obicei copilul care din întâmplare sau din vreo vrajă n-a primit această sfântă taină. Dacă nu izbuteste, rămâne glonțul...
La înapoiere starețul a așezat în marginile stânei câte un cazan cu apă sfințită după rânduilele botezului, vegheate de călugări, cu porunca, îndată ce simt o mișcare, zăresc o umbră, văd o vită sau orice ar fi, numaidecât să înmoaie șomoigul și să stropească. Nopti de-a rândul ei scuturară sfeștoacele

în vânt și în toate nepărerile, numai pe lup nu-l nimeriră. Ori că ăsta fusese copil botezat, căci se strecura, diavolul știe pe unde, și răpea mielul de sub nasul cuvioșilor botezători.

Nu mai mergea așa... Rămânea glonțul...

Aici soborul mănăstirii se rupse în două, ca într-o răzvrătire. Tineretul cerea să vie numaidecât vânătorul. Bătrânul se împotriva, cu dreptate. Dacă nu e lup adevărat, ci om, pentru ce tocmai ei, călugării, să-l ucidă, osândindu-l, așa blestemat, muncilor veșnice ale iadului?

— Atunci?

— Atunci? Trebuie întâi căutat printre oameni, prin sate, găsit și încercat cu orice preț mântuirea lui.

Starețul șovăia cu gândurile aiurea...

— Cum să facem?

— Mai e întrebare? Aducem pe părintele Antonie și-l statornicim la stână. El are să-l prindă și să puie în lanț ca pe un câine lupul care îi ascultă poruncile.

O nouă solie bătu la ușa peșterii: neașteptată minune, schimnicul se milostivi s-o asculte; și, pentru izbăvirea unui suflet de la pierzare, se învoi să coboare.

— Stau până-n toamnă, mai mult nu, spuse el, așezându-se într-un bordei de lângă stână.

Toți așteptau acum măcar potolirea dihaniei, dacă nu chiar pocăința sau pieirea ei pe totdeauna.

Dar, crudă amăgire, lupul nu-și părăsi năravul, când singur, când în noajă cu alții. E drept că nu îndrăznea să sară și să sfârtece decât când schimnicul, căzut în răpirea de sine a rugăciunii, nu se trezea repede la strigătele paznicilor. Atunci făcea prădăciune mare, de care se căina, spăimântat, însuși Antonie, cerându-și iertare de la frați.

— De! Știam eu că nu sunt de nici o scofală. V-am ascultat doar să vă împac și să-mi împac cugetul.

Și lăcrăma îmbelșugat.

— Ne pare rău, sfinția-ta, că te-am tulburat și te-am ostenit, îl mângâiau ei.

— Nu e nimic, se asprea el iar. Tot trebuia să cobor la mănăstire de Sfânta Maria să mă împărtășesc. După care nesmintit vă părăsesc. Pe urmă o jumătate de an ne-or despărți nămeștiile zăpezilor.

În sinea lui era însă bucuros că se isprăvise și cu corvoada asta, alungarea lupului, singura care îl mai lega cu interesele oamenilor. De acum înainte avea să fie lăsat în pacea lui Dumnezeu.

După plecarea lui Antonie, hărțuiala cu fiara a urmat la fel, până ce soborul căzu la înțelegere: nu mai rămânea decât glonțul.

Șotropa, chemat, veni de data asta cu Șușnea, vânătorul, o beldie crăcănată, cu mișcări mlădii și agere priviri albastre. Călca așa de ușor, că nu-l simțeai, ai fi zis că alunecă, nu merge pe pământ, deși purta botfori. Avea din naștere la mâna dreaptă șase degete și într-un obraz o pată mare sângerie, ca o

halcă de bojoc fript, pentru care-l porecliseră Falcă-Prăjită. Nu bea rachiu, nu pufăia tutun. Ducea în spate o flintă veche cu încărcătura pe gură, iarba de pușcă într-un corn de bou negru, gloanțele într-o teșilă de piele la șold. N-a dat bună ziua.

Vraciul s-a urcat în pătulul înalt, a iscodit de jur-împrejur ocolnița, însemnându-și locurile. A tras apoi într-un piez al stânei, cu cosorul de argint, un rotocol, l-a boscorodit, l-a afumat cu zârnă, lupisdragi și alte buruieni la care trag fiarele și s-a așezat împreună cu vânătorul acolo.

De cum a dat în noapte, s-au pus la pândă. Solomonarul, de-a dreptul jos, culcat în țărână. Vânătorul, cu un genunchi în pământ și arma gata în cumpănire. Baciul și mulțimea de călugări s-au închis în cășărie, cu inimile bicâind de așteptare.

Cocoșul a cântat de culcare. Apoi, de straja întâia. Pe urmă, de a doua. La a treia, vraciul, cu urechea dreaptă lipită de pământ, dete ghes vânătorului, care se aținti cu toată ființa lui spre întuneric.

Deodată se ridică, fulger, în picioare, pușca tună, un vaier țâșni dintr-o părere de umbră și câinii săriră cu larmă. Ceilalți călugări și oameni năvăliră afară. Șușnea și solomonarul ședeau liniștiți în cercul vrăjit.

Las' că acum sosește murgul zorilor. Vedem noi ce a fost!

Curând strelicii, întâi verzii, apoi amestecați cu răbufneli de lumină, jucară la răsărit și se țesură cu fire de beteală albe... începu să se zărească, și ceata porni la cercetat. Aproape nimic. Prea arar o urmă părelnică. Puseră câinii, dascăliți de solomonar, pe ea. O prăpădiră, o găsiră iar. Cotind, răsucind, firul îi duse la mănăstire, îi întoarse la stână, apoi sub munte unde se rupse. Câinii se opriră, neștiind încotro să mai apuce, și se culcară.

Starețul aștepta veștile. Strânse toți călugării, îi cercetă. Nu lipsea, nu șchiopăta, nu sângera niciunul. Ciobanii, așijderi.

Vraciul și vânătorul rămaseră pentru a doua noapte și luară veghile de la capăt. Lupul nu s-a arătat. A treia, a patra, a cincea noapte, iar nimic. Ceea ce dovedea că împușcătura mersese în plin. În cine? Și unde? Trebuiau iscodite acum satele, să se afle ce om zace sau care s-a răpus...

Șușnea și Șotropa primiră bună plată și pe deasupra sarcina să înnoade, cum vor ști, om cu om, babă cu babă, într-un fel de năvod, cu care să prefire satele în căutarea omului-lup rănit sau mort.

Și stâna, ca și mănăstirea se mulcomiră...

Nu era însă dat mănăstirii să se liniștească. Pe capul soborului veni numaidecât altă primejdie: să se lupte nu cu fiarele, ci cu boierii, dihăanii mult mai hrăpărețe. Cel puțin astfel spunea starețul, fluturând o hârtie: înștiințarea că s-a deschis în revendicare un vechi proces, crezut stins, o cârcotă cu moștenitorii unuia Ciobanu, care pe vremuri făcuse danie mănăstirii un trup de moșie. Urmașii pretindeau că monahii stăpânesc mai mult decât se cuvenea, rășluind o bună fâșie din partea lor, cu pădure și peștera schimnicului pe ea. Judecata se petrecuse de mult în divanurile trecute. Toate hrisoavele se găseau în arhivele statului. Starețul era nevoit să-și miște iar încheieturile ruginite și plecă la București, de unde se întoarse cu patru oaspeți: avocatul Mitropoliei,

care să răscolească în hârtoagele mănăstirii, doi ingineri, care să măsoare din nou pământul, și părintele profesor Teoctist, prietenul egumenului și unchiul avocatului, dornic de o plimbare la munte.

Mosafirii s-au odihnit o noapte. A doua zi dimineată în zori porniră sus, cu câte o valiză doldora de unelte pentru măsurat, câteva traiste cu mâncare, părintele Teoctist sprijinit în toiag cu vârf de fier, înadins pentru urcuș. Inima starețului îi dădu ghes: cum era să-și lase oaspeții singuri? Și se alătură și dânsul. Împreună cu ei urca fratele cu merinde pentru schimnic, luat ca să-i călăuzească, să ajute la bagaje și la nevoie să sprijine pe nevoiași.

Curând intrară în codru ca într-un basm. Toamna îl preschimbase într-un uriaș chihlimbar galben, încrustat cu vine de verde, cu ochiuri de albastru și bucăți de azur, prin miezul amurgit al căruia mergeau ei. Înaintea lor sălta, resfirându-și creasta, o pasăre stropită cu negru, cu aur și cu roșu. Se oprea, ciocănea într-un trunchi și iar zbură, ca și cum le-ar fi arătat calea.

Povestea pădurii se sfârși. Ieșiră sus pe brâna de piatră unde se despărțea poteca de peșteră. Aici se opriră. Inginerii trebuiau să cuprinză vulturește cu privirile întinderea, înainte de a începe lucrarea.

Și încremeniră: urcaseră să măsoare măreția lui Dumnezeu.

Călugărașul, după ce sărută mâna părintelui stareț, porni cu panerul spre sihăstrie.

— Vezi să nu-l tulburi cumva pe părintele Antonie spunându-i că suntem și noi pe aici, îi porunci stăpânul.

La întoarcere, fratele vru să rămână în slujba inginerilor. Dar egumenul îl scuti și-l trimise scurt acasă.

— Dar dacă înnoptați? îl cercă grijuliu călugărul.

— Avem facile și felinare. Dacă întârziem, liniștește pe cuvioși. Să nu ne aștepte nimeni.

De cum le întoarse monahul spatele, cei cinci se strânseră mănunchi, schimbați, se sfătuiră întunecați și apucară spre peșteră.

Nu-i interesară corbii care îi croncăniră, nici șoarecii tăbărâți pe merindea proaspătă, nici vulturul închiondorat. Merșeră drept la gura astupată cu lemne.

Statură puțin și se priviră gravi.

— Încercăm să batem? întrebă avocatul.

— Cred că zadarnic, spuse liniștit Teoctist.

Cele câteva ciocănituri puternice în bârnele de la intrare rămaseră fără răspuns.

— Atunci începem?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu.

Și își făcură toți cruce.

Din câteva opinteli, tinerii zvârliră lemnele. Apoi, ațintiți, așteptară... înlăuntru nu se clinti nimic.

— Lăsați-mă să intru eu întâi.

Și Teoctist păși încet pragul. Ceilalți îl urmară, îl ajunseră și împietriră toți cinci, ca într-un creștet de prăpastie: la picioarele lor zăcea un leș. După

îndemnului părintelui Teoctist, starețul îl ocoli cu pași șovăiți, de la tălpile goale îndreptate spre gura luminată a peșterii, la capul întunecat căzut către peretele din fund.

— El este, răspunse după un răspas¹⁷ la întrebarea mută a celorlalți.

— Să aprindem totuși luminile.

Patru lanterne își azvârliră văpăile și prinseră mortul în cearcănul lor feeric. Schimnicul, înțepenit într-o cumplită încordare, murise încovoiat ca o fiară încovrigată asupra ei înseși. Lumina, plimbată încet de-a lungul, îi descoperi chipul descărnat, cu ochii albi rămași zgâiți, nasul strâmb uscat și boțit, gura neagră căscată și schimonosită.

Pe mustățile zbârlite și barba răvășită dăinuia un strat gros de spume sângeroase...

— Nu miroase, băgă de seamă unul; și-și vârî batista în buzunar.

— L-a păstrat răcoarea peșterii. Și lipsa muștelor, lămuriri altul.

— Acum să-l dezbrăcăm, porunci Teoctist.

— De ce? Nu e păcat? se înfioră starețul.

— Nu. Trebuie să vedem cum a pătruns glonțul.

Dar nimeni nu se clinti să întindă mâna și să atingă cadavrul. Tot Teoctist se căzni, stângaci, cu vârful toiagului, să-l despoaie și rupse mai mult decât desfăcu, cu piele cu tot, bucăți din vesmântul putred, lipit de carne. De sub leșul mișcat fugiră cotiș gândaci negri, câțiva șoareci și alte găngănii.

Tinerii nu putură suferi și întoarseră cu oroare capetele, să nu mai vadă. După câteva încercări neizbutite, starețul, indignat, îl opri.

— Părinte Teoctist, noi săvârșim o păngărire, batjocorim un mort, frate de-al nostru. Să-i lăsăm trupul în pace. Taina are să i-o mărturisească sufletul său lui Dumnezeu. Mai ales că tot ce gândim rău de el ar putea să ne fie nouă păcat: o fi murit de moarte bună.

— Asta vream să aflu și eu, bufni întărâtat teozoful, și nu se opri.

— E mult mai bine pentru el și pentru noi să nu știm niciodată, câtă să-l împace starețul. Noi am venit aici pentru alte îndatoriri.

— Lasă, lasă... e mare nevoie să știu. De încredințarea asta atârna dacă săvârșesc sau nu lucrarea de stârpire a pricoliciului.

Și Teoctist, îndârjit, izbuti să tragă de pe leș zdrențele.

— Iată, veniți să vedeți...

Și plecat pe vine, el arătă în coasta dreaptă gaura glonțului, cu rană răzbuzată și încă smâncind un sânge negru.

— M-ați înțeles, zise Teoctist, ridicându-se.

Leșul sta acum despuiat, pe o parte, groaznic, plin de slin, de scârbe și urâciuni, ca la o judecată...

— Acum luminați-mi bine pieptul, porunci Teoctist.

Cele patru lumini își strânseseră focarele în coșul scofâlcit. Repede, cu dreapta puternic încordată, el ridică toiagul ascuțit și, până ce ceilalți să se dezmeticească, îl împlântă ca pe un țăpoi în inima mortului.

— Ce faci, părinte? se îngroziră toți și, privindu-l cu ură și silă, se grăbeau să iasă și să-l părăsească.

— Străpung, după rânduiala magică, inima pricoliciului...

Și ca să se îndreptățească și să-i împace, ocultistul le dezvăluie acolo pe loc alcătuirea omului în cele șapte stihii ale lui și îndeosebi despre corpul astral, un fel de căptușeală subțire a trupului, ca un abur nevăzut, care ne umple pe dinăuntru și ne înconjoară pe dinafară, așa ca cearcănul din jurul capului sfinților.

— Acest al doilea trup aburos își poate uneori părăsi lăcașul, adică trupul de carne, care rămâne nemișcat, într-un somn adânc, în timp ce el călătorește ca un duh, ia orice chip vrea, de lup și de alte năluci. Când se întoarce înapoi, omul se trezește fără să știe ce a săvârșit. Crede că a dormit. Orice lovitură, împunsătură de cuțit, împușcătură de armă făcută asupra duhului o primește, acolo, departe, trupul adevărat și omul poate muri de pe urma ei. Asta dovedește că este om-lup, lycantrop: tragi în lup, te iei pe urmele lui și ajungi la un ins care se vaietă și se zbate în durerile răniilor glonțului. Și acum să-i facem rânduiala creștinească.

Cei doi părinți își petrecură pe după gât patrafirele aduse în valiză, citiră, prohodiră și tămâiară, stropiră cu vin și untdelemn spre veșnică pomenire și deteră cele din urmă dezlegări sufletului să se așeze în cortul dreptilor, trupului să se întoarcă în țărână.

— Îi săpăm groapa aici, spuse un tânăr, deși chiar bezna peșterii e ca un mormânt și poate nici n-ar mai trebui băgat în pământ.

— Nu! sări îngrozit starețul. Ar fi o mare greșeală... Mai curând sau mai târziu, tot s-ar descoperi. Vă închipuiți ce cumplită învinuire ar cădea asupra noastră, celor câțiva care cârmuim mănăstirea. Toți dușmanii, întovărășiți cu vrăjmașii credinței ar tăbări asupra-ne că nu ne-am mulțumit numai să-l surghiunim pe sfânt, ci din pizmă și răutate l-am și ucis. Trebuie să-l ascundem în altă parte.

Vă rog să înțelegeți, urmă el, că pentru liniștea soborului și a lumii, ca să risipesc orice bănuială, am scornit, Dumnezeu să ne ierte, minciuna cu procesul și v-am chemat să-mi dați ajutor aici, ca să ștergem și cele mai mici urme ale unei întâmplări, care, dată în vileag, ar fi târât Biserica întreagă într-un nemaipomenit scandal.

— S-ar cuveni să-l îngropăm după canon; gol, înfășurat numai în giulgiul călugărilor, băgă de seamă Teoctist.

— M-am gândit și la datină, oftă starețul, și întinse jos o pânză, în care rostogoliră leșul, înfășurându-l ca într-un sac. Apoi, apucând câte unul de un cap și de celălalt, ieșiră cu el.

Lumina îi primi în slăvită ei mărinimie, aceeași pentru cei buni, ca și pentru cei răi...

— Vedeți dacă n-au rămas urme de sânge. Căutați nisip și presărați locul, stăruie starețul.

— Astupați la loc intrarea, sfătui Teoctist, să nu se cunoască.

— De ce? întrebare tinerii, punând lemnele așa cum le găsiseră.

— Să vă spun: șase-șapte luni, nimeni nu poate răzbate până aici. Târziu, la anul, sau peste câțiva ani, când cineva o îndrăzni să dea la o parte

lemnenele și va găsi peștera goală, are să trâmbițeze o nouă minune: piatra pecetluită și sihastrul nicăieri. Această pieire fără urmă prin zidurile stâncii, ca o răpire la ceruri, pe lângă că pune la adăpost pe părintele stareț și mănăstirea de orice neajunsuri și tulburare, are să întărească faimă și să sporească slava părintelui Antonie, sfârși Teoctist, dând semnalul plecării.

Și peștera, goală de taina ei, se pecetlui iar.

Ceata cu leșul coborî înapoi în codru, care-i ascunse în doliul lui galben de foi pâlpaitoare. Scoaseră din geamantane lopețile, fără cozi, săpară adânc sub un preval groapa schimnicului, îl prăvăliră înăuntru, o astupară cu lostopani de pământ și bătătoriră brazde de iarbă veșnică.

15 august 1952, București.

MISIUNE DE ÎNCREDERE.

PE ATUNCI ERAM CEL MAI CU VAZĂ, dacă nu singurul chino-tehnician din țară. Înfiinșasem primul serviciu de cinematografie pe lângă Ministerul de Interne și nu pridideam comenzile de filme pe care mi le făceau autoritățile, de la cele mai anodine instalări și inaugurări până la cele mai ridicole banchete ori demonstrații ale vanităților publice.

Deși, pe lângă mulți rivali și concurenți, îmi făcusem și câțiva ucenici, trebuia să supraveghez personal toată punerea în scenă, mai ales acolo unde apăreau personalitățile proeminente. Altfel, riscam să iasă vreunul strâmb sau pe planul al doilea și să mă încarc nu numai de nemulțumiri și reproșuri, dar să mi se taie modestele cheltuieli cu care izbuteam să târăsc printr-o mie de greutate mica înjghebare, socotită de mulți ca parazitară. Cum eram însă un pasionat, bucuros că găsisem un câmp pentru desfășurarea activității mele cineaste pe aceste meleaguri, făceam pe dracul în patru să-i mulțumesc pe toți.

Îmi trebuiau însă mașini noi și perfecționate, personal priceput și mai ales bani. Pentru asta umblam pe lângă președintele Consiliului de Miniștri ca pe lângă un ou cu zeamă, numai să-mi aprobe cererile, despre care ceilalți spuneau că sunt nebunești.

De altfel, și el părea că mă prețuiește, aproape mă protejează.

Într-o zi fui chemat de urgență la cabinetul său.

— Dragul meu, mă întâmpină el, după ce dete afară pe toți din birou, am nevoie de un serviciu de mare încredere.

Și mă pofti pe scaun.

Rămăsei bineînțeleș în picioare, într-o poziție încordată, de supremă așteptare devotată, cu ochii ațintiți asupra lentilelor excelenței-sale, mari cât ochelarii cailor de la dric și înfipite în niște hulube negre, groase ca pe deget.

— Îmi trebuie, reluă el foarte confidențial, un film grandios.

Mă îmbățoșai, cu capabilitate, într-o și mai strașnică așteptare.

— Un film, urmă el, gândindu-se, un film cu... cocoși de munte.

M-am ținut bine să nu tresar și să-mi schimonosesc astfel poziția serioasă în care mă fixasem.

— Am absolută nevoie, adică țara, înțelegi, pentru legăturile politice internaționale, de o anume persoană din înalta diplomatie mondială, care adoră vânatoarea de cocoși de munte.

Îndrăznii numai să zgâiesc și mai tare ochii...

— Filmul ce vei face la fața locului îmi va folosi, înțelegi, ca o nadă, să-l aduc la noi. Îl voi câștiga sigur de partea noastră. Reușita însă atârână de dumneata.

Am pleoștit umerii, copleșit de imensa răspundere ce cădea asupra lor, și am făcut gestul celei mai depline convingeri.

— Înțelegi? repetă el insistent.

— Da, excelență, răspunsei ferm, căznindu-mă repede să-mi viu în fire și să-mi aduc aminte măcar ce sunt ăia cocoși de munte.

— Pleci imediat. Voi da toate ordinele trebuitoare.

Și sună pe șeful de cabinet, poruncindu-i să vorbească numaidecât la Ministerul de Interne, care să dea instrucții prefectilor să-mi stea la dispoziție; cu directorul vânătorilor, să-mi asigure ajutorul trebuitor; cu directorul C. F. R., să-mi pună la îndemână oricâte vagoane aş cere... Eram copleșit.

— Nu cruți nimic, ca să iasă cât mai bine, mă încurajă el.

— Dar pentru cheltuieli, excelență...

— Ah, da... sigur, trebuie bani. Treci pe la casieria președinției și ia cu chitanță. Cât îți trebuie?

— Nu pot ști, răspunsei încurcat, n-am făcut socotelile...

— Asta nu te împiedică să pleci cât mai urgent. Scoți în contul ordonanței, care va ieși mai târziu, câteva mii de lei... Și dacă nu-ți ajung, telegrafiezi să ți se mai trimeată. Văzând și făcând...

Și însărcină pe șeful de cabinet să mă însoțească la casier, cu ordinul să-mi avanseze „un mic acout”.

Apoi mă concedie, scuturându-mi cu putere mâna, care mi se înmuiase. Dintre toți, directorul vânătoarei mă primi cel mai cu răceală.

— Te-ai încărcat, din prea mare ușurătate, cu o chestie din care nu știu cum ai să ieși.

— Ce era să fac?

— Trebuia să refuzi scurt. Unde să-ți găsesc eu cocoși de munte acum?

— Cum unde? făcui eu enervat. La munte, doar nu la șes!

— Dumneata nu știi că e sfârșitul lui mai?

— Ba știu.

— Păi atunci, de unde naiba să ți-i mai scot?!

— Cocoșii ăștia migrează? întrebai eu cu nevinovăție...

Directorul mă privi stupid.

— Ce, nici atâta nu știi? Și vrei încă să-i filmezi?...

— Mă rog, urmai eu ținându-mi cumpătul, pleacă sau rămân în țară?

— Cine, domnule?

— Cocoșii d-tale. Sunt ca sitarii, numai în pasaj, sau băștinași?

Întrebările astea mi-au adus pe cap o întreagă lecție despre „cel mai superb și dificil vânat al Carpaților”, cum îi spunea directorul, care acum sfârșise cu amorul – vânatul, nu directorul – ieșise adică din perioada de reproducere și se risipise prin taințele codrilor.

— Nu-i nimic. Îl voi urmări și-l voi găsi, continuai eu să bravez. Dă-mi numai indicații unde sunt și cine mă poate ajuta să-i aflu...

După ce am trecut și pe la Ministerul de Interne, unde nu mi s-a făcut nici o greutate, am pornit.

Și astfel, din autoritate în autoritate, din prefectură în subprefectură, apoi dat din primărie în primărie, ca dintr-o mână în alta, cu tren, cu căruță, călare, am ajuns în munte, călăuzit de trei vânători vestiți, însoțit de un ajutor al meu și slujit de șase pădurari cu brad la pălării. Bagajele și merindele se bălăngăneau în urmă, încărcate pe câțiva căișori de munte. Târam după mine două trepiede cu mașinăriile de filmat și un morman de cutii cu pelicule. Țineam cu orice preț să fiu la înălțimea misiunii ce mi se încredințase. Și nu-mi păsa că lumea muntelui se crucea de rostul calabalăcului meu.

Privind la bieteale animale, care găfăiau sub atâta fierărie, mă întrebam și eu ce-o să fac... Dar „văzând și făcând”, îmi ziceam numaidecât, repetând formula excelenței-sale.

Urcam o vale împâslită cu ceață, pe-o vreme buhoasă, fără pic de priveliște. La București lăsasem aproape vară. Aici apucam din nou de coadă iarna îndărătnică, ce se trăgea anevoie spre culmi. Mi-am arătat, se vede, în cuvinte prea mari nemulțumirea despre felul vrăjmaș în care mă primea muntele, că numaidecât un localnic mă puse la locul meu.

— Apoi și la noi a fost soare și frumos până mai ieri, și mă privi bănuitor, ca și cum mi-ar fi băgat vină că eu adusesem mizeria asta pe capul lor.

Am înghițit-o și m-am resemnat să urc tăcut, târându-mă în urma convoiului de munteni sprinteni.

Pe la jumătatea drumului ne-a apucat o întunecime deasă, un fel de păclă, o beznă surdă, căltoasă și înecăcioasă, care ni se puse stavilă. A trebuit să ne oprim chiar în locul unde furăm prinși.

— Asta se cheamă „boaghie”, îmi lămurii cu un fel de mândrie de gazdă una din călăuze. Are și muntele apucăturile lui, ce să-i faci... căută el să mă mângâie. Da' trece!...

Auzeam întâia oară cuvântul ăsta, boaghe, care nu mă consola deloc, nu atât de întârziere, cât de frigul aspru și umezeala putredă ce mă pătrundeau până dincolo de piele. Ceața oarbă, tăiată cu fuioare de aburi albi, amestecată cu burhai de ploaie, repede schimbată în mazărice, ne încercui, nepătrunsă, din toate părțile. Nu se mai putea face un pas, nici înainte, nici înapoi, nici pe lături, unde pândeau prăpăstiile. Am stat robii ei mai bine de două ceasuri, până și-a ridicat negurile spre alte piscuri. Când a început să se zărească ușor, ca prin sită, am pornit. Dar pierdusem cărarea și ne-am rătăcit... Intrasem cu nasul în niște chianțuri cu pereți ca de sticlă, înalți până la cer, sub care ne învârteam capii. Noroc că a răsărit de nu știu unde un om al locului, care ne-a scos unul câte unul, șuierându-ne ca pe oi. Abia îi ghiceam năluca, mișcându-se uriașă prin ceața amortitoare, înaintea noastră.

Glasul lui ne-a călăuzit ca un clopot de turmă până am ieșit în drumul cel bun, apoi ne-a părăsit. După multe orbecăieli cu alunecări și căzături, când dus de subțiori, când luat aproape în cârcă (mi-era teamă călare), am ajuns

noaptea la o casă de vânătoare, într-un munte vestit pentru bogăția lui în cocoși, unde am picat frânt.

Aici vremea cumplită s-a ținut scai, cu viscoliri de zăpadă izbită în obloane de vânturile ce se învâртеbeau dintr-o sută de părți deodată. Barometrul sta neclintit la furtună. După câteva zile de morfoleală, privind culmile din ce în ce mai burzuluite, vânătorii s-au grăbit să mă părăsească. Prea eram păgubos! Am rămas doar cu pădurarii, cu care izbutisem să mă înțeleg. Pricepuseră și ei că trebuie cu orice chip să trag în poză cocoșii, și mai ales să-i prind făcând renumitele lor jocuri și orații de lumină. Dar tot mai zâmbeau, serioși, pe sub mustăți, arătând la aparatele mele.

— Păi d-ta, cocoane, vrei să te apropii de ei cu fiarele astea?

Și-mi explicau greutățile ce întâmpină un vânător hârșit, tot atât de dibaci și mlădios ca râsul și vulpea, să se furișeze până la cea mai simțitoare și bănuitoare pasăre.

Îndată ce norii s-au mai răzbunat și ne-am putut mișca, am început operația.

Și iată-mă, cu noaptea în cap, dibuind orbenia pădurilor, cu bocancii smorcăind de apă și pantalonii learcă până dincolo de genunchi, pe urmele pădurarilor furișați printre trunchiuri, ascuțind urechile pentru vestitul cântec al cocoșului sălbatec.

Așa alte câteva zile în șir am tremurat somnoros, cutreierând zadarnic până sus la zadă, în preajma poienilor, unde poposeam cu aparatele descărcate, puse ca niște tunuri în baterie. Un om rămânea acolo să muștruluiască bieții cai, nu cumva să clintească, gata să-i înhațe de bot și să-i înăbușe dacă ar fi avut chef să necheze. Încetul cu încetul, lumini vinete se prelingeau printre pletele brazilor și niște zori veștede se lăsau cu amărăciune peste noi. Ziua se scula mahmură, zgârcită de frig și trebuia să ne întoarcem... Ceasul cocoșilor trecuse iar și ne uitam unii la alții, privindu-ne cu milă nasurile zemoase și ochii roșii de nesomn. Ce mai încoace și încolo! Fie din pricina vremii, care se ținea mereu îmbufnată, fie că le trecuse sorocul nuntelii, cocoșii nu se descopereau cu nici un chip.

Până la urmă, însoțitorii mei, trudiți și nemâncați, mai ales că fuseseră luați de rechiziție, se cerură acasă, unii la slujbă, alții la gospodărie...

După ce îi cinstii cu bani, le dădui drumul, ca și ajutorului meu, un tânăr pirpiriu, podidit de tot guturaiul din lume și care nu mai sfârșea cu strănuturile, pricină de spaimă să nu-mi sperie cocoșii.

Eu mă hotărâi, cu încăpățănare, să rămâi. Chiar singur. Nu se putea să trădez încrederea premierului.

Pădurarii, milostivi, mi-au lăsat un cal și m-au lepădat pe cealaltă latură a muntelui, la un tamazlâc de vite, în grija unor boari așezați pentru vârat acolo. Și în pragul unei dimineți murdare ca o leșie, m-am trezit părăsit, uitându-mă lung după fericiții care coborau grăbiți la cald, la mâncare și odihnă.

Tamazlâcul, aciuat sub o tărniță veche, cuprindea peste o sută de vaci, cu taurii de reproducție. Ziua vitele se risipeau în munte, după mâncare, sub

privegherea văcarilor. Seara se adunau în ocolul cuprinzător, împrejmuit cu lăturoaie de mestecăn, legate cu lați puternici. Păstorii odihneau în slonuri de bârne, printre care bătea vântul și unde te orbea fumul cu gust rășinos din vetrele fără hornuri, la care fierbeau ceaunurile cu mămăligă. Aveau cu ei și câteva femei, unele de ajutor, altele venite cu vacile la taur.

Oamenii m-au primit cu uimire și bunăvoință. S-au minunat mult de armele mele, credeau că aparatele sunt un fel de mitraliere de vânătoare. Și la urmă s-au crucit și mai abitir când au aflat la ce-mi slujesc și mai ales când au auzit de porunca stăpânirii care mă aducea la ei... Cum ei n-aveau de meserie vânatul, s-au sfătuit îndelung ce să facă cu mine. Cocoși de munte, pe acolo, hotărât nu se găseau. Unul spunea că sălbăticiunile s-ar fi coborât mai jos, la bahne. Alții că s-ar fi tras sus, spre smidă. Mulți nici nu întâlniseră, oricât colindaseră coclaurii.

Într-o asemenea nedumerire, cel mai bătrân, vătaful, își dete cu părerea să chem pe Berbecea, starostele tuturor vietăților pădurii. Tot stă el geaba. Ceilalți săriră cu gura, certându-l. Cum să-l aducă pe nemernicul ăla între ei! Și se iscă gâlceava, la care se adăugară și muierile, toate ținând partea necunoscutului, cu laude pentru priceperea și iscusința lui.

Astfel, prin piroteala ce mă cuprinsese, înțelesei că pe tărâmurile acelea văcuia unul căruia îi plăcea să trăiască slobod, fără să-i pese de legile și rânduielile obștii. Nu era însurat, dar la casa lui se oploșeau câte trei-patru ibovnice deodată, care îl slujeau ca pe un pașă, cu credință și cu bună înțelegere între ele, până le gonea maică-sa și aducea altele. El nu muncea deloc. Femeile roboteau pentru el și-i umpleau bârlogul cu belșug de vite și bunătați.

— Toți îl huliți și-l pizmuiți, îi înfruntă bătrânul, dar unul nu îndrăzniți să vă legați de el. Și așa, femeile se întrec care de care să-i intre în voie. Nu vedeți? Urcă spre ocina lui din toate părțile, ca la Nedeia de pe Găina.

Văcarii tăceau, scuipând cu dezgust în lături.

— Mai bine ai spune că vacile la taurul nostru bălțat, cârti un boar cărunt.

— Da, brava lui! urma să mormăie bătrânul. E mai înțelept decât noi, care ne punem capul sub pirostrie la biserică și facem zapis pe toată viața la primărie, cu o singură muiere, și aia rea. Asta om... Strunește zece deodată!...

— Nu le strunește, păcătosule, îl repezi nevastă-sa, o femeie cât o ursoaică, ridicând drugul cu care făcăluia mămăliga. Trag la el că trăiesc bine, găsesc și ele o mângâiere... Le ține cu din de toate, că are, slavă Domnului, berechet, nu ca tine...

Celelalte femei chicotiră, dându-și cu coatele.

În sfârșit, sfatul moșului izbuti. Se căzu la învoială să se trimită după Berbecea, cu rugămintea să urce la tamazlâc unde un boier de la București îl pofteste să-i fie călăuză în munte.

— Plătesc cât o cere, mă amestecai eu.

— Mă, să nu-i spui de vânătoare, nici să-i pomenesci de bani, că nu vine, rânduind bătrânul, hotărând plecarea ștafetei, un băiețandru cam găgăuță, cu o gușă cât căpățâna bătei în care se sprijinea.

M-am trântit, zgribulit, pe un maldăr de cetină. Prin aromeala neliniștită a așteptării auzeam hăielile boarilor, clinchetele clopotelor de acioaie de la gâtul vitelor din ce în ce mai depărtate, cântecul, ca un bocet, al femeilor.

Pe la prânz, găfăitul se întoarce cu răspuns că „nenea Berbecea nu vrea să vie, zice că are treabă”...

— Mă, te-o fi pus naiba să-i spui Berbecea! îl luă de scurt baciul.

— Îhi, făcu el nevinovat, dând semn cu măciuca precum că așa îi spusese.

— Bată-te pârdaľnicul, păi tu nu știi că se mânia?!

Și, întorcându-se spre mine:

— Asta-i o poreclă cu care l-au petecit oamenii. Se face foc când o aude.

— Berbecea? N-are dreptate. E un nume foarte frumos, mă indignai eu, sâcâit acum după atâtea piedici și necazuri de bâzdăcurile onomastice ale unui pădureț.

— Păi vezi, că pe numele lui bun îl cheamă Bujor. Și, zâmbind cu înțeles, bătrânul adause, căutând spre tovarășii care îi întorceau spatele: oamenii îi zic așa fiindcă le berbecește muierile. Ia, niște proști!

N-am priceput mare lucru din vorba lui. Am cules atât, că băiatul făcuse o boacănă, pe care eu nu trebuia să o repet.

Văcarii începeau acum să se risipească după treburi, nepăsători de întâmplarea mea. Rămăsei dintr-o dată atât de singur și năpăstuit, neștiind încotro să apuc, că o femeie din cislă sări miloasă:

— Lasă, domnule, că te duc eu...

— Bine faci, Ileano. Caută tu de-l îndulcește pe Berbecea, o îndemnă, luând-o nițel peste picior, bătrânul.

Dar femeia nu se sinchisi. Își isprăvise treaba. Dăduse în seama cirezarilor vacile urcate la vărat și acum se întorcea acasă.

Am lăsat zălog la târla tamazlăcului – ca la o bază de operații – calul și tot tarhatul cu aparatele și am purces numaidecât cu femeia, o vădană isteată și guralivă, de la care, coborând plaiurile, am aflat multe despre așezările din munte, despre ciobani și mai ales despre Bujor, cu care era din același sat.

Bujor, povestea ea, trăiește liniștit în gospodăria lui, fără să atârne de cineva. Numai cât de maică-sa ascultă. Toată lumea cinstită îl îndrăgește și i se supune de bunăvoie, vitele, ca și albinele, fiarele, ca și femeile. Fiindcă el nu aduce nici o vătămare nimănui.

După moartea năprasnică a lui taică-su, maică-sa îl hărăzise călugăriei și-l închinase, de copil, unui schit. Dar cum călugării îl țineau slugă la grajduri, l-a scos și l-a adus acasă, pe care ea, ca să nu-și calce cuvântul dat lui Dumnezeu, a prefăcut-o într-un soi de schit. De aceea își găseau aici liman bieteľe femeii, pentru care lumea scosese ponoase lui Bujor. Neveste oropsite de bărbați, bătrâne sărace și fără nici un sprijin, muieri rămase de izbeliște urcau pentru orice nevoie la Bujoreanca. Aici erau ajutate, sfătuite, îmbunate. Cele

care nu mai aveau unde se-întoarce erau găzduite în una din chiliile casei, până își găseau un căpătâi. Astfel că se aflau totdeauna trei-patru suflete în ocina Bujorenilor, care, în loc să sărăcească din pricina gurilor de adaos, dimpotrivă, sporea.

Ascultam ca la un basm. Și nu cercam nici măcar să-mi închipui cele ce auzeam. Lăsam să-mi zbârnâie vorbele femeii pe la urechi, călcând pe urmele ei ponorului cu repezișuri lunecoase. Ea se oprea ici-colo să rupă o creangă, ca s-o ajung din urmă. Câteodată îndruga un cântec scurt. Din toată ființa ei mărginită de sărăcie, ciuntită de văduvie, hărțuită de necazuri, țâșnea seva nebiruită a vieții, care parcă începu să mă învioreze și pe mine. De unde pășeam cu capul în pământ, am prins a privi în sus și în lături. Coborâsem din norii și negurile ce rămâneau posomorâte înapoi... Călcam acum plaiuri limpezi și tăpșane mângâioase, cu iarbă mijind a lumină. Turla cerului de ceață se spărgea ici-colo în ochiuri de majolică albastră... Intrăm în altă lume. Către seară am tulit într-o rariște de fagi și, după ce am sărit un pârleaz, ne-am lăsat într-o livadă împrejmuată. Nu-mi venea să cred ochilor. Zările serii sticleau printre trunchiuri albe, spoite cu văr, de meri și peri cu frunzișurile rotunde. O cărare dulce cotea spre un umăr de deal, în luminișul căruia se adăposteau acareturile Bujorenilor.

Uimirea mea se schimbă aproape în zăpăceală. După atâtea zile de pâclă și ploi, de zăcere pe jos prin coșare, de umblet prin zloată și frig, ieșisem pe celălalt tărâm? Ne-am oprit la marginea curții. Ne simțiseră câinii.

S-a ivit numaidecât o bătrână arătoasă, în cucernic port muntenesc, și a întrebat cine suntem. Ileana s-a repezit și i-a sărutat, smerită, mâna. Gazda s-a aplecat și i-a atins cu buzele fruntea.

Basmul cu Sfânta Vineri de pe tărâmul celălalt prindea să se înfiripe. După ce femeile au vorbit ceva, am fost poftit sus, în casa plină cu tronuri și lăzi acoperite cu teancuri de scoarțe și borangicuri, și bătrâna a trimis după fecioru-su.

Când s-a deschis ușa, ca printr-o minune au pătruns pieziș razele soarelui, pe care nu-l mai văzusem de săptămâni, și cu ele odată a intrat Bujor, dezvăluit de lumină. Am avut câteva clipe o impresie de extraordinar, care m-a copleșit. S-ar putea explica prin ușoara exaltare ce-mi dase febra oboselii și a nemâncării. Mă simțeam aprins la obraz și mă scuturau fiori. Dar nici azi explicația asta nu mi-e de ajuns.

A fost ceva așa de neașteptat, că am căscat ochii mari și am înțepenit. Regizorul din mine rămăsese buimăcit. Niciodată n-aș fi visat o mai fericită realizare cinematografică pentru intrarea unui personaj extraordinar într-un film feeric, ca ivirea tânărului. Pășea spre noi un erou solar, un fecior chipeș, înalt și mlădios, cu părul inele curgându-i pe spate, cu brațe lungi în mânecile ieșind albe de sub minteanul aninat pe umeri. Mijlocul subțire, încins de chimirul înstelat cu ținte strălucite, sublinia și mai mult statura lui, desăvârșit cumpănită între voinicie și frumusețe. Uitasem întâmplările mele. Așteptam să începă un basm și, ca într-o aiurare, mi se părea că trebuie să-l turnez. Căutam cu ochii aparatele.

— Dumnealui este jupânul despre care ți-a trimis baciul vorbă, mă înfățișă femeia, trăgându-se apoi sfioasă în umbră.

Flăcăul îmi ură bun venit și mă întrebă întâi de sănătate. Nu se arăta prea bună...

Spusei că sunt trudit și m-a prins răceala. S-a grăbit să-mi ofere ospitalitate și să mă găzduiască noaptea la el. Despre celelalte aveam să vorbim a doua zi.

Câteva ceșcuțe cu rachiu de cireșe sălbatice, o halcă de mămăligă fierbinte cu brânză și câteva ouă fierte mă puseră din nou pe țâțâni. N-a mai fost nevoie de buruienile bătrânei, care au rămas neatinse.

A doua zi Bujor era poate mai chipeș și mai voinic decât muntenii ce întâlnisem până atunci, însă tot om, ca noi ceilalți. Avea chipul alb-rumen, prelung și tăiat în fiecare obraz de câte o gropiță, preschimbate la zâmbet în câte o ușoară cută, ce-i scotea și mai mult pe laturile feței puternicul cadru de mușchi al fălcilor. Ochii mari negri-verzi, tăiați ca niște matostate sub sprâncenele încondeiate pe sus, gura mică apărută de o mustață neagră și subțire, bărbia carnoasă, modelată cu migală în jurul adâncăturii pusă ca un miez în alcătuirea ei, toate vorbeau de o bărbăție și de o virtute neobișnuite. Dar mai presus de orice, din făptura lui se deslușea bunătate. Nu o bunătate moale, blajină, de rând, ci o bunătate tare, aș zice de oțel. Am ieșit în curte. Și-a mângâiat câinii. Și-a alintat vitele pornite la pășune. A stăruit să se scoată de pe boturile vițelilor botnițele ținute în cuie, care-i împiedicau să sugă între mulsuri, și pe urmă ne-am tras în stupina plină de zumzet, unde se scuturau de flori niște pomi întârziți.

— Apoi eu te cunosc pe dumneata, începu el.

— De unde? mă mirai.

— Din munte. De sub țurloaiele ielelor.

Nu pricepeam.

— Unde vă rătăciserăți acum o săptămână. Eu v-am scos și v-am călăuzit.

M-am bucurat că nu-i eram străin de tot.

A priceput îndată ce vreau și s-a bucurat mult că nu vânez cu armele, ci numai cu uneltele de prins poze. El nu ucide fiare și nu suferea nici pe alții să le hăituiască.

Învoiala s-a făcut ușor. Bujor se lega să bată cu mine muntele în căutarea cocoșilor, deși era prea târziu. Încăierările pentru împerechere trecuseră și găinile căzuseră la clocit. Dar ca să nu mă descurajeze cu desăvârșire, nădăjduia că poate voi avea norocul să prind vreo bățalie întârziată. Uneori cocoșii tineri și cei slăbănogi, alungați de rivalii puternici, se trag la ascunzișuri. Mai târziu ies de strigă și ei găinile neîmperecheate, care, dornice de aventuri, aleargă la chemările lor aprinse. Aici mi-am arătat spaima că vremea rea să nu ne prindă iar și să ne împiedice. El, privind muntele, acum limpede și senin ca un copil, m-a încredințat să n-am nici o grijă: cât voi umbla cu el, timpul are să se ție frumos. Și n-are cu nici un chip să se schimbe. M-a impresionat legământul ăsta al lui... Și curios: nu m-am îndoit o clipă. Fără să

mă întreb dacă prorocirea asta o făcea întemeiat pe misterioasa meteorologie a fiarelor și a oamenilor din nemijlocită atingere cu firea. Sau dacă se lega să săvârșească chiar el, cu meșteșugurile lui, minunea pe care mi-o întindea cu simplitatea și siguranța cu care mi-ar fi făgăduit un pahar cu apa pe care o știa aflătoare sigur în fântâna din grădină.

Nu s-a împotrivit să car cu mine aparatul cel mare, lăsat la tamazlâc, deși nu vedea cum o să mă apropii cu el de sălbăticiuni. Pentru asta m-a sfătuit să toclesc argată, pentru tot timpul cât o să colindăm muntele, pe femeia care mă adusese. Ea să poarte calabalâcul și să ne aștepte seara la locurile de întâlnire. Să stea adică în preajma noastră, gata pentru orice ajutor.

Ileana a primit și a plecat chiuind de bucurie, cu o desagă doldora de merinde, câteva plocade mițoase și sarica în spinare. Bujor i-a dat îndrumări să treacă întâi pe la tamazlâc, să ia calul meu cu aparatul și seara să ne adaste, cu o vatră de jar, la stâna unde ne-am dat întâlnire pentru popas. Noi am plecat mai târziu, cu ranițele ghiftuite de bunătați. Spre uimirea mea, amestecată cu părere de rău, flăcăul n-a luat cu el nici o armă. Și-a petrecut numai la brâu o teacă cu trei cuțite în ea și a luat în mână baltagul... Eu n-aveam nici măcar revolver. Dar n-am zis nimic...

Bujor a pipăit cu plăcere mantaua mea de piele căptușită cu blană și botforii ziși impermeabili, cu copite groase de cauciuc. Și-am plecat. După ce am urcat clina și am ieșit deasupra dealului, unde am lăsat spânzurat sub noi pe șapte văi cătunul, am pătruns întâi sub poale de codru domesticit, pus la rânduială de mâna omului, de-a lungul căruia am urcat oblâncuri de plaiuri înverzite. Trebuia să ieșim sus pe coamă, ca să trecem peste șaua muntelui, de cealaltă parte, pe fața de către miazăzi, unde bătea soarele și unde se trag cocoșii cu haremurile lor, după semințe, muguri și gănganii timpurii.

Ca printr-o vrajă, vremea se îndulcise. Iarna, care mă prigonise până atunci, pieri lepădând pe funduri de vâgăuni zdrențele-i albe. Numai în câteva ceasuri am și intrat într-o nouă primăvară. Anul acela a rămas pentru mine de pomină: an cu două primăveri. Călăuzit de Bujor, ziua colindam temeiurile codrilor cu luminișuri aurite, căutând să stărnim sălbăticiunile, ca să ne însemnăm culcușurile și bataliștile lor. Seara, Ileana, sosită pe alte cărări, ne întâmpina la o așezare mai dinainte hotărâtă. Până veneam noi, ea bătea câțiva pari, tăia maldăre de crengi pletoase și ne înjgheba o colibă în fața căreia pâlpâia focul. Tarhatul¹⁸ era gata descărcat, plocadele întinse, mămăliga fiartă. Popasul era ales înadins așa ca să putem ajunge curând la o poieniță mărginită de molizi sau de mesteceni, unde se strâng în murgul zorilor la zbenguială cocoșii. De cu seară făceam o recunoaștere și duceam acolo, așezând cu mare grijă, aparatele pe trepied, gata să turnăm. Flăcăul dădea din cap, dar mă lăsa să fac. Ne culcam devreme, îmbrăcați, ca să ne sculăm gata în temeiurile nopții și să ne strecurăm la pânditoare. Smulsesem lui Bujor, neconținut tăcut, câteva lămuriri. Cum se abate cocoșul pe o creangă, cu falfăitul lui greoi. Cum cântă sau mai mult bolborosește strigătul lui modulat în trei stări, adică în trei feluri, tăiate de scurte opriri, ca de niște înecuri în gât cu sughițuri, când te poți apropia nesimțit de sălbăticiunea pentru câteva clipe surdă și oarbă.

Știam din citite provocările între bărbați și pugilatul care urmează în fața galeriei de găinuși rânduite ca la o priveriște. N-am avut însă parte să văz și să prinz spectacolul. Coccoșii se domoliseră și-și vedeau numai de mâncare, risipiți prin tainițele pădurilor. Stârneam ici-colo câte o găinușă, speriam o ciută cu puiul împleticit între picioarele ei, atârnat de uger. Descopeream grămăjoare de oase, cu coarne de țapi printre ele, rămășițe din ospețele iernatice ale lupilor.

După alte câteva zile de zadarnică învărteală, de pe o față pe alta a munților, m-am hotărât să renunț la misiunea de încredere și să mă întorc acasă.

Aici cineva dintre ascultători scăpă un căscat... Povestitorul se opri și ne privi încurcat.

— Mi se pare că v-am ostenit degeaba cu orbecăielile mele după fabuloșii cocoși. Nu v-am spus nimic de seamă.

— Ba foarte pitorești zugrăviri ale muntelui, îl mângâiarăm.

— Lasă, știu eu, istorioara mea e ca o oală smălțuită pe dinafară, dar goală. Nimic înlăuntru, nici o bucățică...

— După întâlnirea cu eroul tău, e drept, ne așteptam măcar la câteva isprăvi miraculoase.

— Dar încă eu?! După debutul senzațional cu care Bujor intrase în aventura mea, credeam că muntele are să mi se aștearnă cu toate minunile lui la picioare. Căprioarele au să ne iasă înainte să-și spună păsurile, urșii au să ni se ploconească și să ne lingă mâinile, iar cocoșii să se ție droaie după noi, ca guzganii după solomonarul cu cimpoiul fermecat.

Și ați văzut: nimic din toate astea. Magia lui Bujor se mărginea doar să ție deasupra mea, pe cer, toată ziua soare și toată noaptea stele. Și să încropească văzduhul cu atât cât să nu tremur de frig.

Dar și asta era foarte mult după infernul prin care trecusem. Și-i eram recunoscător, deși omul se păstra într-o rezervă neclintită. Nu era morocănos... Dar tăcea... Tăcea ca muntele, ca arborii, ca fiarele, care nu-și dau glas tainelor decât la timpuri sorocite.

Îl ispiteam mereu despre viața secretă a codrului, despre traiul adânc al vietăților, peste care, după spusa lumii, stăpânea ca un sălbatec împărat. El răspundea scurt. Câteva vorbe neînsemnate. Când îl încolțeam, se făcea că-și leagă nojițele și rămânea în urmă. La vremea popasurilor avea obicei să piară. Se întorcea după un ceas lipsă cu chipul strălucind de o liniște și o bucurie de dincolo de lume. Ileana spunea că atunci înadins se sihăstrește de noi, ca să se închine. Ar fi având ici și colo copacii lui bătrâni, peșterile sfinte care-i slujesc de biserică... Atunci s-ar fi întâlnind și cu anume fiare, care-i aduc ștafete, un fel de vătăjei și ipistați ai codrului...

Bujor, cu toată îndărătnicia lui față de mine, urma să-și ție fâgăduiala: soare și căldură... Ba începu să-mi scoată din pământ și flori pe care mi le culegea mănunchiuri femeia, mai puțin sfioasă cu mine. Înaintea lui Bujor însă se smerea ca înaintea unui sfânt și-l slujea acoperindu-și bărbia și mai ales gura cu un colț al basmalei trase peste obraz. Chip să nu-l atingă răsuflarea ei de păcătoasă... Sau știu de ce?

Într-o zi, în lipsa lui Bujor, se vede ostenită și ea de atâta alergătură, femeia îndrăzni să mă învețe:

— De ce nu-l rogi dumneata să-ți prinză, cum știe el, niște cocoși? Să scăpăm odată de aici...

— Apoi poate? făcui eu.

— Poate, cum nu? Ține acasă în cușcă sumedenie.

— Acasă? N-am văzut. De ce nu mi i-ai arătat?

— Le dase drumul. Că nu-i ține decât iarna.

— Or fi cocoși de la găinile maică-si, glumii.

— Da' de unde?! Sunt chiar de-i sălbatici. Cu mândrețe de douăsprezece pene în coadă. Dar nu vrea el acum.

— Nu vrea?

— Nu... îi cruță. Nu crește în grajd și pui de ciută până îi face mărișori?

— Îi prinde în cursă? întrebai.

— Cursă? Bujor? Aș... Culege și oploșește tot soiul de sălbaticiuni lepădate prin codru, până le întremează. Pe urmă le lasă slobode.

— Zi, alcătuie și el un fel de schit cu fiare neputincioase, ca maică-sa cu femei prăpădite, îmi dădui eu cu părerea.

— Bine zici, chiar schit, se bucură femeia de vorba mea. Multă vreme n-a scăpat de un ursuleț, găzduit câteva luni... Dihania se spurcase la hrană bună și la dragoste omenească. Da câte o raită prin bungeturi. Când i se ura pe acolo, se-ntorcea iar la bârlogul lui Bujor. Îl cunoșteau câinii, care nu-l mai lătrau. Parcă era fermecat.

— Și acum nu mai vine?

— Nu... Pesemne că s-a împerecheat, și-a făcut casa lui și nu-l mai lasă nevasta.

— A cui?

— Nevasta ursului...

Femeia spunea toate astea despre fiare cu firescul și încredințarea cu care ar fi vorbit despre niște oameni ai ei din sat, vecini gard în gard...

— E hărăzit, își încheie vorba.

Cum s-a arătat Bujor, i-am cerut să-mi prinză și mie niște cocoși, așa cum își agonisește, când vrea, pentru el...

— Am aflat eu despre farmecile și puterile d-tale, cercai să-l linguesc și să-i ațâț ambiția și vanitatea.

Bujor, ca de obicei, tăcea.

Îi scosei atunci ochii cu urșii și căprioarele cu care-mi împuiase capul Ileana. Omul se uită o clipă muștrător la ea.

— Nu e nici o vrajă, domnule.

— Nu e vrajă? mă oțărâi. Cum se face că noi bătătorim muntele de aproape trei săptămâni, fără să zărim picior de cocoș, când dumneata îi strângi cu cârdul în cuști? Ai putea să-mi spui?

— Foarte ușor. Iarna, când zăpada năpădește peste ei cât clăile, cocoșii râcăie în nămeți, ca sobolii, găuri lungi în fundul căroră se ghemuiesc,

așteptând să treacă viscoalele... Mulți mor acolo de foame și frig, ori îi mănâncă vulpile și râșii, care știu să scormonească.

Când găsesc asemenea ascunzișuri, bag mâna adânc și-i scot, bieții de ei, amortiți. Îi aduc atunci acasă, unde-i opresc până dă moina... Mai mult nu, că n-am ce face cu ei.

— Dar căprioarele? strigai nemulțumit.

— Căprioarele? Săracele! Pui răzleți de mamele lor gonite de lupi, căpriori mursicați, ciute betege și lihnite de foame! Fiarele trag la tine singure, ca la o scăpare. E de ajuns să le fluturi un smoc de fân proaspăt. Le domesticesc necazurile și asprimile vremii.

Ochii lui Bujor se înmuiaseră și limba se dezlegase la amintirea dramelor pădurii.

— Când nu le poți purta în brațe ori nu se mai țin pe picioare, urmă el vorbind ca despre altcineva, le pui pe-o năsălie cu tălpici de brad și le târăști pân-acasă. Nu se clintesc! Când le ridici, își lasă botul rece în palma ta.

Și Bujor tăcu iar, mângâindu-și căciula scoasă ca pe o berbecuță sălbatică. Îl ascultam nedumerit, și din mintea mea se risipea iar ca un miraj mitul țesut în jurul lui.

În sfârșit, hotărâsem plecarea...

În ultima noapte Bujor a făcut o supremă încercare. Am urcat sus, la pădurea de smidă. Alesesem pentru pândă o poieniță cu lăstar plâpând de mesteacăn, în mijlocul căreia mai stăruia un molid bătrân și rămuros. Mai înainte de a se simți zorile, ne-am strecurat prin beznele pădurii până acolo. Eu am rămas în margine, la aparate. Bujor s-a târât ca un șarpe până la trunchiul copacului, în care s-a topit făcându-se una cu el. Nu-l mai puteam deosebi, oricât îmi țineam ochii căscați în partea unde pierise. Și, deodată, din inima tăcerilor crunte, a început să răsunе cântecul magic al cocoșului de munte. Pădurea l-a primit cu uimire și l-a trimis până departe în întunecimile ei adormite.

A doua, a treia oară, cântecul și-a repetat vraja după tot șartul, cu sughițuri, bolboroseli, opreli și la urmă cu ascuțit de lamă de coasă pe-o cute. Apoi s-a oprit.

Și iată, un fâlfâit de umbre izbucni din lăstăriș și se lăsă pe o creangă a copacului. Nu se vedea încă. Se năzărea mai mult. O pată neagră, mișcătoare se clătina pe zarea dintre două ramuri. Stafia pasării măiestre? Îmi înghețase și inima, și răsuflarea.

Totul înlemnise în preajma mea într-o crâncenă așteptare.

După câteva clipe umbra se umflă, se lungi parcă, și slobozi la rândul ei cântecul. O dată, de două ori, de trei ori, își ascuți gâtulejul ca o coasă dată pe piatră, și niște aripi nevăzute plesniră bătaioase... Dar încă nu puteam lua poze. Ar fi trebuit să aprind magneziul sau un puternic bec electric, și la asta nu mă gândisem. Credeam că spectacolul are să se prelungească până la lumina zilei. Cântecul bătaios mai sună încă de câteva ori. Fără răspuns.

Deasupra, stelele începeau să tremure, gata parcă să se scuture, și un păienjeniș cenușiu să se anine în bagdadia vârfulor de cetină. Lumina mocnea încă în coaja nopții, gata să crape.

N-am mai putut răbda. Am făcut o mișcare nesăbuită. Fantoma păsării s-a dezlipit cu zgomot surd, a trecut cu fășait lung peste mine și s-a stins departe în orbenia codrului.

Eram atât de ațintit în urmărirea ei, că Bujor, ieșit din trunchiul copacului, m-a speriat.

M-am supărat foc că-mi tănuise până atunci meșteșugul lui de a imita cântecul cocoșului. L-am întrebat de ce? Nu mi-a dat nici un răspuns. M-am întors, buzat, la șatră. Am crezut atunci spusele oamenilor și cele ale Ilenii, că Bujor știe multe din minunile codrului și ale suflării lui, dar le ține, jurat, sub lacăte și peceti. Nu le putea destăinui mie, unui venetic.

Zorile se deșteptau grăbite. Ițe albe și aurii se țeseau printre ramuri, pretutindeni.

Am ridicat mofluz tabăra și am plecat peste șaua muntelui, înapoi, la tamazlâc, unde lăsasem o parte din bagaje. Acolo trebuia să mă despart de Bujor.

Când am ieșit sus pe piscul chel, zorile se umflau albe, de jur împrejurul buzelor cerului, ca o spumă clocotită de lapte gata să dea în foc.

Am sosit înainte de prânzul mic. Vitele pășteau singure, răsfirate pe oblâncul muntelui, până în codru, în paza unei acvile ce se rotea în azurul de deasupra lor. Ciobanii se strânseseră, cu mic, cu mare, jos, în găvanul tamazlâcului, în așteptarea mămăligilor.

Ca să nu plec cu peliculele goale la București, m-am hotărât repede, până se gătește masa, să înjghebez un film cu boarii, coșarele așezării și priveliștea muntelui înflorit cu cirezile de vite, destul de pitoresc în cadrul solemn de piscuri alpine.

Tocmai hăisem ciobanii de pretutindeni în oborul stânei și-i rânduiseam trambă, rezemați în bătele lustruite. Bujor, răznit de toți, se trăsesese la o parte, cât mai nebăgat în seamă. Nu primise să fie filmat și aștepta doar clipa să ne despărțim. Scos din codrul lui, părea acum un om de rând, neînsemnat, banal. Îl întreceau în glume și cântece ciobanii grămădiți în jurul meu, niște găligani zdraveni și spătoși, care din când în când se mai uitau, dar de departe, chiorâș la el. Eu îl uitasem... Bujor, cu tăcerea și modestia lui obișnuită, se micșora, se ștergea... Când un ropot înăbușit, ca de călăreț, depărtat, ni se zvoni în auz... Privirăm peste zăplazuri, spre înălțimi. Vitele pe ponoare se opriseră scurt din păscut și ridicaseră, ațintite, capetele. Și, deodată, de după un sfârc de pădure, se povârni pe clină, la vale, un muget înfricoșător. Venea în goană turbată, cu coada bâzoi și coarnele fluturate, duduind sub ea pământul, o vită, repezită țință spre noi. Văcarii se desfăcură, îngrijați...

— Strechea... făcu unul.

— Nu se poate streche la ceasul ăsta, băgă altul de seamă. Este altceva...

Vita într-adevăr se rostogolea ca o stâncă năprasnică, trecând prin șirul celorlalte, care se adunau mânioase, cu coarnele boldite în pământ, pufnind pe

nări și gata să se înșire și ele după ea. Răcnetele și mugetele umpleau cazanul văii. Taurii mugeau ca la junghiere.

Deodată, un boar urcat pe-o buturugă strigă: „Ursul”. Toți se strânseră în fugă pe marginile oborului, la gurile coșarelor. Vita ajunsese la câteva zeci de stâneni. Se vedea bine, era o vacă voinică, albă, fugind înspăimântată de moarte și căutând scăpare la ciobani.

— Ursul! răcni alt cioban.

Mă uitam să văd fiara gonind-o din urmă și stăm încă în mijlocul bătăturii, când pe poarta ocolului, dată în lături, zbučni sub ochii noștri o arătare monstruoasă... Bujor, rășărit ca din pământ lângă mine, abia avu timp să mă tragă, îmbrâncindu-mă sub coșar.

La început nu-mi dădeam seama. Alergau amestecate la un loc două dihanii. Când trecu ca fulgerul pe dinaintea mea, mă deslușii. Vaca ducea, înfipt în spatele ei, un urs uriaș. Cu ghearele labelor de dinainte, el prinsese grumazul, pe care-și plecase capul, cercând mereu să-i muște gâtul. Dar capul ursului, amețit de goană și zvârcolirile victimei, nu se putea fixa. Vaca, de o voinicie extraordinară, își scutura cerbicea încordată cu mușchi ca fierul și-i aruncă mereu capul mătăhalei înapoi.

Slăbiciunea fiarei se mai trăgea și din altceva. Ursul sărise asupra vitei ca un călăreț. Nu izbutea însă să se salte și să o încalece și cu labele de dinapoi, ca să se lungească apoi întreg deasupra ei. Rămăsese astfel spânzurat, cu șalele atârând slobode, smucit când într-o parte, când într-alta de opintirile vacii, care zvârlea cât putea din picioarele de dindărăt, gata să se dea peste cap.

Totuși dihania se ținea bine în labele de dinainte, cu care încolăcise grumazul prăzii.

De toate astea ne-am dat seama pe urmă. Atunci nu se putea vedea decât o goană monstruoasă, din care ieșeau mugete și răcnete furioase. Vaca făcuse un ocol în fața ochilor noștri, ca la o cursă de tauri, și-l începea pe al doilea. Nimeni nu îndrăznea să se clinească. Ciobanii incremeniseră pe de lături și așteptau ca vita, venită după ajutor, să iasă iar pe poartă și să se ducă pe coclauri cu călărețul ei sălbatec în spinare.

În ramătul groaznic, o femeie țipă și începu să-și smulgă părul. Își cunoscuse vaca și porni a o boci, strigând-o pe nume.

Atunci, deodată, Bujor țâșni de lângă mine, făcu câțiva pași înainte și închise repede poarta. La timp. Ca un torent furios, cirezile de vite năboiau furioase, cu coarnele întinse, să șarjeze ursul. Dacă năboiau peste noi, ne făceau praf cu coșare cu tot. Oprit la poarta închisă, șivoiul lor se desfăcu în două, ne ocoli pe lângă zăplazuri și se scurse pe dinafară, duduind spre fundul văilor.

Vaca făcea acum al treilea ocol. Bujor o pândea cu un par gros în mâini. Când sosi în dreptul lui, sări fulgeratic înainte și-i aruncă drugul între picioare. Vita se împiedică și, poticnindu-se, căzu, târându-se în genunchi încă vreo câțiva pași. Apoi lăsă botul în pământ și rămase neclintită.

Bujor se trase doi pași la o parte și stete rezemat în baltag, așteptând.

Vita urma să nu se miște. Sufla numai greu pe nările sângerate praful pământului unde își plecase capul.

Ursul se dezmeticise. Își trase ghearele din grumazul ei și se ridică în două picioare. Era mai înalt ca un stat de om. Privi mai întâi în toate părțile, parcă s-ar fi gândit să fugă. Dar își luă seama și, văzându-l pe Bujor, se năpusti cu furie asupra lui. Omul se dete un alt pas înapoi. Deodată, crescut pe vârful picioarelor, ridică numai baltagul cu amândouă mâinile, ca fulgerul, și cu un icnet adânc lovi fiara drept în creștet. O trosnitură, și ursul se pleoști, lăsându-se pe vine, cu labelle întinse spre vrăjmaș, stând așa atârnat de baltagul înfipt în scăfârlie, ca un trunchi de toporul ce l-a doborât.

Oamenii urmau să se ție tot deoparte și priveau înlemniți. Bujor, smucind toporișca din țeasta dihaniei, îi strigă să-l ajute.

Săriră toți și lungiră alături de vacă fiara. Era o ursoaică enormă, cu blana galbenă ca mierea.

— O s-o aștepte mult și bine puii, o căină baciul pipăind-o.

— Are pui mici? întrebai eu.

— Are...

— De unde știi?

— Se cunoaște după sfârcul țâțelor supte din proaspăt. Vâna și ea pentru hrana alor ei...

Mă uitai adânc în ochii lui Bujor, care sta posomorât... El desluși mahnirea din privirea mea.

— Dacă nu năvălea la mine, nu o ucideam, răspunse el tare gândurilor mele. O lăsam să sară zăplazul și să se ducă în pace.

— De ce n-ai fugit la adăpost lângă noi?

— S-ar fi luat după mine și mă prindea din spate. Sau, și mai rău, sărea la altul... Și-apoi asta ce vină avea?

Și-mi arătă vaca trântită, a cărei carne se zbătea ici-colo, în hartanele mursicate de colții și ghearele fiarei, cu femeia plângând îngenunchată asupra ei.

Și, plecându-se, șterse de sânge baltagul pe blana ursoaicei, pe care mi-o dăruî. Am primit-o, nemângâiat că, deși cu întreg arsenalul cineastic la îndemână și în cea mai frumoasă lumină a zilei, am scăpat prilejul să turnez filmul capital al carierei mele, o vânătoare originală în Carpați. În loc de cocoși, să fi adus plocon premierului urși.

La despărțire, am scos ceasornicul și l-am întins lui Bujor. El mi-a zâmbit și mi-a arătat soarele, înapoindu-mi darul... Mi-am dat seama că avea dreptate să-l refuze. Tot timpul cât umblasem împreună nu avusesem nici o clipă nevoie să mă folosesc de el... Rânduiala vremii se făcea după alte semne și învoieli. Și ceasornicul se opri, uitat în tainița buzunarului.

Când am sosit în sfârșit la București, guvernul căzuse de mult. Fostul premier, protectorul meu, se afla în străinătate. Am alergat la minister. Fusesem dat afară pentru părăsirea nemotivată de serviciu și înlocuit cu cel mai înverșunat rival. Pe deasupra mi se impută materialul ridicat fără forme și mi se cerea să restitui suma luată acot fără ordonanță justificativă. Am plătit

tot, mi-am scuturat papucii, am părăsit cinematografia și am intrat în petrol. Pentru asta mă găsesc, dragii mei, între voi, își sfârși spovedania inginerul Petcu, de la Esența românească, întinzând a zecea oară paharul să i-l umplem.

— Am uitat să vă spun, se-ntoarse el la poveste, după ce-l sorbi, că din chiar ceasul despărțirii de Bujor, vremea s-a încruntat grozav. S-a pornit un vifor cumplit, cu zăpadă schimbată întâi în lapoviță, apoi în ploaie, încât am ajuns în sat, unde m-a însoțit cu calul Ileana, degerat și murat până la piele.

— Știi ce? îmi spuse ea pe drum. Se răzbună cerul și-și varsă dintr-o dată toate zăpezile și ploile pe care i le legase și de la care-l oprise pân-atunci Bujor.

Și nu mi-a fost deloc greu s-o cred.

Septembrie 1948

CAPUL DE ZIMBRU.

GROAZNICUL URAGAN CARE A BÂNTUIT la începutul iernii m-a ținut ca de obicei câteva zile în pat, pradă unor cumplite dureri, ce mă dezechilibrează totdeauna până la anihilare.

Cunosc explicația științifică a mizeriei mele, dar asta nu mă consolează cu nimic. Știu că de vină sunt năprasnicele mase de aer ce se grămădesc înghețate la pol, fierbinți la ecuator și care, năvălind potrivnice una asupra alteia, prefac văzduhul într-o năzdrăvană uzină de energie. Atunci enormele tensiuni electromagnetice cu care se încarcă lumea ne zdrobesc mușchii și ne schilodesc nervii.

Atunci zac fără să pot scrie, nici citi, nici măcar gândi. Telefonul stă cu botnița pusă, clopotele soneriilor sunt trimise să dea de veste în altă parte, la odăile slugilor, nimeni și nimic nu clintește în preajmă-mi. Abia dacă uneori cerc să răsfoiesc ciorne de poeme părăsite ori vechi scrisori.

Într-o astfel de zi malefică, împins de o vrajă răufăcătoare, am desfăcut sicrișul unei casete cu amintiri de la mama. Din fundul lui s-a răsturnat o colecție uitată de mărci poștale, dăruită de ea cu prilejul convalescenței mele dintr-o boală ce-mi primejduse în copilărie viața.

Erau câteva mărci cu chipul lui Cuza19, purtând atât de simpaticul lui barbișon, unele cu domnitorul Carol cu favoriți20, altele, cele mai multe, streine, necunoscute mie. Le priveam din ce în ce mai mișcat și o hulă de emoții rău prevestitoare începu să stârnească în mine. Simțeam că-mi scap de sub control. Vedeam cum se dezlănțuie și crește criza de care mă tem atâta și din care nu știu niciodată cum am să ies.

Otrava amintirilor mă pătrundea ca un corosiv și, uitând de mine, cel trupesc, am plâns cu amar, strângând mărcile la piept și mângâindu-le de obraji-mi înfierbântați.

Biata mamă! O crâncenă melancolie tăbări asupra-mi. Penibile amintiri, amestecate cu tainice muștrări, căință și deznădejde puneau cu putere stăpânire peste mine. Tulburarea se strămutase acum în adâncul lăuntric, unde nu o mai puteam cu nimic ajunge. Lucid, mă înspăimântam eu însumi de proporțiile ce putea lua și la ce hotărâre mă putea împinge. Când, împotriva

tuturor consemnelor, ușa se deschise într-un zgomot de glasuri iritate, și prietenul meu, inginerul G..., intră furios, cu gura spumegând de invective.

— Am să-ți împușc într-o zi camerdinerul, urlă el, repezindu-se către mine, ca să-l scap de urmăritor.

Eram salvat. Mă agățai de el, cum te prinzi când te îneci de o planșă mântuitoare. Și el era mirat și mișcat de graba caldă, de bucuria cu care îl primesc, când se aștepta la împotrivire sau măcar la mutre.

Bineînțeles, nu i-am destăinuit nimic din teribila tulburare ce mă întorsese, literalmente, pe dos, adică îmi răsturnase sufletul afară din taințele unde îl închiseseam ca pe un smintit furios. După un schimb de vorbe banale, cele mai liniștitoare din toate, despre sălbatica vreme de afară, despre șalele noastre mursicate de colții presiunilor atmosferice, despre boala la modă, „celulita”, ochii prietenului căzură asupra neînsemnatei pricini ce-mi dezlănțuise criza, mărcile poștale risipite pe așternut. Prietenul G... era, îmi amintii numaidecât, nu numai un emerit colecționar, dar și un neîntrecut cunoscător, o autoritate filatelică.

— A fost desigur o telepatie, exclamă el, entuziasmat. Te-ai gândit intens la mine ca să ți le evaluez. Puterea dorinței tale m-a împins să viu pe furtuna asta și, aplecându-se, culese în palmă petecutele de hârtii zimțate.

Apoi se adânci, tăcut, în cercetarea lor.

— Nimic de seamă, spuse decepționat, după un răstimp. De la cine le ai?

— Nu mai știu, minții. Un dar primit în copilărie!

— Păcat! Credeam că e moștenire, și în acest caz ar fi putut să-ți lase ceva excepțional: un cap de zimbru, de pildă. Totuși – adause, ca să mă mângâie – și astea fac câteva zeci de mii de franci.

Apoi se lansă în teoria cultului pentru mărcile poștale, peroră despre foloasele morale și materiale, ba chiar intelectuale, ce ne aduce această nobilă pasiune, care pe lângă că ne învață istorie, geografie, economie politică și altele multe, ne agonisește un capital sigur, ce crește în valoare an cu an până la sume fabuloase.

Îl ascultam distrat, simțind totuși cum tumultul lăuntric se domolește sub alintările unor cuvinte aproape neluate în seamă.

— Apropo, mă întrebă, culegându-mă de departe, de pe alte tărâmurile gândului. Știi cât valorează un cap de zimbru? De douăzeci și șapte de parale?

— Un cap de zimbru? De douăzeci și șapte de parale? Nu știu, răspunsei. Bănuiesc că până la un milion de lei.

— Ai rămas tot copil în ale filateliei, mă certă el, jignit pentru capul de zimbru a cărui valoare o nesocoteam cu atâta ușurătate. Un milion de lei?... Un miliard, domnule, un miliard și mai bine! E drept, se rectifică singur, că ultimul pe care l-am văzut costase numai cincizeci de mii de mărci germane, dar fusese luat cu japca. Ți-am povestit vreodată întâmplarea? Nu? Ei bine, atunci ascult-o. E formidabilă.

M-am lăsat bine pe spate, în moliciunea pernelor și a povestirii, pe care mă pregăteam s-o suport nu numai cu ochii închiși, dar și cu acea destindere a

existenței, cu abandonul cu care te supui unui simplu masaj bănesc, dar totuși cât de magic alinător.

Ascultam ușor, ca printre genele auzului. Dar, sensibilizat de cutremurul ce mă descumpănise, nu-mi scăpa nimic nu numai din înșirarea povestirii, așa cum o spunea acum prietenul, ci, pe măsura desfășurării ei, trăiam întâmplarea în sine, în acuitatea spațiului și timpului de atunci când se petrecuse, așa cum numai în copilărie luam aievea parte la peripețiile basmului.

— Eram, începu el, în ultimul mare război, aciuat pe lângă unul din comandamentele românești, în imediata apropiere a frontului. Ne aflam într-o zonă foarte primejdută, unde, cu o indolență, cu o fatalitate în adevăr de tragedie antică, așteptam – fără să se ia cea mai mică măsură, fără să clintim un deget – catastrofa. Stăm acolo aproape zece ofițeri, cu un general în frunte, într-o paralizie în care numai pasărea, hipnotizată de ochii șarpelui, cade. Trupa, împrăștiată pe nesfârșita întindere a stepei, adușmea dezastrul, așa cum fiarele, în mai nemijlocită atingere cu pământul, presimt marile cataclisme. Soldații urmăreau cu strângere de inimă tragicul găgăit al găștelor sălbatice ce sfășiau nopțile. Băteau cu ochii și gândurile sloboda Cale a robilor, ce, ca o imensă falie albă, spinteca beznele cerului, lăsându-se spre Moldova. Băgau de seamă cu îngrijorare migrarea tot mai nestăvilită a sălbăticiunilor stepei, care fuge de dincolo năvălind peste noi și tălmăceau ca un semn de iminentă primejdie exodul acestora...

Noi însă, ofițerii, viețuiam nu pe tărâmul clătinat de huruitul tancurilor și tunurilor ce se îngrămădeau împotriva noastră, undeva, dincolo. Noi trăiam aplecați pe hărți cu pământuri abstracte, cu mlaștini hașurate, unde săgeți scurte indicau false atacuri și mișcări iluzorii. Noi ne rezemam pe hârtii, ne cârmuiam de ordine impersonale ce veneau de departe, din neantul din spatele nostru, ca să treacă pe lângă noi, în necunoscutul mișcărilor din fața noastră.

Ne simțeam prinși acolo, în inima pustiului ostil, ca într-o capcană, între trecuta noastră ofensivă ce se sleise și cea viitoare care se pregătea, nu știam în ce chip, dar se pregătea formidabilă, să ne spulbere.

Prietenul oftă adânc și scutură, înflorat, capul de câteva ori, apoi urmă:

— Nu-ți mai descriu tragica muțenie a stepelor, cu nopți care, ca niște bale negre ale veșniciei, se lungesc deznădăjduitor, spăimântătoarea apăsare a văzduhului boreal, unde vântul ne bătea mantăile scoțând din ele sunet senin de sticlă lovită, unde înghețul năvălea în adăposturile noastre asemănătoare unor anexe ale gheenei. Ascultam năuci hăurile din jurul nostru, priveam halucinați depărtările cu zări adânci în care alergau, rostogolite de vânturi, cârduri de spini mari și rotunzi, ca niște arici care s-ar fi dat nebunește peste cap. Ai văzut vreodată asta? E fantastic. La porunca vântoaselor întreg câmpul începe a se mișca, se însufletește și legiuni misterioase de spini albi-cenușii, ca niște gogoloaie de oase înviate, pornesc să o ia la goană pe fața amețitoare a stepelor, cu un fâsăit macabru. E hula bărăganelor premergătoare ciclonului. N-ai văzut niciodată așa ceva? insistă el...

Clătina din cap în semn că nu văzusem...

— Ei bine, reluă el, toate, toate astea intrau cu spaimile lor întregi în noi!

...

— Așa de frică vă era? îl întrerupsei aproape indignat.

— Nu frică, nu! Doamne ferește! țipă el. Era în noi o bravură unică pe lume, de supra, sau de sub-oameni, cum vrei să-i zici! Nu ne-am fi clintit de acolo fără poruncă de-am fi știut că pierim până la unul, ceea ce de altmintreli era pentru fiecare din noi o certitudine matematică. O, nicidecum frică, îți dau cuvântul meu! Dovadă, nu numai că rămâneam înfiți pe loc, dar am fi pornit bucuroși la o nebunie, să trecem la atac... Era altceva. O teroare izvorâtă din cosmosul lăuntric. O apăsare superstițioasă, o ananké, la fel cu aceea pe care o ai, cum îmi povestea un scafandru, când stai în fundul mării sub apăsarea ineluctabilă a zecilor de stânjeni de apă, tavan negru-verde deasupra ta.

Eram să-l întrerup, ca să-l întreb ce legătură poate fi între frontul sălbatic, pe care, e drept, îl evoca tulburător de patetic, și povestea pașnicei mărci cu cap de zimbru. Dar puterea inerției, legănarea pe apele povestirii prin toate meandrele amintirilor prietenului mă opriră. Și mai ales mă opri încercarea de a întrupa în închipuirea mea virgină toate acele experiențe, de care, vag, îmi părea rău că nu le-am trăit, romanticele pustietăți cu și mai romantice ființe ce se zvârcoleau într-o ademenitoare bogăție de chinuri, acolo.

Prietenul ceru voie și aprinse o țigară. Fumul îi acoperi deodată fața, ducându-l brusc în negurile stepelor pe care le rechema și înlesnindu-mi astfel imaginația de a trăi aievea în contemporaneitatea tragicei lui existențe de atunci.

— În sfârșit, într-o zi, reluă el, se anunță vizita unui înalt oaspete, un general german de la Marele lor Cartier cu suita lui. Neliniștea noastră atinsese culmea. Pentru ce vine? Ce se pregătește?

Totuși, o ușoară dezmorțire de ordin practic prinse să se slomnească printre noi. Grija primirii musafirilor, pregătirile pentru masă, dereticatul sălii de mâncare, curățirea bătăturii, neglijată până atunci, amorul propriu de a nu ne prezenta mototoliți, râsul, ferchezuitul ne-a umplut cu zorul și dârdora lor câteva ceasuri bune de părelnică destindere. Ba chiar de un ușor pospai de voie bună.

Începusem de mult să nu mai avem încredere și să scontăm la rece sfârșitul aventurii. Totuși, ne sosea un general, o părticică din acel Mare Cartier care până atunci ținuse în mâini toate fulgerele războiului. Și o caldă curiozitate, Doamne ferește, n-aș spune speranță, ne umezea ușor sufletele. Sigur că vine să puie la cale ceva decisiv și aici la noi. Acel creier de oțel, alcătuit din tunuri, tancuri și Stukasuri, cugetă acolo, în spatele nostru și la scăparea noastră. S-ar putea – de ce nu? – o minune. Există o artă, o viclenie a războiului, care știe în ultima clipă folosi o cotitură, o întorsătură neașteptată, răsturnând situațiile, și, ca la șah, printr-o lovitură măiastră, să schimbe plumbul incertitudinii în aurul biruinței.

Nu ne amăgeam însă! Eram lucizi.

Dar ne îngăduiam, ca niște dialecticieni ai disperării, judecățile pe care existența la ananghie, încolțită de pieire, și le aduce în propriul ei sprijin.

Și, la urma urmei, ce pierdeam mai mult?

La ora 10 fix, așa cum se anunțase, o mașină cu doi ofițeri stopă în bărăganul unde se mistuiau bordeiele și baraca noastră.

Cobori întâi generalul, un uriaș blond spălăcit, apoi un tânăr maior, elegant și mlădios ca un erou de film. După prezentări bătoase și salutări fade, în care tânărul maior juca rolul de tălmăci, traducând pe franțuzește vorbele cu iz gâlcevitor ale înaltului oaspe, am intrat, spre mirarea noastră, toți în baracă. Așadar, nici o întrevvedere secretă cu comandantul nostru, nici o cercetare a planurilor, a ordinii de bătaie, nici o schimbare de dispoziții, nici măcar o informație asupra situației! Nimic! Am priceput atunci că nu era o misiune de război, ci o simplă trecere, un popas al unui ofițer superior german, obosit de drum și flămând.

De altfel, am și trecut numaidecât la masă. Comandantul nostru – și asta ne-a umplut copilărește de satisfacție – a luat loc în capul mesei, în ținută simplă de campanie. În dreapta lui a așezat pe generalul german. În stânga lui, ajutorul de comandant român. Și, alături de el, tânărul maior care trebuia tot timpul să ne tălmăcească conversația. Dar nu a avut cu asta nici o osteneală, căci am mâncat într-o tăcere funebră.

Nu-ți mai înșir meniul. Destul să-ți spun că ne dădusem peste cap să găsim, afară de conservele pe care le economiseam cu avarie, și puțină prospătură. Câțiva iepuri vânați în tufișurile de mărăcini ale Bărăganului, vreo două-trei liște dibuite într-un stuhăriș departe și puțin peste proaspăt dintr-un crac al unui râu de lângă front. Toate agonisite cu primejdia vieții. Puteam fi pe drept mândri.

Ei bine! Nici un cuvânt de laudă pentru vrednicia și osteneala noastră. Oaspeții au mâncat din toate, indiferenți, fără să bage de seamă ce tezaure gastronomice le oferisem. Asta poate fiindcă generalul nostru și-a cerut de la început scuze că nu vom avea ca băutură decât apă. Și încă apă de stepă.

Vinul și coniacul în adevăr ne lipseau de mult. Romul era pe sfârșite și-l păstram numai pentru cafele. Așa că două mari carafe cu apă tulbure și sălcie se lăfăiau ironice pe masă, sub privirile piezișe ale oaspeților.

Am mâncat toți morocănoși, plecați cu un fel de înverșunare asupra bucatelor ca asupra unor dușmani pe care trebuia să-i exterminăm. Sfârșitul ospățului amenința să fie lamentabil. Lipseau dulciurile, lipseau fructele, ca și lichiorurile, întârziiau cafelele. Ni s-au cerut scobitori. N-am avut nici de acelea!

Atunci tânărul maior german se sculă și se apropie de șeful său, căruia îi șopti câteva cuvinte. Acesta încuviință rece. Îndată fu chemată ordonanța lor, care după o scurtă poruncă ieși și se întoarse de la automobil cu o lădiță în brațe. Să ne vie rău! Erau douăsprezece sticle de șampanie de cea mai veritabilă și fină marcă franțuzească, pe care înaltul oaspe le oferă generos comandantului nostru.

Acesta întâi se roși, încruntă sprâncenele, își strânse buzele-i subțiri, semn de mânie. Dar aruncându-și privirea și văzându-ne sleiți de spaima unui refuz, se împlânzi și primi curtenitor darul, cu condiția să-l consumăm împreună.

Bineînțeles, am început întâi cu toată evlavie să ne apropiem de prima sticlă și să o destupăm cu sfială. Dar cu ea abia am spoit fundurile paharelor. Am trecut deci la a doua, a treia, la a patra... De la a opta butelie, eram cu desăvârșire familiari, aproape necuviincioși cu faimoasa „Veuve Clicquot” pe care o făceam să pocnească întocmai ca la nuntă.

Limbile se dezmoțiseră. Existența tragică era înăbușită. Tânărul oaspe căpătase o vervă îndrăcită și ne ducea numai în spirite și calambururi, cărora le țineam și eu destul de onorabil piept, amintindu-mi de cei câțiva ani în care mâncasem o avere la Paris.

Într-un moment de expansiune, ne-am găsit chiar rubedenii, noi, toți românii la un loc, cu tânărul maior german, care acum era centrul întregii atenții. Am aflat astfel că era contele K... și ni s-a destăinuit că prin spița femeiască se trăgea dintr-o domniță moldoveancă măritată prin veacul al XVII-lea după un prinț lituan, ai cărui urmași în cursul vremurilor se germanizaseră cu desăvârșire. Ca dovadă, ne-a arătat stema familiei, în herbul căreia se deslușea și un cap de zimbru, ce ieșea bine în relief când apăsaai inelul pe o cocă moale de pâine.

— Care dintre dumneavoastră este filatelist? întrebă el deodată, rotind, ștregărește, ochii căprui peste noi.

Toți mă arătară pe mine.

— Știți ceva despre mărcile cu cap de zimbru? mi se adresă... și privirile lui scânteiară de un farmec copilăresc.

— Prea puțin, răspunsei. Nu am avut niciodată onoarea să apuc zimbrul de coarne. Tot ce știu e din catalog și din conversații...

— Păcat, zise el. Ați auzit totuși ceva despre cel mai rar și scump exemplar? E doar o onoare pentru țara dumneavoastră...

— Mi-a trecut pe la ureche, îngăimai eu, că s-ar găsi în colecția unui miliardar american un cap de zimbru de 27 de parale cum n-ar mai fi altul. Cred că e o legendă...

— Nicidecum, nicidecum, protestă tânărul. E realitate. Și s-ar părea că e un exemplar unic în lume... Sau, adause zâmbind cu tâlc, a fost unic până acum. Are culoare piersicie, nu galbenă-portocalie, ca celelalte din aceeași serie.

— Dacă e așa, observai eu, nu se poate să nu se mai găsească și altele. Cred, de altfel, că nu s-au răscolit îndeajuns arhivele familiilor vechi românești și nici nu s-au făcut cercetări prin țările vecine, cu care Moldova corespundea prin scrisori.

— Ai dreptate, mă întări el cu voioșie. E ceea ce am întreprins eu. Și iată rezultatul.

Cu gesturi febrile scoase portfeiul, trase din el un pliculeț, și din acesta dete la iveală un pachet învăluit în sugătoare. Din sugătoarea despăturită, ca din niște scutece, ieși o bucățică de hârtie albă de mătase, pe care, desfăcând-o, mi-o întinse cu un zâmbet triumfător.

Privii cu lăcomie: strălucea acolo, de o minunată culoare piersicie, o marcă superbă, un splendid și autentic cap de zimbru de 27 de parale. Un exemplar cu toate caracteristicile pe care le cere cea mai aspră expertiză.

Îmi tremurau de emoție degetele și aproape scăpai hârtia cu prețiosul odor pe masă în fața comandantului nostru, care își puse monoculul ca să-l privească.

Felicitai pe norocosul stăpân al capului de zimbru și-l rugai să ne spună povestea descoperirii lui...

Știindu-se cu câteva picături de sânge moldovenesc în vine și în același timp ca mare, înverșunat filatelist, contele K..., cu cap de zimbru în blazon, ținea cu orice chip să aibă, oricât l-ar costa, și în colecție, un cap de zimbru din exemplarele cele mai rare. Războiul, care-l aruncase pe meleagurile noastre, i-a aprins și mai mult ambiția.

A făcut mai întâi cercetări la București, unde, după multe bâjbâieli, a luat pista unei mărci, care s-ar fi aflat în acel moment la Iași. S-a instalat deci la Iași. Aci, investigații neobosite și fără de răgaz l-au îndrumat la Bârlad, la o veche familie boierească, pare-se Costăchești. De aici, a luat urma aceleiași mărci, ce trecuse în stăpânirea unui evreu bogat din Cernăuți. A alergat la Cernăuți. Dar capul de zimbru emigrase peste hotare, la Lwow. A zburat la Lwow, însă marca intrase din nou în Moldova și se afla iarăși la Iași. În sfârșit, după multe și multe peripeții pline când de nădejdi, când de cumplite desperări, eroul acestei aventuri a intrat în posesia mult jinduitului pătrățel de hârtie, care, triumf peste toate așteptările, era de culoare piersicie și anula unicatul americanului... Trebuise însă să plătească 50.000 de mărci afară de cheltuielile atâtor peregrinări.

— Priviți-o, ne invită cu mândrie. Capul de zimbru din America nu mai este un unicat. Acum sunt două mărci pe lume la fel, dar numai două. Tertium non datur, hohoti el nebunatic. Cât crezi că valorează? mă interpelă iar.

— N-aș putea spune, zisei cu prudență; cel puțin dublu sau triplu!

— Aș! râse el. Sunteți departe mult de adevărata valoare. Cel puțin un milion, un milion și jumătate de mărci germane...

Cât istorisise el, marca se perindase din mână în mână, sau, ca să fiu exact, fiecare din cei care o priveau nu o ridica din hârtiile ce o învăluiseră, ci, după ce se sătura, o împingea cu hârtiuța în fața vecinului, încât marca, făcând înconjurul mesei, călătorea neconținut. Pe cei mai mulți nu-i interesa decât enormitatea prețului plătit și mai ales enormitatea valorii ce i se atribuia acum. Îndeosebi aceștia se holbau îndelung și cu lăcomie asupra ei. Tocmai se ridicau tacâmurile de către cei doi soldați de serviciu cu șorturi albe și se aducea alt rând de cafele, când deodată afară răsunară bubuiturile unei motociclete și câteva răgete de claxon ne împuiară urechile, făcându-ne să sărim de la locurile noastre. Un sergent deschise ușa, raportând că o ștafetă grabnică vine din linia întâi, de la o companie care se morfolea de o săptămână înăclăită în niște coclauri mocirloase. Un ostaș prăfuit năvăli pe urma sergentului, ciocni zgomotos călcâiele și întinse un plic tras cu grijă mare de la cingătoare.

Noi înghețaserăm.

Comandantul, calm, primi plicul, ne privi muștrător, ne făcu semn să ne așezăm la locurile noastre, ceru învoirea înaltului oaspe, care privea placid în gol, și deschise plicul. Tremuram ca frunzele... Pe chipul comandantului, însă, nici o zare de interes, nici o cută de emoție, nici o lumină sau o umbră de sentiment.

— Nimic important, ne liniști el cu aceeași obișnuită inerție cu care primea și citea toate rapoartele ca pe niște liste de bucate. „Mici mișcări de trupe inamice”... Atât...

Și viața se decoloră deodată iarăși în noi, ca o stofă bătută de soare și intemperii. Ea își pierdu din nou nuanțele care îi dădeau farmec, relieful desenului care-i făcea personalitatea. Rămânea singur cenușiul fundamental al țesăturii, teribilul cenușiu al existenței...

— Ești existențialist? îl întrerupsei, intrigat de frecvența și fiorul cu care cuvântul existență îi revenea pe buze și care mă interesa mai mult decât povestea atât de amânată a capului de zimbru...

— Ce? răcni el furios.

— Împărtășești teoriile lui Kirkegaard? sau ale lui Heidegger? lămurii eu timid.

— Copilării... îmi răspunse, liniștindu-se. Ce pot ști unii ca aceștia despre existența pură, din fotoliile lor de filosofi? Trebuia să fii acolo cu noi, pe front, ca să te lepezi de toate zorzoanele minții și de tot luxul inteligenței... Vrei să-ți spun? Ei bine, urâtul, singurătatea, pustiul, încordarea în vid, așteptarea, chinurile fără rost, necurătenia, spaima, dezastrul, astea sunt pura existență, în toată tragica, rușinoasa ei goliciune!

— Știi: sunt experiențe voite la care s-au încumetat sfinții și se supun cu mari primejdii yogii²², dar astea sunt experiențe în duh. Ei spun că acolo, în acel punct tragic al existenței, se întâlnesc cu Eternitatea, cu Dumnezeu!

Pe noi însă o realitate crudă și nimicitoare ne dezghioacă cu silnicie de toate pojghițele sub care se ascundea înspăimântată, biata noastră existență, și ajungând la ea nu aflăm decât deznădejde și neant!

Ca să revin la viață, eram câteodată nevoit să pun degetele pe propriul meu puls și să le țin așa câteva minute... Dar să lăsăm filosofia altora și să ne întoarcem la povestea noastră...

Ștafeta ieși de-a-ndaratele, covârșită de inerția, de incapacitatea, de crima comandantului, care doarme când toate primejdiile se ațin... Și perdeaua de paralizie, grea, înghețată, dintre noi și ceea ce se petrece dincolo, pe care o clipă o ridicase ștafeta, căzu iarăși. Rămaserăm din nou spânzurați în beznă... Ușorul fum în care ne învăluia șampania se risipi. Stam goi, mai nuli ca înainte, plini de sentimentul enormei nulități pe care o reprezentau cei doi oaspeți, care, vai nouă, înfățișau pe cei ce trebuiau să ne făurească mântuirea. Căci deși nu știam, nu mai încăpea pentru noi, în taina noastră, nici o îndoială că vom fi, că suntem, fără scăpare, încercuiți.

După câteva clipe de vacuitate totală, în care ne simțirăm ca niște locuri virane pline de dărâmături pe care s-au aruncat toate gunoaiile lumii, ne-am amintit de capul de zimbru, și ne-am întors la el... Scutecul de hârtie în care

fusesse înfășat se afla în colțul din stânga al mesei, între coatele a doi locotenenți care întindeau paharele după șampanie. Dar capul de zimbru nu mai era!... Capul de zimbru dispăruse.

La început l-am căutat liniștiți pe întreaga față a mesei, sub masă, pe scaune și pe sub scaune, pe jos, pe tălpile încălțămintelor, pe coatele cu care ne rezemaserăm de masă, dar marca nicăieri.

O panică – pentru mine, mărturisesc nouă și de-a dreptul îmbătătoare – începuse să-i cuprindă pe toți. Comandantul nostru, palid ca mortul, cu buzele supte, se ridică în picioare și porunci celor doi soldați care serveau să încuie ușa. Cu o curiozitate nu sadică, ci vie și însuflețită, care-mi amintea de adevărata viață, priveam scenele neașteptate ce se desfășurau afară din programul pustietății noastre. Tot înghețul care căzuse pe noi se ridică deodată în tavan și se cuibări prin colțuri. Piepturile începură să se încălzească și să respire adânc, inimile să bată cu emoție, mințile să funcționeze sprintene și pătimăse...

Generalul german, cu o schimă de disprețuitor dezgust, încrucișase brațele-i groase și pufăia dintr-o havană. Păgubașul, nenorocit de întâmplarea care-l silea să ia o măsură hotărâtoare, ne trecu cu ochii gogonați în revistă și în urmă își înfipse privirile în ochii comandantului, așteptând tăcut. Acesta porunci o nouă cercetare în toată încăperea, care se dovedi și de data aceasta zadarnică. Se făcu o percheziție corporală celor două ordonanțe, care, blajine, se lăsară despuiate până la piele...

Iarăși nimic. Comandantul începu să asude și să gâfâie... Îl apucase frigurile pe care i le aduceau marile încercări... Mânia stăpânită, ciuda, rușinea îl înviorase. Era acum rumen, cu ochii scânteietori, nervos ca o cravașă, așa cum îmi plăcea mie și cum îl iubeam.

— Domnilor, zise el printre dinții încleștați, este inadmisibil ca marca să nu se găsească, oriunde ar fi ea. Onoarea noastră a tuturor este în joc. Prefer ca, eventual, să și-o piardă numai unul dintre noi. De aceea, cu toată rușinea ce încerc, vă rog, vă ordon să vă supuneți unei aspre cercetări corporale, pe care o voi săvârși eu personal asupra fiecăruia dintre dumneavoastră și pe care o încep cu mine însumi.

Și numaidecât comandantul nostru se desfăcu, își scoase portfeiul, își întoarse gulerul, buzunarele pe dos, își lepădă tunica, scutură hainele, trase cizmele... Era un spectacol lamentabil de ridicol, degradant până la dezgust, totuși, îți spun, pentru mine înviorător.

Așa, rând pe rând sub ochii nepăsători ai generalului german, dar, trebuie să mărturisesc, cu protestele penibile și spre marea mortificare a păgubașului, comandantul nostru, neîndurat, își cercetă în șir câțiva ofițeri care se supuseră cu foarte mare grație acestei supreme exigențe pe care o imaginase șeful nostru, nu de a găsi marca, ci de a ne salva onoarea. Când cercetarea ajunsese la căpitanul Tomuț, acesta scoase revolverul de la spate și rosti calm: „Domnule general, dacă vă atingeți de mine, îmi zbor creierii”.

Era o culme la care se ajunsese... Tensiunea ne făcea să vibrăm pe fiecare, așa cum zbârnâie stâlpii de telegraf când firele sunt supraîncărcate de electricitate...

— Căpitane, îți ordon! gemu generalul.

— Nu dau voie nimănui! niciodată! În nici un chip... spun pe onoare că nu sunt eu cel care a luat marca și cer cuvântul meu să fie de ajuns, fu răspunsul ofițerului, care ridică arma și desfăcu piedica.

— Apucați-l de mâini... Țineți-l! porunci aproape cu țipăt comandantul, repezindu-se el mai întâi cu mâinile întinse spre ofițerul nesupus.

Dar acesta făcu un salt, scăpă în colțul din spatele său și, apărându-se, sta cu arma întinsă, amenințând pe oricine s-ar fi apropiat... Atmosfera era încărcată de o violență și o vitalitate care începuse să ne exalteze pe toți.

Comandantul, înnebunit de furie, își ieși din fire și trase la rândul său browningul lui din teacă...

— Asta primesc, strigă răzvrătitul, dar drept în inimă.

Și porni să lase binișor arma în jos, în vreme ce generalul o ridică încet cu brațul tremurat pe a lui...

Afară o rumoare surdă creștea și excitarea din baracă intra ca o contagiune printre soldații care aflaseră întâmplarea și se șteau pe la ferestre privind înăuntru...

În clipa nebună când comandantul ajunsese cu revolverul în dreptul ochilor, după câteva zguduituri, ușa încuiată sări din clanță, și un soldat se repezi strigând ca un smintit:

— S-a găsit! S-a găsit... iat-o!

Și întinse pe palma umedă de emoție capul de zimbru.

Explicația fu simplă. În zarva pricinuită de sosirea ștafetei, marca fusese părăsită și uitată pe masă. Un soldat a pus peste ea o farfurie, pe fundul căreia se găsisse lipit, odihnind inocent, vestitul cap de zimbru. Puțin lipsise să nu fie opărit cu apă fiartă în cazanul de leșie unde se spălau vasele.

Descordarea fu atât de neașteptată și brutală, că generalul nostru izbucni în hohote de plâns și, căzând pe un scaun, își puse revolverul în tâmplă. Căpitanul Tomuț, singurul rămas stăpân pe el, sări și îi smulse mâna, așa că arma a pocnit, dar glonțul s-a dus în tavan.

Oaspeții, uluiți, dezumflați, au făcut amândoi o mutră plouată. Se așteptaseră la altceva și acum asistau la un spectacol măreț, dincolo de puterile lor de înțelegere... Un ofițer nesupus, care își apăra onoarea cuvântului, inviolabilitatea persoanei cu riscul vieții... chiar când poruncește comandantul! Nemaînchipuit...

Generalul german dădu semne de neliniște și voi să plece. Comandantul își veni în fire. Îmbrățișă pe Tomuț, ceru pe rând scuze tuturor ofițerilor și apoi oaspeților pentru cele întâmplate și ne rugă să ne așezăm din nou, ca să ne împăcăm nervii și să ne despărțim onorabil de oaspeți. Ultimele sticle își spumegară șampania în pahare și totuși împăcarea nu venea. Toți priveam rușinați și cu respect pe căpitanul Tomuț, care ridicase prestigiul de ofițer socotindu-l mai presus decât viața. Era pentru noi pilda încarnată a ceea ce

vrea să zică „onoare, cuvânt de cinste”. Și totuși: licărea o altă taină dincolo de această strălucită, dar prea simplă explicație a gestului dramatic care ne zăpăcise.

Căpitanul Tomuț sta grav, privind departe. Arma lui se odihnea încă pe masă, unde o lăsase când s-a repezit să-și scape comandantul, lângă paharul de care nu se atinsese.

— Îți mulțumesc, căpitane, ne-ai dat o nobilă lecție, pe care nu o va uita nimeni de aici, i se adresă generalul nostru, ridicând paharul împreună cu noi toți și ciocnindu-l cu al eroului.

Acesta abia își atinse buzele și continuă să tacă, învăluit în gânduri.

În sfârșit, oaspeții se ridicară. Trebuiau să plece. În curând avea să se lase seara de stepă, atât de bogată în primejdii. După ce i-am însoțit toți la automobil și ne-am despărțit, de data asta și mai rece și mai lemnos, ciocnind iar călcâiele, ne-am întors și ne-am așezat la masa goală. Comandantul a luat pe căpitanul Tomuț lângă el și iar l-a îmbrățișat lung.

— Domnule general, se apăra acesta, nu merit atâta cinste...

— Lasă modestia, băiete... Ceea ce am terfelit eu pentru o scârbă de hârtiuță, onoarea de ofițer, ai ridicat de jos dumneata, cu prețul vieții.

— Nu este ăsta adevărul, domnule general, și nu vreau să vă înșel o clipă mai mult. A fost altul motivul împotrivirii mele de a fi cercetat.

— Nu căuta să te amăgești singur, îl dojeni părintește comandantul. Păstrează-ți și lasă-ne și pe noi să ducem neatinsă amintirea acestei fapte a dumitale, poate singura demnă din câte săvârșim aici.

— Nu pot, domnule general. Însăși onoarea mă silește să mă destăinuiesc... Înainte de a vă da adevărata explicație, am lăsat să plece oaspeții streini. E bine ca ei să ducă o impresie neștearsă despre o mândrie a noastră, care nu mai există. De ce să mai mint acum? Adevărul e că și eu m-aș fi lăsat percheziționat, ca toți ceilalți camarazi, pe care nu vreau să-i mai înjosesc, dacă nu se împotrivea această teribilă piedică...

Și căpitanul Tomuț, cu mâna de data asta tremurătoare, scoase portfeiul de la piept și desfăcându-l – exact cum făcuse maiorul contele K... – trase dintr-o hârtie sugătoare împăturită o marcă, un splendid cap de zimbru de 27 de parale, la fel de piersiciu și întru totul asemănătoare cu cea pe care ne-o arătase maiorul german... Atunci am îngălbenit de spaimă și eu, care împingeam deseori jocul până a mă distra cu moartea.

— Cum? sări generalul îngrozit... cum? Aveai și dumneata asupra dumitale o marcă identică?

— Precum vedeți!... O am de la mama, o veche boieroaică moldoveancă. Mi-a dat-o să-mi poarte noroc pe front!... Ați văzut ce noroc! Închipuiți-vă dacă m-aș fi lăsat cât de sumar cercetat!

— De ce n-ai spus că ai și dumneata o marcă atunci când am propus să vă cercetez? izbucni generalul.

— Era prea târziu. Cine m-ar fi crezut? Dacă nu s-ar fi găsit marca pierdută?

— Atunci de ce n-ai arătat-o de la început când a scos maiorul capul de zimbru?

— Ar fi fost un gest copilăresc, spuse molcom Tomuț. Pentru mine, al meu nu era o marcă de hârtie cu a cărei valoare să mă fălesc și să mă iau la întrecere. Al meu a fost – nu mai e acum – un talisman de un infinit alt preț... Dacă aș fi putut, l-aș fi păstrat ascuns în inimă. Exhibiția lui m-a durut ca o deflorare... De altfel, întâlnirea asta uluitoare a două capete de zimbru în inima pustiuului am vrut să o înlătur ca pe o fatalitate, tăinuind de la început cu înverșunare pe al meu. Nu s-a putut: soarta le-a silit să se înfrunte!

Din tăcerea strivitoare ce ne cuprindea, Tomuț se smulse hotărât.

— Și acum, iertați-mă, domnule general, pentru decepția ce v-am pricinuit și dați-mi voie să ies. Simt nevoia să iau contact cu pustietatea. E mai nobilă decât noi.

Și sculându-se ca să se îndrepte spre ușă, căpitanul Tomuț se abătu cu pași cumpătați de sobă, unde azvârli în jarul aprins capul de zimbru ce-i rămăsese în mână, strigând: „Tertium non datur”. Nimeni nu s-a mirat.

Și prietenul meu sfârși povestea aprinzând o altă țigară...

— 25 decembrie 1946, București.

ISPITELE PĂRINTELUI EVTICHIE.

I.

PĂCAT DE PĂRINTELE EVTICHIE... Ar fi fost o podoabă a monahismului de n-ar fi suferit așa rău de ispite...

Când atacul era mai ușor, ele îl apucau pe la vecernie și-l fierbeau de obicei, cu răstimpuri, până după miezul nopții, împiedecându-l să se ducă la biserică... Cuviosul lupta cu toate armele duhului: rugăciuni, mătânii, frângeri... Cumpăna biruinței nu se pleca nici către diavol, nici către sfinția-sa. Criza se sfârșea cu un fel de armistițiu, fiecare din protivnici retrăgându-se pe poziția sa, două-trei zile, până la o nouă încăierare.

În cazurile grele, rugăciunile și celelalte blânde mijloace dovedindu-se neîndestulătoare, părintele era nevoit să se opintească în necurați cu puternice răcnete și blesteme, însoțite de zbatăi, frângeri, trântiri pe jos... Și izbutea să-i împingă mai departe, cât să-și facă loc să răsuflă... Haita demonilor rămânea însă horă în jurul lui și urma să-l hărțuiască.

După cântatul cocoșilor, împelițații, grăbiți, îi dau un asalt furios. Chilia ajungea un crâncen câmp de bătălie. Muncit, numai sudori, părintele Evtichie la asemenea ananghie era silit să alerge la mijloacele cele mari și fără greș...

Întâi pornea cu cel iscodit de Sfântul Sisinie și folosit apoi și de sfânta muceniță Marina: toaca. Aștia, când prindeau vreun diavol care-i necăjea, îl băteau cu ciocanul toacei până-l deșălau. Ucigă-l toaca se învăța minte și de atunci încolo îi ocolea cale de-o poștă... Dar părintele Evtichie, având de-a face nu cu unul, ci cu o sută, ca un bun strateg, schimbase mijlocul prea simplu al înaintașilor într-o pătimire, îmbunătățindu-l și adăugându-l după nevoile luptei sale. El înșfăca de toartă ligheanul de aramă unde-și spăla trupul înaintea împărțășaniei și carele aștepta după ușă, prindea ciocănelul de fier așijderi, tot timpul la îndemână, înfipt în cingătoare, și pornea să bată cumplit darabana,

într-un fel de șarjă, căreia nimeni și nimic dăruit cu urechi pe pământ sau în iad nu i se putea împotrivi. Dacă l-ar fi știut vreun boier cu podgorii întinse, l-ar fi tocmnit să alunge toți norii de grindină abătuți asupra viilor.

Întreg cuviosul se prefăcea acum din creștet până-n călcâie într-un furios clocot de larmă. Lovind cu nădejde în diavolii ce-l înconjurau de toate părțile, el izbea nu numai ligheanul și văzduhul, ci își mai scăpa și sieși, în frunte, pe ținloaie, în coaste, destule ciocănele.

Astfel, înzăuat cu sunete, lua el acum ofensiva și se arunca în luptă fulgerându-și arma. Dracii asurziți, spăimântați, o zbugheau care pe ușă, care pe fereastră, și se opreau în curte, să se dezmeticească. Dar biruitorul nu se oprea. Ieșea după ei și-i prigonea fără milă peste tot unde cercau să se aciueze, din prag de chilie în prag de chilie, dând ocol mănăstirii, până-i bulucea la treptele stăreției, unde parcă demonii aflau găzduire, căci acolo se mistuiau. Ceea ce hărăzea starețului o cumplită serenadă infernală.

Cu toată larma ce înflora văzduhul până dincolo mult de curtea sfântului locaș, nimeni dintre călugări nu se clintea. Știa toți că părintele Evtichie pătimește războiul cel nevăzut, și dacă vreunul s-ar încumeta să iasă, s-ar trezi, luat drept diavol, cu ciocanul mântuirii în cap, cum la început se întâmplase unora.

Celălalt și mai înfricoșat mijloc de luptă al monahului, supremul, folosit numai la cumplit aman, era pistolul. Părintele Evtichie ținea patru, din acele arăbești, cu damaschinuri de argint, durdulii la trup și pâlnoase la gură, așteptând gata încărcate, spânzurând cruciș de părete, numaidecât sub icoane. De altă pereche de pistoale mai mici și mai purtărețe nu se despărțea niciodată; le purta neconținut asupra-și, oriunde s-ar fi găsit, în chilie, ca și în biserică, pe drum, în codru, la oraș. Le ținea ascunse în niște coburi, meșteșugiți câte unul pe latura dinlăuntru a fiecărui botfor, de care nu se descălța niciodată, nici ziua, nici noaptea, decât doar când se îmbăia pentru grijanie. Poalele lungi ale veșmintelor călugărești i le tănuiau cu desăvârșire...

Când asaltul răilor, în frunte cu însuși Satana, izbutea să biruie ciocanul și să străpungă larma ligheanului, dând peste cap toată linia de apărare, cuviosul, gata să fie înhățat de gheare, punea mâna pe arme și le slobozea în haita întunecaților, adică unde se nimerea. Pistolele îi înspăimântau mai abitir decât crucea; ciuruți de plumbi, ei se risipeau pierind în găurile de șerpi ale iadului. În asemenea împrejurare, primejdia era și mai mare pentru frați, care, e drept, nu aveau ce căuta la acel ceas afară din chilii. Căci toate izbirile crunte, cu războaie și armată, nu se petreceau decât noaptea foarte târziu.

Dar toate neajunsurile acestea aveau oarecum și o răscumpărare pentru obște: în asemenea nopți de pomină mănăstirea dormea – vorba vine! – fără grijă de călcările tâlharilor. Asupra ei, ca o pronie, vegheau larma ligheanului și împușcăturile.

După o astfel de uriașă războire, biruitorul dormea buștean o zi și o noapte, ca să se scoale mai înviorat și mai învrednicit.

Dar așa ceva, în chipul încăierărilor cu lighean și pistoale, se petrecea rar, o dată, cel mult de două ori pe an, în miezul marilor posturi și înfrânări,

păzite de Evtichie cu mare înfricare. Celelalte mici sau mijlocii cercări, abia niște ciupituri ori ghionți diavolești, se întâmplau foarte des, fie din senin, fie mai ales scornite de însuși hărțăgosul călugăr. Dar fiind pe înghesuite, mănăstirea nu le ținea seamă.

Căci cuviosul nu numai că nu ocolea ispitirile, ci le chema cu dinadinsul, în toate chipurile.

— Este o păcătoasă trândăvie, spunea el fraților, să zaci liniștit în huzurul mănăstirii... Monahul trebuie să se afle neconținut în luptă, veșnic agerit și pururea sculat asupra vrăjmașului diavol. Altfel se cheamă că ai făcut pace și bună înțelegere cu Satana... Și, mergând amândoi alături pe drum, îți dă un brânci când nu te aștepți și te rostogolește drept în gheenă.

— Dar de ce să chemăm noi înșine asupra noastră ispitele și să ne luptăm cu patimi răscolite de noi singuri, fără nevoie? îl întrebau unii frați.

— Fiindcă asta este adevărata treabă a monahului, nu cuhnea și învățarea mămăligilor ori moțăiala în străni, cum fac cei mai mulți... îi șfichiuia cuviosul.

— N-ai dreptate, părinte Evtichie... i se împotriveau unii mai colțoși. Asta ar fi să ispitim pe Dumnezeu, cel care singur trimite, când și cum vrea El, încercările... ca, de pildă, lui Iov și altora. A le ieși înainte și a le chema noi singuri mi se pare o trufie, socotindu-ne mai tari decât ne este îngăduit.

— Hei, dacă ai cugeta mai adânc, ai afla că și netrimiterea de ispite este tot o încercare. Și încă mai grea: Dumnezeu te lasă, să vadă ce faci tu singur. Căci îmbuibarea de liniște și odihnă duhovnicească e la fel, dacă nu și mai cu păcat decât cea cu mâncare și băutură. Trebuie mereu ținută trează împotrivirea în duh la ispite; căci „dacă n-ar fi ispitele și patimile, n-ar fi nici cununile virtuților”, cum spune marele Antonie, a cărui măreață pildă trebuie să luăm.

Și le astupa gura...

Următor acestui îndreptar, el se înconjura de tot ce l-ar fi putut împinge la păcat. Când intrau la el, frații rămâneau zgâiți la șirul de clondire răsfățate pe polițele dulapului deschis ca o dugheană jidovească.

— Ce sunt sticlele astea, părinte? îl întrebau ei cu prefăcută nevinovăție, deși știau, și le lăsa gura apă.

— Astea nu sunt sticle, sunt ispitele mele, păcătosul..., răspundea el cu umilită mândrie.

— Cum ispite! lungeau ei vorba, doar le-o destupa una...

— Diavolii, închiși și zăvorâți acolo cu dopuri... și se încrunta.

Căci părintele Evtichie își ținea mereu la vedere vinațuri, rachiu, tescovine și alte băuturi asemănătoare, și le mânuia cu anume socoteală, ca să-l scoată din minți... Când venea cercarea ele se însuflețeau și-i trimiteau niște zâmbete amestecate cu izuri desfătătoare ce-i trezeau nările: gândul i se aprindea, pofta se dezlănțuia în gâtleejul uscat până-n fundul măruntaielor, încingându-l ca o volbură. El se repezea atunci la sticle. Dar înainte de a le atinge, cădea jos, se zbuciuma, se bătea cu sine, până ce biruia ispita. După care adormea... Alteori, când simțea că ghesul lor este aproape să-l dea gata,

punea mâna pe clondire, le încărcă în coș, alerga la lac, intra în luntre și vâslea până-n mijloc, lângă un plaur, unde apa avea pe puțin doi stânjeni adâncime. Acolo arunca, una câte una, sticlele, ce se duceau bolborosind la fund.

— Na, diavole, răcnea el sticlei, na!... Du-te în fundul mării, unde te blestem să stai legat o mie de ani.

Și se întorcea împăcat la chilie.

Numai că niște călugări dibuieră bulboana dracilor lui Evtichie. Și după amiaza, în ațipitul mănăstirii, se strecurau acolo, legau pe unul din ei cu frânghia de mijloc, îi puneau un bolovan greu în brațe și-i dau drumul în ape. Cufundătorul se ducea vâjâind la fund, unde începea să cotrobăie în toate părțile, până da de clondirul odihnind, ca un crap somnoros, în nomol. Atunci zguduia frânghia, semn să-l tragă afară... Și așa de mai multe ori: nu se lăsau până nu scoteau de la blestem măcar câțiva din diavolii cuviosului.

Așijderi și la ispitele lăcomiei pântecelui, cucernicul era fără de înfrângere, deși podul chilie era plin înadins cu șunci, slăninuțe, păstrămuri, ghiudemuri, precum și alte mezelicuri de dulce, atârinate de grinzi. Unele se cam îpuțiseră de atâta așteptare; dar oricum... Evtichie nu se atinge de ele, nu numai în zilele oprite, ci nici chiar la praznicele mari, cu dezlegare. De când se călugărise nu pusese carne în gură. Din când în când, cobora afumăturile în chilie, le așeza între clondire, le privea, le mirosea și se perpelea apoi jos, la picioarele lor, ca un apucat. Dracii plezneau de necaz, împingându-l zadarnic să guste măcar. După biruință, el le urca, potolit, la loc, ca pe niște ghiulele de atlet, cu care se exersa, ca să-și ție, tari și încordați, mușchii duhovnicești ai voinței și înfrânării.

Vremea noastră l-ar fi categorisit numaidecât drept nebun, rânduindu-l în cine știe ce psihoză cu halucinații sau epilepsie cu delir. Dar la începutul veacului trecut, când Evtichie se adăpostea în mănăstirea Cernica, se chema că este un vajnic și învrednicit monah, după chipul și canonul marelui Antonie, pustnicul cel vestit pentru războirile lui cu ispitirile. Și ca el înflorea pe atunci încă mulți schimnici în schiturile Răsăritului. Cu mare osebite că la Antonie și la ceilalți ispitele erau doar amăgiri ale închipuirii, zămislite de mințile lor înfierbântate de pofte și patimi. Pe când la Evtichie meritul și slava erau cu atât mai mari cu cât momelile erau pipăite, carne și băuturi adevărate; autentice, am zice noi cei de azi și, pe deasupra, Evtichie viețuia nu la adăpostul pustiei, unde nu calcă țipenie de om, necum de muiere, ci într-o mănăstire îmbelșugată cu tot soiul de bunătăți și înlesniri de care se îmbuibau toți ceilalți soți ai lui. Ba încă, pusă în gura Bucureștilor, plini de cârciumi și tractire, care-ți fac nu numai cu ochiul, ci te trag de mânecile rantiei și de poalele giubelei.

În marea lui osârdie de a se oști cu vrăjmașul diavol, un singur lucru amăra grozav pe părintele Evtichie: că pentru adevăratul război cu demonul curviei nu avea la îndemână femeie. Și pentru asta se simțea ciuntit ca de o aripă. Trebuia să se mulțumească numai cu cele ce-i plăsmuiau diavolii închipuirii, care îi aduceau sub ochi și-l gădilau sub pânțec cu amăgeli dulci, ce se însuflețeau, creșteau, prindeau carne, scoteau sâni, desfăceau pulpe, întindeau brațe trandafirii, cum văzuse el odată în niște poze, găsite în

ceaslovul unui călugăr. Astea dau, dar foarte pe departe, simțurilor lui nemulțumite, știință că are cât de cât de-a face cu amăgirile sexului dușman al pierzătoarei Eve, cu care ardea să se măsoare de-adevărat, nu așa, în năluciri. E drept, și asta spre lauda sa, că ceruse de la stareț îngăduință să aducă în chilie o femeiușcă tânără și nurlie, care venea des cu treabă și fără treabă și se învătea prin mănăstire. Cu asta se lega el să dea proba înfrânării.

— Părinte stareț, se rugase el fierbinte, cearcă-mă. Lasă-mi-o numai trei nopți, și ai să te încredințezi cu ochii. Sfinția ta stai la geam și te uiți cum am să ies curat din ispită.

— Și cum ai să faci? îl sâcâise superiorul.

— Apoi pe ea am s-o culc goală în pat, de care eu n-am să mă apropiu măcar de-aș crăpa. O privesc numai și mă rog lui Dumnezeu să birui protivnicii înghesuți în jurul meu cu limbile scoase.

— Până la sfârșit au să te târască de păr până la ea... prorocea bătrânul, care știa și el ceva.

— Dar pentru ce țin eu mir de la Sfântul Mormânt: mă ung tot, și ghearele încornoraților alunecă de pe mine.

— Și apoi ce crezi, că am eu timp și sănătate să tremur la geamul cuvioșiei-tale trei nopți în șir, la rând cu diavoli, ca să te priveghez?

— Atunci intră și stai în chilie pe scaun sau chiar pe pat, la picioarele-i, găsi dezlegarea părintele Evtichie.

— Lasă, lasă! Destul îți faci mendrele afară din mănăstire...

Și starețul, neînțelegător, rămânea neînduplecat. Evtichie scotea buza de jos înainte, o refeca peste cea de sus și ieșea din stăreție bombănind, mai ales că bobârnacul despre mendre îl ustura, aducându-i aminte de o luptă cu ispitiri nu tocmai desăvârșit dusă la capăt...

Cu câteva luni în urmă, colindând Bucureștii pentru treburile mănăstirii, cuviosul nemerise la hanul ținut de vestita grecoaică Valența, din Podul Calității²³. Hanului îi zicea „La Mihai Viteazul”, căci la intrare, pe perețele de afară străjuia zugrăvit pe un cal alb falnicul erou de la Călugăreni, cu barda amenințătoare în stânga. Hangița l-a primit cu cinste, l-a poftit la o masă și l-a îmbiat cu un păhărel și mezelic alături. Monahul a mulțumit, dar nu s-a atins de ele.

La drăgălașa străduință a gazdei, el trebui să mărturisească de-a dreptul că nu mai știe de carne și băutură.

— De mult? se interesă hangița.

— De când am îmbrăcat haina asta a Domnului...

— Dar de femei?! îl întrebă năpristan ea, răsând vulpeșă.

— Niciodată, în viața mea!... Și să mă ferească Dumnezeu... se lepădă cuviosul cu tărie.

Muierea a lăsat supusă capul în piept, a plecat pleoapele, dar pe sub gene îl privea hoștește: în rantia lungă și înfoiată, părea voinic și încă tânăr... Din vorbă în vorbă, când pe grecește, când pe românește, repede s-au împrietenit, muiera fiind foarte înclinată către fețele bisericesti, care, cum le

merge vorba, mai stătute și mai bine hrănite, se dovedesc tari în acele privințe după care sunt ahotnice muierile.

— De câți ani ești, părinte? îl ispiti ea cu interes.

— De patruzeci și unu, merg pe patruzeci și doi.

— Păcat! zise ea c-un fel de părere de rău.

— De ce? se miră Evtichie.

— Ești încă un bărbat în puteri... și, spunând asta, ea oftă.

Valența era o vădană tânără și frumoasă, ca o poză din cele găsite de Evtichie în ceaslovul călugărului: înaltă, împlinită în carne, cu pielița bălană, chipul oval, ochii mari cât niște cărăbuși negri, gura cu buze roșii, cărnoase, arcuite spre colțurile ascunse în gropițe și mereu zâmbăreață. Fuioarele părului până de corb îi cădeau numai bucle pe spate, zulufi la tâmpole și pe după ghiocurile urechilor... Umbla cu brațele goale într-un camizon²⁴ de borangic, răscroît de i se vedeau tufe de păr de la subțiori, și se strevedea doldora sânilor dând buzna prin subțirimea pânzei. Călugărul a coborât fără sfială ochii mai jos de mijloc, ca să amănunțească minunea coapselor, precum și celelalte dulci ghicitori ale nurilor ascunși sub fusta cam prea zuvelcată, de sub poalele căreia scoteau gâturile albe și subțiri gleznele.

Femeia întreagă era nu o ispită, ci un lanț de capcane, o bulboană de ademeniri: cu asemenea vrăjmașă primejdie făcea să dai piept.

Evtichie, încurajat de iscodirile Valenței, și-a mărturisit sfios păsul, adică arzimea lui de ascet, care nu găsește prilej trupesc să se puie la cercare.

— Cum se poate, părinte, să nu se găsească femeie gata pentru asemenea lucru de cinste... se indignă hangița, însuflețită.

Atunci, cuviosul îndrăzni s-o roage smerit să-l îngăduie ca să împlinească amândoi această sfântă râvnă, având a câștiga și ea din cununile virtuților.

Muirea a zâmbit viclean și, prefăcându-se înțelegătoare, s-a învoit să-l bage noaptea în iatac, unde să-i slujească la slăvita biruință asupra diavolului curviei. În gând nu se mai sătura să se minuneze de iscusita fățărnicie și vicleșug al popii. Ascultându-l, îl cântărea și-l prubuluia din ochi: îi plăcu înfățișarea lui războinică, încruntarea frunții late, nasul frumos, drept, cu muchia ascuțită și nările subțiri, ochii adânci, arzători și cercănați, barba neagră, rotundă, împlinind cu noblețe o față trasă, lucrată de focul lăuntric. Aducea cu viteazul ce călărea încordat pe pereții din fața hanului: și se dori strunită, așijderi calului, sub pulpe de viteaz.

A închis hanul mai devreme, a trimis slugile la culcare și l-a vârat pe cuvios, prin dos, în iatacul unde-l aștepta masă îmbelșugată cu mâncări, trufandale și băuturi. Monahul n-a luat măcar o îmbucătură, cu toate îndemnurile și pilda gazdei, care a mâncat și a băut cu mare necumpătare.

„Al dracului popă, își zicea ea în gând, bine știe să se prefacă!”

Cuviosul, răbdător, aștepta.

Ea s-a dezbrăcat pe îndelete, în văzul lui. Desprinsă din betelie, fusta albastră îi căzu la picioare, și din foile ei femeia ieși ca un miez dintr-o floare uriașă. Cămașa trasă peste cap zbură cât colo, cu mânecile fluturând ca niște aripi... Și ea se întinse goală și mândră, cu mâinile sub cap, pe divan.

Evtichie se trase și ingenunche lângă ușă, o privi cu ochii ieșiți din cap, dărdăind în friguri, dar nu se mai clinti... Spunea repede în gând rugăciunile cele mai apărătoare de primejdii și chemă numele Mântuitorului, bătând tot mai des fruntea de dușumea.

Valența se schimbă: sprijinită într-un cot, cu fața spre el, îl privi o vreme răbdătoare, sorbind din ceașca de cafea de pe măsuță.

— Vino, părinte, mai lângă mine, zâzâi ea dulce, pe grecește, îmbiindu-l cu brațul sidefiu filigeanul. Ti-i ruga pe urmă...

Evtichie ridică pleoapele, clipi orbit, se mișcă a plecare, rantia se umflă pe el, gata parcă să zboare, flutुरe negru spre lumină... Dar căzu numaidecât iar în genunchi, se plesni cu capul de scânduri, înmulțind crucile.

Femeia îl mai îngădui puțin. Apoi îl întreabă cu glas dezmiertat:

— Cum vrei să stau? E mai bine așa? Ia uită-te... Și se întoarse cu fața în sus...

Trupul, întins întâi ca o coardă gata să sune, se mlădie, ușor, fără moleșeală, pe arcitura tainică a șalelor. Deasupra pieptului pâlpăiră, în tremur ușor, parcă să-și ia zborul, sânii învoalți... și în mintea ispititului licări stihul din Cântarea cântărilor: „Țățele tale ca două porumbițe albe”.

Evtichie gemu înăbușit, se zbătu, fălcile mestecară balele ce se clăbuceau la colțurile gurii. Dar nu se clinti.

Valența, din ce în ce mai uimită, nemulțumită de neașteptata purtare a omului, se răsuci din nou spre el și-i puse drept în ochi lumina goliciunii ei, cu ascunzișul tainic ce-i încheia într-un zbenghi negru despicătura coapselor, sub pânțele cu rotunjime de val oprit din joc.

— Sau îți plac mai mult așa?

Și-și desfăcu coapsele în lături, pornindu-se pe un hohot de râs nefiresc din care abia se opri ca să-i spuie, supărată:

— Apoi ce faci d-ta, părinte, nu e deloc cinstit...

Călugărul stete din frământare, s-o asculte.

— Ca să fie adevărată lupta cu ispita, trebuie să te dezbraci și d-ta ca mine și să vii alături. Atunci are să ți se dovedească tăria... Așa, dacă fugi...

Evtichie, speriat, își strânse hainele pe el, ca lovit de un frig neașteptat, și-și pipăi ciocânelul.

— Hai, vino să te ajut să-ți scoți dulama aia grea...

Și-i întinse capcana albă a brațelor... Cuviosului i se păru doi șerpi. Și, ca o pasăre fascinată, porni, târâș, spre ei... Femeia zvâcni în sus să-l prindă. Dar el, cu un muget adânc, se trase pe patru labe înapoi până se izbi de ușă...

Atunci, ea nu-l mai învoi... Întărâtată, alergă la el și, amestecând râsul cu plâns, tăbări să-l îmbrățișeze. Voinică, îl încinse cu brațele, sprijinindu-l de pieptul ei, îl strânse înfocată și se puse să-l sărute. El se apără din toate puterile și se trânti la pământ, cu fața în jos, ca un luptător în arenă, târând-o și pe ea. Valența, aprinsă, se sculă, îl încalecă între pulpe ca pe un armăsar năvălaș, își vârî mâinile sub trunchiul lui, oricât de greu își apăsa el trupul și palmele în pardosea, și izbuti să-l întoarcă iar cu fața-n sus: se întinse peste el, îl încolăci cu brațele și-i astupă cu gura ei învăpăiată gura. Și așa, doborât, îl

țintui locului, îndesându-și sânii, întărâtați, în pieptul lui. Călugărul, înăbușit, se opri din zbatere, abia suflând. Ea se folosi de prilej: își descleștă de sub el brațul drept și începu să-l bâjbâie pe sub veșmintele fără nasturi dând la o parte rantia, anteriorul... Și, inversunată, coborând mâna tot mai adânc, dete de ceva grozav de tare... Se opri, năpădită de bucurie; se săltă și se dezlipi puțin de el, slăbind strânsoarea, apucă și trase: ciocănelul. Uluită, se descumpăni. Evtichie folosi răgazul și se smuci de sub ea ca un nebun, zvârlind-o în lături... Valența, furioasă, sări iar pe el și se porni să-l scuipe, să-l zgârie, să-l pleznească cu palmele. Era însuși diavolul dezlănțuit asupra cuviosului. Despletită, gâfâind, scrâșnind, îi puse piedică și-l trânti din nou.

Evtichie, căzut mai departe, când o văzu cu groază că se năpustește iar peste el, avu doar timp să smulgă pistolul din carâmb... și-l întinse...

— Trag, răcni el.

Valența încremeni. Își veni însă repede în fire. Se gândi o clipă: nu era tâlhar. Tot cum spusese el și ea nu-l crezuse, era un popă nebun. Și dacă nu-l putuse birui, ca să nu rămână de batjocură, are să puie măcar slugile să-l bată... Și se porni pe țipete să scoale casa. Noroc că ușa era cu cheia în ea. Evtichie o răsuci, ieși de-a-ndărătelea și se pierdu în întunericul uliței, urmărit de chiotele argaților. Și-a lăsat zălog numai ciocănelul și comanacul.

Păstra însă amintirea întâmplării cu mare pogorământ²⁵, ca o încercare trimisă de sus, deși învrâstată cu călduță adiere de plăcere.

A doua zi cuviosul s-a înfățișat iar hangitei cu smerenie, limpede și nevinovat ca un prunc.

— Ce mai vrei? se răsti ea.

— Am venit să nu-mi ții mânie și să mă ierți dacă te-am supărat cu ceva, se rugă el.

— Îi fi având gust să iei proba de la capăt, îl fulgeră ea și cu ochii, și cu glasul.

— Cu voia lui Dumnezeu, când s-o putea și cum s-o putea. Acum îmi cer numai iertăciune, că plec la mănăstire și poimăine mă împărtășesc. Și nu pot primi sfintele taine dacă nu sunt împăcat cu cei pe care i-am mâhnit în vreun chip. Însuși Domnul ne oprește...

Valența îl asculta uluită.

— Așa că milostivește-te ca o bună soră creștină și dă-mi iertăciune, să mă pot înfățișa înaintea potirului.

Femeia încă nu pricepea.

— Altfel, urmă cuviosul, ne încărcăm amândoi de cel mai mare păcat: împiedicarea de la sfânta grijanie...

Surprinsă de neașteptata întoarcere și umilință a monahului, groaza de nelegiuirea pe care începea s-o înțeleagă înmuiară mândria rănită a femeii, care-i zâmbi și-l iertă.

Evtichie da să plece, blagoslovind-o.

— Stai să-ți aduc culionul²⁶, îl chemă ea. Ciocănelul îl opresc: poate-ți trebuie când mai vii; și parcă scrâșni din privirile ochilor ei răi de deochi.

El nu se tulbură. Și plecă împăcat.

— Tot o să mi-o plătești tu odată! spuse pe urma lui Valența, venindu-și în firea ei adevărată.

Asta era, într-un fel numai, cuviosul Evtichie: călugării nu cunoșteau și celelalte chipuri ale sale. Ei îl ascultau cu prefăcută bunăvoință și-l lăsau într-ale lui, la o parte. Nimeni din marii ierarhi de la Ierusalim și Sfântul Munte, unde viețuise îndelung și se făcuse cunoscut, nu se ostenise să descurce încâlceala lui de sfințenie cu neconținută alergare după patimi, curăția-i îngerească necurmat într-o frățească vrăjmășie cu demonii; marea-i umilință încleștată de trufia unui veșnic război cu ispitele, desăvârșita-i dragoste de frați îngemănată cu mușcătoarea biciuire a batjocurei și umorului, adâncu-i duhovnicesc plin de uluitoare copilării, precum și alte multe nedumeriri, din ghemul de bogată taină împletit cu biată omenească puținătate, din care se alcătuia cuviosul părinte Evtichie. În el nu se despărțise încă bine ziua de noapte, timpurile noi de veacul din mijloc. Trupul său lipsit de bucurii, trist vestmânt de carne aspră și săracă, ca o dimie, i-l căptușea duhul cu o somptuoasă purpură de închipuire desfrânată, cum numai împărații poeți aveau.

II.

EFTIMIE SE TREZISE de mic într-o chilie a Mitropoliei din București, adus de unchi-su, mare ecleziarh al sfântului locaș. Crescut fără abatere în toate rânduielile monahicești, fu uns călugăr încă înainte de a păși pragul tinereții, când primi numele de Evtichie. În acest timp deprinsese toată știința teologicească, multă- puțină, câtă se dumica pe atunci la noi, și, pe deasupra, limba grecească de la un dascăl fugit din Țarigrad, care îi împuiase capul cu tot felul de povești despre Țara sfântă și Ierusalim.

Când ecleziarhul se hotărî să facă a treia oară hăgialăcul la Mormântul Domnului, n-a fost greu lui Evtichie să-l înduplece ca să-l ia cu el. Dar abia ajunseră, încărcăți de daruri pentru gazde, și bătrânul muri. Călugărașul orfan se aciuă pe lângă mănăstirea grecească unde găzduiseră, așteptând prilej de întoarcere. Dar se lipi așa de tare de locuri și oameni, că nu se mai îndură să le părăsească: rămase acolo.

Apoi, din pricina unei întâmplări cu ucidere, pe care o povestea câteodată, fugise la Misir, ce-i mai zicea și Eghipet, unde drept pocăință, cât mai ales înflăcărat de isprăvile marelui cuvios Antonie, se statornici șapte ani în Sketul Thebaic, pustnic trăitor în mormintele vechilor egipteni. Cu închipuirea aprinsă de soarele pustiei, el își însușise rând pe rând toate isпитirile sfântului a cărui viață de războire cu nălucirile păcatului se căzni să o urmeze întocmai. Zi de zi, noapte de noapte, viețuise numai între hărțuitoare vedenii, când strălucite, când hâde, de la regina din Saba sau Avestița, până la diavolița cu cap de scroafă, care-l năvăleau pe neașteptate. Și nu mai putea viețui fără ele.

După ce-și făcuse canonul, plecase mai departe. Sculase din trestii Nilului, fără să se înspăimânte, crocodilul, leviatanul biblic. Poposise prin ruinele slujind drept adăposturi, unde aspidule tulburate de la odihnă se strecurau printre picioare. Bătuse țara Nubiei cu sfântul oraș Axum. Călătorise

la mănăstirea cea fără de porți din piscul muntelui Sinai, unde se pătrunde, de răul arabilor agareni, numai cățărât peste zidurile înalte într-un paner tras cu frânghia. Străbătuse Siria, Libanul cu cedrii lui Solomon, ascultase slujba în biserica maroniților, întârziase la vechii copti... Din toate astea se alesese cu sufletul și mintea îmbogățite, dar și îngreuiate de câte descoperise: taine, tradiții, legende, ciudățenii și eresuri, cărora le făcea loc cu nesațiu tot mai adânc în el. Misteriosul trecut îl umpluse de un creștinism rămas sălbatic pe acele meleaguri.

Întors de la Ierusalim, cu aspra lui asceză, cu războiul ce da ispitirilor și cu multe alte nesuferite deprinderi aduse din întunecimile africane, stânjenea grozav grasa și molcoma lene întru Cristos a înaltului cler ortodox, care la început îl îmbrățișă pentru faima lui. Ca să scape de el fără să-și ridice în cap pe cei ce-l socoteau un sfânt, patriarhia din Ierusalim îl trimise în țară, cu puteri depline asupra mănăstirilor și a schiturilor închinat Sfântului Mormânt. Și Evtichie se întoarse astfel la metania de care ținea, Mitropolia Bucureștilor, unde se călugărise. Aici nu-i plăcu: nu-l încăpea nici asta, cum nu-l încăpuse nici lavrele din Ierusalim cu turbulentul lui calabalâc de asceză și pocăință, ce-l târa pretutindeni cu el. După ce puse rânduială în treburi, se trase într-o latură a Cernichii, pe marginea lacului, ca într-o chinovie, unde de cinci ani în șir tulbura liniștea obștii cu apucăturile și canonirile lui, din care frații chinuiți de el cercau zadarnic să-l scoată.

— De unde ai învățat, cuvioșia-ta, îl întrebase starețul turlac de neodihna unei nopți în care îi bătuse ligheanul la fereastră, de unde ai învățat aceste grozave deprinderi întru totul neduhovnicești?

— Care, sfințite? se smerea Evtichie.

— Bătaia aramei și împușcăturile, spunea cu năduf superiorul... Mai lipsesc trâmbițele!... și oftă.

— Ai să le auzi și pe-alea la judecata de apoi, când o să-ți fie prea târziu, i-o trântea cuviosul.

— Bine, bine... Lasă ce-o să fie atunci acolo, în cer... Eu te întreb de cele ce săvârșești cuvioșia-ta aici, în ograda noastră.

— Apoi cât colinzi, atâtea vezi și auzi, răspundea, înțepat, judecatul.

— Și urmează că dacă le vezi și le auzi, să le și îmbrățișezi? îl dojenea mai-marele.

— Dacă sunt bune și de folos, firește, răspundea iar cu nevinovăție Evtichie.

— Nu văd în ce chip ar putea fi bune, se jălui bătrânul. Lămurește-mă.

— Apoi, iacă, începea cuviosul, poposisem într-o latură din adâncul Misirului, la o veche lavră de monahi copti, care creștinaseră harapi din cei cu buzele groase cât deștele sfinției-tale.

Aci, starețul, oarecum rușinat de privirile lui Evtichie, oprite cu stăruință asupra mâinilor lui cu degete cât niște cârnați, le vâră în mânicle dulamei...

— Și cum crezi sfinția-ta că alungau aceștia vârcolacii care le mâncau luna, precum și alți demoni ce-i necăjeau?

— Cu rugăciuni, răsufla starețul.

— Aș... cu rugăciunile nu făceau nimic. Ieșeau cu tobele lor făcute din piele de om.

Aici starețul o sfeclea, temându-se să nu-i vie și lui Evtichie într-o zi gust să jupoaie pe vreunul din frați să-și alcătuiască darabană. Așa că se mai înmuia...

— Oricum, tobele sună mai domol ca ligheanul cuvioșiei-tale...

— Aș, nu le-ai auzit; nici dracii nu le sufereau, necum sfinția-ta... Că băteau în ele chiuind și urlând până ajungeau lac de sudori.

— Cine? întreba zăpăcit bătrânul.

— Harapii, îl lămurea Evtichie, că diavolii se dau bătuți și fugeau. La orice încercare a răilor, cuvioșii arapi puneau tobele în lucrare, și izbânda era fără greș a lor.

— Bine, bine, se domolea bătrânul, dar împușcăturile? și iar se-ncrunta.

Pentru asta părintele Evtichie începea altă poveste, cu beduinii din deșertul Siriei, unde umblase cu caravanele.

— Varvariiăștia, spunea el, sunt foarte băntuiți de duhurile rele ale pustiei, mai ales în nopțile cu lună. Diavolii se adună haite împrejurul taberei, scheaună, urlă, de nu-ți lasă o clipă de odihnă.

— Astea sunt fiarele de noapte ale locului, cerca să-l îndrepte ascultătorul.

— Or fi fost! Dar printre ele se amestecau, luându-le înfățișarea, demonii, întărâtându-le împotriva noastră, îl încredința Evtichie. Atunci numai cu focuri de pușcă îi puteau supune și alunga. Altminteri, ne-ar fi făcut cine știe ce șotii: ne răsturnau corturile, ne furau cămilele...

— Bine, îl oprea starețul, astea le înțeleg acolo, între căpcăunii ăia negri, înrădăcinați cu vrăjitoriile lor păgânești. Dar aici, în pământ curat și blagoslovit? Și chiar în sfânta mănăstire? Că diavolii pustiei au rămas acolo, ducă-se pe pustii...

— Apoi eu trebuie să te învăț pe sfinția-ta, se supăra Evtichie, că dracii sunt aceiași pretutindeni? Ce e dacă aici e Cernica? Îi are și ea pe ai ei, că nu s-or fi ținut tot ăia de pustie până aici după mine, să mă necăjească...

— Cum văd eu, cuvioșia-ta, se asprea superiorul, trăiești tot timpul numai între ei...

— E mai bine așa, părinte stareț. Eu petrec, zbuciumându-mă cu diavolii, scurta mea viață pământească. Sfinția-ta ai să stai cu ei călărindu-te toată viața cea veșnică... Și să știi, încheia el, că este un cuibar mare de draci chiar acolo sus, unde huzurești sfinția-ta, unde ei se pitulesc când îi încolțesc eu, încât mă mir cum mai încapi și răsufli de ei...

— Năzăreli de-ale tale, se înfură bătrânul, pierzându-și răbdarea.

— Doar că-și mai fac loc când intră și se ghemuiesc în lăzile cu galbeni ce ții sub pat, unde sclipesc de nu știi ce e: aur ori ochii lor?

Starețul, mânios, se domolea gândind la trecerea ce avea nebunul la Mitropolie și la Ierusalim. Și, mormăind, îi întorcea spatele, urcând treptele pridvorului, unde îl așteptau filigeanul cu cafea gingirle și narghilea cu dulce imamea de chihlimbar.

III.

CÂT ERA DE NODUROS și de nesuferit, se dovedise totuși că poate fi uneori de mult folos. Starețul numai pe el îl trimitea la București pentru treburi încurcate, judecăți, lăcrămații și mai ales daraveluri bănești. El izbutea să le descurce și făcea totdeauna bună ispravă. Avea deschise ușile mitropolitului, pătrundea în divan, vorbea grecește și turcește, cele două chei cu care se deschideau toate chichițele oblăduirii de atunci, și mai presus de toate avea o îndrăzneală de sfânt.

La asemenea împrejurări, între oameni firești cu care trebuia să judece și să lucreze la fel, părintele Evtichie lăsa asprimile pustiei, părăsea pe diavoli, amâna ispitele și-și scotea la iveală știința de oameni, subțirea-i duhovnicie, pătrunzătoarea-i înțelegere. Se întorcea, cum spunea el însuși, pe dos. Intra astfel în lumea treburilor înalte, se freca de boieri divaniți, de mari fețe bisericești și fanarioți simandicoși, care nu se scandalizau de îndrăznelile lui cu duh.

La boierul Cernica îl cunoscuseră protipendada, care se întrecea să-l poftască, îmbrățișându-l cu interes pentru câte petrecuse și câte povestea. El îi învăța ca un înțelept dascăl, așijderi marelui Antonie, care a fost nu numai podoaba pustiei, ci și a cetății Alexandria, unde intra cu propovăduirea și pilda până la palatele păgânilor și iatacurile curtezanelor.

Câștigul era îndoit: și pentru cei ce-l ascultau cu desfătare, și pentru părintele Evtichie, care la vederea atâtor păcătoase ademeniri lumești își îmbelșuga provizia de poftă, patimi și ispite pe care le căra cu el la chilie; cucoane cu sâni albi despuiați, divane moi, bucate gustoase, băuturi în vase de aur și de argint, veșminte muiate în fir și pietre scumpe, toate cu mult mai presus decât sărăcăcioasele lui închipuiri. Până și țigăncile roabe erau mai pline de voluptate decât reginele ce-i trimiteau diavoli.

Pentru asemenea apostolie în lumea veacului, cuviosul se pregătea cu grijă, ca un sol al Domnului. Pe lângă jegul ce lăsa în lighean, lepăda sălbătecia cuvenită chinoviei, își dichisea părul și barba; mergea până acolo că-și freca vârtos dinții cu cenușă și sare, nu cumva duhul grăitor să-i fie pângărit de vreun rău miros al gurii.

Într-o seară starețul a coborât la el cu rugămintea să se ducă să ridice de la Mitropolie lefurile călugărilor pe șase luni în urmă și ajutorul pentru reparațiile mănăstirii... Totodată să tragă la boierul Cernica, ctitorul, să ia câștigurile pentru fânețele mănăstirești arendate de el, precum și banii ce vărsa pentru acatiste, pomeniri, sărindare, ulei de candelă, lumânări și alte daruri pe care le plătea la soroace. Dar mai ales să scoată de la negustorii din piață banii pe roadele mănăstirii, miere, ceară, pometuri, vin, pește și altele, încredințate lor spre desfacere. Treabă grea, cu răsfoiri de catastife, tăgade, ciorovăieli și încurcături cu care starețul bătrân nu-și mai putea bate capul și picioarele. În părintele Evtichie avea însă toată încrederea; știa carte bună și nu-l putea înșela nimeni la socoteli. Și pentru nimic în lume nu s-ar fi atins măcar de o para streină.

— De ce nu te duci sfinția-ta? Că eu iar trebuie să mă spăl, să mă piaptăn, și mă primenesc...

— Eu sunt ghirav, de aceea te rog să mă ierți că te necăjesc iar pe cuviosia-ta. Și apoi, să-ți spun drept, glumi el, ca să-l măgulească, când e vorba de banii mănăstirii, nu știu cum să fac că mereu îi încurc cu ai mei. Parcă mi se lipesc de degete.

— Cum asta? se miră copilărește Evtichie.

— Nici eu nu-mi dau seama. Ba sunt uituc și nu mai ții minte unde i-am pus. Ba îi amestec cu ai mei și nu-i mai pot apoi osebi și rămân acolo. Ba îi scap în buzunarele sparte și ajung în căptușeală, unde se pierd... ia, păcate...

— Bine, asta când îi ridici sfinția-ta. Dar când ți-i aduc eu și ți-i pun porcoi în poală, aparte, fișicele de lei ai mănăstirii și osebit ai fraților?

— Asta-i altă socoteală... și se cheamă partea leului, făcu haz starețul singur, Evtichie neavând chef să-i ție isonul.

A doua zi din zori cuviosul, în veșminte de oraș, încălțat cu botforii căptușiți de pistoale, intra în codrul ce se revărsa din Vlăsia mare până la strașina Bucureștilor. El lua cărarea prin pădure, scurtând cu jumătate drumul ce ar fi făcut altfel cu hodoroaga și mârtoagele mănăstirii.

Codrul se adâncea cu funduri negre-verzi ca ale mărilor, prin care jucau ici-colo, aidoma unor pești de aur, strelicii zărilor, ca dintr-o dată să se lumineze într-un liman de poiană cu mireasmă de miere neculeasă de la începuturile lumii. Iar mai încolo să se învăluie într-un amurg de altar cu bolți zidite de înaltele coame ale gorunilor, unde nici păsările nu cutezau să ciripească. Dar chiar dacă i-ar fi cântat toate privighetorile primăverii, călugărul nu s-ar fi sinchisit, cu gândurile prinse în plasa lăuntrică a duhovniceștilor sale frământări.

Răsăritul soarelui l-a prins la Mitropolie, unde a ascultat slujba, până s-a sculat, târziu, înaltpreasfințitul. Chemat sus, a sărutat cu închinare mâna de pe toiag a arhipăstorului, care l-a oprit la masă. Acolo, oaspeți de seamă, mari chiriarhi, vlădici, arhierei, dascăli greci și alți ipochimeni ai mitropolitului.

Chiar de la mastică și măslinile de Volo s-a încins tală lungă despre locurile sfinte, slujbele de la Ierusalim, certurile pe Sfântul Mormânt.

— Părinte Evtichie, cum a fost cu letinul²⁷ acela? îl stârni la povestit mitropolitul. Că, uite, nici vlădica²⁸ Neofit, nici vlădica Antim nu cunosc întâmplarea.

Cuviosul ridică ochii din talgerul de argint, cu mâncarea lui osebită, de post.

— Apoi, înaltpreasfințite, eu până la urmă rămân să cred că n-a fost popă letin, ci tot Satana, care, strecurat în pragul bisericii Sfântului Mormânt, care acolo se cheamă cuvculiu, ne punea nouă, ortodocșilor, piedică să nu săvârșim luminata slujbă a învierii după canonul cel drept. Că diavolul ține cu letinii.

— Cum se poate una ca asta, diavolul în cel mai sfânt locaș? se supără un vlădică.

— Lasă-l, preasfințite, nu-l abate de la povestire... și mitropolitul îi făcu semn să urmeze.

Dar Evtichie atât aștepta și tăbări pe vlădica ageamiu.

— Apoi nici atât nu știi că dracii, căzuți, însă tot îngeri au rămas... doar că-s negri. N-au aripi? N-a fost Satana cel mai înalt arhanghel? Nu urcă el uneori în cer să stea de vorbă cu Dumnezeu, de pildă când i-a dat pe Iov spre cercare?

— Ce-are de-a face una cu alta? se zbătea vlădica, spre hazul tuturor.

— Are! Că tot așa le îngăduie Domnul intrarea în biserici, să cerce credința și tăria slujitorilor... Crezi că Satana nu te-a văzut zilele trecute când preasfinția-ta ai mâncat acasă, singur, un pui fript întreg și pe urmă ai intrat în altar de-ai bolmojit liturghia? El te-a îndemnat... Și tot el te-a însemnat pe răboj.

Vlădica se roșise tot, ca o sfeclă.

— Nu-i adevărat! strigă el.

— Lasă, lasă, nu mai tăgădui, că și mie mi se întâmplă câteodată așa... se mărturisi mitropolitul împăciuitor.

— Dar de unde știe el? izbucni furios înfruntatul.

— Ei, tot de la draci... ei i le spun, că tot timpul numai cu ei are de-a face. Și acum urmează, părinte Evtichie...

Dar ăsta nu se dete bătut.

— Ziceți că nu intră diavoli în biserică? Uite, este o lavră zisă a Demonului...

— Stai, îl opri mai-marele, isprăvește întâi cu letinul.

— Apoi e gata, înaltpreasfințite. Letinul acela, în fruntea unei haite de eretici catolici, din ăia rași de barbă și musteți ca răspopiții noștri, se proțăpise în ușa Sfântului Mormânt, hotărâți să ne împiedice, deși era rândul nostru, al ortodocșilor, să intrăm la dumnezeiasca slujbă a Învierii. Căpătasem hatârul cu firman și mare bacșiș de la pașa, cărmuitorul turcesc al cetății. Că noi, adică grecii, știm să lucrăm când e vorba de drepturile Domnului și pe față, și prin dos.

Și, spunând acest din urmă cuvânt, Evtichie tuși... Mitropolitul, la auzul acelei vorbe, clipi și privi în altă parte.

— Letinul ăsta, urmă Evtichie dregându-și glasul, se vede vreun abate ori episcop de-al lor, mai hărțăgos decât toți, se puse să ne îmbrâncească. Ba îndrăzni să întindă mâna și să împingă pe însuși fericirea-sa patriarhul. Boaitele noastre se lăsau mânite de-a-ndăratele. Atunci am sărit eu, l-am înhățat, socotindu-l o naiba din cele trimise de Satana, și ca să-l cerc, am scos ciocănelul ăsta de care nu mă dezbar, și, poc, poc, l-am pocnit în cap – că ăștia nu poartă culioane – până a căzut jos.

— L-ai ucis? răsuflă un musafir.

— Aș! Ai văzut drac mort? Au zbierat tovarășii lui că l-am omorât, numai așa, ca să-mi taie turcii capul. Dar până să sosească ienicerii puși să împiedice încăierările cu ereticii, eu mă și făcusem nevăzut și luam calea Eghiptului.

Dar tot pe-a noastră a rămas. Turcii ne-au dat nouă dreptate. Și în nici o noapte ca în aceea nu s-a aprins în mâna patriarhului mai lesne și mai

învâltorat în lumină șomoilogul frecat pe lespede ce a acoperit trupul Domnului; semn că plesnise un drac.

Dar tot mâna Celui-de-Sus a fost aici, urmă Evtichie. Ea m-a călăuzit în Thebaida sfântului Antonie cel Mare, unde am deprins adevărata luptă pentru pocăință și desăvârșire.

... Plini de mulțumire, mitropolitul și oaspeții au închinat iar câte un pahar pentru biruința drept-credincioșilor și pentru îmbogățita pocăință a părintelui Evtichie. Și ca să umple golul așteptării celui de-al treilea rând de cafele și vișinate, îl rugară să le spuie povestea cu lavra Demonului, pe care o începuse.

— Apoi este o lavră într-un ostrov de pe Nilul etiopenesc, dincolo de marile fierbături ale apelor ce le zic cataracte, unde încă forfotește sumedenie de necurați, de baștină, rămași de la faraoni. Unii sunt împietriți, de două ori cât turla sfintei noastre Mitropolii, buzați și urecheați, ca tot ducă-se pe pustii. Degeaba le ciopârțeam nasurile și le ciunteam labelle, că le creșteau la loc. În biserica lavrei închinată sfântului Mercurie, cel cu două săbii, la care se închină deopotrivă și turcii, și creștinii, se arată totdeauna la prăznuirea luminatei Învieri o umbră neagră cu boț de câine, coarne pe cap și aripi de liliac, și se pune în fața arhimandritului, ieșit cu făclia să dea lumina, fâlfâind să i-o stingă.

Ascultătorii, înfiorați, întindeau mâinile după pahare, să-și dea curaj.

— L-ai văzut cuvioșia-ta și l-ai cunoscut? se îndoi un preasfințit.

— Cum te văd și cum te cunosc pe preasfinția-ta acum!

Preasfinției-sale nu-i prea plăcu această asemănare.

— Altfel v-aș spune? se supără Evtichie.

— Lăsați-l în pace, porunci înalta gazdă, ahotnică de snoave și povești.

— Dar, urmă Evtichie, pe drac nu-l deslușea toată obștea, călugări și popor, dintre celelalte umbre din biserică. Altfel, de spaimă, s-ar fi strivit toți, dând buzna la ușă, să fugă.

— Atunci cine-l vedea?

— Numai noi, cei cu har, care-l știam deosebi, se destăinuia cuviosul.

— Și ce făceați?

— Cele ce se cuvenea: slujitorul cel mare al Domnului îl trăsnea în cap cu crucea ce ținea în stânga, îi băga în ochi făclia aprinsă și-l călca în picioare, pășind netemător spre mijlocul navei, iar noi, preoții mai mărunți, după el, îl scuipam cât puteam...

— Cum? Îl scuipați? Chiar pe diavol?

— Scuipam nu tocmai pe el, ci cam unde nemeream. Că ne umpleam unii pe alții de bale, nu era nimic; dar dracul se făcea nevăzut printre picioarele noastre... Și ținea minte înfruntarea până la Paștele următor.

— Și de unde atâta îndrăzneală din partea procletului să se prăsească în biserică? se nedumereau ascultătorii.

— Cică, relua povestea Evtichie, îmbunătățitul călugăr care clădise biserica, mare schimnic și ucenic de-al sfântului Pahomie (până la urmă sfânt și el, adăugă Evtichie), a prins unul din diavolii ostrovului moțâind ascuns în

dosul unui idol de-acela uriaș. Atât i-a trebuit ctitorului: cum nu avea la îndemână altă vietate, a luat cu o trestie măsura umbrei duhului rău și a zidit-o în temelia sfântului locaș, spre veșnică trăinicie. Așa a rămas de atunci diavolul în lavră.

Oaspeții se minunară și iar ciocniră.

— Să nu vă mirați, îi liniști Evtichie: este în Bizanț o biserică unde se află închis un înger, rob ei până la sfârșitul veacurilor.

— Povestește-ne și despre asta, se rugau prelații, chip să lungească ospățul și taifasul.

— Acum e prea târziu, se apără cuviosul. Și apoi priviți cum cucăie înaltpreasfințitul taman ca cel căruia i-a luat umbra ucenicul sfântului Pahomie...

Mitropolitul tresări, zâmbi strâmb și se ridică de la masă.

— Unde vrei să mâi noaptea asta, cuvioase? îl întrebă el, înmuindu-și glasul, de obicei aspru.

— N-o pot spune, înaltpreasfințite, că am bani mulți asupra mea și nu vreau să mi se știe gazda.

Și zicând asta, pătrunse cu privirile de jur împrejur, ca pe niște hoți, înaltele fețe bisericesti.

După ce mitropolitul ieși pe ușa ce ducea în iatacul răcoros cu miros de levănțică și camforă, musafirii se risipiră, căinind cu amărăciune:

— Ce păcat că Evtichie ăsta, cât e de umblat și dat cu capul pe la icoane, tot necioplit a rămas...

— Zi-i burdof de câine, încheie vlădica, cel cu puiul fript.

După ce isprăvi socotelile cu visteria Mitropoliei, Evtichie trase la boierul Cernica, unde dormi noaptea într-o odaie cu drugii la uși și la ferestre. A doua zi de dimineață, întâiul drum i-a fost la hanul Valenței. Mihai Viteazul l-a primit cu barda, muierea cu surâs dezmierdat.

— Bine-ai venit, cuvioase! îi sări ea înainte, ciripindu-i pe grecește. Credeam că m-ai uitat...

— Cum te-aș uita? Totdeauna te pomenesc în rugăciunile mele. Și o blagoslovi în aceeași limbă.

Înaintând de la lumina de afară în umbra prăvăliei, unde nu se vedea bine, nu zări în fund de tot doi mușterii ce ședeau la o masă cu ocaua de vin dinainte.

— Stai, te rog, părinte, îl pofti hangița, îmbiindu-l cu un scaun. Să-ți aduc o gustare...

— Nu pot pune nimic în gură, își ceru el iertare. N-am intrat încă în nici o biserică. Am trecut numai să-ți aduc cruciulița asta de argint, cu lemn de Sfânta Cruce în ea; s-o porți pe piept, apărătoare de rele.

Și îi întinse darul. Femeia mulțumi galeș.

— Și te rog, urmă el, să-mi pregătești pentru mâine, când plec, două clondire cu rachiu...

— Rachiu? se uimi ea... Cuvioșia-ta bei în mănăstire? Că la mine n-ai vrut...

— Nu, eu nu gust... se lepădă el. Le țiiu pentru musafiri...

Și scoase bani să-i plătească.

— Lasă, îi împinse ea mâna în lături, avem noi doi socotelile noastre.

Vino mâine sănătos.

Călugărul îi făcu o plecăciune, cu dreapta la inimă, și ieși iarăși blagoslovind-o. Valența îl petrecu până-n prag, apoi se întoarse repede și vorbi în taină cu cei doi mușterii, care îndată se sculară. Erau doi haidamaci, care se și luară în grabă pe urmele lui Evtichie, îl ajunseră și se ținură tot timpul lipcă după el prin forfota pieței, pe la toate bolțile și dughenile unde cuviosul strângea banii datorăți mănăstirii de negustori. Până la prânz, și această sarcină Evtichie o dete gata. Boierul Cernica îl aștepta cu masa, unde alt rând de oaspeți de seamă se înfruptară din duhul părintelui, presărat cu povețe, paradigme și povestiri.

Spre seară, după ce primi din mâna gazdei alți galbeni pe arenzi și slujbe de pomeniri, se încuiară amândoi în odaia căptușită cu cărți și luară de la cap vechea și tainica lor vorbire, fabricarea aurului. Cernica avea credința că Evtichie nu se poate să nu cunoască și minunea asta, după câte întâmpinase în lume și povestea. Ajunseră iar să dezbată din nou isprava sfântului Spiridon:

— Și zici cuvioșia-ta că numai din șarpe se poate face aur, întrebă boierul, gras și cu înec în piept.

— Numai din șarpe, întărea Evtichie. Așa scrie în Scripturi, la viața sfântului Spiridon.

— Am citit și răscitit minunea, găfăia Cernica. Uite cartea colo, dar nu spune că sfântul a prefăcut șarpe în aur, ci numai aurul în șarpe, care s-a dus numaidecât pe gaura lui în pământ. Sfinția-ta n-ai putea face de-a-ndoaselea? Așa parcă spuneai...

— Eu n-am zis că pot. Cerc numai cu șarpele meu, pe care-l cresc și-l ocrotesc, precum știi, de doi ani. Astă-iarnă l-am ținut ca pe o cloșcă sub pat într-o oală. Dacă o vrea Dumnezeu și cu rugăciunea sfântului Spiridon, în locul lui am să găsesc grămăjoara de aur care-mi trebuie să zidesc, cum m-am legat, o biserică. Altă nevoie de el nu am...

Și-și făcu trei cruci, după care se trase în odaia lui cu zăvoare.

În zori, după ce-și împlini canonul rugăciunilor învrăstate cu mătânii, Evtichie rândui galbenii mănăstirii în pungă, își petrecu baierile ei peste grumaz și o îngropa adânc în sân, sub cămașă, de-a dreptul pe piele. Anteriuil încheiat până la gât și rantia învoaltă învălură tainița. Banii lui, parte dăruiti de boier, parte căpătați pe cruciulițe și cutiuțe cu sfinte moaște aduse negustorilor, îi vârî de-a bașca în buzunarele giubelei.

Casa boierească dormea. Numai robii se deșteptaseră și începeau robota, calcând cu pași de pisică. Monahul își luase de cu seară rămas bun de la gazdă, așa că nu mai zăbovi.

Afară aerul și lumina îl izbiră ca un bici... Răsăritul mocnea ascuns în zări... Veghetoare înalte, sombre încă, turllele bisericilor pândeau ceasul să se aprinză. Numai sus de tot văzduhul era un uriaș zamfir²⁹ prin care se strevedeau vâpăi de aur.

Ajuns în mijlocul orașului pustiu, Evtichie se opri, privi în lungul uliței pline de bogății, răsuflă adânc... Se simțea slobod, stăpân pe el... Și dintr-o dată trei mari ispite se ațâtară înlăuntrul său, chemate de râvna lui luptătoare. Întâi îl tăbări Mamona³⁰, diavolul banilor. De ce n-ar fi a lui averea ce purta asupra-i? Putea să și-o însușească fugind în lume, ascunzându-se... Nu cunoștea el, ca pe degete, tot Răsăritul? Și aurul îl înghioldea de acolo, din scobitura de deasupra pântecului, unde îl frigea. Și numaidecât altă ispită, stârnită din același loc, îl năvăli, ca să se împreuneze cu cea dintâi: ispita curviei... Trupul alb al Valenței îi jucă înaintea ochilor și-l târî pe Podul Caliții. Are s-o cumpere pe grecoaică, s-o scoată din minți, ca să fugă cu el... Dete târcoale hanului: era prea devreme, nu se sculaseră nici slugile. Stăpâna dormea: și i se năzări aievea, goală, desfăcându-și coapsele în așternut și el revărsând ploaie de galbeni peste ea... Și ispita desfrânării acoperi și covârși pe aceea a arginților.

Și a treia ispită i se vărsă acum în măruntaie: a mâncării și a băuturii... Închipurile tuturor bunătăților de fruct, care dau gust vieții, îi reveniră deodată cu izuri în nări și bale în gură... Muierea i le întindea, îmbiindu-l cu mâna ei sîdfie... nu se mai putu ține. Diavoli îl împinseră în tinda hanului, gata să bată în obloane. Ridică, pierdut, ochii: pe păretele cu varul aprins de întâiele raze străjuia amenințător nu Mihai, ci un arhanghel, pe cal alb. Îngrozit, se trase înapoi și o luă la fugă, pipăindu-și ciocănelul. Rătăci câțva timp la întâmplare, aiurit, când îl întâmpină o biserică, în pridvorul căreia află liman. Căzut pe lespezi, cu ochii la grozăviile judecății de apoi ce se desfășurau zugrăvite pe păreți, izbuti să se aline. Răsărea soarele, și lumina mare îl spălă și pe el. Se sculă și grăbi spre mănăstire.

Trecu prin obor, printre chiristegii³¹, abagerii³², opincării, pielării și alte dughene de tot soiul, unde băieții de prăvălie spânzurau sub șoproane căciuli, cizme, șalvari, basmale, brâie, ghebe, ipingele... Izul de brad al scândurilor ridicate în stive, culorile pestrițe ale stămburilor îi furară ochii și-i molcomiră gândurile. La ieșirea din oraș spre Pantelimon se opri la o cârciumă. Își aminti de sticlele ce trebuia să ia de la Valența. Intră și cumpără două clondire de rachiu, căroră le dete drumul în buzunarele rantei: greutatea lor, de o parte și de alta a trupului, o simți ca o cumpăneală; și porni mai departe.

Drumul, încă așternut cu rouă, îl coborî în valea băhnoasă unde pășteau cirezile Ghiculeștilor, al căror palat strălucea din acoperișuri prin frunzișurile parcului. Nu se grăbea. Ajunse la potecuța ce se abătea la dreapta și intră sub coviltirele codrului... Vlăsia îl înghiți.

Ispita muierii trecuse ca o furtună... Aici, în pădure, învie însă cealaltă, a banilor. Dacă nu s-ar mai întoarce la mănăstire? De ce se cuvine adică unui puturos de stareț atâta bănet?

Pe când el lesne ar putea lua calea Galaților, și de acolo, pe o corabie, la Athos ori la Ierusalim. Diavolul însă nu mai avea puterea cu care-l plesnise la început, și cuviosul îl dovedi ușor: ce să facă până la urmă cu aurul? Cum să înalțe, măcar chiar pe locurile sfinte, o biserică din bani cu păcat? Căci pe altceva nu se pricepea să-i cheltuiască... Mai bine aștepta: șarpele lui din chilie

are să-i aducă aurul trebuitor. De-ar scăpa mai repede de ăsta care-l tulbură...
Și iuți pașii...

Tocmai intra, cam pe la mijlocul Vlăsiei, într-o poieniță, când izbucni deodată, izbindu-l drept în față, un răcnet fioros.

— Stai!

Și de după trunchiurile unui gorun țâșniră doi haidamaci cu flintele întinse... „Diavolii”, cugetă Evtichie, oprindu-se; și dete să-și facă cruce...

— Măinile sus!... porunci unul.

„Ăștia nu mai sunt draci, sunt tâlhari”, se dezmetici cuviosul. Mai pățise el de-alde astea cât umblase prin pustietățile arăbești.

Împotrivirea însemna o descărcătură de plumbi în piept. Și ridică brațele. Lotrii se apropiară încruntați.

Dintr-o ochire, părintele Evtichie îi desluși pe amândoi. Cel care strigase părea că este cel mare, căpetenia: mai înalt, trupeș, vânjos și botocănos, cu chip smolit, ochii răi, păcurii, buzat și fălcos. Celălalt, mai subțirel, mlădios, dar vânos, deși nu părea voinic, cu fața smeadă, mai puțin cruntă. Amândoi răsuceau mustăți mândre, lungi, subțiate la vârf și aduse până aproape de urechi. Peste cămășile albe erau îmbrăcați cu ilice scurte de aba, găitănate cu negru; pe capetele cu chici îmbelșugate purtau, așijderi împodobite cu găitane, niște tichii, puse cam pe ureche. Nădragii, largi sus, se strâmtau pe glezne; în picioare, iminei. Brăiele – înțesate de pistoale și cuțite.

— Ce vreți de la mine, fraților? se miorlăi cuviosul, prefăcându-se mai mișel decât era.

— Banii, boaită... și îl încheștară unul de un braț, altul de celălalt.

— Sunt ai mănăstirii, gângăvi el.

— Nu crâcni, că te ucid! Unde-i ții? Scoate-i!

Călugărul nu mai șovăi.

— Sloboziți-mă, zise el, că altfel nu pot.

Hoții îi dădură drumul, supraveghindu-l cu strășnicie. Cel care nu vorbise trase cuțitul din teaca de la brâu și-l prinse între dinți, ca să-l aibă gata: flintele nu mai aveau nici un rost.

Evtichie se desfăcu în grabă la piept și trase punga, căznindu-se să-și descolăcească de după gât curelușa. Dar hoțul, nerăbdător, apucă punga și smuci cât putu. Grumazul cuviosului se încovoie, se învineți, el se înecă. Noroc că baiera se rupse. Dar pe locul ei se ivi în carne o dungă roșie...

— Bine, ăștia sunt buni... Dar alții nu mai ai? Hai, nu mă minți, că dracu' te-a luat... Voi, călugării, sunteți plini de păcate, mai rău ca noi...

— Mai am niște părăluțe, ale mele, un mărunțiș...

— Hai, scoate, ce mai aștepti...

Evtichie își răcăi buzunarele și vărsă în mâinile tâlharilor câțiva irmilici, niște sfanți, vreo câteva firfirici și lei turcești.

— Numai atât? Hai, mai scoate... că ești ghiftuit, știu eu...

— Nu mai am, fraților, se văita cuviosul.

— Mă, voi, popii, sunteți cei mai hoți dintre oameni... Treci la cercetare. Aici ce ai?

Și, pipăindu-i rantia, dete de sticle.

— Niște rachiu pentru stareț, minți cuviosul.

— Să fii tu al dracului dacă nu te-ai fi îmbuibat singur din el, acolo la tine în chilie?! Ia dă-le-ncoa... Ia-le, Gheorghe... Că eu m-apuc să-l dezbrac, ca să-l cercetez mai cu de-amănuntul.

— Va să zică, pe unul îl cheamă Gheorghe... Își înseamnă în gând Evtichie.

Despuiat, rămas numai în bulendrele de dedesubt, cămașă și pantaloni, îi era rușine...

— Ei, așa mai semeni a om! glumi strâmb gâdele.

Celălalt, căruia căpetenia îi azvârlise rantia, giubeaua și haina, sta mut, cu ele în brațe și mereu cu cuțitul între dinți...

— Caută-le, mă, nu sta degeaba, îi porunci tâlharul cel mare. Întoarce-le și pe față și pe dos, purică-le căptușelile, că ăștia se pricep să-și ascunză banii...

Gheorghe răsturnă veșmintele, le scutură, le vântură, întoarse buzunarele pe dos: nu mai pică nimic. Celălalt cotrobăia pe cuvios fără cruțare până la piele, în sân, îi desfăcu cingătoarea, îi lăsă pantalonii, să se încredințeze că nu avea vreun săculeț cu bani legat de pulpe. Evtichie sta smirnă. Grijă lui cea mare era ca tâlharul să nu-i găsească pistoalele din botfori. Așa că, bucuros, răsfrânse el însuși, cât mai jos peste ei, pantalonii. Ochii lui verzi, până atunci molii, cu pupilele cât vârful de ac, se lărgiră, începură să se agerească, să prindă dogoare, jucând de la obrazul unui hoț la al celuilalt. Apoi privirile i se opriră pe fruntea prigonitorului, și repede îi căutară ochii, unde se înfipseră... Și în gând îi porunceă să se oprească.

Lotrul grăbi cercetarea și își trecu mâna peste față, să se șteargă de ceva supărător.

— Hm... parcă n-ai mai avea nimic, se învoi el, ridicându-se întreg. Întrecea cu un cap pe bietul călugăr. Acu ce să fac cu tine? Să te omor? Și rânji.

— La ce să te încarci degeaba cu cel mai grozav păcat? grăi blând Evtichie. Eu n-am nici o supărare de la dumneata, banii erau ai mănăstirii. Eu nu te cunosc cine ești, d-ta te duci în lume... Și nu ne mai întâlnim... Mie dă-mi drumul să mă duc într-ale mele; și ne despărțim împăcați.

— O fi și așa... se îmblânzi hoțul.

— Îngăduie acum să-mi pun giubeaua pe mine, se rugă călugărul. Așa mă simt parcă gol.

— Îmbracă-te, porunci lotrul. Nu-ți fac nimic. Dar... de ce te-a vândut muierea?

— Care?

— Ei, care! Grecoaică, Valența, cu care ai vorbit ieri dimineață... Ți-e ibovnică?

— Da, minți iar călugărul, pricepând totul.

— Muierea e totdeauna Iuda, mormăi ca pentru sine hoțul. Apoi tare: Să nu mai dai pe la ea... Acum hai să cinstim. Te-ai fi speriat rău: o gură de rachiu

pune inima la loc. Și se trânti la rădăcina unui gorun. Gheorghe, ia sucește tu gâtul ăstuia...

Evtichie, auzind de sucit gâtul, se înfioră. Dar tâlharul întinse ajutorului său unul din clondire.

Abia atunci Gheorghe își aminti să scoată dintre dinți cuțitul, îndesă cu el dopul înăuntru, puse sticla la gură și, pe nerăsuflăte, dete de dușcă un sfert.

— Ho, mă, că nu e numai a ta...

— Ba-i a mea... Tu o ai pe ailaltă... Și nu-i mai dete drumul din mâini.

Tâlharul cel mare destupă și el clondirul, la fel, gâlgâi îndelung și, mărinos, o întinse cuviosului.

— Na, bea și tu: merge și așa pe inima goală... N-ai la tine vreo bucățică de anafură? Și se schimonosi a râs...

Evtichie făcu trei cruci, ceru în gând iertare lui Dumnezeu și, punând limba astupuș în gâtul sticlei, se întoarse într-o latură, prefăcându-se că bea vârtos.

— Ajunge! strigă hoțul. Adu-o-ncoace...

... Repede, gălganii se chercheliră și se așezară turcește, cu puștile pe genunchi.

În toată vremea asta gândurile lui Evtichie alergaseră în o mie de părți. La urmă îi aduseră în minte o întâmplare asemănătoare, pățită de un călugăr, a cărei povestire colinda prin mănăstirile Răsăritului: se hotărî s-o încerce și el aidoma.

— Te rog, frate, se plecă el cu adâncă închinăciune spre tâlharul cel mare, învoiește-mă să mă îmbrac și cu rantia...

— Nu! Asta e prea bună. O opresc eu... Mi-o fac la iarnă manta.

— Dă-i-o, mă Dumitre, se amestecă celălalt. După ce l-am jăcmănit de bani, acum să-l și despuim?

— Ei, hai, fie... se înduplecă hoțul, cu chef.

„Aha, își zise Evtichie, pe ăsta îl cheamă Dumitru”...

Evtichie îi mulțumi, făcu câțiva pași înapoi și ridică mantia.

— Uite ce mă rog eu, se-ntoarse el senin la cei doi: în mănăstire, starețul și frații, oricât m-aș jura, n-au să mă creadă. Au să spuie că eu am dosit banii și arunc vina pe hoți. Pentru asta au să mă poarte la București, pe la agie, unde au să mă silească să mărturisesc și ce știu, și ce nu știu.

Tâlharii se uitau întrebători la el, neștiind unde vrea să ajungă.

— De-aia, gândesc eu, faceți bunătate și descărcați-vă armele în mantaua asta a mea: găurită de gloanțe, are să fie cea mai bună dovadă.

— Bravo mă, popă deștept, bine te-ai gândit! strigă Dumitru vesel.

Și se ridicară. Scularea însă îi clătină rău. Abia se țineau pe picioare.

Călugărul, ca la o joacă, sprijini haina într-un copăcel mai departe, cu piepții întinși în lături, ca niște aripi.

— Da, stai întâi să pocnim sticlele astea goale, zise Gheorghe.

Și cele două clondire, zvârlite cu putere, detunară izbite de copaci. Apoi se întoarseră la manta.

— Vă rog să trageți mai cu seamă pe margini, îi îndemna Evtichie, să-mi rămâie spatele întreg pentru la iarnă.

Hoții se proptiră, de bine, de rău, pe picioare, înțepeniră armele în umeri, ochiră și le sloboziră pe rând. Bubuiturile desfundară surzeniile codrului... Ploaia de plumbi ciurui întreaga dulamă și răpăi în frunziș.

— Halal! strigă monahul, încurajându-i. Strașnici țintași! Aoleu, mi-a rămas comanacul neatins... Și-și rezemă potcapul într-un ciot. Faceți-vă pomană și mi-l găuriți și pe el!...

Vlăjganii, umflați de răs, traseră pistoalele din brăie, câte unul în fiecare mână. Patru detunături amestecate în una împuiară tăcerile pădurii. Potcapul căzu ca o neagră pasăre împușcată.

— Ei, acum ești mulțumit! rânji cel mare, căznindu-se să bage la loc pistoalele descărcate.

— Prea mulțumit... Acu să vedem dacă o să fiți și voi, grăi Evtichie.

Se plecă, atinse botforii și într-o clipă puse pistoalele lui în piepturile tâlharilor. Și nu le mai dăde timp de trezire. Până să ducă ei mâinile la cuțite, porunci:

— Nu mișcați, că trag...

Hojmălăii încremeniră și-l priveau cu spaimă: toată sfințenia lui, până atunci dezlipită de cele pământești, se făcuse lumească și de o nesuferită putere...

— Descingeți-vă brăiele...

Încă nedumeriți de repezeala întorsăturii, ei șovăiau.

— Hai, fuga! Să nu zic de două ori, că vă culc la pământ...

N-avură încotro și trebuiră să se descingă.

— Acu, nădragii jos!

Hoții nu pricepeau și-l priveau rătăciți.

— Desfaceți-vă brăcinarele!

Haidăii, din ce în ce mai încurcați, se supuseră.

— Lăsați-vă nădragii în vine.

Lotrii holbară ochii... nu înțelegeau.

— Așa, cum faceți voi când vă dați în poiană, pentru nevoi.

Oamenii se supuseră, și pantalonii căzură din brânețe.

— Nu numai atât... jos, coborâți-i mai jos, până la călcâie, strigă Evtichie neînduplecat.

Abia acum ei înțeleseseră: nădragii, strânși pe glezne, se prefăcură într-un fel de cătușe la picioare... Cu ei în vine, nu mai puteau fugi. Abia le îngăduiau să facă doar pași mărunți și înceti; și numai în lături, ca cei puși în fiare.

— Ridicați-vă flintele, pistoalele, scoateți cuțitele și le puneți grămadă aici... Să ai grijă, Dumitre, de pungă ca de ochii din cap... Unde ai ascuns-o? Și de mărunțișul meu... Gheorghe, porunci cuviosul.

Hoțul holbă ochii, minunându-se ca un prost de unde-i știe numele...

— Ia betele și leagă mâinile lui Dumitru la spate: strânge bine, îl îndemna, supraveghind lucrarea, nu-ți fie milă; nu ți-ar fi dat nici o lescaie din banii furați.

Și tâlharul cel mare pierdu, pe lângă a picioarelor, și folosința brațelor.

— Aoleu, părinte, se văicărea Dumitru, îți pupăm mâinile și tălpile, îți dăm îndărăt banii și pe deasupra tot ce avem, puști, pistoale, haine, numai dă-ne drumul, măcar cu pieile goale...

— Cu milogeala ta, dai de bănuir că ești țigan, balaoacheșe, îl înfruntă monahul.

— Aoleu, să nu ne duci la agie în București, că ne spânzură, se văita Gheorghe.

— Ce am eu cu agia? spuse liniștit călugărul. Eu vă duc la mănăstire: o să fiți robii ei. Haideți, mișcați. Și să nu cercați să cârniți din cărare, că vă culc la pământ.

Și porni spre Cernica, încet, cu pistoalele puse în spatele lor. Hoții abia se mișcau, cătușele nădragilor nu le îngăduiau să puie un pas înaintea celui alt. Coseau doar poteca, mișcând picioarele numai pe lături, ca niște vite puse în piedici – nu se afla chip de fugă, nici măcar de abatere din cărare.

Spre seară, alaiul, cu Gheorghe în frunte și Evtichie în coadă, intra pe poarta mănăstirii.

Portarul bătu clopotul de primejdie. Un roi de călugări se strânse în jurul lor. Sosi și starețul. Cuviosul istorisi isprava, dezlegă mâinile lui Dumitru și porunci să dea părintelui stareț punga, își luă înapoi bănuții și lepădă în seama superiorului pe tâlhari, rânduind ca a doua zi cineva să ridice grămăjoara de arme părăsită în pădure.

IV.

TÂLHARII FURĂ ZĂVORĂȚI în beciul unde se întemnițau țiganii osândiți pentru fugă sau neascultare. Trei zile și trei nopți, fără apă și fără mâncare, ei au stat liniștiți, căutând o gaură pe unde să fugă. După asta, înțețiți de foame, au început să se zbuciume, să urle, să răcnească.

— Așa se domolesc fiarele mari, lămurea starețul. Leul, tigrul cu nimic altceva nu se biruie și nu se supun decât cu foame și sete. Acum, du-te cuvioșia-ta, părinte Evtichie, la ei, că te cunosc de stăpânul care i-a prins.

Evtichie, însoțit de alt frate, coborî în beciuri, trase oblonul de la ferăstruica zăbrelită a bascei unde zăceau hoții și-i chemă pe nume, cu glas tare:

— Dumitre, Gheorghe, arătați-vă păcătoasele voastre fețe...

Mișei își îndesară capetele ciufulite în deschizătura de firdă a ferestruicii.

— Uite, na-vă apă și pâine...

Și cuviosul lăsă în cângile mâinilor lor întinse câte un codru de azimă și o bărdacă de apă.

— Și pocăiți-vă... Hai, vă las și lumina asta chioară, ca să vedeți să duceți la gură.

Și nu mai puse oblonul.

A doua zi la fel, a treia zi zăbovi mai mult de vorbă cu tâlharii, care-l ascultau spășiți, înghesuiți la spărtura din zid, de unde le venea glasul îmblânzitorului. Două săptămâni în șir, cucernicul, însuflețit de o milă și râvnă

nouă, de un zel din ce în ce mai arzător, îi prociti, îi spovedi, îi catehiză prin zăbrele, zugrăvind-le grozăvia faptelor lor, cumplitele pedepse ce-i așteaptă pe lumea asta, ca și în cea viitoare, focul nestins al gheenii, smoala și pucioasa din cazanele Satanei. După care îi mângâia cu binefacerile întoarcerii la pocăința și cununile virtuților.

Tâlharii se înmuiaseră de tot. Se spovediră printre gratii, își mărturisiră crimele, rostiră vorbă cu vorbă după părintele Evtichie rugăciunile ușoare.

— Să le țineți minte, le poruncea el. Și să le spuneți tot timpul. Iar când ajung și până la păcătoasele voastre urechi bătaile clopotelor de sus, îngenuncheați și rugați-vă.

Ei așteptau acum pe cuvios cu aspră nerăbdare și-l doreau, nedeosebindu-l bine de mâncarea și băutura ce le aducea. Ascultau, spășiți, molitve și acatiste, primiră printre drugii temniței mir pe frunte, amestecându-le cu feliile de pâine și ulcelele cu apă.

Duhovnicul era încredințat că bezna din sufletele lor se risipea, ceea ce-l îndemna să-și găsească în îndreptarea acestor păcătoși o înaltă îndatorire: el îi băgase în această robire a trupurilor, pus de Dumnezeu, ca să aibă prilej tot el să le dezrobească sufletele.

— Mă, voi să nu vă plângeți de beciul ăsta întunecat unde zaceți acum... Domnul a avut milă și grijă de voi să vă dea înștiințare chiar de aici de pe pământ ce este iadul dincolo: de o mie de ori mai crâncen ca acesta. De aceea să-i mulțumiți de chinurile ce pătimiți, ca, pocăindu-vă, să câștigați, călăuziți de mine, păcătosul, raiul cel desfătat.

Sus, la stăreție, dezbaterile în privința lor durară multă vreme. Starețul stăruia să fie trimiși marelui agă, la București, care să facă ce-o vrea cu ei, adică să-i spânzure după lege. Unii din frați erau de părere să-i păstreze robi, tot timpul cu cătușe la picioare și să-i folosească ziua la corvezi. Noaptea să-i întemnițeze. Alții, mai omenoși, că deoarece n-aduseseră nici o pagubă nici mănăstirii, nici lui Evtichie, să li se dea drumul să se ducă în plata Domnului, singurul care judecă și osândește.

— Ca să se întoarcă asupra noastră când le-o veni bine, le trase luarea-aminte starețul.

— Părinte stareț și fraților, zise la urmă cuviosul Evtichie, încrucișându-și smerit brațele pe piept. E drept ca nemernicii aceștia să fie ai mănăstirii, în a cărei putere i-a dat Dumnezeu. Dar și mănăstirea are îndatoriri către orice suflet omenesc, cât de jos căzut ar fi: și cată să le împlinim. De aceea, dacă mi-i încredințați mie, nevrednicul, pe lângă că am să-i priveghez să nu fugă, am să mă căznesc prin cuvânt, pilde și rugăciuni, din furi și tâlhari ce sunt să scot oameni cu virtuți, plăcuți lui Dumnezeu.

— Îți iei asupra-ți această primejdioasă sarcină? îl înfruntă starețul. Ia seama, cuvioase, tare mi-e teamă că și aici și-au vârât coada tot ispititorii sfinției-tale...

— Ispitele sunt pururi în noi și pentru noi, o știți toți, deși ascundeți. Prin ele ne cearcă și ne lămurește bunul Dumnezeu. Și să știi, părinte stareț:

când nu vor mai veni asupra noastră, să luăm aminte: înseamnă că suntem căzuți de la fața Celui Preaînalt.

— Bine, te-am ascultat. Dar nu știu dacă și sfinția-ta ai citit în filocalia³³ grecească – de nu o ai, ți-o împrumut – ce scrie fericitul Nil ascetul: „Acestea le spun nu ca să opresc pe unii de a cârmui la mântuire, nici împiedicându-i a călăuzi pe unii dintre tineri la evlavie. Dar să nu se apuce dintr-o dată de acest lucru, gândindu-se numai la partea lui cea plăcută, la slujirea ce le-o vor face învățăceii, la fala ce-și vor agonisi de la streini, fără să cugete și la primejdiile ce urmează”.

— De primejdii ne apără numai Sfântul. Cât despre fală și slujire, aveți să vedeți și cuvioșiile-voastre, se întoarse Evtichie către frați.

— Bine, despre partea mea ia-ți-i, sunt ai cuvioșiei-tale, i-ai câștigat cu iscusință și vitejie chiar de acolo, din codru... Numai să se învoiască și soborul.

Astfel, părintele Evtichie intră în stăpânirea ticăloșilor. Chiar atunci, cum s-a spart adunarea, a coborât la ei și le-a făcut cunoscut hotărârea obștii:

— Primiți au nu primiți? îi întrebă el. Ori găsiți mai bine cu cale să vă trimitem în judecata spătăriei la București? Sunteți slobozi să alegeți... Și glasul îi tremura.

Netrebnicii, în genunchi, au cerut să fie oprți la mănăstire, robi supuși ai lui toată viața... Evtichie atunci, dându-i din belșug lacrămile, i-a îmbrățișat și i-a sărutat cu dragoste, cât erau de împuțiți...

— Dumnezeu pe voi v-a luminat și mie mi-a ascultat rugăciunea! se voioși el.

Și, îndurând putoarea ce duhnea, s-a pus cu ei împreună să curețe încăperea de scârnăvia ce se strânsese cât petrecuseră acolo și le-a ajutat s-o care afară. Asta i-a slujit să-i pilduiască.

— Uite, așijderi hrubei ăsteia este și trupul vostru, în care zace rob sufletul, mânjit de toată scârnăvia păcatelor. Dar dacă-mi veți da ascultare, mă voi trudi să vă curăț spurcăciunea inimilor, ca să ieșiți la lumina cerurilor, cum am să vă scot acum la lumina zilei.

Mișeii, fără un cuvânt, tăbărâra să-i sărute picioarele, ceea ce pe călugăr îl umplu de o milă amestecată cu plăcere.

După ce i-a eliberat, i-a mânat la apele lacului, tot în cătușe, unde i-a dezbrăcat, i-a spălat și curățat de rapăn, făcându-le un soi de nou botez.

— Au să ne moară toți peștii de atâta jeg păcătos... ziceau tare monahii, strânși să privească întocmai ca la urs.

— Mor peștii ca să învieze oamenii, zvârli răspuns semeț Evtichie. Că e mai de laudă și mai plăcut înaintea Domnului mântuirea unui suflet păcătos decât să bați degeaba o viață întreagă mătăanii goale, cum fac ceilalți.

— Asta e îngâmfare și trufie, părinte, îi strigă un frate, simțindu-se atins.

— Lăsați-mă pe mine cu truda trufiei și cuvioșiile-voastre păstrați-vă lenea umilinței, îi mușcă Evtichie.

Și își văzu înainte de treabă.

I-a adus apoi la chilia lui, sălășluindu-i, acum, vara, afară pe prispă, ca să-i aibă pururi la vedere și mereu la îndemână. Din zori și până-n noapte,

numai de ei sta, de ei se ținea, numai cu ei se îndeletnicea. Ambiția să biruie, dovedind mincinoase neîncrederile ce-l împrejmuiau, îi dau și grijă, dar și simțire de înger păzitor.

Hoții, upiți de foame, zăpăciți de întunericul temniței, se lăsau moi și ascultători că niște prunci. Uscăți, scofâlciți, cu oasele din umerii obrazilor ieșite ca niște șolduri și ochii căzuți în fundul capului, le crescuseră niște bărboaie mari, negre, încâlcite, cu mustățile pleoștite și chicile ajunse peste grumaji. Evtichie se purta cu dragoste, dar nu le cruța niciuna din nenumăratele osteneli duhovnicești. Nu-i pune la treburi, nu-i lăsa la început să ridice nici măcar un pai. Dar îi hrănea aproape numai cu povețe și rugăciuni.

— Fiilor, îi dăscălea el, hrană duhovnicească este temelia vieții. De cealaltă, materialnică, nu e nevoie decât cel mult o dată pe zi, la amiază.

Și le-o aducea chiar el la trapeză. Apa, asemeni, cu merticul: de trei ori pe zi, câte o ulcică, între răsăritul și apusul soarelui. Încolo, slujbe, cetanii, mătânii, spovediri, fie pe prispă, fie în biserică. Acum cuviosul nu mai lipsea de la slujbe, cum făcea înainte. Venea cu fiii lui sufletești – mânjii părintelui Evtichie, cum le spuneau unii – și îngenuncheau nu la altar, ci numaidecât la intrare, în fundul întunecos, ca păcătoșii, cerșind milă și îndurare Celui Preabun. Chiar cele mai neînsemnate chemări de clopot, fie și peste miezul nopții, îi aflau pe câteșitrei „cu făcliile aprinse și mijloacele încinse”, cum spune Evanghelia.

Gheorghe, mai sprinten la minte, învățase Tatăl nostru, Împărate ceresc, rostea, cu multe poticneli, Crezul. Dumitru, tâmp, nu putuse deprinde nimic, nici măcar Doamne, miluiește-mă pe mine, păcătosul... Fire avână, la început el scăpa sub bolta de umbră și răcoare a bisericii, ca în codru. Aici se simțea slobod de neconținută spionare și procitire a lui Evtichie. Monahul, silit să se roage, îl slăbea din chingile ochilor, îl uita, măcar cât ținea slujba. Dumitru sta în genunchi, după un stâlp, cum ar fi stat în pădure, la pândă, după un trunchi, așteptând un şuier de la tovarășii rânduți de el în calea negustorilor. Sus candelile aprinse, aducând a stele, îi măreau năzăreala. Își pipăia cingătoarea goală... și-l trezea clopotul. Pe urmă s-a dat și el pe brazdă sub jugul lui Evtichie. Totuși, avea o piedică undeva, nu la limbă, ci mai în adânc, unde descuietorile duhovnicului nu pătrundeau.

Dar greutatea sporeau osârdia cuviosului. Niciodată și nicăieri sufletul lui exaltat nu-și găsisese potolirea, împăcarea, ca acum, în tovarășia acestor doi tâlhari, cu puțin săltați peste mintea și simțirea dobitoacelor. Preaplinul său pățimaș, toată voinicia lui spirituală, altădată năboind peste țărmurile ființei lui și potmolindu-le cu ispite și închipuiri, aflaseră în sfârșit făgaș și se revărsau liniștite numai pentru mântuirea scumpilor lui păcătoși, pe care-i luase de suflet. Cu aceste de toată clipa osteneli și nevoințe pentru alții, Evtichie se uita pe sine.

— Voi ați rămas singurele mele ispite, le spunea el, voios. Doi mișei, din care trebuie, ca din cremene, să scapăr oameni curați ca lumina, spre slava lui Dumnezeu... Nu vă supărați deci că izbesc în voi ca un amnar tare.

Cuviosul nu știa că scântelele țâșneau nu din piatră, ci din oțelul care le lovește, adică din el.

Curând se înhamă cu mare ardoare și la altă treabă: să clădească, lipită de chilia sa, o alta pentru cei doi netrebnici dragi.

— Nu vreau să vă apuce iarna lepădați ca niște câini afară pe prispă, îi mângâia el.

Ceasurile goale dintre rugăciuni le foloseau acum căteșitrei împletind trestie și șovar cărate din lac cu beldii și trunchi tăiați din pădure. Ucenicii fură fericiți. Mințile lor slabe scăpau de ameteala rugăciunilor și a dăscăliilor. Mirosul de lemn verde cu seva proaspătă mustind din el îi îmbăta ca un sânge, singurul pe care puteau să-l mai verse.

— Cum dai toporul în mâna ăstora? îl certau pe Evtichie frații veniți să privească noua scorneală a cuviosului.

— Trebuie să-i supun și la muncile ispitelor, răspundea el, nu numai la odihna rugăciunilor; eu știu și cunosc că ei amândoi mă ucid acum în gând. Asta îi satură, deodată. Dar numaidecât le vine părerea de rău despre ce-ar fi putut săvârși dacă ar fi fost slobozi, ceea ce îi oprește să treacă vreodată la faptă... Căci ei văd de ce mare folos le sunt, ce grozăvie s-ar alege de ei dacă n-aș mai fi să-i apăr; și astfel se deprind să mă cruțe. Ba chiar mă iartă și încep să mă iubească, așa cum îi iubesc eu pe ei.

Tâlharii, prinși asupra cugetelor lor negre, se priveau cu spaimă, descoperiți. Ceea ce le sluji mai mult ca o mărturisire. Deși stingheriți de cătușe, ei munciră cu tragere de inimă, și încetul cu încetul își durară o cocioabă unde să se adăpostească de asprimile iernii.

Cu asemenea cucernice nevoițe duhovnicești și liniștitoare trudă a mâinilor, intrară căteșitrei în marele post al Crăciunului. Evtichie, hotărât să-și împărtășească fiii, cu voia lui Dumnezeu, chiar în ziua nașterii Mântuitorului. Și își îndoi sârguința asupra lor.

— Cum se lămurește aurul în foc (cuvântul „aur” trecu fulger prin amândoi ucenicii), așa se cuvine să ne curățim și noi spurcații, spunea cuviosul punându-se în rând cu ei, să ne curățim măcar cinci săptămâni, în văpăile ajunărilor, privegherilor și rugăciunilor, făcându-ne vrednici să primim ca niște potire strălucite cutremurătoarele taine: Trupul și Sângele Domnului.

Tâlharii nu pricepeau ce sunt alea, dar îndurară cu supunere, neavând încotro, toată sleitoarea pregătire pentru împărtășanie, de-a lungul întregului post, din care ieșiră cu chipuri și trupuri de mucenici.

În sfârșit, lăiați, primeniți, cu bărbile și chicile țesălate, primiră cu smerenie la altar, în ziua de Crăciun, Sfânta Grijanie³⁴, de care înjuraseră de atâtea mii de ori... Părintele lor sufletesc tremură de bucurie și iarăși plânse...

Și numaidecât le veni, chiar acolo, în biserică, o neașteptată răsplată: în fața întregului sobor, Evtichie le-a descuiat fiarele de la picioare; erau acum cu adevărat oameni liberi. Fură apoi puși din nou să îngenuncheze la altar, unde, sub patrafirul preotului, jurară amândoi pe cruce și Evanghelie că vor rămâne fiii credincioși ai mănăstirii până la moarte.

Ceremonia se sfârși cu alte îngenuncheri la strana starețului și sărutarea mâinilor tuturor călugărilor. Toți le răspunseră cu frățască sărutare de dragoste pe frunte...

Astfel aghesmuiți, închinați, împărtașiți, jurați cu înfricoșat jurământ, fură ridicați la treapta de frați și îmbrăcați cu rase călugărești.

Bucuria părintelui Evtichie nu mai avu alte margini decât cerul. Mai ales că starețul îi pofti și pe ei la masa cea mare în trapeză, alături de toți cuvioșii. După ce li se dete felurite gustări și ciorbe, starețul porunci cu glas tare:

— Turnați vin și noilor frați întru Cristos, să închinăm în sănătatea și pentru buna lor învrednicire, ca și în a părintelui lor întru duhovnicire. Știu că părintele Evtichie nu bea. Să-i vedem ucenicii...

Și dinaintea învățăceilor înfloriră, ca două mari flori roșii învoalte, două pahare cu vin sânge de taur. Până ce cuviosul Evtichie să se încrunte bine la ei, Dumitru și dădu de dușcă pe al lui. Gheorghe încremeni cu el la jumătatea drumului până la gură. Șovăi, apoi îl lăsă jos... dar rămase cu ochii lipiți de paharul plin.

— Nu te supăra, cuvioase Evtichie, îl luă ușor peste picior starețul; cel care și-a băut paharul a intrat deplin sub ascultarea călugărească: a împlinit întru totul porunca mai-marelui său, a starețului mănăstirii. Ei, acum să vă fie de bine și duceți-vă la odihnă, cum e rânduiala după împărtașanie.

Și dete semn ucenicilor să plece. Căci abia de acum înainte venea toiul ospățului: soseau purceii și curcanii fripți, aluaturile cu smântână, plăcintele cu nuci, vinurile mari, vișinatele și cafelele. Evtichie se ridică umilit, mânându-și din urmă, ca un bun păstor, mieluseii. Starețul nu cercă să-l oprească.

Afară vremea se îndulcise, parcă să întâmpine și ea schimbarea ucenicilor părintelui Evtichie din tâlhari în monahi. Crăciunul fu nu numai fără zăpadă, ci chiar cu moină caldică, un fel de coadă lungă a toamnei, cu moleșală ce îndemna la somn. Și cum ziua fusese covârșitor de obositoare, slujbele în biserică nesfârșite, îngenuncherile zdrobitoare, neofiții adormiră îndată. Evtichie abia îi putu trezi pentru slujba de miezul nopții, după care se culcară toți și adormiră.

A doua zi, când cuviosul intră să-i scoale pentru utrenie, găsi numai pe fratele Gheorghe sforăind strașnic, când gros, când subțire, parcă ar fi nechezat un mânz domnesc. Dumitru lipsea. Deșteptă greu pe adormit, să-l întrebe de tovarăș. Asta, buimac, nu știa nimic. El picase în somn ca de pe un mal. Ieșiră afară, strigară, căutară... Zadarnic. Într-un târziu, se găsi într-un par de la poartă comanacul pus în vârf și rasa atârând sprijinită ca de un umăr. Semn că fratele Dumitru se lepădase de călugărie și pornise în lumea largă, lăsând un bulumac în loc. Luase cu el însă câteva amintiri: lipseau cele patru pistoale de pe peretele chilei părintelui Evtichie, câteva sticle de rachiu și trei cruci de argint bătute în pietre scumpe, daruri de la înalții chiriarhi pe unde cuviosul umblase.

Starețul, când a aflat, a zis atât:

— Țștia doi sunt adevărații diavoli ai lui Evtichie. Bine că a pierit unul... De s-ar face și celălalt cât mai curând nevăzut!...

Cuviosul simți jungherul rușinoasei înfrângerii până în inimă, dar îl suferi cu desăvârșit pogorământ. Diavolul îl păcălise; dar nu de tot: îi rămânea celălalt ucenic.

— Ei, ce zici Gheorghe? îl întrebă el cu îndoială.

Gheorghe se scăpă și trase fugarului o strașnică înjurătură de paști și dumnezei, ca în vremurile bune. Duhovnicul căscă ochii, nu-și credea auzului! ... Nu-l certă însă, înghiți numai în sec.

— Nu cumva vrei să pleci și tu? îl întrebă el cu blândețe. Tu să nu fugi. Spune mai bine, că-ți dau drumul de bună-voie...

Ucenicul își veni numaidecât în fire, îngenunche, își ceru iertare și, sărutându-i mâna, se jură că el rămâne credincios, purtându-i înainte dragoste cât doi. Evtichie mulțumi Domnului și se mângâie cu altceva: fuga necredinciosului îi adusese o înlesnire. Cuviosul nu se mai împărțea cu duhovnicia în două, ceea ce până atunci dăunase mult propășirii ucenicilor. Căci Dumitru, greoi și lainic, nu pricepea, rămânea în urmă, căsca gura la muștele de pe pereți, ceea ce silea pe cuvios mereu să se întoarcă la el și să-l mâie cu biciul învățaturii. Acum toată grija și zelul căzură pe capul lui Gheorghe.

— Vrei tu, fiule, să înveți buchiile?

— Dacă sfinția-ta crezi de cuviință... răspunse cu supusă ascultare bărbosul fiu.

Și începu să-l deprindă la slovă și să-l canonească zile și nopți cu slovenirea ceaslovului. Și din ce în ce se lipea de învățăcel. Lângă el, Evtichie întinerea, trăia din nou vremurile uceniei sale, uimirile de atunci, ceea ce îi da o duioșie și o vrednicie care îi împlineau mult mai adânc năzuințele decât zbaterea și încrâncenarea de până atunci. Strădania lui spre desăvârșire, alergarea după sfințenie nu le mai puneă în înfrânări și biruințe asupra sălbaticelor ispite. Le strămutase în cazna de a schimba pe tâlhar într-un monah aidoma lui, un geamăn al lui Evtichie.

— Știi tu, îl fura el cu povestirile, cum m-am scăldat eu în Iordan? Chiar în locul unde să botezat Mântuitorul: mi s-a părut atunci că se deschide și pentru mine cerul.

Gheorghe asculta tăcut, cu privirile pierdute departe, peste capul dascălului. Acum Evtichie se încumeta să-l călăuzească în taine și mai adânci: îi vorbea despre puterile duhului din noi, marea arzime ce zace neștiută și nefolosită de inimile noastre, ca să se risipească zadarnic prin simțurile păcătoase.

— Dacă însă știm să o aducem din fund, să o strângem în voință și în rugăciune, cu această tainică putere facem, ca sfinții, minuni, spunea el.

Într-o zi cu ger aspru rupse un turtur din streășină și-l dete ucenicului:

— Ia ține-l tu, Gheorghe, cu cleștele ăsta, ca să nu-l atingi cu mână caldă.

Ucenicul făcu întocmai. Cuviosul se apropie ca la o palmă de gheața groasă și-și înfipse privirile în ea. Stete așa, fără să clipească, parcă ghemuit în el însuși, cât ai spune de zece ori Tatăl nostru. Brațul învățăcelului începuse să

amortească. Și deodată, acolo afară, în gerul aprig, din țințur începu să curgă lacrimi și, picătură cu picătură, gheața să se topească.

Gheorghe ridică ochii: la streășină, cealaltă gheață atârna tare și întreagă, ca sticla. Speriat, scăpă țințurul jos, unde îngheță la loc.

— Așa se cuvine să folosim înlăuntru nostru focul patimilor, fiule. Să topim cu el gheața învârtoserii inimii în dragoste pentru virtute și pentru Dumnezeu.

Pe la sfârșitul lui ianuarie sosi sorocul să ridice iar lefurile călugărilor și alte câștiguri ale mănăstirii. Evtichie s-a hotărât să meargă la București însoțit numai de fratele Gheorghe. Starețul a ținut buzele și a cârnit din nas: cuviosul s-a făcut că nu bagă de seamă.

— Pune caii la brișcă, Gheorghe, că prin pădure nu răzbim; ne mănâncă lupii.

— Nu mai luăm pe nimeni, părinte?

— Nu, mergem singuri, numai noi doi. Tu măi caii, iar eu spun tare rugăciunile.

A treia zi se întorceau. Și Evtichie pune în poala starețului punga plină cu aur. Împrejurarea asta îi aminti că pentru călătoriile puse la cale trebuie bani și mai ales aur, care umblă peste tot.

De atunci începură amândoi să se aplece cu cea mai mare grijă asupra șarpelui, îi luau seama unde intră, de unde iese; cu ce anume semne vine: dacă nu aduce cumva pe cap sau pe coadă vreun firicel de aur din cuibarele unde se ascunde. Ca totdeauna, jivina bănuia mai ales spre stăreție, unde pierea. Evtichie destăinuie pricina: starețul ținea închis în lăzi duium de aur, cât să clădești nu o biserică, ci o lavră.

— Dar pe de altă parte aurul pierde lumea, se întorcea cuviosul, priveghindu-și ucenicul. La nevoie pornim pe jos, ca apostolii; corăbiile apoi au obicei să ia călători și pe degeaba.

De sfântul Gheorghe părintele Evtichie se hotărî să-și călugărească deplin fiul. Nu știa încă ce nume să-i puie: șovăia între Gherontie, Ghenadie, Gherman. La urmă alese pe cel al lui Ghedeon, mare judecător în Israil și bărbat plăcut înaintea Domnului. Aștepta cu înfrigurare înfăptuirea aceasta, ca o treaptă înaltă în greul suș al mântuirii amândurora, dascăl și învățacel. Nu cruța niciuna din asprele nevointe pregătitoare, lepădări de somn, de hrană și apă, frângeri și canoniri, cu care se chinuia și pe el, și pe ucenic.

— După asta plecăm întâi la Sfântul Munte, unde e mai ușor de ajuns. Apoi la Ierusalim, după care ne tragem în pustia Eghiptului, unde s-au sălășluit marii noștri părinți, Antonie, Macarie, Pahomie. Îmbătrânesc și nu vreau să-mi rămâie oasele aici, în Vlăsia, să putrezească alături de ale starețului. Ai să mă îngropi tu lângă ei, în nisipurile sfințite de pașii lor. Și poate te statornicești și tu acolo, spunea el rugător.

Gheorghe îi zâmbea subțire, culegându-și gândurile de departe.

Starețul nu se învoi însă nici în ruptul capului la călugărirea ucenicului.

— E prea devreme, părinte Evtichie, pentru asemenea taină și e necopt: de când îl ai sub ascultare?

— Apoi de aproape nouă luni, preacuvioase.

— Vezi: nici cât trebuie să stea fătul în pânțele maică-si. Și ăsta e om mare, pe deasupra și tâlhar...

— Atunci? ridică întrebător din sprâncene Evtichie.

— Atunci trebuie să mai stea în pânțele ascultării cuvioșiei tale cel puțin de nouă ori pe atât. Altfel iese o lepădătură.

— Ce-are de-a face bortul femeiesc cu harul și mântuirea duhovnicească? se supăra Evtichie.

— Are mult... că tot o naștere este și aceasta, cum spune Domnul în Evanghelie: „dacă nu vă veți naște din nou” și el...

— Asta e răstălmăcire greșită a sfinției-tale, se înflăcăra Evtichie. Tâlharului căruia i-a deschis Domnul cerul, luându-l cu el în rai, nu i-a trebuit decât o clipă, cât să-și mărturisească pocăința.

— Cuvioșia-ta ești Mântuitorul? se mânie starețul.

— Nu, se învenină înfruntatul. Dar și noi venim numaidecât după El. Nu ne-a dat nouă, apostolilor săi, putere să legăm și să dezlegăm, pe pământ și în cer, toate câte vom găsi cu cale?

— Cu sfinția-ta nu mai e de înțeles, se mârni superiorul. Acum te cocoțași și apostol!... Uite ce hotărâsc eu: cum prea bine știi, cuvioșia-ta nu ții de mănăstirea mea. Aici ești numai oaspe, învoit. Metanie îți este Mitropolia, unde te-ai călugărit. Du-te și cere dezlegare de la mitropolit. Sau și mai nemerit: călugărește-ți ucenicul acolo, ca să țiiți amândoi de aceeași metanie. Evtichie nu se mai mânie. Dimpotrivă, se bucură:

— Astea sunt tot numai uneltiri de-ale Satanei. El pune piedicile. Nu dă încornoratul bucuros sufletul lui Gheorghe din gheare... Dar am să-l birui și de data asta.

Și numaidecât se înfățișă înaltului chiriarh, cu Gheorghe, jalbă vie, de mână.

— Auzi, auzi! spumegă mitropolitul. Du prostului ăluia poruncă de la mine să-l călugărească. Dacă nu ascultă, îl dau jos din stăreție și-l surghiunesc în codru, la schitul Balamucilor.

Și-i slobozi pitac arhieresc precum că să se îplinească întocmai voia cuviosului Evtichie, cu smerită ascultare. Și starețul Ioil n-avu încotro, se supuse.

Între timp, primăvara prinsese aripi. Luminatul post era pe sfârșite. Paștele cădea târziu, după Sfântul Gheorghe. În codrul cu frunzișul încheiat, cucii se strigau pe nume. În cer, berzele fâlfâiau năframe albe... Treceau văietându-se cocorii. Sub streșinile chiliilor se gospodăreau rândunelele. Și o boare caldă adia din miazăzi, unde, după spusa părintelui Evtichie, se întindea marea cea albastră, care încinge pământul pe la mijloc.

Într-o dimineață cucul cântă de trei ori chiar în spatele chiliei cuviosului, care pornea cu învățacelul la biserică.

— Ne cântă cucul în spate, băgă de seamă bătrânul.

Gheorghe ciuli numai urechile.

La amiază cucul strigă iar, tocmai când ei amândoi plecau cu blidele după mâncare. Dar pe ucenic îl apucă deodată neputințele și se trase în dos, la adăpostul lăstărișului, unde își făceau de obicei nevoile... Evtichie îl așteptă. Nu zăbovi. Se întoarse liniștit și își văzu de treburi. Pasărea de atunci amuți.

În sfârșit, cu rugăciuni, psalmi și laude Domnului ajunseră în prourul Sfântului Gheorghe. Inima cuviosului tremura. A doua zi, discipolul, cu a cărui pregătire îl învrednicise Dumnezeu, va fi părintele Ghedeon monahul.

După slujba miezului nopții, îl rândui la culcare, blagoslovindu-l, ca a doua zi să fie treaz și puternic. El însuși puse capul pe căpătâiul tare și căzu în toropeală ca cel ce are pe suflet o grijă trudnică. Să fi trecut ca un ceas de somnie, în care i se păru, sau visă, că scârțâia fereastra chiliei de alături. Pe urmă îl chinui un somn bolnav: două fapte întunecate, cu obraji negri, se plecau asupra lui să-l gâtuiască: „Diavoli” își zise, și se opinti să iasă din ghearele visului urât. Sări drept în picioare. Arătările îl înconjurau din toate părțile. O ispitire crâncenă, cum nu se mai abătuse peste el de mult, îl năpădi din senin, și toate păcatele, cu Valența în frunte, îl tăbărară. Uitase de ucenic, de călugărie...

Luat pe neașteptate, fără învoirea lui, cu răsuflarea tăiată, trase, fără nici un folos, ciocănelul. Fu nevoit să înhațe ligheanul și, împins de roată dracilor grăbiți, ieși în curte, bătând arama lărmuitoare. La asemenea împrejurare, ucenicul avea mai dinainte poruncă să nu se miște. Cu mare caznă, Evtichie izbuti să alunge haita necuraților până la stăreție, unde procleții pieriră sub fereastra din stânga, locuința starețului... Era încă noapte, dar abureala depărtată a zorilor se strevedea ca printr-o pânză. El ridică ochii: fereastra dată de perete... și doi dintre draci cățărați acolo, pe glaful îngust. Cuviosul flutură spre ei ciocănelul. Când se văzură amenințați, diavoli săriră jos, parcă să se năpustească asupra lui. Evtichie se plecă și scoase pistoalele. Necurații nu mai îndrăzniră, întoarseră spatele și o luară la goană. Dar părintele, întărâtat, trase după ei un foc... Asta îl liniști numaidecât și se întoarse în chilie, unde, sleit, se culcă...

A doua zi, Sfântul Gheorghe: biserica plină de lumini, soborul călugăresc în păr, slujba în toi. Mai așteptau pe precuviosul stareț, care întârzia.

— Nu i-o fi bine, își dete cu părerea egumenul.

— Îl dureau șalele, întări bolnicerul: m-a chemat aseară de l-am tras cu spirt de naft.

Se învoiră să mai adaste puțin. Dar întârzierea se îndelungea.

— Ia să mă urc eu sus, cu părintele bolnicer, să vedem ce se întâmplă, se hotărî egumenul. Că nu mișcă nici părintele protosinghel, care doarme în odaia din fund.

Călugării suiră treptele, încercară la ușa din față. Zăvorâtă. Coborâră și ocoliră clădirea: ușa din dos, asemenea încuiată. Bătură, strigară, zgâlțâiră ivările: nimic. Trecură să bată în geam: fereastra deschisă și geamul spart. O sfecliră. Chemat în sârg, un cuvios care se pricepea la lăcătușerie descuie. Pășind în vârfuri, nu cumva să supere pe bolnav, ciocăniră în ușă și ascultară:

iarăși nimic. Cu sfială, o crăpară puțin, apoi o deschiseră toată și băgară capetele.

Câteșitrei monahi deteră niște țipete de se auzi din biserică și scoaseră pe toți de la slujbă afară. În mijlocul odăii, starețul zăcea într-o baltă de sânge... Se vedea în grumaz o spintecătură groaznică de cuțit: fusese înjunghiat întocmai ca un taur. Peste tot, lucruri azvârlite, patul răsturnat și răvășit, lăzile trase afară, sparte, cotrobăite.

În altă cameră, leșul protosinghelului, târât într-un colț, îi privea cu ochii sângeroși ieșiți cât pumnul din capul vânăt-conabiu și umflat. Fusese sugrumat de două mâini voinice.

La câțiva pași afară din mănăstire se găsi alt leș, cu obrazul înnegrit de chinoroz: era fratele Gheorghe, ucenicul părintelui Evtichie. Împușcat în coasta stângă, se târâse până în locul unde murise: în sân, trei săculețe cu aurul starețului Ioil.

În chilie, Evtichie dormea împăcat, ca după cea mai strălucită biruință asupra celei mai grozave ispitiri din câte întâmpinase până atunci.

Iunie, 1957

CHEF LA MĂNĂSTIRE.

NE STRÂNSESEM ÎNTR-O SEARĂ la Ionel Teodoreanu, în casa aceea mare, vetust de solemnă și înghețată, așezată parcă pe hrube și amintind asemeni casei Usher a ruină.

Cineva citea o povestire încâlcită, cu armăsari năstrușnici și hoți de cai. Ascultătorii, osteniți, începeau să-și anine plictisul, unii de tavanul luat cu ochii la îndeaproape cercetare, alții de parchetul despre care gazda, cu un fel de humor fioros, ne spusese că se scufundă spre etajul de jos cu un deget, un deget și jumătate pe an, ca un continent osândit.

Când, o întrerupere fericită ne învioră. Un client smulgea dintre noi pentru o consultație urgentă pe Ionel, care, cum cerea politețea, rugă pe cititor să se oprească și să adaste până se întoarce.

Deși golul venea ca o răcoare alintătoare după o zi de zăpușeală, poetul Lesnea ridică cu nevinovăție capul lui de cazac tuns la piele și ne îmbie să ne istorisească o întâmplare scurtă, tot cu cai... Primirăm...

— Dar, de data asta, povestea este adevărată, începu el, și privirile-i albastre sfichiuiră pe lectorul rămas mofluz.

De zeci de ani în șir părintele Ilie de la biserică domnească a târgului își preumbla potcapul roșu și brâul vișiniu de protopop de-a lungul județului, inspectând biserici, schituri și mănăstiri. Cu firea lui îndatoritoare, el aflase har înaintea celor două partide politice perindate la putere, așa că atunci când unul pleca îl lăsa neclintit celui alt, ca pe un vechi edec.

Începuse dregătoria cu părul corb și barba cioară. Acum îi atârnav de jur împrejurul fălcilor niște clăbuci albi și moi ca de săpun, mângâiați de vântul și colbul călătoriilor.

Cum leafa era mică și diurna o nimică, părintele protopop trecuse în faptă gândul legiuitorului, care, chibzuind cum se petrec la noi lucrurile, rânduise cu și schepsis zgârcenia asta bugetară față de munca protopopească.

Adică el ştia că, oricât de mare ar fi salariul slujbaşului, cheltuielile cu călătoriile şi întreţinerea tot în sarcina celor inspectaţi cad. Aşa că protopopul pica dis-de-dimineată pe neaşteptate într-un sat din preajma oraşului. Aci da drumul căruţei cu care venise şi rămânea pe jos, ca apostolii.

Dacă era duminică ori sărbătoare, popa locului se trezea cu el în biserică, unde supraveghea cu străşnicie săvârşirea sfintei slujbe. Vai de cel ce n-ar fi dus-o după tot şartul, sărind vreo moliftă sau mâncând cântări!

După asta mergea la cancelarie, de obicei o cămăruţă în casa popii, unde lua în cercetare acte, condici, hârtii, venituri şi cheltuieli, verifica reparaţiile, băga vină pentru stricăciunile întâmplare locaşului, asculta plângeri, strângea reclamaţii, se interesa de activităţile misionare şi culturale.

— De ce-ai greşit actul ăsta de botez?

Popa să bâlbâia, căutând să dea repede foile catastifului mai departe, peste degetul protopopului, înţepenit ca un cui în fila cu pocinog.

— Unde sunt chitanţele de la tâmplar?

— Păi să vedeţi, sfinţia-ta, că Stănică dulgherul... aşa şi pe dincolo...

— Arată-mi ofertele de la alţi furnizori.

— Păi de unde, păcatele mele, se văieta greşitul, că aici nu mai este alţi furnizori!...

— De ce n-ai căutat în oraş? Ai ținut licitaţie pentru învelitoarea turelor?

Popa, încolţit, zgâia ochii; licitaţie? Asta însemna să bată toba şi să strige ca la mezat! S-ar fi putut aşa ceva?

În sfârşit, un hăţiş de chestii în care ai fi încurcat pe cel mai iscusit şi hârşit popă dacă ți-ai fi pus mintea cu el!

Până la urmă, popa, ca bărbat, îşi mai găsea firea dacă şi-o pierduse.

Dar pe preoteasă o apucau spaimetele, şi-n gospodărie intra răzmeriţa, căreia îi cădeau jertfe întâi copiii bătuţi măr, ca să fie şi să rămână cuminţi, apoi sau purcelul pus la tavă, sau puii spânguiţi în frigare, uneori şi unii şi alţii, ca să fie sfinţia sa cât mai îngăduitor cu greşelile popii, care din partea-i se îngrijea cu osârdie de ţuică şi vinaţuri cât mai veselnice şi mai împăciuitoare.

Protopopul, după ce băga pe învinuit în toate răcorile, se molcomea repede, mai ales că iar răsuna de dincolo, pentru a treia oară, îndemnul coanei preotese:

— Poftiţi la masă, că se răcesc ciorbele.

Părintele, întârziat cu inspectia, era nevoit să primească ospetia. De altfel, unde ar fi găsit mâncare sfânta faţă bisericească? La han, covrigi pângăriţi de muşte şi poşircă, alături de toţi drumeţii? Nu s-ar face de toate râsurile popa care l-ar fi lăsat să plece neospătat din casă?

Masa se îndelungea cu vorba despre copii, despre multele belele şi necazuri ale vieţii, despre boala preotesei şi betesugurile popii. Apoi, după o uşoară odihnă cu aţipire, părintele Ilie, protopop al amânduror partidele, bolmojea un proces-verbal de inspectie după tipic, precum că toate au ieşit şi s-au găsit bune, în timp ce gazda îşi inhăma căluţul la brişcă sau împrumuta teleguţa vecinului, ca să strămute pe sfinţia-sa în satul de alături.

Aici protopopul cădea tot pe neașteptate în brațele întinse ale altui popă, care primise chiar de dimineață ștafetă de la colegul inspectat de pacostea care o să-l calce. O înțelegere cu jurământ lega pe toți popii județului într-o rețea, îndatorați să se înștiințeze unii pe alții. Așa că atunci când părintele Ilie își ivea culionul roșu pe una din barierele târgului, toată linia de popi din satele așezate pe drumul apucat de el zbârnâia, bătută mai abtîr ca un telegraf de paracliserii sosiți gâfâind din gușă cu strigătul:

— Vine protopopul! Acu-l jughinește pe părintele Mihai al nostru!

Așa, ospătat, găzduit, purtat pe sus din parohie în parohie, părintele protopop își făcea conștiincios ronda. De întors acasă se îngrijeau tot popii învoiți între ei. Cel pe care-l ajungea rîndul își făcea vînt pentru vreo treabă în oraș și încărca în poștalion pe sfinția-sa, cu toate darurile de care era cu sila ghiftuit: la deal cu țuică și vin, la șes cu slănină și făină, iar de peste tot orătării vii...

Peste cel mult două-trei săptămâni, o nouă alarmă. Potcapul roșu ieșea pe altă barieră, scornind la fugă, ca pe iepuri, alt șir de țârcovnici. Ștafetele scoteau pe bieții preoți de pretutindeni pe unde-i găsea. Pe unii din tihnele lor, pe alții îi culegeau de la treburi, îi adunau de prin lanuri, îi trăgeau din cârciumi:

— Protopopul, sosește protopopul! Începea adică ronda.

Ronda nu se sfârșea însă întotdeauna după tipic. De cele mai multe ori se iscau întorsături neașteptate, cu întârzieri și încurcări care-l opreau pe protopop în loc sau îl abăteau din calea dreaptă: o cumetrie cu botez, asta ținea de obicei o zi. Altădată îi puneă piedică o nuntă mare: aici popasul dura cel puțin trei zile și trei nopți. Dincolo se poticnea de o înmormîntare cu pomeni lungi și îmbelșugate. Puteai oare pleca, lăsând fără mîngâiere oamenii adunați la praznicul funebru, care și asta ținea trei, patru zile?

Pune la socoteală hramurile, când poporeni se revărsau de pretutindeni ca turmele albe și tălăzuiau în jurul bisericii, mândri că protopopul slujește în fruntea soborului de preoți ca un falnic haiduc în odăjdii.

Protopopul nu numai că nu ocolea întâmplările astea, s-ar fi zis mai degrabă dimpotrivă, că le caută cu lumînarea: la petreceri și zaiafeturi se deschidea ca o floare.

Într-o duminică din mai, sculat din zori, protopopul Ilie inspectase o biserică din marginea târgului, unde serveau doi preoți. Lăsase unul să săvârșească slujba și plecase cu celălalt, popa Vlad, care avea faeton, grăbind să ajungă la un sat mai depărtat, răznit din drumul mare, pe unde nu se mai abătuse de mult.

Era o vreme a lui Dumnezeu. Văzduhul Moldovei, de obicei moale, acum învoalt și adînc albastru, se sprijinea ocrotitor, cu buze de cleștar pe zările depărtate ale țării, de sub care răsărea soarele ca dintr-o uriașă lacrimă de lumină.

O boare răcoroasă, iscată din pajiștile înflorate, adiată cu miresme de cățuie, făcea și mai tare aerul ager, proaspăt și gustos al slăvitei dimineți, care creștea, se umfla, se subția sus până la irizare. Tălăzuiau holdele, cârâiau

cârsteii, târâiau cosașii, se strigau pe nume pitpalacii. Drumul negru se-ntindea neted, încă umed de rouă și alunecos. Calul alerga voios, de la sine, fără îndemnul biciuștii. Părintele protopop simți o înlesnire, o înviorare fără seamăn, care, din nările gădilate de mirosuri, din barba ușor alintată de iuțeala mersului, i se strecură în trupul voinic și se lăsă cu bucurie de aperitiv și sprintene ghiorțăituri spre pânțele gol.

Gândurile începură să-i alerge înainte, mai harnice decât roibul, spre bucatele care știa bine că-l așteaptă.

Ajunși în sat, traseră de-a dreptul la biserică. Era ziua mare, soarele sus, slujba trebuia să fi ajuns măcar dincolo de utrenie.

Popa Vlad, după ce-l lepădă la intrarea clopotniței, întoarse faetonul, dete bici bidiviului și de teamă se făcu nevăzut. Luat la repezeală, nu avusese timp, nici chip să înștiințeze pe coleg despre inspecție, și i-l lăsa pe protopop neanunțat pe cap.

Părintele protopop Ilie intră măreț în curte. Câteva băbuțe moșmoneau pe la morminte. Ușile bisericii, închise. Dinlăuntru nu se auzea nici glas, nici cântare. Urcă treptele, apăsă clanța, zgâlțâi tare: sfântul locaș, încuiat. Babele îl zăriră și se apropiară sfioase.

— Unde-i preotul? se răsti, cătrănit, el.

— Nu știm, sfinția-ta, făcu una, că-l așteptăm din zori. Nu s-a arătat.

— A tocat aseară? țipă la ele sfinția-sa.

— N-am auzit, părinte, se grăbi alta să răspundă.

— Tu să taci, că ești surdă! N-a tocat, sfinte protopoape. Da' noi și așa tot am venit, că se cheamă că suntem creștini.

— Și lumea, cealaltă? Poporenii? își urmă ancheta șeful bisericesc al județului.

— Au stat cât au stat și au plecat, că s-a deschis cârciuma.

Protopopul, oțărât, porni spre cancelarie, adică la popa acasă, cu alaiul de babe după el, ceea ce îl întărită și mai rău. Aici, preoteasa, ca gospodina la casa ei, descultă și numa-n fustă, toca niște bolbotine la bobocii de rață și din când în când atingea cu vergeaua un cârd de copii, care nu lăsa orătăniile să mănânce în pace. La ivirea potcapului roșu, ea a trântit ca o nebună copaia cu mălai peste fofoloci și a zbughit-o înăuntru. Puștii, speriați, s-au risipit prin ogradă.

Părintele a așteptat cât a așteptat, a pornit apoi să bată furios cu toiagul în lemnele pridvorului. Nimeni. Se adunară și niște vecini.

— Ia vezi dumneata cine este acasă, se îndreptă el încruntat către o femeie. Cheamă pe cineva să-mi deschidă cancelaria.

Lelița se strecură pe din dos și se întoarse cu vorba că cucoana preoteasă se roagă de iertare: nu poate ieși, că e dezbrăcată.

— Să fie cum o vrea, o privește! N-am nevoie de ea, tună protopopul, răzbit de atâta neobrăzare. Să iasă preotul!

— Zice că părintele e bolnav.

— N-o fi pe moarte! Să se arate numai și să vorbească nițel cu mine!

Femeia intră iar, se sfătui cu cei dinlăuntru și aduse repede răspuns.

— Spune că era grav și l-a dus la spital.

— Pe cine? o sfecli sfinția-sa.

— Pe părintele, spuse femeia pe nerăsuflăte.

Pe protopop îl trecuseră sudorile: îl înfierbântase ciuda. Scoase potcapul, se șterse cu basmaua vărgată și ridică ochii spre cer. Soarele, harnic, se urcase bine. Foamea da ghes. Și nici un rost de mâncare sau măcar de o haraba să-l ducă până în satul vecin, la popa Macarie, care prinde la iuțea un pui și-l frige, presărat cu făină de păpușoi, cât ai clipi.

— Și de când e bolnav părintele? întrebă el, aducându-și aminte de îndatoririle creștinești, care cer milă și pogorământ pentru suferințele aproapelui.

Femeia, care purta ca o iscoadă vorbele de afară înlăuntru și dinlăuntru afară, se fâstăci și da să alerge iar la preoteasă, când un gospodar se amestecă:

— Păi cum bolnav, că l-am văzut eu cu noaptea-n cap, aci aproape, în Poiana Lăchițelor?! Se așternea cu o ceată de oameni să cosească fânul. Clacă, cum se obișnuiește duminică! L-am întrebat de ce nu lasă treaba după slujbă. Mi-a spus că i-e frică să nu-l apuce ploile.

Protopopul rămase cu gura căscată, scuipatul i se uscăse clei și nu mai putea înghiți de mânie, gata să suduie...

Tocmai atunci se ivi ca din pământ și paracliserul.

— Vine în goană și părintele, gâfâi el, abia trăgându-și sufletul. Ne-au vestit copiii că ați sosit, se gudură el, sărutând mâna încheștată pe baston.

— Va să zică nu e bolnav în spital! Mințiți, hai? rosti cu scrâșnet adânc protopopul.

— Ba nu, e bolnav, da' ce să faci, munca nu vrea să știe, îngăimă paracliserul. Părintele s-a târât cum a putut. Iacă-l că sosește.

Se apropie spășit, târâș, popa Bolindache, care, cu plecăciuni și rugăminți, îl clătină pe protopop, încă încărcat de mânie, și-l înduplecă să intre în casă, unde se lămuriră toate. Popa era bolnav și plecase în zori, preoteasa crezuse că-i la spital, cum se hotărâse. Da' el nu se îndurase să lase claca pusă la cale în timpul săptămânii...

— Bine, dar slujba? Că azi e duminică? Cum ai îndrăznit să lași poporul fără sfânta liturghie? tuna și fulgera Ilie protopopul.

— Păi să vedeți, sfinția-voastră. Eu tot nu puteam sluji, că abia mă țin pe picioare, răspunse păcătosul. Mă înțelesesem cu părintele Mitrofan de la mănăstire să-mi țină locul. Pe lângă ce i-ar fi adus acatistele, pomelnicele, epitrahirul și miruitul, îi mai dam un leu și cincizeci pe deasupra. Cum să-mi închipui că n-are să se țină de cuvânt!... se văieta popa, frângându-și mâinile. Dacă știam, măcar de-aș fi căzut jos acolo la altar, și tot slujeam...

— De ce n-ai tocat aseară?

— Eram, cum vedeți, bolnav prăpădit!

— Și țârcovnicul?

Țârcovnicul (care nu era de față și se putea spune orice despre el), țârcovnicul se îmbătase și uitase.

Tura-vura, în sfârșit, popa făcu ca toată vina să cadă în capul părintelui Mitrofan de la mănăstire care trebuia să răspundă și să ispășească. Și cum nu se afla nimic gata de mâncare, preoteasa fiind bolnavă și ea, popa Bolindache izbuti să abată pe protopop spre mănăstire, care nu era departe și unde picau tocmai la vremea mesei. Au călugării un heleșteu în spatele ogrăzii și fac un borș de pește și o saramură cu chiperi, să nu mai uiți!

Și, ca să se spele de toate greșelile, popa Bolindache, înzdrăvenit ca prin minune de atingerea cu sfinția-sa protopopul, inhămă iapa lui cea albă – o chema Liza, o mândrețe de vită, vestită în tot ținutul, la care se închina ca la icoană. O ținea închisă ca pe-o cadână, încuiată cu șapte lacăte și păzită ca ochii din cap. Și, încheindu-i curelele, povestea sfinției-sale cum au încercat hoții de vreo trei-patru ori să i-o fure. Chiar săptămâna trecută spărseseră grajdul. De atunci doarme un pândar anume în iesle, lângă ea.

Într-adevăr, iapa era minunată: capul gingaș, nervos, ochii mari deștepți, focoși, botul subțire, cu nările pâlپاitoare, greabănul încovoiat într-o coardă măreață, pieptul puternic ieșit afară, pânțelele supt, chișițele trase ca prin inel și copitele mărunte, mereu în neastâmpăr. Când porni la drum, trupul i se lungi parcă, și se așternu asemeni unui ogar. Era o plăcere s-o privești de pe capră jucându-și spetele strânse și șoldurile armonioase nu a fugă silnică, ci, ai fi zis, a dans...

— Hi, Liza! o stârnea cu dragoste popa. Hoții se țin mereu după ea. Dar nici eu nu mă las, să știi bine că o culc noaptea cu mine în odaie, se spovedea Bolindache părintelui protopop, că ziua nu se pot apropia de copii. Am până acum șapte. Și asta fac, bașca de ai mei, paisprezece ochi și alte paisprezece urechi.

— Ei, cu tâlharii să nu te pui!... îl înveghea bătrânul. Uite, ca acum, pleci la drum singur. De ce nu luași un băiat cu dumneata?

— Păi, dacă vrea Dumnezeu, până-n chindii suntem înapoi acasă. Îmbucăm ceva, că până atunci preoteasa are timp să gătească bucate, ne culcăm, și mâine, la ceasul rânduit de sfinția-ta, suntem unde poruncești.

— Păi unde? La părintele Gheorghe...

— La părintele Gheorghe din Sculeni? Ușor! Într-un ceas și jumătate suntem acolo. Și-n gândul lui popa își zicea: „O să-i fac și eu bucata popii Gheorghe, cum mi-a făcut-o și mie păcătosul de popa Vlad, și-i trase o înjurătură colegului necredincios. Să se spele cu protopopul pe cap cum o ști, iar hodorogul ăsta bătrân să se învețe minte să nu mai calce oamenii pe neașteptate”...

După un cot de dumbravă coborâra o vâlcea și apucară la dreapta, pe un drumeag ivit pe o parte și pe alta cu rugi de răsura în floare, hamei și ciuperci de barba-împăratului. În fund, apărată jur împrejur de dâmburi sădite cu vii și pitită într-un ochi de verdeață, mănăstirea: un chivot alb – biserica – în mijlocul horei de chilii.

Aici, altă neașteptată năcăfală. Poarta grea de stejar strunjit, încuiată. A bătut popa cu coada biciuștii, a izbit protopopul și mai aprig cu toiagul, au strigat, au hăit, au zvârlit cu bolovani, nu s-a clintit nimeni. Ai fi zis că-i un

cimitir. Popa a renunțat să-și bage iapa albă și potcapul roșu pe poarta cea mare, ci a cărmît de-a lungul palanului înalt ca de cetate al mănăstirii, până la hudița din dos, pe unde se cară fânul, căruțele cu lemne, butoaiele cu vin de la cramă. Aici nu străjuia decât un grătar din lațe subțiri, să-l dai cu degetul la o parte.

Și iată-i în mijlocul curții. Aici i-a întâmpinat, împleticindu-se, într-un laibăr petecit și cu o căciulă călugărească peste părul vâlvoi, părintele portar, repezit să-i mănânce. Noroc că în fiecare mîna ducea câte o damigeană plină și alta și mai grea în cap.

— Ce cătați aci, maicile voastre de hoți!...

Protopopul o sfecli și ridică toiagul ca un scut. Popa se dădu în dosul iepei.

Dar tocmai atunci se ivi în gârliciul beciului de sub arhondaric părintele stareț Iosafat, care, cum zări pe protopop, îi alergă înainte, îl îmbrățișă, îl sărută cu bucurie pe frunte, pe barbă și pe umeri, în chip de cruce. Era foarte vesel și mirosea a vin bun. La vederea asta se arătă și popa de după iapă, care fu și el închinat, la fel, cruciș, cu buzele.

— Haideți sus! îl luă aproape în brațe gazda.

— Merge părintele protopop. Eu nu pot, zise popa rotind ochii prin curte.

— De ce?

— Nu las iapa singură, că mi-o fură. Până nu găsesc un loc s-o încui sau om s-o păzească, nu mă mișc.

— Las' că rânduiesc eu, taică.

Și starețul porunci părintelui portar să nu se clinească de lângă vită, că răspunde cu capul.

Într-o clipă urcară treptele la arhondaric.

— Ați mâncat?

— Aș! murim de foame, deschise gura ca un pește zvârlit pe uscat protopopul.

Starețul bătu din palme.

— Să se aducă niște mizilic... Să ne iertați că ne găsim nepregătiți, se dezvinovăți el. Nici noi n-am mâncat. De trei zile pritocim vinurile în pivniță, că e luna mai și pîrdalnicele fierb. Așa că ne-am dat cu treburile și am uitat de cele ale trupului.

— Astăzi ați slujit? întrebă cu oarecare grijă protopopul.

— Acolo, jos, în beci, răspunse cu sfîntă nevinovăție starețul, că Domnul nu stă în anume loc, el se află pretutindeni.

— Păi cum ați făcut?

— Am spus câteva rugăciuni și ne-am închinat cu smerenie!

— Printre butoaie?

— Butoaiele păstrează în ele scump sângele Domnului... lămuri el.

Protopopul, năucit, nu mai spuse nimic... mai ales că gustările soseau. Își înghiți uluirea odată cu câteva bucăți de cașcaval. Urmară ouă fierte tăiate felii, șunculiță afumată, frunzulițe de pastramă de ied, bulzuri de brînză,

gogoloaie de unt proaspăt, un ghiudem cu mirodenii, cârnat trandafir... toate udate cu țuică făcută din livezile sfintei mănăstiri.

O dată cu foamea se molcomea de pe sufletul protopopului și toată ciuda strânsă în el, care se dovedea sporită de nemâncare.

— Până se gătește masa cea adevărată, ce ar fi să ne coborâm cu toții în hrubă? Mai avem de pritocit un antal cu rubiniu. Toți părinții și frații sunt acolo, să nu-i lăsăm, sărmanii, singuri...

Oaspeții primiră bucuroși. Luară cu ei rămășița de merindă, și alaiul se strecură voios pe gâtlejul beciului. Aici, la lumina gazornitelor, alți monahi, cu poalele raselor în brâu și mânecile sumese, se clătinau de la un butoi la altul, cu căzi, oale și donicioare în mâini. Chiar de la intrare te lua de nas și te-năbușea, pătrunzându-te până-n creieri, damful tare de vin, risipit ca un abur amețitor în văzduhul strâmt și mucegăit.

Protopopul se opri sufocat.

— Nu te sfii, îl încurajă părintele Iosafat. E greu doar la început, pe urmă te înveți și-ți place.

Așa a și fost. Protopopul s-a obișnuit numaidecât, ca și când l-ar fi făcut maică-sa acolo, între buți. Și, amețit, a început să se împleticească și el ușor turlăcit.

— Ce e asta, părinte stareț? Înțeleg, sfințiile-voastre, că vă îndeletniciți cu asta de trei zile. Da' eu n-am băut nici zece țuici...

— Pentru asta e de vină adâncimea și aerul neprimenit, îl lămuri gazda. Nu ești beat și să nu crezi că și noi ceilalți am fi. Suntem amețiți de aburii băuturii, trași în piept, de o sută de ori mai tari decât vinul vârat în pânțele. Cum ieșim la văzduh curat și la mâncare grasă, cât ai zice Tatăl nostru, ne venim în fire, de nu ne mai cunoști.

Protopopul, incredințat, s-a lăsat aburilor îmbătători și ocrotirii starețului, care a cerut mâncare vârtoasă și a întins acolo, sub pământ, un ospăț tare plăcut, cu probă din bucatele ce se găteau sus. Au gustat astfel, din picioare, sarmalele de porc cu varză care, la bașca unde o țin călugării în putini înfundate, nu se strică nici în luna lui Cuptor, mușchiuleț de purcel scos de la saramură și fript pe grătar, cârnați așijderea fragezi ca roua și o mămăliguță grozavă, nici prea pripită, nici prea vârtoasă, cum numai fata cea isteată care a slujit pe Sfânta Vineri știe să facă. Vinul s-a băut din bårdace de lut.

La amiază ieșiră voioși pe târâmul cu soare și se așezară la adevărata masă, întinsă în sala cea mare a trapezei.

— Acum să mâncăm și noi cum se cuvine, oftă starețul, și se rânduiră: protopopul la un cap, starețul la capătul celălalt și pe lături călugării.

Părintele portar, chemat cu clopotul ca să nu calce porunca, trase iapa până la fereastra odăii de mâncare în văzul stăpânului, s-o vegheze și s-o apere toți sfinții părinți deodată. Iapa băgă capul ei deștept pe fereastră și necheză, parcă gungurea la stăpân. I s-a pus și ei o traistă cu ovăz în cap, să nu facă zâmbre.

Tocmai se sfârșise rugăciunea mesei, gata să stea jos, când se numărară și aflară cu groază că sunt treisprezece. Punctul Iudei.

— Nu se poate! Trebuie să găsim pe cel de al paisprezecelea, hotări starețul.

Dar de unde să-l scoți? Și se învârtteau toți deznădăjduiți prin odaie, scremându-se.

— Dăm jos din perete icoana Mântuitorului și o punem pe un scaun cu un tacâm dinainte, ca la nunta din Cana, propuse în cele din urmă fratele Minodor, un fătălău rumeior – răsfățatul starețului.

— Taci, proasto! îl puse la locul lui acesta. Pe vremea nunții din Cana, Isus era carne și oase și umbla printre oameni. Acum e dumnezeul nostru și ne trăsnește!

Fetișcanul nu se lăsă, ci grăi, lăsând genele-i lungi și mieroase în jos:

— Atunci nu mănânc eu, ci trec în dosul sfinției-tale, să te slujesc.

— Dinapoia mea o să treci când o veni timpul și locul potrivit, îi zâmbi împăcat Iosafat starețul. Acu o să stai lângă mine și o să-mi cânti. Nu degeaba ești protosinghel. Lasă, că găsim pe altcineva să ne-mplinească numărul.

Deodată, părintele portar, care trebuia să stea numai cu ochii zgâiți la fereastră pentru paza iepei și nu s-ar fi atins de mâncare, sări pișcat de un gând:

— Ce-ar fi să aducem iapa înăuntru? Tot suflet de-al lui Dumnezeu e și ea. O punem în capul mesei, ca să aibă loc mai mult și să nu ne stingherească, îi trântim în cap traista cu ovăz și pe masă o cadă cu apă.

— Un cal – cică face cât șapte oameni, întări starețul. Așa că întrecem cu mult pontul Iscariotului, și astfel se primi cu chiote de bucurie iscusita dezlegare a grozavei piedici.

Bucatele începură să se perinde. Ciorbă de perișoare, sarmale, mușchiuleț și costițe fripte, purcei la tavă pe varză călită și cartofi prăjiți, chifteluțe mici și pârhoale late cât palma, cârnați sfârâitori, din care când înfingeai furculița săreau cât colo stropi de untură. Toate stropite cu cinci feluri de vinuri mari, sorbite din pahare adânci de cleștar. Cum fratele Minodor era înclinat mai mult spre vinuri muierești dulci și licoroase, starețul și domnul său în părintească grijă luminându-l des când cu vorba, când cu pilda, îl îndruma către vinurile bărbătești, vânjoase, cu voinicie în ele.

În toiul ospățului, iapa, care mâncase cam mult, începu să scoată pe partea cealaltă, cu necuviincioase zgomote rău mirositoare, mâncarea.

— Dobitocul, tot dobitoc! se scârbi părintele portar și se grăbi să schimbe locul traistei de la bot la coadă.

Zadarnic. Iapa mai avea și alte urâte nevoi. Desfăcu fără rușine picioarele dinapoi și se porni să dea drumul unor ape cu miros din acelea cu care se trezesc bețivii. Balta ajunsese până la picioarele sfinților părinți, care fură nevoiți să ridice tălpile pe stinghiile mesei.

— S-o dăm iar afară, porunci starețul. La fereastră facă ce-o pofti.

Și o priponiră de zăbrele, printre care Liza își vârî capul și zâmbea de renghiul ce jucase călugărilor.

— Acu să se aducă al paisprezecelea tacâm aici la mine.

Și lipăind prin udul păcătoasei, starețul Iosafat trecu iar în capul mesei. I se așează, după poruncă, un castron în dreapta și altul în stânga, fiecare cu lingura, furculița, cuțitul și paharul lui.

— Eu, lămuri el pe frați, mănânc măcar cât doi, și cu voi doisprezece facem tocmai paisprezece. Dar am să mă lupt de data asta să mănânc cât trei.

Luând cu dreapta o lingură și cu stânga lingura cealaltă, le cobora în ciorbă și le urcă la gură pe amândouă deodată, ca și când ar fi sorbit doi oameni în același timp. Tot așa, cu amândouă mâinile armate de furculițe, înfuleca deodată câte două bucăți de friptură și câte două rotoagoale de castraveci, care se spărgeau în dinți și-i ronțăia ca pe niște cofeturi. Când lua câte un pahar în fiecare mână și ciocnea cu sine însuși, se făcea tăcere sfântă. Toți priveau cu uimire și pizmă dibăcia cu care izbutește să le ducă la gură ca să le răstoarne pe amândouă deodată, dând ușor capul pe spate, fără să verse o picătură.

Masa a durat până seara târziu cu taclale, snoave și povești, și mai ales cu cântece de lume și podobii bisericești. Și nu s-ar fi întrerupt dacă nu era iapa. Grija ei a trezit pe popa Bolindache și pe părintele portar, în seama căruia fusese dată. Și părintele avea interes să se întoarcă grabnic la ospățul dus înainte de ceilalți.

Unde s-o închiză pentru noapte? Spaima popii că-l urmăresc hoții și-l pândesc să i-o fure sporise, ajutată de puterea băuturii, care, cum se știe, înmulțește toate măcar de două ori. Începuse să miște vântul și să se lase umbre în care popa nu vedea decât tâlhari ascunși.

Grajdul mănăstirii era o hardughie hârbuită, numai paiantă, murdară și cu câteva mârtoage în el, nu făcea de Liza! S-o închiză într-o chilie? Tot un drac! Hoțul, c-o smucitură de umăr, zvârle ușa cât colo. Doar să se culce cineva cu ea. Dar stăpânul, grijuliu, își dete seama că oricine s-ar jertfi să rămână cu vita doarme buștean, să tai lemne pe el. În arhondaricul cu scânduri vopsite și scoarțe pe dușumele face iar scârnavii. Și nici arhondaricul nu se încuie bine.

Părintele Natanail, un bătrân cu smocurile sprâncenelor ca două moațe căzute pe ochii sfredelitori, își dete cu părerea că ar fi nimerit s-o încuie în biserică. Ziduri groase de piatră, uși căptușite cu fier, broască de oțel cu încuietore tainică și ferestrele sus, nu se cațără nici diavolul pe acolo.

Dar starețul se împotrivi cu groază și-l certă cu asprime ca de un blestem.

— Cum se poate să cugeți ca în tinerețe, părinte? grăi el muștrător. Să pângărim lăcașul Domnului?

Și porniră iar să dezbată adăpostul iepei. Când se perpeleau mai rău, popii îi veni în gând casa pe care o uitase cu preoteasa și copiii așteptându-l.

— Ne întoarcem acasă, părinte protopop, izbucni el. Ajungem cam târziu, dar tot îi găsim treji și cu masa încărcată. Femeia a tăiat o găscă și două găini, cum i-am spus. A făcut alivenci. Am o țuică prăștină și un vin sfătos, cu care se poate sta de vorbă!...

Protopopul, îngreuiat la înțelegere, atârna. Starețul și toți călugării săriră într-un glas și-i împresurară de toate părțile:

— Nu se poate una ca asta! Nu îngăduim. Să plece în toiul nopții? Să-l prade hoții pe părintele protopop? Să-i fure popii iapa? Nu le dăm voie să plece, și pace, nu se calcă legile ospetiei așa ușor în picioare...

— Aleargă, părinte portar, porunci starețul, mai ia-ți și niște ajutoare și pune la loc în dos poarta cea mare, ca pentru iarnă. Să nu iasă, și tocmai nimerit, să nu mai intre nimeni să ne tulbure. Și ferec-o mai rău ca de tâlhari.

Și alte porți uriașe de stejar, care așteptau alături, fură înțepenite în gura huditei, pe unde pătrunsese popa Bolindache. Mănăstirea era acum chiar cetate. Trebuia să-i dai asalt ca să pătrunzi.

— Ei, acu ce mai zici? Întrebă starețul.

— Zic că iapa mi-o fură mai degrabă aici, unde n-am adăpost pentru ea, decât pe drum, întâmpină cu bună dreptate popa lauda starețului. Înseamnă că trebuie să doarmă în mijlocul curții, să cază rouă pe ea ori s-o plouă. Că în grajdul sfinției-voastre n-o bag.

Starețul se scărpină în nas.

— O acoperim cu pături.

— Nu... altceva zic. Las pe părintele protopop în mănăstire să stea cât o vrea.

— Trebuie să stea măcar trei zile, ca la mitoc, îi tăie vorba părintele portar.

— Să stea cât o dori, urmă popa, și pe urmă îi purtați dumneavoastră de grijă mai departe, încotro are nevoie.

— Ho... că nici asta nu se poate! Ce, sfinția-ta ești oaspe numai de o zi, terchea-berchea?... îl apostrofă starețul, care se proțăpi cu picioarele rășchirate și brațele lățite în lături.

— Treci peste mine, răstoarnă-mă, calcă-mă! strigă el.

La gestul ăsta înfiorător, ridicară cu toți glasurile cu mare gălăgie ca la război, cerură cu asprime de la musafiri ascultare și supunere cum se cuvine cinului preoțesc.

— Are să se găsească o dezlegare și pentru ospetia la care recunoaștem că are dreptul și iapa.

În acest timp, în creierul părintelui portar zbârnâi ca o gănganie un gând pe care nu putea încă să-l prindă. Dar era acolo, îl simțea. Și deodată îl dibăci.

— Stați! răcnii el, slobozind glas ca de bucium. Am găsit!

— Ce? Ce?

— O coborâm în beci...

— Nu se poate, îi tăie starețul. Vinul e belaliu. Prinde miros de toate mârșăviile pe care o să le săvârșească acolo. Destul ne-a împutit trapeza...

— Nici eu nu mă-nvoiesc, sări popa atins, că-i înjosesc oarecum iapa. În pivniță este umezeală și nu vreau să capete reumatism la încheieturi, că e gingașă. Și apoi tot mirosul de spirt și tărie mucedă, care ne turlăcise pe noi, oamenii, are s-o otrăvească de-a binelea. Măine o găsim zăcând ori moartă.

— Altceva, urlă portarul...

— Ce altceva?

— O urcăm în clopotniță. Una, că nu-i trăsnește nimănui prin gând s-o caute acolo sus, fie el tatăl hoților. Alta, să și vrea, nu se poate fura. Ușa de gorun înfruntă chiar tunul. Zăvoarele cu lacăte nemțești nu se clintesc de le-ar zgâlțâi Samson, care a năruit capiștea filistenilor. Și, pe urmă, în clopotniță e curat și sănătos, c-ar putea sta și un ofticos!

— Dar dacă hoții au iarba fierului și sparg cu ea zăvoarele? se amestecă fratele Minodor.

— Au pe dracu! se scăpă portarul. Să aibă și pe mama ierbii oțelului, tot nu răzbesc.

Și se hotărâră. Iapa era adăpată, mâncată. O porniră binișor de căpăstru, alintând-o pe bot, mângâind-o pe gât, bătând-o cu palma pe spate și o mână până la intrare. Animalul alb, în fruntea gloatei negre, părea că trage după el un dric.

La urcare, oarecare greutate, adică scara îngustă, treptele scârțiiitoare și cam repezi. Iapa se sfii și se dete îndărăt câțiva pași și se propti speriată în dinapoi.

— Nu vrea, se îngrijoră popă.

— O să vrea, că n-are-ncotro! Ia aduceți o găleată cu ovăz!

Și cu ispita asta când sub bot, când pusă pe scară cu o treaptă mai sus, ca jindioasă, iapa se urcă până la nadă, precum și cu alte șosele și momele, mai împinsă de la spate cu blândul, mai mutându-i picioarele cu mâinile. După multă caznă, cu răbdare și meșteșug, părinții izbutiră să cocoate iapa în turn, unde o lăsară să se plimbe slobodă. Au închis cu grijă ușa de la gura de sus a scării, să nu-i vie gust să coboare, iar intrarea de jos a fost pecetluită cu alte rânduri de lacăte, împletite cu fiare și felurite scule de încuiat, ca la un turn de cetate.

Și cu grija asta potolită, s-au întors toți mulțumiți în trapeză, la masă, că li se făcuse, după atâta muncă și bătaie de cap, foame.

— Pentru astăzi a fost rânduit spre mâncare porcul, își dezvălui starețul planul culinar, înfulecând iar sarmale, mușchiulețe, costițe, cârnați și alte soiuri de fripturi. Măine este ziua păsării. Să ai grijă, părinte bucătar. Vezi găștele alea îndopate, alege curcanul care ne-a călcat ca un curvar până ne-a ucis găinile. Să-i torni două cești de rom pe gât. Dă iama prin puii scoși de la Crăciun, ochește și vreo două pichere. N-am putut prăsi fazani, se-ntoarse el cu mâhnire spre protopop. Dar o să tăiem niște claponi cu carnea la fel... Auzi, părinte! Și nu uita porumbeii pentru ciulama!

Bucătarul da din cap la fiecare soi de pasăre și-și făcea însemnări în minte.

Ospățul s-a lungit fără nici o osteneală, păstrându-și neclintit toiul noaptea toată, cu cești de cafea fumegătoare, înfățișate din ce în ce mai des, și cu țigări răsucite în degete.

Starețul, înfioat în jilt, trase la el, pe un genunchi scos mai afară, pe fratele Minodor, care cu obrăjorii lui bucălați, ochii lăncezi albaștri, și abia o mijire de perișori negri pe buza de sus, cu părul inele revărsat pe spate și-n

lungul veșmânt de mohair, părea un înger rezemat pe pieptul unui bătrân sfânt.

Îngerul cânta cu glas melodios de copil Călugărul din vechiul schit și starețul îi ținea hangul. Portarul bucioma un ation, părintele Natanail îngâna troparele Învierii, protopopul mormăia stihuri din prohod.

Zorile zilei de luni i-a găsit și i-a salutat în aceste cuvioase, dar veselnice îndeletniciri. Dimineața a trecut repede peste ei, nesimțită, și i-a lăsat tot așa.

La prânz au sosit bucatele întocmite după planul din ajun, și toată ziua de luni ospățul s-a desfășurat sub zodia orătăniilor în fel și chip de ciorbe și sosuri și zeci de soiuri de fripturi pe cartofi, pe varză, în frigări, la tavă, la cuptor, rasoale cu mujdei, ficăței prăjiți, pipoțele, oușoare bărbățești de cocoș, piept de clapon.

S-au schimbat cu acest prilej și vinurile, mai ușoare și mai sprintene de data asta!

Carnea de porc cere băuturi mai aspre, mai spirtoase, cu tărie și cu vechime, ca să topească multa ei grăsime; la păsări se cuvin vinuri sprintăre, aripate, profir care să spumeze, alb, din care să urce ca din apele minerale bobite înțepătoare și cel mult un rubiniu mai așezat și mai cuminte pentru fripturi grase și alivenci, baclavale și sarailii. Ceea ce s-a și împlinit întocmai. Vreo trei soiuri de alb, vreo două de galben ca chihlimbarul și un roșu-aprins, cu ușor gust de busuioc, se proptiră în carafele mari, pe masă... și iar cântece, de data asta cu jocuri, și din nou râsete, chiote și zburdări de-ale fratelui Minodor, jucând polca trecut din brațe în brațe cu frățescă înțelegere.

A doua noapte i-a găsit tot la locurile lor, neclintiți ca la o mare și înfricoșată priveghere. Pentru anume treburi mai mici, nu se mai nevoiau să se scoale, pilda iepei era încă vie, la picioarele lor și chiar a nărilor. Și apoi retirada era depărtată, în capătul unei săli întunecoase, la care ajungeai greu, pe băjbăite.

Până acolo era destul loc de-a lungul zidului pentru un regiment, darmite pentru treisprezece călugări pustnici.

Mai ales că se lăsase peste ei și o seninătate, o dezlegare de toate, o uitare de griji vecină cu vrăjile, care-i închidea ca într-un ostrov fericit. Așa cum poate o să aflăm și noi când vom trece cu bine în cealaltă lume. Ei se găseau acolo chiar de acum, și-n zorile celei de-a treia zi, adică marți, starețul a destăinuit soborului bunătățile ei, adică lista de bucate – va fi ziua peștelui – a racilor, a icrelor, a scoicilor, a melcilor. Să aibă mare grijă părintele bucătar întru îndeplinire. Amin!

— Aoleu, să nu uiți cumva ostropelul! stăruie părintele stareț cu grijă mare.

— Ostropel de pește? plescăi protopopul. N-am mai mâncat de o mie de ani!

— Să trăiești încă o mie, și cum îl săvârșește părintele nostru n-ai să mai afli! Are taina lui! Și înghiți ca o aromă apă ce-i venise în gură.

Și din nou ghers și bătăi din palme, hore și învărtite, stârnite de clanaretul unui părinte care-și ținea ascuns talentul și nu-l da pe față decât la porunca starețului.

Ziua a treia, adică marți, a fost precum se hotărâse: ziua peștelui, ihtios. Heleșteiele mănăstirii, prefirate cu năvoade, vărsaseră la lumină și trimiseseră la masă ca într-o minune, gata fierți și fripți (căci altfel când avusese timp părintele bucătar să-i gătească), somni bulbucați, crapi borțoși, știuci zvelte, mreie aurii, plăci turtite, lini cu pielea de șarpe, caracudă, țipari, scoici, raci în tot soiul de gustări și înfățișări, ciorbe, plachii, marinate, rasoale, pe varză, umpluți cu stafide, cu ceapă, cu nuci, scordolele și pilaf de găuri de raci, ghiveciuri la tavă, cu untdelemn grecesc, cu măline de Volo, clăbuci de icre, stive de raci roșii ca obrajii părinților.

— Știi sfinția-ta ce trebuie ca să iasă icrele cum se cuvin? întrebă starețul pe protopop, înfigând furculița în mormanul spumos.

Protopopul nu se pricepea.

— Trebuie un risipitor să toarne untdelemn și un nebun să le bată. Iar părintele nostru bucătar, când e vorba de icre, e și mâna spartă, și smintit.

La pește merge alt vin. Deci schimbă băuturile, întâi cu un vin nițel mai acru, ca să taie izul greu de mâl și baltă, și pe urmă altele mai vârtoase, vinuri răspicate, cu fund de coniac și adânc de cotnăraș, în care peștii să nu mai înoate ca în apă, ci să se mistuie îndată.

— Hii! Ai uitat țării! se vaită starețul. Aleargă, părinte!

Și bucătarul, sfeclit, sosi numaidecât cu câteva buchete de surcele, țării, care chiar acolo fură pârpaliti, bătuți, piperati, amestecați cu oțet, untdelemn și pătrunjel.

— Să aduc și păstrăvii? întrebă el.

— Adu câteva smocuri, că mai căpătăm...

— Păstrăvi aici?! se minună protopopul.

— Nu, ni-i trimit frații de la schiturile din munte de pe la Secu și Durău, în schimbul rachiurilor cu care-i dăruim și noi...

Ziua întreagă de marți n-a ajuns pentru istovirea atâtor bunătăți ale lui Dumnezeu, și doar călugării, cât și musafirii au luptat din toate puterile. A fost nevoie și de a treia noapte ca să se ducă la bun sfârșit lucrarea – mai ales că peștele, și mai cu osebire racul, e migălos la mâncare. Trebuia ales de oase cu migală și cu băgare de seamă, curățat de țesturi și coji, rupt, supt, ronțait – nu e neted și lesnicios ca, bunăoară, rămătorul ori mielul, uneori trebuie să scoți ochelarii pentru o prăpădită de știucă, dacă nu ții să-ți bage părintele portar deștul pe gât să scoată osul înfipt, care nu vrea să se urnească de acolo nici cu vin, nici cu coajă de pâine.

Dar s-a sfârșit și ziua ihtios, a peștelui.

Pentru a patra zi, vrea să zică miercuri, s-a poruncit mielul, mielul în cele trei ipostaze ale lui, miel fraged de lapte, oaie și berbec, fie întreg, fie bătut, adică batal, cu toate anexele lor, de la creier, uger, căpățână, până la fudulii, plăcintă de gichir, ce se mai cheamă și drob, borșuri răcoritoare, stufaturi, mâncare de tarhon, măruntaie la frigare încununate cu mățișoare întoarse pe

dos și spălate în zece ape. Bineînțeles, toate salatele potrivite: păpădie, unișor, năsturași, cresson, ceapă și usturoi verde, spanac, cu osebire lăptuci răsfățate în zarzavageria mănăstirii, iar la urmă clătite cu dulceață de vișine și gogoși, plăcinte învărtite și poale-n brâu.

Mai grea a fost alegerea vinurilor. Mielul cere unul, berbecul altul, oaia cu izul ei de seu vrea băutură aparte, cam ca a porcului, la ciorbe s-ar cuveni vinațuri înclinând spre cele ale peștelui. Hotărârea luată a fost să se puie pe masă la îndemână toate soiurile de vin legiuite celor patru feluri de lighioane: porc, pasăre, pește și oaie, să le încerce pe fiecare, care cum și unde se potrivește. Cu asta trag o învățătură pentru altădată!

Și un alai de cincisprezece carafe mari, pline ochi, își făcu intrarea și se propti pe masă.

— Chipul acesta, lămuri starețul, de slujirea vinului în carafe mereu aceleași și neconținut pline, stă mult deasupra felului neiscusit cum se bea prin locașurile de petreceri și prin cele mai multe case, adică din sticle, pe care, după ce le scurg, băutorii le rânduiesc goale lângă ei, ca pe niște jalnice oseminte. Asta nu numai că strică bunei voioșii, dar amintește neconținut oaspeților ca de un fel de socoteală despre cât au băut, iar la cei slabi de înger deșteaptă gândul măsurii și scormonește pe cel al sațiului, iar tuturor le aduce fără voie din afară anume nevoi și cerințe vădit legate ca niște slăbiciuni de cantitatea înghițită, care mereu sub ochii lor începe să-i lucreze și să-i înspăimânte. Pe când așa, din carafe mereu pline și neclintite pe masă, toate cele firești, câte și cum se cuvin, vin nesilite dinlăuntru în afară, ca niște inspirații, nu înrăurite, amintite de stiva șipurilor... Și cu asta, porțile dimineții celei de a patra zi, acum miercuri, se deschiseră peste un ospăț cu cinstirea mielului.

Tocmai sfârșiseră gustările introductive de rinichi fripți, creieri prăjiți, limbi rasol, momițe și alte ghinduri în sos de vin, ochi de miel rasol cu hrean, și treceau la fuduliile trufașe, ca niște pepenași, când deodată sosiră până la urechile lor astupate pentru toate zgomotele lumii păcătoase, sosiră, aduse ca de un vifor aprig, bătăi și larmă mare de clopot. Ascultară și cunoscură. Era unul din clopotele mănăstirii.

Bătaia pătrundea tot mai înțetită și mai furioasă, parcă o mână de uriaș se pusese să-l dogească.

O înfiorare trecu prin spinările călugărilor. Ce duh necurat s-o fi abătut să-și bată joc de ei și de mănăstire? Diavolul, de bună seamă. Numai el se ține de șotii. Că altcineva, sămânță omenească, n-ar fi putut răzbi prin porți și prin uși...

— Aș! grăi după o scurtă cugetare starețul. Satana are frică de clopote, nu se atinge de ele, că sunt închinare. Asta numai îngerii pot s-o facă! Să știi că s-a coborât vreunul și peste noi, nevrednicii... glăsui ușurat soborul. Am aflat har pentru adâncul nostru pogorământ și închinare cu smerenie!

Dar larma întărită nu mai contenea! Se porni și celălalt clopot mai mare să sune și să se vaiete, bălângănind când scurt, când lung, ca apucat de smuciturile Ducă-se pe pustii!

— Nu e a bună, fraților... o băgă pe mâneca starețului. Luați în brațe icoana făcătoare de minuni și câte o cruce în mână și hai să ieșim și să vedem...

Cu icoana Apărătoarei-Doamne și înarmați cu cruci și cruciulițe, părinții cutezară să pășească în curte și să ridice de departe ochii spre turnul lămuritor. Nu se vedea nimic. Îl scutura numai o vijelie de sunete deznădăjduite... Fură nevoiți să se apropie. Cercetară, chitiră; prin ferestruica îngustă se zărea mișcând o arătare în veșmânt alb.

— Tot înger este! întări starețului. Duhurile rele sunt negre!

Deodată, popa Bolindache, dezmeticit, cu mâna strajă la ochi, răcni ieșit din minți:

— Este iapa... Iapa mea... Și începu s-o strige: Liza, Lizușca, puica tatii, stai, că vin acuș!

A fost și mai greu să descurce încuietorile și să descleșteze zăvoarele împletite cu tot soiul de sârme decât acum patru zile, când încuiaseră. După multe opinteli, ușa se dete în lături și năvăliră toți buluc.

Acolo înțeleseseră: iapa, uitată nebăută și nemâncată de trei zile și trei nopți, nechezase, zbierase la ferestre, se căznise să roază lemnul ușii, se-nvârtise, se zbuciumase, se dase cu capul de pereți, până ce deznădăjduită, ridicând ochii, zărise funiile clopotelor, care spânzurau deasupra ei, și se apucase să le mănânce. Întindea gâtul, apuca una de capăt și o trăgea în jos. Limba se mișca și lovea arama. Când clopotul se-ntorcea din cheotoare și smucea ștreangul din gura vitei, iapa trecea la cealaltă funie, trăgea și de asta cu deznădejde, plesnea limba de buza clopotului. Aceasta se urnea, își sucea toarta în jos, apoi în sus, și vita scăpa odgonul din gură. Dar nu se lăsa. Se-ntorcea la funia dintâi, care sta acum liniștită, și din nou o prindea cu dinții, și clopotul zgâlțâit se văicărea amarnic.

Popa se căină, se bătu cu pumnii în cap: cum putuse uita biata iapă atâta vreme, părăsită fără un strop de apă, o mână de fân. Și tăbărară toți s-o dea jos. Dar iapa acum nu mai vrea cu nici un chip să coboare. La urcare nu văzuse adâncimile prăpăstiei de sub ea. Acuși, de cum scotea capul ei nervos pe ușă și da cu ochii de prăvălișul repezit al treptelor, se speria, da înapoi și se punea îndărătnică în șezut. Cu nici un chip n-a fost cu puțință s-o urnească. I-au arătat o găleată cu apă, i-au trecut pe la nas cu o treaptă mai jos de ușă căldarea cu ovăz, au mângâiat-o, au îndemnat-o, au împins-o, au prins-o de picioare, au legat-o cu funii. Iapa s-a înspăimântat și mai rău. S-a zbatut, a zvârlit din copite, a cotonogit câțiva călugări și, neîmblânzită, a început, îndrăcită, să rânjească dinții, să muște și, întorcând spatele, să se apere ca de lupi.

Popa Bolindache plângea, starețului se scărpină încurcat în barbă.

— S-o legăm la ochi, sfătui el. Nu mai vede, și așa, oarbă, merge unde am duce-o.

Îi trecură peste ochi câteva basmale împletite sub urechi. Iapa tremura ca varga, neștiind ce vor cu ea. Acum mergea, ce e drept, dar așa ca orbi, fără

să vadă unde pune piciorul. La ușă fu gata să se prăvălească în gol. Stăpânul se repezi și opri nenorocirea la timp.

— Nu se poate așa! strigă el. Trebuie să stricăm zidul și să lărgim fereastra. O scoatem apoi pe acolo cu funiile.

Fratele Minodor veni și el cu un sfat îngeresc: să încalece cineva pe ea. Simțind om în spate, animalul are să prinză curaj și îndemn să calce, treaptă cu treaptă, în jos. Călugării se priviră speriați.

— Încalecă sfinția-ta, Minodore, mârâi portarul, că ești mai ușurel.

— Ba nu, sări starețul, spăimântat să nu i se întâmple vreun rău odorului. S-o încalece stăpânul!

Acesta mărturisi că iapa nu e învățată la călărie. Tot numai pe fereastra lărgită au s-o scoată... și ceru unelte să se apuce de spart zidul.

— Stai! îl opri părintele Natanail, cel cu moațele sprâncenelor lăsate pe ochi. Am eu ac de cojocul iepii dumitale! Mă lași să fac ce vreau?

— Numai să nu mi-o schilodești, se învoi nenorocitul.

— Nu, mai degrabă o să-i fac o bucurie, făgădui el.

— Să-mi aduceți...

Călugării ciuliră urechile, crezând că cere lanțuri, obezi și alte fiare și o să-i puie la muncă.

— Să-mi aduceți o cadă plină cu drojdie tare și o sticlă cu spirt curat.

Cât ai clipi, doi părinți se înfățișară cu ciudatele unelte cerute de mântuitorul iepii.

Acesta se apropie cu vicleșug și puse cada cât mai aproape de vita năbădăioasă, care, însetată, la vederea băuturii, se repezi lacomă, băgă botul în drojdia tare și până să se dumirească sorbi câteva înghițituri zdravene. Apoi se opri cu nările fremătătoare, coborî iar botul, căutând apă, răsuflă adânc aburii amețitori care umpluseră turnul, atinse iar drojdia și scutură capul, stropind pe sfinții părinți cu ce-i rămăsese în dinți. Se aplecă din nou asupra căldării, nădăjduind, și nu mai bău. Dar tăria rachiului răsfirată din vas lucra cu putere asupra creierilor ei.

În acest timp părintele Natanail amesteca tacticos cu mâna ovăzul în găleată, peste care turnase din belșug alt rachiu. Și o împinse ușor lângă iapă. Vita, de data asta mai imblânzită, lihnită de foame, a lăsat băutura și a trecut la mâncare; mai de silă, mai de milă, a început să ronțăie ovăzul îmbuibat de drojdie. Pe la jumătatea găleții se înveselise ușor și se imblânzise. S-au putut astfel apropia lesne de ea.

— Țineți-mi-o acum, fraților, și căscați-i gura...

Douăzeci de mâini o apucară de unde nimeriră, în timp ce părintele Natanail, vârând sticla în fălcile descleștate ale iepii, îi turna pe gât spirtul tare ca focul.

— Acu așteptați nițel, că se face miel, proroci bătrânul.

Iapa necheză moale și duios, bălăbănind capul ca un clopot, tremură, căscă, se clătină turlacă și curând ingenușe și se culcă beată turtă, întinsă la pământ, și începu să sforăie.

— Măinile pe ea și sus! rândui îmblânzitorul, trecându-i niște chingi pe sub oblâncuri.

— Domol, stați, ușor...

Și, ca pe un stârv nesimțitor, o coborâra cu popasuri, din treaptă în treaptă, până în mijlocul curții.

— Lăsați-o aici, la aer curat. În chindie e trează și iar vrednică să-și facă datoria.

— Până atunci, hai la masă, că nu mai pot de foame, glăsui părintele stareț. Acu poți s-o lași fără grijă, zâmbi el către popa Bolindache, că nici un hoț nu se mai agață de ea.

Și astfel s-a petrecut cu bine și a patra zi, a mielului, cu deosebită cinstire pentru părintele Natanail, cel ce coborâse cu vicleșug iapa din clopotniță.

Pe seară iapa s-a sculat „mahmură”, a băut trei găleți cu apă, a mâncat două mertice de ovăz, a căscat și a nechezat spre casă.

— De n-ar cădea în darul beției... se îngrijoră popa Bolindache, văzând-o parcă mai voioasă ca înainte.

— Nu ne-am gândit la niște potroace și pentru iapă și pentru noi, se plesni cu palma peste frunte părintele bucătar.

— Ba o bărdacă de cafea tare puteți să-i turnați pe gât, îngădui starețul. Dar părintele Bolindache nu s-a mai învoit și la asta.

— Lăsați, nu e nevoie! Mulțumesc lui Dumnezeu și părintelui Natanail că am văzut-o jos! Mulțumesc și sfinților-voastre pentru găzduire, strigă el poftind pe protopop în trăsurică.

— Domnul să vă ajute! îi binecuvântă starețul. Drum bun și mai poftiți cât mai curând la noi, urară gazdele, fluturând mânecile largi ale mantiiilor. Ne mai scoateți din amorteala mănăstirii, a postului și a rugăciunilor.

Și oaspeții porniră, trecând de data asta pe sub bolta falnică a intrării, pe unde se șterseră din văzul obidiților părinți, rămași pustii, capul roșu al protopopului și coada albă a iepei minunate, care a tras clopotele aidoma îngerilor.

Când să cotească după dumbravă, protopopul, ca deșteptat dintr-un somn adânc cu vrajă, își aduse aminte de cercetarea pentru care venise la mănăstire...

— Păi, părinte Bolindache, am uitat să-l întrebăm și să-l muștruluim pe părintele Mitrofan, care nu ți-a ținut cum făgăduise duminică locul la biserică. Ce-ar fi să ne întoarcem?

Popa, speriat, arse fără voie o biciușcă iepei, care țâșni ogărește.

— Nu ne mai înapoiem, părinte, că de ne-ar prinde sfinții părinți, nu mai scăpăm o săptămână și or crede preotesele că ne-am răpus...

Protopopul oftă adânc și se supuse.

17 mai 1952, București.

BEHAVIORISM.

VORBEAM DESPRE MULTE și de toate. Dar unde, mai cu seamă, se poate așa ceva, decât la o vânătoare!

Ne găseam blocați de o viforniță înspăimântătoare, cinci orășeni, în satul P..., unde picaserăm într-o dimineață de Bobotează, chemați urgent de judecătorul local. Se iviseră acolo niște rațe sălbatice, într-un cot al Buzăului.

Rațe sălbatice la munte!... Pentru noi, reduși numai la cei câțiva iepuri jigăriți din preajma orașului, însemna un vânat aproape exotic, o aventură.

Împrejurarea este de altfel destul de rară: numai când viscole uriașe cutreieră bălțile, se răscolesc rațele pitulate acolo, la iernat. Atunci ele se ridică umflate de furtună până în creștetul văzduhului și, amețite, caută alte meleaguri. E o jale să le vezi, cârduri-cârduri, răsucindu-se năucite în vânturi. Unele din ele apucă pe văi în sus, spre munte, ca să se lase în limanurile râurilor. Un asemenea refugiu le oferă bietelor pribege cotul pe care-l face apa Buzăului în dreptul satului P..., unde pare că o experiență ancestrală le mână la o asemenea ananghie.

Dar aici sunt numaidecât semnalate unor pierde-vară ca de-alde noi, care, lacomi de vânat rar, alergăm cu mașina să le prigonim. Noroc că, îndată ce se simt în nesiguranță, ele se ridică iar în văzduhuri, ca să cadă, departe, în alt colț, până unde trebuie să alergăm pe jos o jumătate de zi, ca să ne zboare iar, de sub nas, înapoi.

De data asta n-am apucat să ne jucăm de-a baba-oarba cu ele pe crivinele albe, căci chiar de la prânz ne-a ajuns din urmă și ne-a prins asupra faptului viscolul bălților, care gonise rațele și urca după ele. Credeam că nu mai sosim la gazdă. Că uraganul are să smulgă și să ia pe sus dealurile cu sat cu tot.

Și de trei zile ne găseam ferecați de zăpezi, cinci orășeni și cu judecătorul șase, vorbind multe și de toate. Vorbă fără sfârșit, ca și băutura, încât gurile, nevoite să slujească la amândouă aceste trebi deodată, ajunseră să nu le mai deosebească.

Într-un miez de noapte discuția ajunsese la cartea L'homme, cet inconnu. Unul din tovarăși, avocat, răsfoid agenda, ne opri cu întrebarea dacă știm ce este behaviorismul³⁵. Întâlnise cuvântul în cartea cu pricina, nu știu la care pagină, nu-i cunoscuse înțelesul și-l notase să îl caute.

Behaviorismul? Eu, mărturisii, nu știam. Ceilalți, mai puțin încă. Și ne grăbeam să trecem înainte, la flecăreala noastră. Când amicul Ermil, profesor de filosofie, cu enormul lui deget arătător bracat ca un pistol asupra noastră, ne împietri. Behaviorismul? Nu știm? Are să ne lumineze el.

Și începu să îngaime despre teoria unui american, i-am uitat numele, care se ocupă de așa-zisul comportament al fiecărui individ dintr-un grup pus într-o situație primejdioasă... Sau reacția fiecărui ins în parte în fața aceleiași grele încercări. Nu pricepeam mai nimic. Și profesorul Ermil iar o lua de la comportament la reacție și la atitudine, o întreagă babilonie.

I-am cerut, disperați, pilde concrete: după ce și-a scremut gândurile, ne-a propus o catastrofă de cale ferată și ne-a lăsat să ne închipuim ce va face fiecare din cei loviți de sinistru. Unul fuge nebun pe câmp, altul, calm, își caută bagajele, al treilea se apucă să culeagă lucruri streine, în timp ce al patrulea, nesimțitor la propriile lui răni, dă ajutor și cooperează la salvarea celor prinși

sub vagoane, pe când lângă el, unul, cine știe, plecat peste un cadavru, îl jefuiește de bani și giuvaericele.

Ei, acum eram pe cale să ne dezmeticim.

— Dacă e așa, atunci să vă povestesc eu cea mai beha... cum îi ziceți?

—... vioristică... completaram noi.

— Behavioristică întâmplare, sări cel mai lung și mai aprig la vorbă dintre noi... Autentică, urmă el, nu închipuită, ca a amicului. Și, fără să mai aștepte învoirea, primarul urbei, nenea Tase, și oarecum starostele nostru, care ne cărase cu mașina, un mare scornitor de povești, se porni...

— Mă, voi știți toți că eu mă trag din neamuri bune și după tată, și după mamă. Ce răzi, demone? se adresă el unuia care bufnise în răs. Păi să-ți arăt arborele meu genealogic și pe urmă să-ți dai pe față comportamentul matală.

— Apoi ce are de-a face neamul cu behaviorismul, nene, cuteză apostrofatul să replice.

— Are, mă... Ascultă și să nu mă mai întrerupi...

După neamul maică-mi suntem din vița Vodeasa, odraslă domnească veche, în care fetele cele mai mici erau trimise la mănăstire, ca să nu se fărâmițeze averea și să aibă cine se ruga pentru păcatele părinților.

Dar nu la orice mănăstire. Ci la schitul Vodesele, ctitorit de niște strămoașe ale noastre. Două voievodese, mama și fata, amândouă fete, soții și văduve de domni...

— Cum adică, nene, și fete, și soții, și văduve, totodată! îl necăji unul dintre noi.

— Ei, adică mama, doamna Anca, fusese soția lui Velicu-vodă, iar fata lor, domnița Dragomira, se măritase cu Hrâncu-vodă.

— De pe vremea lui Papură-vodă, mârâi același.

Dar primarul îi aruncă o căutătură așa de cumplită, că-l încremeni. Și urmă:

— Voievodesele, după ce soții lor, domnii, fură uciși de turci, s-au tras amândouă, mama și fata împreună, la munte și au ctitorit un schit pe un pisc, apărât ca o cetate, unde de atunci și până acum, când s-a risipit de cutremur, au stărețit numai fete din neamul lor.

Am petrecut și eu, copilandru fiind, câteva săptămâni la schitul Vodesele, când îl cârmuia ultima stareță, mătușa mea, maica Teofana. Atunci am auzit chiar din gura ei întâmplarea care se păstra scrisă în catastifele lor... Acolo să vedeți comportament. Dar să vă iau cu rânduială.

Schitul era închinat Maicii Domnului. Și era cu strășnicie oprit să calce în el picior de bărbat, de orice soi ar fi fost, nu numai om, dar nici de cocoș, de motan, de taur sau armăsar... nimic... Nu puteau intra acolo decât muieri, adică, pe lângă femei, se primeau pisici, găini, vaci, oi și altele de aceeași categorie.

— Nene Tase, vrusei să-l întrerup...

— Incidentele se ridică la urmă, după ce sfârșesc... Acum nu se mai admite, demone! Vrei să mă încurci... Și povestitorul trecu mai departe: Pentru asta schitul, pe lângă pereții prăpăstioși de stânci, ce-l apărau din trei laturi,

mai era înconjurat și de niște ziduri tari și înalte, cu țepe de fier înfipite în creneluri și șanțuri adânci la temelie. Se pătrundea în el numai prin trei rânduri de porți tari, căptușite cu fier, ferecate cu zăvoare cât bărnele și lacăte cât ploștile.

Când începe întâmplarea noastră, să fi fost ca la douăzeci de maici ce se surghiuniseră de bunăvoie acolo. Unele, tinere. Cele mai multe, bătrâne. Câteva sosite la pragul călătoriei spre dincolo.

Viața era orânduită după toate canoanele schimnicești și cu ascultare aproape ostășească, sub mâna de fier a uneia din strămoașele mele, care moștenise și scaunul, și tradiția Vodeselor. O maică la vaci, alta la oi, alta la grădină, două cu rândul strajă la porți...

— Iartă-mă, nene... zisei.

Nenea Tase albi ochii fioros la mine.

— Incidentul la urmă.

— Iartă-mă, nene, nu mai pot răbda...

— Vorbește, îngădui el.

— Cum făceau măicuțele când le trebuia și lor pui de găină? Că, de, ouă de prăsilă fără cocoș știm că nu se poate... Aveau nevoie încă și de lapte. Or, vacile fără tauri...

— Ei, mă, da' caraghioși mai sunteți! Trimiteau și ele în sate jos câte o măicuță mai tânără, cu găinile, alta cu vacile, la cocoș, la taur, la ce trebuia! Parcă era greu să te gândești, fără să mă mai întrerupi...

Și ce adică, se întoarce el, la un schit așa de sfânt găinile nu pot oua și fără cocoș, și vacile...

— Nu pot, nene, nici în ruptul capului pentru ca să fete fără taur. E lege.

— Ei, isprăvește, că pe urmă... mă repezi înfuriat. Tu nu știi că la Sfântul Munte este și acum o mănăstire unde nu numai că nu pune piciorul sămânță de bărbat, dar chiar păsările sălbatică, când zboară pe deasupra lui, se oselesc: bărbatul, adică păsăroiul, face stânga-mprejur și-l ocolește pe departe. Nu îndrăznesc nici cu aripa, necum cu ochii, să spurce văzduhul închinat Sfintei Fecioare.

Și nenea Tase roti ochii triumfător.

— Într-o zi aproape de Crăciun, pe o viforniță ca asta, cu troiene cât căpițele, de sta lumea întemnițată prin bârloage, cam pe la prânz, răsunară deodată bătăi în porțile schitului...

Maica portăreasă, din chilia ei de sub clopotniță, a făcut pe surda, închinându-și trupul cu câteva cruci, și nu s-a mișcat de la vatră. Câteodată trece Necuratul, și în drum se abate să facă oamenilor cucernici câte o șotie.

Dar repede, bătăile se întetiră, grozave, că răsuna curtea schitului mai rău ca de toaca mare. Și niște glasuri groase începură să strige. Maica iar nu clinti. Cine știe? Poate trece și asta. Sunt ispite pe care nu le birui decât cu neluarea-n seamă. Dar se porni numaidecât o ploaie de bocănituri în porți, atât de furioase, amestecate cu urlete, „Deschideți, deschideți!”, că maica portăreasă, încotoșmănată cu șuba, a ieșit să întrebe cine este. Vântul i-a smuls glasul din gură și i l-a zvârlit afară, peste ziduri.

— Oameni buni, fu răspunsul.

— Ce fel de oameni? se interesă măicuța.

— Oameni buni, deschideți, că nu mai putem aștepta.

— Bărbați sau femei? iscodi măicuța, deși glasurile mărturiseau ca despre niște tauri...

— Amestecat, sosi de dincolo vorba pe vânt.

— Cum amestecat?

— Și bărbați, și femei.

— Cum, și bărbați și femei?! se indignă măicuța, cu gândul la alte bazaconii.

— O să vedeți... Deschideți numai. Avem să vă lămurim...

— Nu se poate. Nu deschidem, hotărî portăreasa prudentă, și vru să intre iar în chilie, la cald.

Dar bubuiturile și urletele se porniră atât de strașnice, că portăreasa puse mâna pe funie și trase clopotul de alarmă. În câteva clipe tot schitul fu sculat în picioare.

Măicuțele, spăimântate, ieșeau pe rând, îmblânite, ca vulpile din vizuini, și se grămădeau în jurul portăresei.

— Ce e, maică?

— Ce s-a întâmplat, surioară?...

Unele veneau în mâini cu topoare, altele cu furci ori țepoaie, câteva cu pistoale și roată, ca o ciotcă de ciori pe o pradă, tăbărâseră și ciuguleau pe maica portăreasă cu tot soiul de întrebări: „Ce e? Foc? Răzmeriță? Cutremur?”

Deocamdată, ciocăniturile în porți încetaseră și cei de dincolo așteptau tăcuți.

Iată că repede se arată și maica stareța, neînfricăată și gata să facă față oricărei primejdii.

Ca și când parcă cei de afară ar fi văzut-o! Bătăile în porți și strigătele se porniră și mai neînduplecate.

— Deschideți, deschideți! Că spargem porțile.

Stareța se apropie cu grabă, pășind mărunț.

— Ce e, maică Febronio? întrebă ea pe portăreasa năucită.

— Nu știu, maică stareță.

— Cum nu știi? Ce păzești aici? Întreabă!

Și maica întrebă din nou vântul:

— Cine e acolo?

— Noi!

— Care noi?

— Noi, oameni buni. Deschideți...

— Auzi, maică stareță, se plecă Febronia la urechea bătrânei, cu răspunsul plocon: Cică oameni buni.

— Întreabă-i ce vor! porunci stăpâna.

— Ce vreți? se făcu Febronia ecoul maicii starețe.

— Adăpost, că murim. Adăpost... fâlfâi vântul răspuns.

— Auzi, că vor adăpost, cică mor, tălmăci portăreasa pentru auzul ruginit al superioarei.

— Spune-le că nu e slobod să calce aici bărbați, încheie stareța colocviul. Portăreasa comunică decretul.

— Deschideți, că spargem porțile! Avem și trei femei degerate cu noi.

— Auzi, maică stareță, că au trei femei degerate cu ei.

— Unde sunt? porunci aceasta să se întrebe.

Femeile se aflau într-o târlie, trasă de bărbați. Sunt degerate și, dacă se mai întârzie, mor acolo afară.

— Cum putem ști? continuă dialogul între înăuntru și afară.

Urmă o tăcere încurcată.

— Îngăduiți să intrăm, propuse un glas aspru. Lăsăm femeile în grija sfinților-voastre și noi plecăm numaidecât.

Mai era de codit și de amânat? Câteva vieți omenești piereau acolo în gerul năprasnic. Și ele se târguiesc.

Stareța totuși se frământa plină de griji.

Dacă e o cursă? Câte nu se întâmpla pe lume!... Puse să întrebe iar cum au ajuns până aici.

— Ne-am rătăcit, aduse vântul glas. Am plecat să căutăm un cârd de vite rășluite de lupi și ne-a amețit viforita. Nu știm nici unde suntem, nici încotro s-o apucăm.

Încurcătura stareței creștea. Ce să facă?

Atunci, o măicuță subțirică, venită de curând de la o altă mănăstire și până atunci nebăgată în seamă, ieși în față:

— Mă urc eu în clopotniță și văd ce e afară!

Era, de altfel, tot ce putea fi mai simplu. Dar celorlalte, cărora le luase spaima mințile, li se păru o invenție extraordinară.

— Urcă, maică, încuviință bucuroasă stareța, și cercetează cu băgare de seamă. Domnul să te însoțească!

Cât ai clipi, măicuța a fost în vârful turnului și apoi jos.

— Sunt doi bărbați înhămați la o târlie...

— Și în târlie? se neliniști stareța.

— În târlie nu se poate deosebi ce este. Stă ca o mogâldeată peste care zac zvârlite ghebele și dulămile oamenilor. Atât.

— Nu putem da drumul, fu verdictul stăpânei.

De afară, bubuituri infernale și urlete cumplite întâmpinară refuzul... Oamenii băteau și răcneau ca nebunii.

— Deschideți, că spargem porțile! Ne mor femeile înghețate...

Porților însă nu le păsa de amenințarea asta. Stau pe trei rânduri, ferecate cu oțele.

— Porțile noastre nu pot fi sparte. Sunt apărate de sfinții îngeri, porunci bătrâna superbul răspuns, comunicat întocmai de Febronia.

— Atunci le dăm foc și tot intrăm, izbucni un răcnet de afară. Adu paiele, Constandine, și scapără din amnar.

Călugărițele, la auzul acestei nemaipomenite blestemății, schimbară fețe-fețe și începură să se șoșotească. Asta așa e! Lemnul ia foc! Și sfinții îngeri nu-l împiedică să arză. Stareța căută în mintea ei o dezlegare și nu o găsi acolo. Făcu încet o rugăciune și așteptă. Vifornița aproape încetase. Numai fulgi mari, încălecați unul în altul, se rupeau, smocuri, din cer și cădeau cu nemiluita.

Călugărițele, împovărate, se scuturau ca fiarele, din spinare, cu tot trupul deodată, așteptând inspirația stăpânei. Dar inspirația nu mai venea. Adia numai de dincolo de ziduri fum și miros de cârpe aprinse.

— Uite ce zic eu, maică stareță, glăsui gros o vlăjgană de călugăriță. Le dăm voie să se strecoare numai câte unul din bărbați odată. Cum intră al dintâi, pui eu mâna pe el și-l încheștez. Din brațele mele, și-și încrucieșă niște butuci îmbrăcați în mânece, nu-l scoate nici domnul Hristos.

— Și pe urmă? întrebă stareța.

— Și pe urmă îl strecurăm printre porți pe al doilea. Cum s-o prelinge oleacă, îl și înșfacă maica Agapia, aci de față. O cunosc eu, că ne luăm la trântă pe muchie când paștem vacile. Și n-o pot pune jos cu nici un chip.

Maica Agapia, groasă cât un buduroi, se izmeni smerită, precum că primește misiunea.

— Ei, și pe urmă? făcu stareța nemulțumită.

— Cât îi ținem noi, ca în niște obezi, cineva, alte maici, târăsc aici târlia cu femeile în curte. Și numaidecât pe bărbați îi zvârlim, cu târlie cu tot, îndărăt afară.

Maica stareță se potrivi la mintea de găină necălcată a Agapiei și zise „bine”.

— Bine, răcni Febronia către porți, repetând încuviințarea stăpânei.

— Ce? veni întrebarea de afară.

— Să intre întâi un bărbat singur.

O mică tăcere. Oamenii se sfătuiau.

— Deschideți. Faceți cum vreți, numai să scăpăm femeile. Sunteți creștine, ce dracu!

Ca împinse de un pinten, portăreasa și cele două atlete zvâcniră la porți și deschiseră repede cele două rânduri lăuntrice. Când au ajuns la al treilea, care se desfăcea în afară, Febronia strigă:

— Să intre al dintâi!

Și crăpă puțin o aripă a porții cât să se strecoare cu mare greutate un copil, și încă doar cu umărul înainte. Și, pe deasupra, maica Agapia își încheștase butucii în speteze și se proptise în călcăie, ca nu cumva cei dinafară să tragă și să deschidă larg poarta.

Unul din bărbați se căznea să pătrundă, parcă s-ar fi născut prin crăpătura porții, și intră numaidecât în forcepsul brațelor Agapiei, care-l purtă repede în curte, unde călugărițele se adunară cislă în jurul lui, ca vrăbiile pe o bufniță. Poarta se trântise la loc...

— Al doilea la rând! comandă Febronia, crăpând abia canaturile, ca și când ar fi dat drumul unui șoricel.

Și al doilea, un zdrahonț cât un malac, căzu în cleștele Filoteei, râzând... Poarta se trânti iar.

— Fie și un lup mâncat de oaie, glumi el, lăsându-se moale în brațele femeii.

— Oaia Domnului, întregi maica, trufită de puterea ei.

Acum amândoi bărbații, îmbrățișați de cele două amazoane, ședeau cuminti, zâmbitori, și cerură să se aducă târlia cu femeile înghețate, care aveau nevoie de îngrijiri grabnice.

Stareța dădu dezlegare. Și un cârd de maici se repezi afară și se înhamară la povară care fu târâtă lângă cei doi fărtați.

— Sărăcuțele – începură maicile să câineze pe femeile din sanie – hai fuga să le luăm sus. Câte sunt?

— Trei, răspunse voios cel cu nasul între sânii maicei Agapia.

— Să le duceți sus la arhondaric, că e cald, porunci stăpâna.

Și, până să puie mâna călugărițele, dulămile și zeghile începură să se miște, și de sub ele răsăriră trei haiduci fioroși, cu flintele întinse, pistoale la brâu și cuțite în dinți.

— Jos mâinile! răcniră mânioși.

Și brațele de fier ale Agapiei și Filoteei se făcură de mămăligă.

Acum cinci haiduci cu puști și pistoale înconjurară pâcul de maici, care se strânseseră una într-alta ca mielusele când le încolțesc lupii. Maica Febronia, care tocmai încuiase ultimul rând de porți, căzu în leasă și fu vârată cu ghionți în roata celorlalte.

— Câte sunteți cu toatele? întrebă căpetenia, o namilă smolită, cu cușma cât o căldare și mustățile răsucite pe după urechi. Da' să nu mințiți, că dracu v-a luat!

— Douăzeci, spuse demnă stăpâna schitului.

— Cine ești tu de răspunzi?

— Eu sunt stareța, se semeți strămoașa mea.

— Aha! Tu ești stareța! Avem, vra să zică, de la cine cere bogățiile...

— Nu se află nici o avere, maică. Schitul e sărac...

— Nu crâcni... E schit domnesc, înzestrat de vodă... Știu eu. Nu mai minți. Scoateți aurul până nu încep să vă schingiuiesc. Carcalete, și tu, Vlaicule, se întoarse el către tovarăși, intrați în biserică și încărcăți odoarele, toată aurăria și argintăria. Nu uitați potirele. Căutați peste tot și scormoniți.

— Unde este beciul? întrebă el.

Beciul era chiar sub arhondaric.

— Cu ele la beci! porunci, întunecat, tâlharul. Dar mai întâi să le numărăm...

Le socotiră: erau numai șaptesprezece.

— Trei unde s-au ascuns? răcni el.

Nu se ascunseseră. Zăceau de boală și de bătrânețe la chiliile lor. Căpetenia porunci la doi dălcăuci să le scoată și să le târască lângă celelalte.

— Cine merge să ne arate unde stau?

Se înfățișă numaidecât de bunăvoie tot măicuța care se suise în clopotniță.

— Ce faci, maică Pelaghia? o certă cu asprime stareța.

— Fac bine. Și n-am a vă da vouă socoteală, răspunse aceasta cu îndrăzneală mare.

Și se întoarse numaidecât cu cele trei bătrâne târâș.

— Cu ele la beci! fu porunca.

Stareța vru să se împotrivească, dar din doi brânci căzu în zăpadă, de unde abia o ridicară maicile. Alaiul se porni încet, cu călugărițele mai mult moarte decât vii. Și turma ascultătoare se înfundă în gâtleejul beciului, unde fu zvârlită, după ce tâlharii se încredințară că nu mai este nici o altă ieșire. Și fură încuiate acolo.

— Toadere, tu ia cheile de la porți, porunci căpetenia. Unde sunt cheile?

— La mine, rosti Pelaghia, care stătuse până atunci în dosul tâlharilor. Na-ți-le. Și-i întinse inelul cu niște chei cât toporișcele.

— Tu erai aici? Ce așteptai? o fulgeră tâlharul. Intră și tu la un loc cu soațele... Am să vă scot la rând să-mi mărturisiți păcatele și averile...

Pelaghia nu se mișca.

— Hai, la beci! Ce aștepti? se răsti, mai încruntat, hoțul la ea.

— Pe tine te aștept, Ciopală.

Tâlharul căscă ochii mari și duse mâna la brâu.

— Ho! îl opri autoritară călugărița.

— De unde mă cunoști tu pe mine? făcu uimit Ciopală.

— Te cunosc că ți-am cântat de atâtea ori pe la hanuri. Uită-te bine, nu-ți amintești? Și începu să fredoneze:

Foaie verde foi în poală De alămii și portocală, Ține valea, măi Ciopală, Și te du la hodineală, Că ți-au pus domnii popreală, Lume multă bănuială, Și muierile momeală...

— Tu ești, Păuno?

— Eu sunt.

— Ce cauți aici?

— Ce cauți și tu! Dar mi-ai luat-o înainte. Dacă nu le călcai tu, deschideam eu la primăvară porțile cetii mele. Jăfuiam eu schitul. Acuma împart prada cu tine. Te învoiești?

Tâlharul, privind-o iabraș, zise:

— Bine, Păuno. Numai să fii cinstită și să dai pe față tot ce țin ascuns boaitale. Nu cumva să oprești bani ori scule pentru tine, ca să te întorci pe urmă singură să le iei.

Pelaghia făgădui.

— Uite ce zic eu, Ciopală. Și măicuța se strânse într-un șold al tâlharului. E mult de căutat și de cotrobăit. Că trebuie ridicate podelele din chilii, cercetate lăzile cu toate chichițele, desfundate fridele zidite. Asta cere vreme și liniște. Peste puțin se lasă noapte, că ați întârziat prea mult cu târguiala la porți. Azi să ridicăm numai averile din biserică, unde aprindem

lumânările groase din sfeșnice și policandrul... În chilii însă e greu de umblat, ascultă-mă, să lăsăm pe mâine.

Ciopală sta în cumpănă. Și o privea pe sub sprâncenele care se îmbulzeau stufoase peste ochii verzi ca o a doua pereche de mustăți ale frunții.

— Nu mân aici, hotărî el. Plec astă-seară.

— Cum vrei... Dar atunci plecăm cu mâna goală.

— De ce plecăm? întrebă hoțul.

— Fiindcă merg și eu cu tine... odată.

— Și dacă rămân?

— Atunci te găzduiesc la arhondaric ca pe un episcop și te ospătez cu toți ai tăi, ca și cum aș fi stareța.

— Bine, am rămas.

— Atunci dă poruncă să se sloboadă numaidecât din beci cinci maici tinere, pe care să le aleg eu.

— Ce să faci cu ele?

— Să mă ajute să dau foc cuptorului, să coc pâinea, că aluatul e frământat gata, să tai și să vă fac la tavă niște găște rumenite; să vă învârtesc câteva plăcinte... maicile au să vă slujească la masă. Și apoi, la noapte, câte un trup fraged pentru fiecare dintre voi nu strică!

— Bine, chibzui hoțul. Să scoți numai patru, mie nu-mi trebuie.

— Cum ți-e pofta...

Și Pelaghia ridică din umeri. Un tâlhar o însoți la beci, unde alese cinci măicuțe pe sprânceană... Bietele fete ieșiră în plânsete, cu lacrămile înnodate sub bărbie și merșeră ca la junghiere. Se dădeau spre jertfire tâlharilor. Pelaghia abia avu putință să le strecoare în ureche câteva vorbe.

Și, în timp ce biserica strălucea ca la slujba Învierii din toate luminile ei aprinse, tâlharii despuiau pistolul, dezbrăcau icoanele, ridicau potirele, smulgeau crucile scumpe, jăcmăneau gâtul precistelor de salbe și lefți, scobeau cu jungherele nestematele din coroanele sfinților dăruiți de domnii din veac. De sus, din slava bolții, unde sta zugrăvit, Pantocratorul da nepăsător binecuvântarea sa celor ce-i pângăreau lăcașul și mielușelele.

Dincolo, în sala arhondăriei, ardeau așijderi sfeșnice cu lumânări groase ca pe braț. La lumina lor, două măicuțe rânduiau masa cu cele mai prețioase tacâmuri ale stareței, moștenite din moși-strămoși. Alte două se îngrijeau de coptul găștelor abia jumulite. A cincea se părpălea la cuptorul plin de jar. Și toate zburau ca prâsnelele sub poruncile Pelaghiei și sub supravegherea unui tâlhar, care nu le slăbea din ochi și nu le îngăduia să facă un pas afară.

Când Ciopală se ivi, târziu, pe ușă, cu un sac doldora de odoare și giuvaieruri, Pelaghia îi ieși înainte.

— Acum haidem să cercetăm casa stareței. Știu eu toate ascunzătorile ei, că am pândit-o de nenumărate ori.

Tâlharul o privi lung, scrutător, cu o bănuială care, oricât de adânc tăinuită, se trăda din toată încetineala, greutatea cu care se hotăra.

— Ți-e teamă cu mine? Atunci lasă mâine, făcu Pelaghia. Îți dau numai planul și te duci singur.

— Nu mi-e nici o teamă, spuse calm Ciopală. Haidem...

— Fetelor, grăbiți ospățul, porunci vânzătoarea și porni cu hoțul.

Peste mai bine de un ceas zăbavă, se întoarseră cu alt sac umflat de scule de preț și cu o cătuie de argint smălțuit ghiftuită cu galbeni.

— Și tot a mai rămas un ungher necercetat, suspină ea. Dacă vrei, după ospăț... Căutăm și evanghelia cu scoarțele de aur împănate cu smaralde.

— Să vedem... zise scurt tovarășul, mereu posomorât.

— Gata, fetelor? strigă ca o stăpână călugărița.

— Gata, maică, se grăbiră să răspundă ajutoarele.

— Pofțiți, puteți începe... Așezați-vă, îndemnă ea pe cei cinci tâlhari, care se adunaseră în jurul mesei.

Ciopală și patru haidamaci înalți și vânjoși, pe lângă care măicuțele păreau niște potârniche ochite de ulii. Dar deocamdată ei priveau și adulmecau cu lăcomie, din ochi, din nări, din gurile pline de bale, bunătățile ce se grămădeau pe albul mesei. Aburii din pâinile coapte umpleau odăile. Și o mireasmă bogată de găscă rumenită ar fi dus în ispită și pe un sfânt. Dar toți așteptau un semn de la Ciopală, care își plimba ochii peste tot prin arhondărie și întârzia.

— Cauți ceva? îl întrebă prevenitoare Pelaghia.

— Gustă tu întâi din toate, se întoarse el poruncitor, cu sprâncenele zburlite, spre gazdă.

— Veniți, fetelor, spuse simplu aceasta.

Și începură să mănânce din toate și să bea de-a binelea.

— Hii, ați uitat murăturile. Și sticla cu drojdie. Fugi, maică Macrino! Ciopală, dă un om să-i ajute să ridice capacul de la butoiul cu varză.

— Vreți să vă călesc puțină? Ia aleargă, maică Rahiro, și încinge o tigaie cu untură. Și vezi să nu iasă prea vârtoasă mămăliga.

Repede sosiră varza, murăturile, drojdia, din care pe rând se înfruptară mai întâi Pelaghia și soațele ei.

Ciopală, în sfârșit, dădu învoire. Și tovarășii se repeziră la ospăț. Fiecare cu câte o măicuță sprintenă lângă el, să-l slujească.

După ce-și potoliră foamea și setea, cei patru începură să bage de seamă și femeile de lângă ei și se puseră să le giugiulească. Pelaghia le smulse maicilor culioanele din cap, și pletele se desfăcură, lungi și unduioase. Le scoase cu sila rasele negre, și sâniul săltară învoiți din pieptarele descheiate.

Numai Ciopală, în capul mesei, nu s-a atins decât de o bucată de pâine, un copan de pasăre și de un pahar de vin. Ședea crunt, cu ochii în patru, și veghea pentru toți și peste toate.

Pelaghia bea, mânca și cânta în rând cu ceilalți, ca la han.

— Ia, Ciopală, îl îndemna ea. Că mâine răbdăm.

— Lasă, că umplu un sac cu ce rămâne, răspundea el. Bea tu și sature-te, că o să ai nevoie. Și un zâmbet subțire îi tremură mustățile. Eu n-am trebuință, adause el.

De oboseală, de frig, dar mai ales de povara mâncării și a băuturii, tâlharii abia mai clipeau, toropiți de somn.

— Haide, la culcare! porunci căpitanul. Măine, în zori, pornim să desfundăm în schitul întreg. Iar la amiază trebuie să fim departe de aici.

Dar tovarășii doreau acum femei și nu se mai dezlipeau de trupurile dulci ale măicuțelor.

Pelaghia propuse să-și ducă fiecare maică omul în chilia ei, unde era cald, și să-l culce acolo. Au să guste și ele dulceața unei străneri voinicești, de mult jinduită. Iar oamenii au să se afle mâine mai ușori, mai harnici și mai treji decât dacă ar fi opriți de la plăcerea asta, pe drept meritată.

Ciopală privi chiorăș la Pelaghia, dar se învoi.

— Și tu, Păuno, ce ai să faci?

— Eu rămân cu tine să-ți țin de urât, Ciopală.

— Nu, mie nu-mi trebuie. Tu ai să te duci cu Constandin.

Și arată către un vlăjgan chipeș, care abia se ținea pe picioare.

— Constandine, ai grijă de ea. Să fie mulțumită.

— Las' pe mine!... își împletici limba Constandin. Atunci, eu am două... rânji el, luând cu celălalt braț pe Pelaghia.

— Nu, a cincea rămâne ostatecă aici, să-mi facă focul și să vază de lumânări. Ci eu nu mă culc. Stau și aștept până vă săturați și vă treziți.

Și Ciopală, încruntat, luă om cu om, la rând, pe fiecare din tovarășii, îi dezarmă de pistoale, de cuțite, de flinte, pe care le rândui stivă, într-un colț lângă ușă, îi mângâie cu câte o palmă zdravănă și le dete drumul.

— Acum puteți pleca...

Și, împerechind pe fiecare cu câte o măicuță, porni la un pas în urma lor cu a cincea maică pe care o încătușase de braț și o târa cu el. Se opriră undeva.

— Asta-i chilia mea, zise Pelaghia.

— Intră cu Constandin în ea, porunci tâlharul. Voi stați afară și așteptați-mă, spuse celorlalte trei perechi.

Ciopală îmbrânci pe Pelaghia și pe Constandin și intră după ei în odaie, cu măicuța târăș. Acolo a cercetat amănunțit totul, a ridicat un cuțit, o toporișcă. A încercat fiarele zăbrelelor de la fereastră și, după ce a ieșit, a răsucit de două ori cheia în broască și a încuiat pe tâlhar cu femeia acolo. Cheia a luat-o cu el.

— De ce faci asta? Ți-e frică? strigă batjocoritoare Pelaghia.

— Nu, nu mi-e frică. Dar ca să te găsesc mâine dimineață acasă. Că Constandin are să doarmă ca un buștean, încât ai putea să-l tai dacă ai avea cu ce.

Așa, Ciopală a petrecut până în odaie fiecare pereche, pe care a zăvorât-o, luând cheia la el, după ce căutase amănunțit să nu rămâie vreo armă ascunsă, la îndemâna femeilor. Căci știa bine că tâlharii beți au să cadă morți de somn.

Apoi se întoarse cu soața lui la arhondaric, o puse să arunce lemne pe foc, să-i aducă apă și o culcă pe divanul ce se întindea de-a lungul unui perete.

El se așeză iar pe scaun, în capul mesei și în fața ușii. Înfipse o custura cu vârful în sus, sub bărbie, ca atunci când o moțai să se înțepe, și se puse pe vegheat, cu gândurile aiurea.

Măicuța adormi sau se prefăcu că doarme. Hoțul priveghe toată noaptea, cu cana de apă alături. Doar a căscat de vreo două ori atât de groaznic, că a băgat în sperieți pe biata femeie, care a sărit înspăimântată. Dar, văzându-l acolo, iar s-a ghemuit la loc.

În sfârșit, o funingine albă începu să joace la ferestrele luminate de zăpadă. Zorile... Niște pași scârțâitori urcară repede treptele, ușa se deschise și Constandin intră în arhondaric, cu cușma lui moțată pe frunte, cu mustățile innodate și ipingeaua roșie pe el. Ciopală îl privi încruntat.

— Hei, cum ai îndrăznit să ieși fără voie? strigă el. Pe unde te-ai strecurat?

Tovarășul nu-i răspunse, ci merse drept la stiva de arme, unde puse mâna pe o flintă. Și, până ce Ciopală să se ridice și să tragă pistolul de la brâu, arma ridicată de Constandin se slobozea în pieptul tâlharului, care căzu îndoit peste masă.

— Cățea! m-ai mâncat fript, mugi el. Un ceas dacă mai întârzieai, îți făceam eu de petrecanie... Ah! mișea mi-ai fost!

Și ridică zadarnic mâna moale cu pistolul către vrăjmaș, care zvârli ipingeaua, smuci căciula și smulse mustățile... De sub ele răsări, subțirică și mlădioasă, maica Pelaghia, ca odinioară în bălciurile unde cânta balada lui Ciopală.

— Câine! îi azvârli ea o înjurătură în obraz. Parcă eu nu știam ce mă așteaptă azi? Ți-am luat-o înainte.

Maica de pe divan sărise, urlând de spaimă. Tâlharul se zvârcolea voinicește, ca un bou rău înjunghiat, și căuta să se ridice.

Pelaghia țipă poruncitoare femeii să o ajute. Se repezi la Ciopală, îl trânti la loc pe scaun, îl îndoi pe spătarul înalt și puse pe maica cealaltă să-l ție și să-l tragă pe la spate de plete, așa ca gâtul să ajungă și să se rezeme pe muchea spetezei ca pe un tăietor. Ea, cu iataganul ascuțit al tâlharului, ținut cu amândouă mâinile, din două lovituri, îi reteză grumazul.

Capul căzu jos, clipind din ochi. Sângele țâșni din izvoarele gâtului improșcând până-n tavan... Ziua mare, cu lumina ei adevărată, năvălea pe geamuri... Doar o lumânare mai ardea într-un sfeșnic, pe masă, la capul sleit al mortului.

Pelaghia făcu semn soatei, și amândouă târâră leșul din balta de sânge și din arhondărie, pe trepte în jos, de unde îl zvârliră afară în curte... Zăpada îl primi și-l înfășură îndată în giulgiul ei moale. Lângă el aruncă apoi capul rămas cu un rânjet neisprăvit, un rânjet care se întindea numai pe partea stângă a chipului. După ce-l scotociră de chei, amândouă maicile alergară la chiliile unde perechile pecetluite de Ciopală dormeau fără habar. Acolo legară cu frânghii și curele de mâini și de picioare, și fedeleș peste mijloace, pe tâlhari, pe care-i târâră și-i rânduiră afară, culcați în zăpadă, doi de o parte și doi de cealaltă parte căpeteniei.

În urmă sloboziră din închisoare turma înspăimântată a maicilor. Una din ele murise... Stareța, nițel scrântită de emoție, n-a înțeles niciodată fapta

Pelaghiei, care rămânea pentru ea o mare nelegiuită... Dar pentru tot schitul ea era acum mai mult decât un idol.

— Iată, încheie nenea Tase, comportamentul unei biete femei, pe deasupra și călugăriță, prinsă într-o cumplită încercare! Nu-i asta beha... cum îi ziceți voi... și încă sadea... autentic, de-al nostru, nu inventat de filosofi americani.

Am ascultat toți cu mare plăcere povestea prietenului. Dar cum ne amuza să-l necăjim, am început să-l hărțuim cu obiecții.

— Bine, nene Tase, o fi autentică, dar...

— Ce dar, mă demonilor!... Că mi-a povestit-o chiar mătușa mea, întocmai cum se păstra în arhivele schitului...

— Stai, stai... de unde a știut stareța că Pantocratorul privea nepăsător pe tâlhar din bolta bisericii în timpul jafului?

— Cum de unde a știut? Ce, ea nu-și cunoștea biserica?

— Da, dar în timpul jafului era închisă în beci.

— Cusurgii sunteți!... I-a spus maica Pelaghia...

— Care gătea masa în arhondaric... adăugai eu... Și urmași: De ce-și aleseseră tâlharii o zi cu vifornită, întocmai ca asta a noastră?

— Asta-i socoteala lor. Duceți-vă și-i întrebați pe ei... Obiecții mai serioase aveți? ne sfidă, ca pe ring, nenea Tase.

— Nene Tase, cum a ieșit Pelaghia din chilia unde o încuiase Ciopală?

— Ei, mă, da caraghioși sunteți! Puneți-vă și voi în pielea ei. Adică gândiți-vă la comportamentul de care dăduse dovadă până atunci!

— Apoi de aia suntem nedumeriți... Ușa încuiată, fereastra zăbreliată... și nici o unealtă cu care să spargi ușa sau să îndoi drugii. Ciopală se îngrijise să ridice orice ar fi putut sluji Pelaghiei, în care nu avea încredere, să se răzbune...

— Asta vă stă vouă de-a curmezișul inteligenței? ne repezi nenea Tase. Atunci uitați-vă de jur împrejur, cum a făcut Pelaghia, încolțită de primejdie... Ei, hai... Puneți-vă comportamentul la încercare... Dați pintenii reacției...

Noi nu găseam soluția.

— Hai, caraghioșilor, să vă ajut eu. Ce vedeți acolo?

— Soba, nene Tase, răspunseră toți într-un glas.

— Și deasupra sobei?

— Deasupra sobei? Nu e nimic, nene Tase!

— Cum nimic? Dar coșul?

— E drept, coșul!

— Și unde duce coșul, caraghioșilor?

— În pod, nene Tăsică.

— Ei, mă, da' așeamii sunteți! Cu toată mintea voastră purtată prin școli și prin tribunale, vă dă zece înainte o biată călugăriță.

— Cum, nene?!

— Păi dărâmați coșul sobei, măi!

— Cu ce, nene? Că Ciopală a luat tot...

— Cu pumnii. Ba, stați! Uite colo, lângă vatră câteva lemne de pus pe foc. Ciocăniți și bocăniți cu un lemn în coșul sobei până ce scoateți o cărămidă. E de ajuns. Pe urmă ies toate. Le tragi cu mâna. Și ce rămâne în loc, măi nerozilor?

— O gaură mare, nene Tase!

— Ei, hai înainte! Gaura duce în pod, podul pe acoperiș, și lesne tușt în curte jos...

— Dar Constandin? îl sâcâirăm noi iar.

— Pe Constandin l-a legat Pelaghia cobză, în somn, chiar cu propriile lui bete și curele, de mâini și de picioare, mai înainte de a se apuca să spargă coșul. Și Constandin de altfel are altceva mai bun de făcut. Doarme, căzut, ca de mal, sleit de oboseală și mai ales de dragoste. Că maica Pelaghia nu s-a lăsat până nu l-a doborât...

— Dar tâlharii ceilalți, nene?...

— Ei, acum vă trebuie și epilog. Pe tâlhari a venit și i-a ridicat de la scaunul domnesc, unde se dusesese buhul despre isprava Pelaghiei. I-a urcat în furci pe maidanul din mijlocul capitalei, doi de-a dreapta, doi de-a stânga lui Ciopală, care spânzurat de subsuori avea capul pus la loc, printr-o țeapă cu două ascuțișuri, unul înfipt în gâtul rămas la cap și altul în cel rămas la trup.

— Nene Tase, îngădui să ridic și eu un incident?

— Ridică, puiule, câte vrei, că praf ți le fac.

— Cum te-au primit maicile în schit, că de, oricât de scurți, tot pantaloni se cheamă că purtai pe atunci...

— Ei, bată-vă, se luminează el, m-ați zăpăcit cu prostiile voastre și am uitat partea cu haz a întâmplării...

Cuvioasele, temătoare de alt atac și mai ales de răzbunarea celorlalți tovarăși ai tâlharilor, au făcut o umilă întâmpinare la episcopie să li se dea dezlegare să-și ia bărbați, că nu mai pot sta așa, singure.

Episcopul, înspăimântat, a trimis cererea Mitropoliei. Mitropolitul, ca să se spele la rându-i de orice răspundere, a înaintat-o patriarhului la Constantinopole, motivând și el atât de îndrăzneța cerere prin spaima îndreptățită a călugărițelor, slăbiciunea lor de biete femei, pustietatea locurilor, lipsa de apărare.

Patriarhul a răspuns preapăcătoaselor maice cu tunete și fulgere împotriva unei asemenea blestemății, amenințând cu afurisenia... Ceea ce a umplut de mare mâhnire schitul.

Când s-au limpezit lucrurile, s-a văzut că toți, începând cu episcopul, înțeleseseră anapoda, că adică maicile cer învoire să-și ia bărbați, ca să se mărite! Ele, săracele, nu se rugau decât să-și bage argați la corvezi și pentru apărarea schitului. Ceea ce, când s-a știut, le-a și fost încuviințat.

Dar de atunci legea și opreliștile vechi s-au ruinat.

Pe vremea când mă aflu eu acolo, în mănăstire se găseau nu numai cocoși, motani, tauri și argați, dar și alt soi de bărbați, care împlineau pe lângă unele măicuțe slujba de care, cu afurisenie, le oprise patriarhul Bizanțului.

— Ei, oricum, glumi unul, strașnic comportament a avut strămoașa d-tale, stareța! Mulți i-ați semănat în neam?

Nenea Tase se încruntă, de astă dată foarte serios.

— Taci, mă mânzule... Să nu te legi de strămoși, că e de foc...

Și, întorcându-se spre fereastră, schimbă vorba:

— Da' ia vedeți, mă băieți, poate s-a potolit vifornița și om putea să ne mișcăm din înțepeneala asta. Că ne pierdem interesele pe aici pentru niște păcătoase de rațe, și alea sălbatice.

1947, februarie – 18 martie orele 141/2-22

CĂPRIOARA DIN VIS

— DE ACEEA EU CRED ÎN VISE, urmă cu tărie bătrânul sculptor. Nu în toate, bineînțeles. Și mai puțin în visele a căror cheie o poartă toată lumea în buzunar. Pasărea înseamnă veste, pisică, egal trădare, câine – dușman și așa mai încolo. Astea sunt copilări. Simbolistica viselor e mult mai complexă și mai tainică decât simpla explicație din popor. Interpretarea lor trebuie făcută științific. Sunt unele prevestitoare. Altele ne întorc înapoi, la viețile din străvechime. Dar nu oricine le face. Trebuie să fii anume hărăzit ca să te viziteze un vis profetic. Căci și visele sunt pe măsura oamenilor. Sunt, cum spuneam, unele care ne vin în împrejurări de mare cumpănă, sub amenințarea morții. Țâșnind din straturile adânci ale ființei noastre, ele ne destăinuiesc stări de mult trăite, trecute în fundul nostru, care zbucnesc în vis cum într-un cutremur năpădesc prin crăpăturile scoarței vinele apelor fierbinți din miezul pământului. Ele simbolizează nu numai o trecută trăire personală, ci aduc din străfunduri o experiență obștească, o amenințare de întâmplare colectivă a omenirii din care eram atunci, cum suntem și acum o părticică, unde însă răsună totul.

— Asta, până acum, este mai mult geologie decât onirocritică³⁶, îl opri cineva.

— Ce știți voi despre tehnica viselor!... se întoarce vorbitorul cu dezgust spre colțul de unde pornise întreruperea. Apoi urmă: Un astfel de vis încărcat de înțelesuri mi-a dezvăluit odinioară izvodul artei.

Și prietenul își ridică paharul, parcă să-și acopere expresia feței schimbate.

Noi urmam să-i privim oarecum batjocoritori mâna tremurătoare, ajunsă în dreptul ochilor stinși, falca de jos căzută de oboseală și gura știrbă, din care ieșise cu iz atât de nou și modern o pledoarie a visului.

— Și care este izvodul artei, maestre?

— N-aveți să credeți când vă voi spune: vânătoarea.

Noi ne uitarăm uimiți unul la altul.

— Vânătoarea este obârșia artei. Cel puțin pentru mine, reluă el cu glas scăzut.

Am ridicat și mai sus capetele, ca să-l privim bine, și tăcurăm toți câțeva vreme, gândindu-ne.

— Poate că are dreptate, spuse cineva. Vânătoarea a adus cu ea o îmbelșugată creație artistică pe lume. Măcar dacă ar fi să ne gândim numai la bogăția desenelor preistorice cu scene de vânătoare.

— Sau, adause altul, la miturile și poveștile zămislite în jurul vânătorilor legendari. Bunăoară, poemul lui Ghilgameș...

— Nu arta, protestă sculptorul, nu vorbesc despre ramura deosebită a plasticii cinegetice, fie ea primitivă. Cu atât mai puțin de arta cultă. Când am spus asta, m-am gândit la primul fior de artă, am numit impulsul dintâi, care la începutul începutului, o dată cu sufletul, i-a mișcat omului sălbatic și mâna, îmboldindu-l să tragă întâia linie dragă, primul contur estetic al emoției lui.

Cum alții se găteau să sară cu vorba împotriva-i, maestrul îi potoli scurt:

— Ca să nu ne încâlcim în discuții zadarnice, am să vă povestesc întâmplarea revelatoare de la care pornește credința mea.

Să fi avut pe atunci douăzeci și trei de ani, vedeți ce departe trebuie să vă afund în timp, glumi el cu amărăciune.

Viața sta încă înaintea mea bloc pur, aproape neînceput, și mi se părea că am să pot să-i dau un chip după voie, așa cum modelam marmora. Socoteam că am geniu. Iubeam cu aceeași patimă înaltă arta, femeia și vânătoarea, adică forma.

— Cum, vânătoarea? întrebai eu.

— Vânătoarea îndeosebi mă apropia de izvorul viu al formelor animale, adică de tot ce e mai veridic, mai pur, țâșnit din originara matcă animală, maiestatea lebedei, sfioasa noblețe a ciutei, taina de sfinx a caprei negre încremenită pe o stâncă cu ochii adânciți în amurg, fala cerbului încununat cu o dumbravă de ramuri, ca și puterea de stâncă alergătoare a mistrețului. Știți că am fost cel dintâi sculptor animalier din țară. Ei bine, arta, femeia, vânătoarea se echivalau pentru mine, erau totuna, alcătuiau același unic elan, aceeași năzuință, întrupare, același mod, reluat pe trei registre, pe trei planuri deosebite.

— Dar femeia nu e decât tot un animal, maestre. E tot un vânat, îl întrerupse cineva.

— Te înșeli. Așa cum arta nu realizează, ci subliniază creația, tot așa, femeia transfigurează până la divin frumusețea animală a tuturor formelor ce stau înapoia ei și urcă treptele până la ea, ca să fie transpusă dintr-o dată dincolo, în alt tărâm.

— Cine, maestre?

— Frumusețea animală, prin femeie.

— Dar e tot carne... îl sâcâi același.

— Carne sufletească. Ea este arhetipul...

— Nu-l mai întrerupeți, că nu mai ajungem niciodată la poveste, interveni gazda, mai ales dacă intră în Platon și arhetipurile lui.

— Ei, dragii mei, Platon spune că dacă învățăm ușor și știm ceva, e că ne amintim. Și visele nu sunt uneori decât uitate aduceri-aminte. Și cu astea încep povestea.

Cum eram împătimit de vânătoare, nu scăpam nici un prilej. Și pe atunci erau atâtea! Prieteni, cunoștințe, patroni, o lume întreagă mă poftea, și nu pridideam să primesc invitațiile. Iarna, vara, toamna, oricând și oriunde, la șes, după iepuri și dropii, la deal, după lupi și vulpi, la munte, după vânat mare, domnesc, eram mereu proaspăt la emoții și neobosit.

În expedițiile mai lungi, cu popasuri pe la moșii, purtam cu mine totdeauna lada cu pământ pentru modelat. Dacă mă prindea pofta, rămâneam după vânătoare zile și săptămâni într-un loc, până secătuiam elanul creației stârnit în mine de priveliștile și de scenele trăite. Uneori și de dragostea care se alătura artei, întregind-o.

Multe conace boierești din cine știe ce paragini păstrează încă schițe, eboșe, portrete de oameni și ziare, lăsate ori uitate de mine acolo. Dar în acel an mi se înfundase. Poftit înainte de Crăciun la castelul prințului B..., uitasem de artă și de vânătoare, ca să le îmbin pe toate numai în femeie. Mă aflam sub vraja fără împotrivire a domniței Irina, nepoata gazdei. Era tot ce poate zămisli mai perfect arta și natura. O urmăream pe furiș din ferestrele înalte când trecea prin parcul alb. Dacă se oprea îndreptându-și boiul mândru între câinii de vânătoare ce o înconjurau, era Diana, fecioara cerească. Când alerga pe alei urmărită de salturile haitei îmi îngheța inima: era aidoma unei căprioare gata să fie ajunsă și sfâșiată. Abia mă stăpâneam să nu sar în ajutor, îi ieșeam înainte ca să mă încredințez că s-a întors teafără, că mi-a adus înapoi ochii verzi sub fruntea dreaptă de ivory și pletele de bronz aurit. Nu îndrăzneam să o privesc toată, m-ar fi biruit patima și aș fi îmbrățișat-o sălbatic. Dar țineam cu orice chip să mă stăpânesc, pentru mine însumi, pentru mândria mea.

Au trecut așa multe săptămâni, ca într-o uluială din ce în ce mai adâncă. Domnița consimțea să primească omagiul meu respectuos. Apoi mărturisiri ascunse simbolic, în schițe și înfățișări de artă. Dragostea e, ca orice entuziasm, contagioasă, mă gândeam și mă ingeniam să i-o trec în chipurile cele mai rafinate și subtile, îndrăgostit de chiar suferința ce mi-o pricinuia întârzierile și meandrele iubirii.

— De ce nu plecați la vânătoare? Fata ar fi rămas liniștită acasă. Iar d-tale gerul și oboseala ți-ar fi stins înflăcărarea. Vânătorii adevărați, e știut, nu pătimesc de dragoste. O boală te apără de cealaltă.

— Ei, aici e vraja, urmă sculptorul. În fiecare zi umblam la vânătoare. Dar ne însoțea totdeauna și domnița. Încât singura sălbătăciune care cădea regulat era inima mea. Atât numai că nu o luau câinii în gură să i-o ducă la picioare. I-o azvârleam eu.

În sfârșit, de Bobotează, când se deschid cerurile și joacă toate comorile pământului, s-a hotărât o vânătoare mai mare, departe sub munte. Se ivise undeva o hoardă de mistreți. Ciopoare de ciute se lăsau de la goluri spre poala codrului după mlădițe fragede și ierburi păstrate sub zăpezi. Urcam numai trei bărbați: prințul, un urs cu barbă roșie, vărul său, un uriaș butoi plin cu rachiu, și cu mine. Domnița Irina, fie capriciu, fie, cum pretindea ea, oboseală, a rămas la castel.

Era un timp strălucit. Ziua lucea soarele nestingherit. Zăpada cristalizase într-o coajă tare și groasă de câteva palme, sub un văzduh cu aerul cristalin, înghețat și el. Noaptea, luna magică da ca în vis ocol domeniului, scoțând pe rând din întuneric fiecare pâlc sombru de brazi, fiecare colț al castelului bătrân, fiecare cotitură a aleilor.

Într-o seară din acestea feerice, în ajunul plecării, ieșisem în parc. Dar în loc să mă plimb, mă apucasem să plăsmuiesc într-un bloc de zăpadă silueta domniței, în tunică scurtă, brațe goale și tolă cu săgeți în spate.

Deodată, cu schelălăieli neînfrânate, câinii ei mă înconjură. Apoi intră și ea, dintr-o latură umbrită, în aria luminoasă unde lucram. Domoli haita și privi lung închipuirea de zăpadă, pe care se sleiau razele lunii. Apoi, întorcându-se spre mine:

— Am o presimțire, spuse ea, însuflețită. Dar nu vreau să te sugestionez, adică să-ți atârni o piază-reă de închipuire.

Râse ușor, și smălțul dinților ei loviți de lumină îmi fulgeră inima.

— Câtă vreme gândurile d-tale mă vor însoți, domniță, nici un rău nu va îndrăzni să se apropie de mine, încercă eu să glumesc.

— De gândurile mele nu răspund, îmi întoarce ea răspuns mahnit. Nu sunt deplin stăpână pe ele. Dar, ca să fiu mai sigură, am să-ți dau însoțitori câinii mei credincioși.

Și, fără să mai aștepte învoirea mea, chemă cele patru animale care se jucau în preajma ei, mă recomandă pe rând, încredințându-mă fiecăruia cu poruncă să-mi lingă mâna și să se culce la picioarele mele.

— Ali, Mark, Kim! strigă ea. Aici, couche! 37

Și într-o clipă mă pomenii cu mânușile pline de bale și picioarele încolăcite de trupurile lor calde și nebunatice.

Cea din urmă se supuse Junon, o cățea superbă, cât o vițică de mare, care avea pui și încă le da să sugă.

— Dar ea cum o să-și lase copiii, protestai eu, plictisit de asemenea dar care mai mult mă încurca.

Nu-mi plăcea să vânez cu câini. Tulbură frumusețea, aș zice sacrosanctitatea vânătorii.

— Nu-i nimic, mă îmbună domnița. Două-trei zile le dau eu lapte cu biberonul. Haide, Junon. Să-l păzești ca pe puii tăi.

Și, punându-i piciorul pe grumazul gros, o împinse să se culce lângă ceilalți, supusă la poruncile mele.

— Fii cu băgare de seamă, adăuse ea, mâine seară e ajunul Bobotezei, când visele au tâlc. Ține minte ce ți se arată. Câteodată e chiar ursita...

Apoi, dintr-un salt, pieri în goană spre castel, lăsându-mă cu cele patru fiare, care nu îndrăzniseră să-i calce consemnul și nu se clintiră de lângă mine. A trebuit să-i duc eu la culcare și să le am în seara aceea de grijă.

A doua zi în zori ne-am încărcat în două sănii largi trase de telegari focoși și am plecat. Eu, cu câinii claie-grămadă peste mine. Am întors îndelung capul. În dosul unor perdele tremurate de la a treia fereastră din stânga închipuiam o prezență a cărei radieră ajungea până la mine și mă urmărea.

Cu toate că câinii ședeau pleoștiți și triști, prințul a protestat că nu-i primește, că are să rateze din pricina lor vânătoarea. Dar sania lui a luat-o repede înainte, vorbele sau spulberat în vânt. Și eu i-am urmat în sania a doua. Junon scâncea înăbușit, uitându-se, ca și mine, prelung înapoi.

Zburam pe fața fără părție a zăpezilor, care se tăia în fâșii sub tălpilele șinuite. Bidivii sforăiau voioși, urcând șleaurile necălcate încă. Câteodată intram de-a dreptul în clăile de nea puse de vânt de-a curmezișul drumului și pe care le făceam spulber în pufuitul armăsarilor aprigi. Clinchetele clopoțelilor ne însoțeau ca un stol de păsări ciripitoare alături în zbor.

După-amiază, târziu, am ajuns sus la coșarele boierești, unde ierna un rând de vite nefolositoare: boi bătrâni, vaci sterpe, buhai năvăși și cai hodorogiți. Ne-au ieșit înainte două slugi plecate, învăluite în dulămi până în pământ. S-au ploconit adânc, au deshămat și ne-au găzduit la cald.

Când a dat în deseară ne-am înșiruit în urma lor și am pornit la locurile de pândă. Când am sosit acolo înnoptase bine, dar luna lumina ca ziua. Cei doi haidamaci, cu pași de uriași, că ne ieșise sufletul ca să ne putem ține de ei, ne-au lepădat unul câte unul la depărtări mari, în drumul vânatului.

Pe mine m-au purtat cel mai afund, într-o cârnitură de vale seacă, unde am pierdut orice legătură cu tovarășii. De altfel, făcusem destulă silă celorlalți cu droaia de câini, care nu mă slăbeau, ci se țineau ciucur după mine, și erau toți bucuroși că au scăpat de prezența mea.

Argații mi-au lămurit că în față, jos, erau zvârliți bulgări de sare și presărate smocuri de fân pentru câprioare. Iar în dreapta se făcea un dâmb cu pădure de fag, sub care zăceau porcoai de jir, adulmecat de mistreții lacomi. Să fiu numai vrednic de așa vânat. Și mă părăsiră acolo.

M-am așezat pe un trunchi și am cercat să fumez. Mi-am adus aminte că nu este îngăduit, tutunul alungând vânatul și am stins țigarea. Era o liniște și o tăcere că-mi țiuiau urechile... nu-mi era frică. Dar am lăsat pușca din mâini și am scos termosul, din care am tras câteva dușci bune de coniac. M-am încotoșmănat apoi bine în blană și am căutat să stau treaz.

Câinii, ca prin minune, se cumintiseră. Din când în când, prin pielea lor le trecea câte un fior care le zburlea blana pe spinare. Stăteau ca niște stane, numai urechile li se suceau neastâmpărate, ca vântrelele de corabie care caută zările și pipăie vântul. Veneau doar răbufniri înfundate, din spate unde, nu se vedea, din pricina prăvălișului, nimic.

Pe acolo nu putea zvâcni vânat și nu mă sinchiseam. Ochii îmi jucau numai în jos și pe lături, mi se făcea un fel de năzăreli. Vremea se lungea, zadarnică. Luna trecu încet la apogeu, din ce în ce mai malefică. Câinii se culcușiră, obosiți, pe o pătură, lângă mine. Băgai de seamă că golisem și al doilea termos de coniac.

Apoi adormii.

Mă trezii deodată asurzit de o larmă țipătoare și învăluit de tunete albe. Un sorb de zăpadă adus de un vifor iscat din pământ tăbărâse pe munte și ne învăluse cu totul în mânia lui.

În bezna bălană care se răsucea nebună în toate părțile, gata să mă smulgă din loc, nu se deslușea altceva decât urletele crivățului turbat, care aproape mă trântise jos. Orice legătură cu tovarășii mi-era tăiată. Armele căzură jos nefolositoare și le lăsaî acolo, nămețite numaidecât de zăpadă. Orb, surd, amețit, țeapăn, simțeam din ce în ce mai puțin spaimele pieirii. Nu puteam sta în picioare, necum să mă târăsc ori să fac un pas în lături. Strânsei cât putui pe lângă mine poalele veșmintelor hărțuite de viforul care-mi împingea zăpada în sân, pe gât, la cingătoare, prin toate chioturile hainelor și încălțămintelor. Luptându-mă din răputeri, mă dădui cu greu în dosul bușteanului de care mă încheștai. Și, copleșit de fatalitate, mă culcai. Gândul mi se duse o clipă la visele din noaptea de ajunul Bobotezei, și-mi veni să zâmbesc. Dar ceva mă trezi. Căinii cercară orbecăind să fugă acasă. Dar, amețiți, se întoarseră și se grămădiră în mine. Unul mă răcăia cu ghearele ca să-și facă culcuș în blana mea.

Eram lucid, dar de o altă luciditate, ca pusă în dosul unui obroc. Simțeam cum mă pătrunde gerul, cum mi se răcește carnea, cum îmi amorțește sângele, cum se sleiește voința și se subțiază răsuflarea, numai gândul pâlpâia în răsucirile viforului. Dar și el din ce în ce mai alb, înăbușit de zăpadă. Îmi veniră apoi în minte toate morțile prin îngheț, câte citisem. Cea din Stăpân și slugă a lui Tolstoi. Cea din Fetița cu chibrituri a lui Andersen, întâmplarea din Viforul lui Pușkin, și mă analizam urmărindu-mă cum, încetul cu încetul, alunec în nesimțire, cum mă sleiesc în nemișcare și mă destram în neființă.

Încercăi încă o dată să mă agăț de ceva. Dar domnița Irina era acum ea însăși un bloc depărtat de zăpadă. Și zâmbetul ei – o pată lunară. Din căinii dăruiți de ea ajungea până la mine un tremur care mă zguduia și un scâncet înghețat.

Coborâm repede o pantă... Ajunsei astfel mult înapoi, tot mai afund și mai înapoi. Eram acum înfășurat în scutece reci și albe, nu puteam vorbi, nici umbla. Apoi simții cum mă învălea o mână ocrotitoare.

La gura mea ajunse sfârșul unui sân plin cu lapte. Și supsei cu lăcomie, viață caldă și dulce. Trecui în urmă și de stadiul de prunc, înapoi, mult înapoi... Adormii? Murii? Apoi iar mă născui, crescui repede, mare, și mă trezii. Priveam cu ochii noi o dimineață de vară însorită. Lumina era încă fragedă și rece.

Un ciopor de oameni uriași, cu blăni sălbatice atârinate de umeri și încălțăminte de piei întregi în picioare, coborau peste dâmburi către mine. Pașii lor scuturau de pe ierburile înalte agrișele de rouă aninate la încheieturile foilor. Aveau în mâini țepoaie tari de lemn – știam bine, de lemn de corn – cu vârfurile ascuțite și pălite în foc. Alții scuturau sulite lungi cu care dau de-a azvârlita.

Unul, pe care mi se opriră privirile, tânăr și voinic, părea că-i călăuzește și-i însuflețește pe toți. De unde îl cunoșteam eu? Cu cine semăna? Îmi amintea de cineva și cu toate eforturile nu mă puteam apropia de amintire, mi-era din ce în ce mai apropiat, știut. Dar o pojghiță de uitare mă despărțea de el. Ah, de ce n-o pot sparge, ca să-l cuprind? Și mă zbăteam acolo unde stam trântit

frământându-mă să mă scol și să mă alătur lui. Tot dâmbul din fața mea e numai râmătură de mistreți care au arat cu râțul după ciuperci gustoase și rădăcini fragede.

A, iată turma de mistreți! Năvălește peste ei. Ce stați? Unde vă sunt mințile? Repede la țepușe! Cine strigă la oamenii aceia proști? Eu sau tânărul care-i rânduiește în pripă să primească șarja colților în țepușele întinse dârș?

El, în fruntea tuturor, a și ținut un solitar în parul ținut cu virtute în dreapta și cu cotorul sprijinit zdravăn în oblânc. Și cu cât fiara se împinge, fioroasă, cu atât se înfige mai adânc.

Oamenii chiuiesc de bucurie și își împart prada. Tânărul, cu o ușoară mahnire, privește mândrețea vânatului întins la picioare și trage cu degetul niște linii închipuite deasupra lui, în vânt.

Vedenia trecu ca o nălucă. Acum din locul unde continui să zac neputincios, strevăd alte isprăvi ale tânărului pe care le primesc ca și când le-aș săvârși aidoma eu.

Iată-l, și-a părăsit tovarășii greoi și nesăbuiți. Umblă singur, îngândurat. Aleargă pe urmele unei ciute care saltă prin luminișuri de dumbrăvi, parcă înfrânată de puterea vânătorului, care n-o slăbește, cu arcul încordat amânând mereu săgetarea.

Când s-a oprit, gata să sloboade moartea, și câinii stau să se arunce, ceva mă împunge drept în inimă și un chip drag îmi vine în minte. Lui sau mie? Amândurora. Căci tânărul lasă arcul în jos, poruncește haitei, care încremenește locului, și el, molatec, zâmbește închipuirii.

Căprioara a întors o clipă capul, imbiitoare, apoi piere. În locul ei, acolo, în capătul rariștii, rămâne o altă nălucă. O fată zveltă, într-o tunică ce-i lasă brațele goale. Sâni imboldesc cu îndrăzneală pânza subțire. Iar picioarele, strunjite de însuși gândul iubitului, au o mândrie cu care biruiesc pământul de sub ele. E învăluită într-un abur nelămurit.

Numai chipul luminat de iubirea de care fugise se întoarce uluit, cum se întorsese căprioara. Ne-au fulgerat pe amândoi deodată, și pe tânărul vânător și pe mine, ochii verzi, părul de bronz aurit cu vițe lungi și unduioase. De unde le știu? Câinii cu limbile scoase au încremenit.

Tânărul, încordat ca arcul pe care-l azvârli, scoate jungherul și pe plăseaua lată de fildeș, cu ochii duși, cu gura întredeschisă și limba uitată prinsă între dinți, trage cu un vârf ascuțit linii înfrigurate care închipuiesc aidoma o căprioară în fugă săltată, întorcând capul să privească sperioasă vânătorul înmuiat de dragostea unei fecioare.

E întâiul fior de artă.

Și cerc să spui omului această înaltă, pură bucurie: a lăsat prada trecătoare ca să-i prinză imaginea eternă. Îmi vine să bat din palme și nu pot.

E acolo, pe plăseaua ce va străbate veacurile, primul contur viu al emoției artistice. Astfel s-a sădit harul seminției care va face gloria omului.

La o vânătoare.

Dintr-o dragoste.

De mila frumuseții unei căprioare fugărite. Slavă ție, artă!

Aș vrea să îmbrățișez omul. Dar nu pot să mă clintesc. Mă simt din ce în ce mai înăbușit. Las tânărul. Trebuie să călătoresc iarăși spre mine, târâmurii după târâmurii. Lapăd întuneric după întuneric îndărăt către lumina părăsită cândva afară, lângă mine, într-o vâlcea bântuită de vifore, alături de câinii încolăciți, departe de tovarășii uituci, prințul ca un urs bărbos, uriașul plin de rachiu.

Când am prins să zăresc lumea ca prin sita simțurilor, mi-a nălucit aplecată spre mine căprioara din vedenie, apoi domnița Irina, de mână cu tânărul vânător. Dar toate au pierit repede în mine, înghițite de adâncurile mele.

Mi-am venit greu în fire. Convalescența mi-a fost un chin lung și fără alinare. Degerăturile s-au vindecat anevoie. O pneumonie, cu nesfârșite focare, aprinse unul după altul, târâș, mi-a împuiat mințile cu alte aiurări. Când am ieșit cu desăvârșire la viață, era primăvară plină și eu eram alt om.

Stăpânii pleaseră de la castel. Rămăsesem cu un medic și cu slugile, care mi-au povestit cum scăpasem în noaptea de urgie. Numai datorită câinilor, care se jertfiseră pentru mine. Tovarășii fugiseră de cum începuse prăpădul, rătăciseră câțva timp, dar ajunseseră la coșare, călăuziți de argați. La mine, spusese ei, nu se mai putea răzbi.

Dar câinii, cărora le fusesem dat în pază, se culcaseră peste mine și m-au adăpostit, acoperindu-mă cu trupurile lor. Au fost găsiți câteșpatru morți, trântiți deasupra mea. Abia m-au putut scoate de sub ei. Junon, cu ugerul umflat de lapte, s-a aplecat asupra-mi și cu duioșie mi-a dat să sug, aiurând poate că sunt unul din puii ei. Asta a fost norocul meu. Am supt ca un prunc, cum mă visam, închis în trupul a patru dihanii care și-au dat viața pentru mine.

Așa am făcut acea uimitoare călătorie pe târâmurile negre ale uitării, afund în inconstientul atotștiutor, ca să mă întâlnesc cu mine însumi; adică nu cu mine, cu omul primitiv care a avut întâiul fior de artă urmărind o căprioară ce-i amintea de o fată.

Cât am stat acolo, atârnat pe prăpastia pieirii, au avut timp să-mi treacă dinainte multe din nălucile vieților anterioare. În ele eram neconținut proiectat eu, care luam felurite chipuri, până am ajuns la tânărul artist. Eram tot eu, vânătorul în care se trezește primul gest gratuit, să lași prada pentru umbra ei săpată repede pe un os. A fost un salt nebun în spirit, o faptă neînchipuită pentru acea eră neîndurată.

Sămânța aceluia gest, rodit de vânătoare, a înflorit apoi dumnezeiește, acoperind cu frumusețe nepieritoare pe toți oamenii acestui pământ.

Asta a fost vedenia care mi-a descoperit izvorul, nașterea și rudenia artei cu vânătoria.

— Dar domnița?

— Domnița mărturisise curat în noaptea despărțirii că nu-i stăpână pe gândurile ei. Și s-a măritat cu altul de seama sa.

Cât pentru mine, zguduirea a fost atât de cumplită, m-am cutremurat atât de adânc și am căzut atât de afund, că la deșteptare n-am mai găsit nici

domnița în mine, nici afară din mine. Plecase. Am rămas cu căprioara, care cea dintâi mi-a călăuzit mâna să scrijelească artistic osul. Și cu un bust, Diană nepământească, zămislită în lut, pe care nu-mi vine să-l mai ating. Nu-l torn nici în bronz, nu-l cioplesc în marmură. Și sunt totuși sigur că va înfrunta, ca și osul sălbatic, veacurile omenеști. Prea închide în el patima și frumusețea ca să poată pieri. Am să vi-l arăt într-o zi înainte de a-mi da sufletul.

TAINA GORUNULUI.

NU VI SE FACE CÂTEODATĂ, iarna, celor ce aveți calorifer, dor de foc? De un foc de sobă, cu lemne care să pâlpâie și să trosnească în vâlvătăi dionisiace?

Toate simțurile, îmbătate, se împărtășesc din viața arzătoare ce dănțuie pe vatra deschisă. Auzul aromește în cântecul buștenilor. Ochii se luminează de fantasticul joc de salamandre al flăcărilor în rochii de mătase aprinsă. Pielea se îndulcește molcom la mângâierile dogoarei. Și o aromă de molid amestecată cu puțin iz de fum îți bucură mirosul, aducându-i aminte, ca și gustului, despre bunătăți de mult apuse, păstrăvi afumați, brânză în scoarță de brad, rachiu de ienupere...

Când mi se urăște cu căldura de cuptor de uscat prune a caloriferului, dau depeșă unui prieten, silvicultor, și, fără să mai aștept răspuns, iau trenul și urc defileul Oltului. La o haltă unde se یتesc oameni în alb și negru, mă așteaptă sania sau nadișanca, după împrejurări. Și chiar în aceeași seară mă prigoresc la o vatră uriașă, răsturnat în jilțul cu dulamă de urs azvârlită pe spătar.

Și din nou mă copleșește imaginea din copilărie, când soba albă, zveltă, cu aripi lăuntrice de văpaie, gura de pară și picioare de stâlpi fierbinți, îmi părea îngerul ocrotitor al casei, vărsând binecuvântările căldurii cerești peste noi...

Prietenul, după ce-și orânduiește treburile pe afară și împarte porunci pentru a doua zi, intră, noptatec, mirositor a proaspăt și a ger. Și ne apucă pe amândoi, privind luminile focului, o strașnică partidă de tăcere, pe care nu o curmă decât vestirea cinei. Abia atunci, la al treilea păhărel de țuică fiartă, ni se deștelenesc graiurile și pornim la un taifas, de care, din când în când, cocoși gălăgioși își anină strigările lor de caraule ale nopții...

Eu îl descos despre viața codrilor copleșiți de zăpezi. El mă ispitește despre vraja orașului. Vorbim ca doi naivi becheri despre femei; ne amintim despre o încântătoare călătorie în străinătate și sfârșim regulat cu planuri pentru un nou voiaj – de data asta în India.

Nu ne mai văzusem de câțiva ani și nu mai știam unul de altul, căci, ca buni amici, nu ne scriam, când de astă dată lipsa de păcură în calorifer m-a urcat în tren și m-a instalat iarăși în jilțul meu, oaspe pentru mai multă vreme al sobei cu gura plină de pară.

Chiar din prima noapte, prietenul s-a abătut de la obișnuitul protocol al taifasului și a intrat deodată adânc și oarecum competent pentru ignoranța mea în ale arheologiei și preistoriei. M-a întreținut despre epocile pietrei, bronzului și fierului. Mi-a zugrăvit descoperirile de la Troia și Micene, cu

măștile de aur ale atrizilor. Și a sfârșit prin a mă întreba dacă am văzut coiful de aur de la Muzeul național al antichității. Bineînțeles, nu-l văzusem. Nici nu auzisem măcar despre el. Atunci a început să mă certe despre lipsa de interes a așa-zisilor intelectuali pentru tot ce e vrednic de văzut și cercetat la noi. A veștejit tembelismul ăsta oriental la niște oameni care se pretind apuseni și alte multe... Eram nedumerit și consternat. Nu știam cu ce greșisem și unde vrea să ajungă amicul meu, care, furios, ieși și se întoarse cu un vraf de gazete și reviste. În ele îmi arată fotografiile, descrierea amănunțită și povestea unui coif de aur găsit de un copil cu vitele pe niște pârlaage ale Prahovei. Mărturisesc că m-a interesat adânc și-mi părea rău că nu aflasem la vreme despre acest tezaur al pământului nostru. Prietenul nu s-a liniștit decât după ce i-am făgăduit că imediat ce sosesc în București, chiar de la gară, pornesc la muzeu și cer să văd „neprețuitul coif, exemplar extraordinar, cu care s-ar mândri cel mai mare muzeu din lume”.

Și răcnetele cocoșilor, vestind o târzie strajă a nopții, ne-au despărțit buni înțeleși.

A doua seară, însă, l-am încolțit eu cu întrebările. De unde știe atâta arheologie? De ce se interesează de tezaure, coifuri și alte odoare descoperite în pământ? Cum de n-am aflat și eu până acum despre preocupările lui din acest domeniu?

Mi s-a destăinuit că întâmplarea cu copilul care a găsit coiful răscolise în el jinduri și râvne pe care de mult le ținea înăbușite. Că el s-a visat de multă vreme un astfel de norocos descoperitor de odoare, și l-am silit să se mărturisească precum urmează.

— Trebuie să-ți spun de la început că toată viața am fost un înverșunat căutător de comori. De mic copil am crezut în ele și le-am urmărit. M-am născut la țară, unde credința asta se suga odată cu laptele. Doica, dădaca, slugile, finii și vecinii, toți mi-au hrănit copilăria nu atât cu basme, cât cu realități, cu arătări topografice precise. În inima unor gorgane ce străjuiau satul se ascundeau mari mituri, cu comorile lor. La rădăcinile multor pomi bătrâni zăcea îngropată câte o poveste alături de o căldare cu galbeni. Toți le văzuseră jucând în ajun de zile mari, pălălăi verzi când e aur, flăcări roșii când e argint ori aramă. Toți, cu mic cu mare, le pândeam, iscodindu-ne. Și nimeni nu se mira când a doua zi de Sfântul Gheorghe sau de noaptea Învierii locurile bântuite erau înflorite de găuri adânci. Asta aprindea și mai mult râvnele.

Când un gospodar începea să-și ridice casă mare și prindea cheag, era pentru că găsisse o comoară. Încât colindam de mic pe coclaurile satului, căutând măcar urmele focului lăuntric, care pârlește iarba în anumit chip, numai căutătorilor de comori cunoscut.

De altfel, fiecare familie avea, moștenite, tainele și nădejdlile ei. Strămoșii popii ascunseseră în fundul prisăcii o puțină cu aur. Dascălul avea comoara bunicilor, pierdută într-o răpă. Tata însuși povestea că era copil când părinții lui și-au părăsit de frica răzmeriței gospodăria, îngropând la rădăcina unor gutui o avere. La înapoiere n-au mai știut locul, și bogățiile au rămas zestre

gliei. Pe atunci nu erau safeuri și bieții oameni, la nevoie, încredințau banii și sculele lor prețioase pământului.

La vârsta de zece ani, am fost pus în școli departe, la București, unde am făcut liceul. M-a dus tata. Cel dintâi lucru ce a făcut, după ce mi-a găsit gazdă, a fost un pelerinaj la muzeu, să-mi arate Cloșca cu puii de aur, care mi-a dat de altfel, atunci, o grozavă decepție. Mă așteptam să-mi ia ochii o pasăre măiastră cu doisprezece fofoloci de aur împrejur și n-am văzut decât niște cioburi de vase și cionturi de tâvi, e drept de aur și cu nestemate cât buricele degetelor... Dar pasiunea mi-a crescut mai înflăcărată. Era proba pipăită de ceea ce-ți poate dăruia lutul dacă ai noroc.

Abia așteptam vacanțele, să iau din nou, ca Anteu³⁸, atingerea cu pământul plin de surprize de aur... Acasă iar începeam să stau la pândă, să colind gorganele, să cercetez rovinele, când singur, când cu câte un flăcăiandru care mi se destăinuia, cerând luminile mele asupra unor presupuneri ale lui.

Acum mă socoteam un cercetător priceput, cu o disciplină aproape științifică. Citisem pe Bolliac³⁹ și pe Odobescu⁴⁰ și pretindeam că sunt în stare să fac investigații metodice pe teren. Aveam un arsenal întreg de instrumente, în parte, adică cele originale, făurite de covaciul satului, după indicațiile mele. Mă mândream îndeosebi cu colecția de sfredele de toate mărimile, cu care, înainte de a săpa, sondam măruntaiele locului. Inventasem unul în jurul căruia se răsuceau până în vârful de oțel niște fire în legătură cu o baterie electrică. Ajunse în fund, ele trebuiau să dea de veste printr-o sonerie despre orice metal întâlnit cu care făceau contactul. Încercările nu mi-au izbutit și invenția a rămas ne brevetată.

Ce să-ți spun? Am avut multe aventuri. Am mâncat numeroase păcăleli. Am alergat ca un smintit la văpăile unor focuri mincinoase, aprinse cu petrol de șugubeții satului. Că dezgropam oase de câini în loc de tezaure, nu era nimic. Găseam la adâncimi considerabile doar o piatră bizară, când alții la un simplu arat propteau limba plugului într-o căldărușă cu bani. Asta însă nu mă descuraja deloc. Mă însuflețea ceea ce credeam eu pe atunci că e focul sacru al științei. Acum știu că era și este altceva. Veșnicele întrebări puse Soartei, Mitul norocului, deghizat pretutindeni în jocul de cărți, în loterie, în comori. Nu câștigul în sine, ci cauți favoarea șansei, semnul unei alegeri și al unei predestinări, scris special pentru tine.

Am trecut, cum spun, prin multe peripeții și întâmplări neplăcute sau de-a dreptul grele. O dată însă era să mi se înfunde. Nu ieșisem încă din liceu și-mi petreceam vacanța mare acasă. Îmi alcătuisem o echipă din patru flăcăiandri, cu care scormoneam pretutindeni, ahtiat, cum îți spuneam, nu de valoarea descoperită, aur sau nestemate, ci de altceva mai presus, care în esență se reducea la cuvântul „noroc”.

Într-o noapte, și într-adins alegeam pe cele mai întunecoase, ne-am strecurat afară din sat la gorganul cel mare. Hotărâsem săpături într-un punct unde după oarecare presupuneri ar fi putut fi o așezare trecătoare a barbarilor.

Săpam tinerește, de mai multe ceasuri, și izbutirăm o groapă care pe cât se adâncea, pe atât se îngusta. Lucram fără lumină. Ne înghesuiau câteșicinci

în bezna de fund de mormânt, unde dădeam orbește unul peste altul. Când, deodată, simții o trosnătură în oasele capului, stele verzi îmi izbucniră înaintea ochilor și căzui trăsnit. Unul din tovarăși mă lovise cu târnăcopul când mă plecam să cercetez pământul. Sângele mă podidise din belșug. Copilandrii, înspăimântați, m-au crezut mort și au luat-o la fugă, părăsindu-mă acolo. După o vreme, s-au gândit să șteargă urmele isprăvii și, ca să nu se mai știe nimic, s-au întors să astupe groapa, aruncând pământul scos peste mine. Noroc că în clipa când ei puneau mâinile pe lopeți am gemut. Unul mai îndrăzneț a sărit în ajutor și m-a scos. M-au târât apoi și m-au lăsat la poartă, după ce au bătut până au întărâtat câinii. Acolo m-au găsit ai mei, fără simțiri. După o zăcere îndelungată, cred cu friguri cerebrale, m-am înzdrăvenit. Dar a trebuit să jur tatii și mamei că n-am să mai umblu după comori și că, în loc de istorie și arheologie, pentru care mă pregăteam cu ferovare, am să învăț silvicultura... Și m-am ținut cu sfințenie de jurământ, înmormântând adânc toate visurile și speranțele.

Vezi însă că puteam să fiu și eu copilul norocos care a scormonit cu bâta de la vaci cel mai scump coif din lume...

Și cu toate că mi-am încheiat atunci cariera de arheolog, am trecut de curând printr-o întâmplare care mi-a deșteptat toate veleitățile înăbușite. E singura dată când, fără voie, am făcut în adevăr o descoperire senzațională.

Iubesc pădurea cu patimă și ori de câte ori intru în ea sunt alt om. Se deșteaptă în mine obscure sentimente de siguranță, de plinătate, de farmec real. Întârzii de bunăvoie pe coclauri cu frânturi din codri seculari, de altădată, vestiți pentru haiducii care se ascundeau în ei cu teșcherelele pline de aur. Acum se adăpostesc, cruțați de mine, câteva perechi de râși, lincșii meleagurilor noastre, și o familie de jderi cu puița lor.

Într-o zi, astă-vară, mi-am lăsat brișca în paza pădurarilor și m-am afundat cât mai departe, în bungeturi, însoțit numai de Haiduc, un câine credincios și viteaz. Ademenit de liniște și frumusețe, m-am lăsat jos la tulpina unui gorun falnic într-o poiană răznită de lume, ca într-o baladă. Câinele, care are un miros extraordinar, nu s-a așezat la picioarele mele, ci a început să dea târcoale trunchiului, mârâind și pufăind înfundat.

O ghionoaie țâșni din scorbură copacului și prinse a ne certa în gura mare. Da, în felul ăsta da veste pădurii întregi că niște venetici îi calcă tărâmurile. Ca s-o liniștesc, de dragul ei și al puilor, am chemat pe Haiduc... El, altădată atât de ascultător, s-a repezit și mai furios asupra trunchiului, sărind să-i zgârie și să-i răcăie coaja. Din când în când, se oprea, mirosea atent, trăgea cu horcăituri, pe nas, rumegușul răscolit de ghearele lui și iar pornea să latre cu turbare. M-am sculat și, intrigat, l-am urmărit cu băgare de seamă... La rândul lui, el a schimbat lătratul într-o schelălăitură, ca o implorare, și-și aținti ochii grăitori în ochii mei, voind aievea să spună ceva.

În acea clipă copacul falnic, crengile vâjnoase, câinele înnebunit de un mister mi-au adus aminte de întâmplarea din Cărăbușul de aur a lui Poe. Și ascultând de îndemnuri nedeslușite, m-am apropiat să cercetez copacul. Câinele s-a liniștit un timp și a așteptat să vadă rezultatul intervenției mele.

Am bătut ușor cu baltagul în trunchi: suna a gol, deși încă verde, în putere, și cu coroana de jur împrejur cât o biserică. Am bătut din nou, mai tare, ca să-l fac să se cutremure din vârf până-n rădăcină, și am pus numaidecât urechea... Pe lângă vibrarea adâncă a lemnului, mi s-a părut că aud un sunet ca de zornăit înfundat.

Câinele, încurajat, a început să latre iar și să muște din scoarța groasă cu solzi de crocodil. La acest nou asalt a zburat din cuib, înspăimântat, și găltoiu, fără să se mai ia la harță. Eram nedumerit. El să fi făcut ciudatul zgomot de adineauri? Umblă vorba că neamul ăsta de păsări hoțomane fură lucruri strălucitoare, monede, giuvaeruri și alte odoare, pe care le ascunde în cuiburile lor ca pe niște porte-bonheur-uri. Așa mă mângăiam în copilărie de pierderea unei cruciulițe de aur pe care o purtam la gât.

Câinele zărise acum în trunchi o scorbură, spre care se arunca în salturi furioase, fără să o poată ajunge.

Am vârât atunci două degete în gură și am șuiertat voinicește semnalele învoite... Codrul le-a primit cu chiot, ca pe vremea hoților. Câinele dintr-o dată a încremenit! Peste puțină vreme au sosit găfâind pădurarii, nițel sfecliți de ce s-ar fi întâmplat. La vederea lor, câinele a început să se dea mai cu turbare, cerșindu-le din când în când cu privirile întoarse ajutor. Nici ei nu știau ce să creadă și se cruceau, cu căciulile în mâini. Le-am spus de părelnicul zgomot pe care l-a făcut trunchiul de baltagul meu și ne-am învoit să batem câteșitrei deodată gorunul misterios cu muchiile topoarelor și să ascultăm. Un zvon uscat ca de ușoare ciocănituri, amestecat în tremurul copacului, fu răspunsul.

M-am hotărât atunci să merg cu cercetările mai departe și, aprins de vechea îndârjire, am poruncit pădurarilor să taie copacul. Dar cum? Nu mă înduram să-l dobor întreg, ci, mânat de năzuința câinelui spre scorbură, am închipuit la început în coasta trunchiului un țancuș, o fereastră, cum se face în pepene ca să-i încerci miezul. Pentru asta însă nu aveam scule. Am scos la repezeală un cal din ham și unul din pădurari a alergat călare în sat. S-a întors numaidecât cu burghie, sfrededele și tot felul de ferăstraie.

După ce am mărginit în trunchi prin găuri una lângă alta un pătrat mare cât se poate vârî capul, am tăiat lemnul dintre ele cu ferăstrăul mic și am scos, hoțeste, bucata de tulpină prin care să pătrundem în miezul scorburilor. Cu ochii nu se putea zări nimic. Unul din oameni a băgat cu îndrăzneală mâna. Dar o trase cu groază: dăduse de ceva rece, tăios, de care degetele se izbiseră ca de zăbrelele unei capcane. Acum câinele înnebunise de-a binelea. Cu ochii roșii, cu coada umflată și spume la gură, sărea până aproape de ferăstruică și, înfigându-și colții feroși, își rănea gingiile. M-am frământat câteva clipe și m-am hotărât să tai trunchiul pe la mijloc.

Pentru asta pădurarii s-au suit de au abătut întâi creangă cu creangă toată coroana. Altfel, s-ar fi răsturnat peste noi gorunul întreg. Pe urmă ne-a fost lesne să lucrăm cum am vrut asupra trunchiului dezbărat de toate caturile palatului său de ramuri. Asta a fost o muncă grea de un conac și mai bine. Numai niște inși iscusiți și de meserie ca pădurarii mei puteau să o îndeplinească.

După ce ne-am descurcat de crengărișul abătut jos, am trecut la operația asupra trunchiului propriu-zis. Era un trunchi gros și vânjos, cu fibre mari, vii și oțelite ca niște mușchi de atlet, care-l țineau viguros, neclintit și fără să-i pese de scorbura ce-i mâncase numai o parte din măduvă și de care parcă se vindecase. Trebuia să-l retezăm mai sus, dincolo de înălțimea unui stat de om. Am încropit o scară și, după o muncă de un ceas cu joagărul, am răsturnat partea de sus a trunchiului, cum ai ridica un copac înalt.

Oroare! În inima găunoasă a restului de trunchi rămas în picioare, ca într-o încăpere strâmtă, ședea drept, întepenit de jur împrejur în pereții scorbirii, un schelet omenesc...

Hârca ieșea foarte ușor afară, deasupra nivelului tăieturii noastre. Dar mâinile, coșul pieptului, ciolanele coapselor se duceau misterioase în jos, către rădăcină, și se pierdeau afund, ca într-un sicriu sculat în picioare. Pădurarii, superstițioși, au început să dea înapoi... Eu mă înfierbântasem... M-am suit pe scară și am încercat să trag scheletul afară. A fost cu neputință. Era încrustat în carapacea lui de lemn. Am rămas în mâini numai cu glava goală pe care am pus-o la loc. Mi-am dat seama că trebuie să mă opresc aici. Nu aveam drept să merg mai înainte... Întâmplarea intra de acum în căderea autorităților...

A doua zi am venit cu procurorul și medicul legist. În fața lor, un lemnar a purces cu mare băgare de seamă la deschiderea trunchiului, pe care l-a scos întâi din rădăcină. Falnicul gorun de ieri zăcea acum ca un coșciug întins pe iarbă. După ce s-a determinat poziția osemintelor înăuntrul scorburei, s-a așezat trunchiul cu fața scheletului în sus. Apoi s-a tăiat și s-a ridicat, ca un capac, jumătatea de deasupra a trunchiului culcat. A rămas ca o copale jumătatea de dedesubt, cu scheletul întreg culcat în ea... Atârnau de el încă zdrențe dintr-o cămașă de cânepă... Câteva petice de ȋtari mucezeau pe ciolanele genunchilor. Și niște poturi înflorați cu ȋbrișin roșu, aproape întregi, acopereau țurloaiile picioarelor. Fusesse o namilă de om. Cu capul pus la loc, oasele măsurau un metru și nouăzeci. Vertebrele tari se țineau ca trase prin sârmă. Încheieturile țepene nu se clintiseră din țâțâni. Numai oscioarele degetelor de la mâini se scuturaseră ca niște muguri, împreună cu două verigi de alamă, inelele mortului. Cred că eu le desprinsesem cu loviturile de baltag și căderea lor pricinuisse sunetul ciudat de la început. Sau poate mă înșel...

Labele erau încă înfășate de niște opinci uriașe, ale căror nojițe de păr se încrucișau neatinse pe fluier în sus. Coșul pieptului, de o capacitate năprasnică, era întreg. Câteva coaste din stânga purtau inscripțiile unor tăieturi adânci prin care ceva ascuțit pătrunsese în adânc. Hârca spunea și mai mult. Arcadele orbitelor ieșite mult în afară înaintau ca niște pridvoare de os. Sub ele se adânceau cât niște pumni de copii găvanele ochilor, ce trebuie să fi fost extraordinar de mari. Dinții și măselele, intacte, râdeau din smalțul lor alb... De ceafa scăfârliei atârnau încă jurubițe lungi de păr negru corb – rămășiță dintr-o bogată chică de bărbat. Ceea ce izbea și mai mult, pe albeața de fildeș vechi a oaselor, era un enorm chimir de piele neagră, care încingea mijlocul scheletului. Un cuțit mare, cu plăsele de os, se mai ținea încă în el.

După ce medicul legist a cercetat, a măsurat și a luat note, s-a purces la deschiderea chimirului. Satul tot holba ochii. Pădurarii aproape să leșine! Scăpasem din mâini comoara. Din încăperile dedalice ale șerparului au curs câțiva pumni de aur: galbeni, dubloni, poli, mahmudele și alte monede streine; câteva inele groase de aur cu peceti; niște cercei și puțini bani de aramă românești, care așezau întâmplarea cu sută de ani în urmă.

Pe atunci hoțea prin părțile locului banda vestiților Gogolea și Chiloman, ale căror singure nume băgau lumea în răcori. Dintr-o pricină oarecare, împărțeală de jaf sau zulie de femei, cele două căpetenii se certară și banda s-a împrăștiat fără urme. Se credea că trecuseră pentru totdeauna în Bulgaria. Acum taina se lămurea. Osemintele erau ale unuia din cei doi tâlhari care se înfruntaseră și unul căzuse. Rănit grav, el s-a târât și s-a prăbușit în gorunul încă de pe atunci gros ca un butoi. Poate că tâlharul chiar scobise și mărise scorbură, unde se ascundea de putere. Sleit de sângele scurs, de sete și de foame, el murise, înțepenit acolo.

Dar care din doi își lepădase oasele în tainița copacului? Gogolea ori Chiloman? Amândoi fuseseră niște haidamaci, deopotrivă la statură și la înfățișare, amândoi spătoși, amândoi smoliți, cu chici și bărbi.

Atunci, un bătrânel îndrăzni să iasă un pas din gloată și să spuie:

— Căutați, domnilor, la mâini și la picioare. Că Gogolea – după câte îmi spunea moșu-meu – avea câte șase dește.

Medicul se plecă din nou asupra scheletului și cercetă osemintele numărând...

Se găsiră câte șase degete la fiecare mădular. Nu mai încăpea îndoială... Gogolea răsărea acum din mormântul verde al gorunului, cu tot alaiul lui încruntat de poveste. El își găsisese odihna de veci în inima vie, cutremurată de vânturi a uriașului pădurii. Pe măsură ce vremea trecea, copacul creștea, își tămăduia racila și se închidea deasupra mortului. Iar el se afunda tot mai adânc în ascunzișul scorburii, care îl adopta, îl îmbrățișa tot mai strâns, îl rodea și-l mărunțea cu furnicile și toate gângăniile ei. Ploile i-au spălat oasele, vântul i le-a înălbit. Umbrarul crengilor le răcorea vara. Gerurile iernii i le întărea și i le-a păstrat mai bine decât mucegaiul gropii. De o sută de ani îi cântau în fiecare an cucii și-l slăveau privighetorile. Cine nu și-ar fi dorit un asemenea lăcaș de veci? Acum, copacul care trăsesse viața și-și lungise poate velleatul cu sângele ce i se scursesese și carnea ce se moșoroise la rădăcină, pierise odată cu taina de aur și moarte ce i se furase. Și de data asta îmi părea rău ca de o profanare.

După încheierea cercetărilor, am cerut ca amintire chimirul. Legistul m-a refuzat. Și a avut dreptate. Scheletul lui Gogolea, gătit cu chimirul lat de două palme și cu opincile uriașe sub poturii înflorați, face fala muzeului Morgii! Să te duci neapărat să-l vezi când ajungi la București!

Am făgăduit, firește, să fac vizită și lui Gogolea, după ce voi primi înștiințare că, în sfârșit, caloriferul meu a început să dea căldură de cuptor de uscat prune. Parcă mi se făcuse dor de ea! În sobă focul murise.

— 5 ianuarie 1947

ALCYON sau DIAVOLUL ALB.

ODINIOARĂ, TAGMA HOȚILOR de cai era o vastă alcătuire a cărei urzeală împânzea zeci de țări la un loc. De dincolo de marginile de apus ale Austriei, până peste hotarele Turciei, firele ei se încurcau departe în bazarele de vite ale Persiei.

Ea își avea ici-colo căpetenii, pretutindeni tovarăși, calfe și ucenici, prieteni și slujitori, cu gazde, popasuri și ascunzători unde cailor li se pierdea urma, și de unde, ca din niște adevărate boiangerii și laboratoare, ieșeau prefăcuți nu numai la păr, ci în toate semnele de recunoaștere. Se petreceau minuni: coamele din dreapta creșteau acum în stânga, picioarele ajungeau pintoage, blana odată sură lucea ca pana corbului și cozile se scurtau ori se târau fuioare la pământ. Caii își lepădau totodată firea și năravurile, luând altele, din trăpași ajungeau buiestrași.

Inima acestei uriașe împărății era Ungaria și România. Pusta maghiară și Bărăganul nostru puteau mistui herghelii întregi, furate din cele mai vestite grajduri și crescătorii ale Europei și Asiei.

Spre deosebire de ceilalți hoți, furii de cai nu erau tâlhari de rând. Ei nu se dădeau la jafuri și mai ales nu ucideau. Ba, dimpotrivă, dacă îți luau telegarii, îți lăsau nu numai hamurile și butca, ci îți mai lepădau pe deasupra zălog și caii proști cu care veniseră și care i-ar fi încurcat acum la fugă.

Unii ajunseseră la faimă mare și dovediseră că în multe alte privințe și împrejurări sunt oameni de onoare și se țin de cuvântul dat. Dacă au spus că-ți fură calul, nu se lasă până nu-și îndeplinesc făgăduiala. Oricum, puteai pune temei pe ei, până ce vedeau sau auzeau despre un roib vestit, despre un șarg focos ori un murg furtunatic. Atunci își pierdeau mințile. Furau de prea mare drag și din prea multă pasiune.

De altfel, erau prea numeroși nobilii și boierii amestecați în ițele lor ca să fi fost un furțișag de rând. Câteodată intra în joc pizma dintre crescători, gelozia grofilor, ciuda marilor proprietari între ei, renghiuri jucate și dejucate, ambiții ca într-un sport de azi, patimi lesne de înțelese în stepele peste care aleargă mirajele arșițelor.

Dincolo de Carpați se ridicase din obștea furilor unul, Egon, un flăcău bălai cu mustățile lungi și subțiri de borangic galben, chipeș și voinic, dar mlădios ca trestia, așa se legăna în vântul galopului nebun. Egon ajunsesese spaima magnaților, care își fereau zadarnic caii în slonurile de piatră cu lacăte cât căldările. Hoțul avea ori n-avea iarba fiarelor, dar tot pătrundea.

La noi în Muntenia hoțea cu vâlvă un omuleț cărunt, slab și subțiratic, alunecos ca un șarpe, cu ochi albaștri și nevinovați de copil. Îl chema Amoasei, după maică-sa, care se îndeletnicea cu moșitul. Era chemată mai ales la vitele cu facere grea. Se dusese pomina despre mâinile ei blagoslovite, cu care ajuta la fătat vacile chinuite de vițeii încurcați în pantece și iepele care nășteau greu mânjii aproape morți. Pe toate le izbăvea moașa. Femeia își ungea dreapta sfrijită cu untdelemn sfânt și o vâra până la cot în vita ce gemea adânc, cu ochii închiși. Acolo, cu mișcări line, ajutată pe dinafară și de stânga, pipăind,

alinând, rânduind măruntaiele răscolite, izbutea totdeauna să scape pe mamă și să scoată puiul viu.

Hoțul însoțise de mic pe maică-sa în toate părțile unde era nevoie de mâna ei iscusită. Moașa era luată departe, peste cinci județe. Se bătea lumea pe ea. Boierii trimiteau rădvanele s-o aducă. Alteori ea se arunca pe cal și gonea să apuce cu suflet vita fătătoare. Copilul, tot timpul cu ea, pătrunsese în toate grajdurile, văzuse toate tainele, deprinsese întreg meșteșugul vitelor, viața cailor, crescuse în rând cu mânjii ca un frate și-i îndrăgise mai mult decât orice pe pământ.

Așa că nu i-a fost greu repede să ajungă în fruntea geambașilor și curând capul hoților de cai. Din vadul Cernei, de-a lungul Dunării, peste Bărăgan și Dobrogea, până în Herța Bucovinei, Amoașei porunca și se mișca așijderi unui stăpânitor, peste o țară mai întinsă ca a lui Mircea.

Politica cea mare a împărăției hoților de cai cerea cârmuitorului din pustă să-și dea mâna, peste Carpați, cu cel din Bărăgan. Așa s-au întâlnit și s-au înfrățit Egon Ungurul cu Amoașei Valahul, de zeci de ori în zeci de locuri de-a lungul munților, după nevoie, dar mai ales dincoace, la noi.

În preajma Drăgaicii, cu bălciurile ei renumite de cai, hoții se întrulocau la Podul Calului, deasupra Penteleului. E acolo sus, sub cerul înalt și singuratic, o mândrețe de platou, oamenii îi zic pod, lung și larg cât o moșie domnească, îmbelșugat cu iarbă, împodobit cu flori, unde poate trăi și zborda un popor întreg de cai, fără să-i știe cineva.

Aci se schimbau între ele prăzile. Ale lui Amoașei luau drumul Apusului, către Austria și mai departe. Ale lui Egon, după ce le înghițea o vreme bordeiele Bărăganului, luau calea Brăilei. Din schelele dunărene ele treceau apoi Bosforul și se făceau cai anatoli ori persienști.

De bună seamă că fărtații schimbau între ei nu numai iepe și armăsari, ci și sfaturi și rețete despre cele mai izbutite mijloace de a scoate netulburați vitele din curțile stăpânilor. Și povestindu-și isprăvile, se îndemnau unul pe altul și se luau la întrecere în vitejii și iscusință.

Ca să fure cai obișnuiți era o joacă. Nici nu se înjosea căpetenia să ia parte. Trimitea un ucenic. Și era de ajuns să momească toți câinii, să prostească stăpânul, să deschidă veriga cu căciula ca să nu se audă și să scoată calul mai ușor decât un mieluşel. Pentru asta îl încleșta de muștiuc cu cleștele mâinii drepte, și animalul, amețit de durere, se supunea. Păgubașul se trezea în zori cu coșarul gol.

Pentru gospodarii mai semeți, care s-ar fi putut lua de piept cu ei, și unde întâmpinau împotrivire, hoții foloseau tot felul de meșteșuguri. Otrăveau dulăii, îmbătau paznicii, legau cobză argații, amorțeau cu vrăji pe stăpânul care dormea dus în casă împotriva obiceiului, în timp ce ei spărgeau grajdurile. Pentru asta purtau totdeauna la ei mâna de mort cu care adormeau toate veghile.

Iar ca să încurce și mai rău lumea, încălțau copitele calului furat în alte copite de pâslă și piele cu potcoavele puse de-a-ndoasele, cu gurile adică în față, așa că urmele lăsate duceau pe păgubaș anapoda.

Egon se dovedise îndrăzneț, norocos și viteaz. Însă uneori prea sălbatic. Dacă vedea că nu pătrunde cu nici un chip la prada jinduită, se strecura noaptea și da foc grajdurilor. Caii, cuprinși de spaimă, începeau să necheze și să se zbughesc, să duduie în podele, umplând grajdul de larmă. Înșiși hoții strigau cât îi luau gurile: „Săriți, foc!”... Stăpânii alergau buimaci de somn, descuiiau ori spărgeau degrab ușile adăposturilor, să dea drumul cailor, care năboiau buluc afară și se împrăștiu nebuni în toate părțile. Atunci Egon cu tovarășii îi prindeau prin întuneric, și în zarva și zăpăceala incendiului la care zoreau toți să-l stingă, se făceau nevăzuți călări... și-i înghițea pământul...

Că uneori se schilodeau ori ardeau de-a binelea cai scumpi, că alteori se pârjoleau gospodării întregi și mureau oameni, lui Egon nu-i păsa. El își făcuse gustul.

Amoașei, mult mai blând, folosea numai mijloace pașnice. Pentru el nu era greu de învins stăpânii. Lui i se părea mai anevoios de biruit caii... Într-un rând a avut de-a face cu un fugar năbădăios, de care nu se putea atinge nimeni decât gospodarul, și încă și el cu momeli. Așa că omul nu mai încuia grajdul. Proptea numai ușa cu un par. Atât. Știa bine că nu i se putea fura telegarul. Hoțul pusese ochii lui albaștri și nevinovați pe el. Încercase de câteva ori când îl găsisse pe câmp să se apropie. Calul chihotise și-și rânjise colții, întorcându-se la el ca la lup, cu spatele și scurmând țarina. Pe ăsta nu era chip să-l scoți din grajd cu binele. Hoțul cu căciulă-n mână s-a învârtit câteva zile în târg, pe la spițerii. Când s-a întors a strecurat un copil până la găleata cu mercial de ovăz pentru seară al calului, unde, după povața hoțului, băiatul a amestecat un praf dintr-o punguță de hârtie. Noaptea, Amoașei s-a înfățișat cu patru dălcăuci, au încărcat binișor pe o năsalie roibul adormit ca un prunc îmbăiat și au ieșit nesupărați din curte, cu el întins ca mort. Afionul lucrase mai ușor și mai blând ca focul... Egon, când a auzit, a cântit împotriva procedului băbesc al valahului... Dar Amoașei a făcut înainte așa cum îl duceau pe el capul și inima... Altă dată, a scos ușurel din grajd o iapă măreață, de rasă mult cinstită, ce fâgăduia un mânz așijderea... N-a avut pentru asta nevoie decât de o oca de rom tăiat cu spirt tare și de o desagă cu bucățele de zahăr. Iapa, dornică de dulce ca o muiere, s-a îmbătat turtă de momeala hoțului, care i-a dat o jumătate de noapte pe săturate zahăr înmuiat în spirtul amețitor, și vita a ieșit de bunăvoie, clătinându-se pe câte patru picioare, veselă, ținându-se după fur ca după maică-sa.

La urmă i-a venit și lui de hac cineva. Era un vestit boier în părțile Buzăului, unul de-i zicea Marghiloman bătrânul. Asta se trăgea, cum spunea el însuși, dintr-un vrednic neam de hoți de cai. Așa că nu era de glumă cu el, mai ales că era bine cu stăpânirea. Și Amoașei îl ocolea.

Când însă bătrânul a băgat în grajduri un armăsar arăbesc alb și ușor ca fulgul, hoțul a lepădat toate temerile și a început să dea târcoale. Era un fugar focos și aprig, încordat și sturleibatic de nu-l puteau stăpâni, legat în lanțuri, patru oameni. Erau nevoiți să-l ție numai în grajd. Nu-l scoteau la lumină, că s-ar fi smuls și ar fi fugit în lume. Dar chiar acolo, la întuneric, zvâcnea în două picioare și țipa ca o muiere furioasă când intrau la el grăjdarii. Trebuia întâi să-

l încolțească și să-l încadreze între niște hulube ca să-i poată aduce ovăzul și găleata cu apă. Ieslea zăcea roasă și stănoagele, praf... De conovăț nici vorbă. De atâta zvârlit cu picioarele dindărăt, podelele ajunseseră în podină. Trebuise să-l lase singur, ca pe o sălbăticiune: mușcase carne din ceilalți cai lângă care fusese pus la început. Îngrijitorii nu-i spuneau Alcyon42, cum îl chema, ci îl botezaseră Diavolul Alb. Stăpânul aștepta un meșter din străinătate să-l domolească și să-l învețe să alerge.

Amoașei îi scăpărau ochii de jind și se usca pe picioare... Grajdul era bine păzit, masiv, de piatră, cu niște ferestruici cât să se poată abia prelinge nevăstuica. Ușa – cu paveze de fier. Paznicul dormea într-o odăiță alături. Calul era mai rău ca o fiară sfâșietoare. Hoțul i-a trimis vorbă lui Egon, care s-a înfățișat la întâlnire, sucindu-și fălos mustața de borangic.

Au cercetat amândoi noaptea cu de-amănuntul împrejurimile, curtea cu ziduri înalte, porțile ferecate, grajdul la care au răzbit cu greu. Se auzeau înăuntru sforăiturile, tropăiala armăsarului... Dar nu se putea nimic altceva decât să se înfăptuiască planul lui Egon. Și asta anevoie. Adică cu o prăjină lungă vârâtă pe o ferestruică, să se puie foc pe dinăuntru grajdului. Ori fânului, ori ieslelor. Apoi să deștepte lumea curții și, folosind groaza și vălmășeala incendiului, să fure calul...

— Cum să-l furi? întrebă Amoașei, că te face praf, mai ales înnebunit de pălălăile focului...

— Te-arunci din goană pe el și-l încleștezi între pulpe. Cu o mână înfiptă în coamă și cu alta în moțul din frunte îl duci unde vrei.

— Faci tu asta?

— Dacă ar fi la mine, da. Aici nu, răspunse ungurul zâmbind rece, și se despărțiră neînțeleși.

Hoțul, de atât necaz, bolea acum cu adevărat. Călcându-și pe inimă, plecă să ceară sfat unui vechi hoț de cai, bătrân și pocăit, cu care Amoașei avusese pe vremuri certuri și vrăjmășie. Popa Stoian din Lipia, un moșneag cu o cocoașă în spate, două găuri negre de sfredel sub tufele sprâncenelor albe și un nas ascuțit ca o custură, sub care atârna un snop de colilie revărsat pe piept.

Popa l-a primit întâi cu zeflemele, mai pe urmă s-a aprins și el și s-au sfătuit îndelung. După povața bătrânului, hoțul și-a mai adaus un tovarăș priceput, pe Scoroambă, din Valea-Lupului, și au pornit la lucru.

Cea dintâi greutate era să treacă prin toate pazele și peste toate barierele ca să pătrună în podul grajdului.

Amoașei s-a proptit într-o zi la porți și a cerut să vorbească cu boierul. Are de vânzare o iapă cum nu se mai află alta.

Boierul i-a trimis vorbă că „altădată”, acum are treabă. Hoțul a înghițit palma și a plecat zvârcolind sub el, în ochii uimiți ai argaților, o frumusețe de roaibă codalbă.

— Să-i spuneți Marghilomanului, mă, că tot i-l fur, aruncă el din goană cuvânt semeț. Și pieri.

Peste vreo săptămână, boierul a plecat cu politica lui la București. La câteva ceasuri în urmă sosi într-o brișcă un popă tânăr, necunoscut, cu vorba că a primit poruncă de la boier, cu care se întâlnise pe drum, să vie și să-i facă sfeștanie și să-i boteze grajdurile, doar o fugi diavolul din armăsarul lui. Logofeții, mai de silă, mai de rușine, cum să-l întoarcă pe preot din ale sale, se învoiră, deschiseră porțile și îl primiră în curte. Popa a tras drept în dosul grajdului, a deshămat mârtoagele și le-a trântit între picioare o căpiță de fân cu care umpluse brișca. Apoi și-a pus sfita⁴³, și-a petrecut patrafirul, a citit, a cântat și a plecat lăsând aproape neatins stogul de fân, rămas acolo morman. Când amurgul a dat geană de geană, mormanul a început să se miște și de sub el s-a târât șerpește Amoasei. Cât descântase popa și făcuseră cruci argații, el, printr-o gaură din burta briștii, se tupilase sub picioarele cailor în clăia de nutreț, unde a dormit până seara. Nu s-a mai scuturat, și așa, cu patele pe el, s-a cățărat într-un salcâm, a trecut în altul și când i-a venit bine a sărit pe acoperiș. Apoi ca o nălucă a pierit pe gura de geam a unei cubele și s-a cuibărit în podul grajdului.

Sub el fiara de armăsar a început să sforăie îngrozitor și să se zvârcolească fără de răgaz. Când se mai ostoia, hoțul întindea pe deschizătura de deasupra ieslei o prăjină cu păr de lup, cu care-l îmboldea trecându-i-o pe la bot. Armăsarul sălta deodată cu picioarele dinainte până la tavan, apoi cădea pocnind ca un tunet și se puneă să bată cu cele dinapoi în ușă, în perete, în ce apuca, zguduind clădirea ca un cutremur.

Sculată de atâta larmă, toată lumea, trezită din somnul dintâi, alerga cu felinare și cu arme să vadă ce se petrece. Nimic. Pe armăsar îl apucase năvârliile din senin. Poate se speriasse de vreun șoarece. Cine știe ce i s-a nălucit iar diavolului!... Îl priveau pe fereastră cum se zbugiumă învârtindu-se șturloibat de colo până colo, cu ochi fioroși, cu nările aprinse și coama ca un val răzvrătit de furtună. Îl apucaseră pandaliile cele mari. Unii ziceau că-l deochease popa, care, în loc să-l domolească, mai rău îl îndrăcise. Dar bine că nu e nici o primejdie. Poate să joace acolo închis în cușcă până la ziua de apoi. Și se duseră toți liniștiți la culcare.

Pe la miezul nopții, altă alarmă și mai mare îi deșteptă iar... Hoțul îmboldea fără astâmpăr armăsarul, care alerga involburat numai spume și năruise totul în grajdul făcut pe dinăuntru numai țândări... Slugile cercetară cu grijă îndoită ușile, ferestrele, zidurile. Iar nimic. Decât nebunia din ce în ce mai nedomolită a vitei îndrăcite, de pe care curgeau, apă, sudorile. Și, copleșită de oboseală, argățimea plecă din nou la culcare, care prin poduri, care prin coșare. Dar hoțul n-a slăbit o clipă armăsarul, hărțuindu-l cu strămurarea ca pe un taur neascultător. Până ce, sleit de osteneală, cu nările în zbatere, gâfâind și trăgând greu în piept răsufierea, a căzut în genunchi, cerând pacea. Alergase și se învârtise ca un șoarece în cursă, închis într-un petec de grajd mai bine de două conace. Rămase așa amețit câteva clipe. Apoi se ridică iar. Sta acum încremenit, cu ochii holbați, în care jucau vâpăi nebune de fosfor, cu urechile teșite înapoi a spaimă și dinții încă rânjiți a răutate. Era Satana, însă un Satana istovit, sleit. Asta voise și hoțul.

Deodată, armăsarul tresări înviorat... Un fior neașteptat îl scutură din creștetul învâlmășit până-n coada zburlită. Și întinse capul... Pe gura podului pluteau spre el miresme ațâțătoare, dar dulci și amețitoare totodată, care-l gâdilară răscolindu-l până-n fundul măruntaielor. Apoi o mână blândă îi îmbie spre bot o blană fermecată, din care se resfira îmbătător miros de iapă în călduri.

Armăsarul trase adânc în piept pe nările largite aroma vrăjită și, năuc, începu să se frământa, acum în alt ritm, rânchezând nerăbdător, dar potolit.

Hoțul cu mișcări de pisică se prelinse nesimțit până lângă el. Din omul întreg, din părul capului, mintean, nădragi se resfira mirosul magic.

Blănița înmuiată în mazăga rodnică îi flutura în mână. Și deodată animalul își lăsă încet capul ascultător pe umărul îmblânzitorului, care-l mângâia sub gușa năclăită de sudori și-l bătu lin pe spate, semn că a pus stăpânire pe el. A fost apoi o jucărie pentru tovarășul de afară să descuie ușile grajdului și să dea drumul hoțului cu prada.

Oamenii curții dormeau cel mai dulce somn, al străjii de-a treia. Când hoțul cu armăsarul au ieșit pe poartă, omul sta înfipt în spatele Diavolului Alb parcă de când lumea. În drum îi aștepta al doilea tovarăș, călare pe o iapă focoasă, care a hohotit ușor. Armăsarul a nechezat o dată din rărunchi și s-a aruncat dintr-un salt în urma ei... Apoi au pornit să se alerge ca două talazuri furtunatice în marea de beznă a nopții.

Cel dintâi care primi înștiințarea despre furtul armăsarului fu Egon. Ștafeta îl găsi în pustă, vânând cu arcanul cai din hergheliile de soi ale magnaților. Îl însoțea o grofină trufașă, femeie falnică, îndrăgostită ca o nebună de vitejia lui. Amândoi călări pe sirepi neîntrecuți, cu lațurile la oblânc, înconjurați de ortaci, fugăreau telegarii răzniți pe câmpia fără capăt și fără stăpân. Îi spionau mai întâi de departe cu ochenele. Când caii se adunau în preajma puțurilor cu gâturile cumpenelor înălțate pe zare, hoții se repezeau iama în ciurdă... zvârlindu-le de-a călare ochiurile odgoanelor de grumaji. Se pornea atunci o goană smintită, spulberând valurile de colilie ale pustietății.

Fiecare călăreț era târât poște întregi de prada înnebunită de strânsura ștreangului... Când îl simțea sleit de puteri, hoțul își îndemna calul muștruluit din câteva opintiri să se alăture fugarului sălbatic. Atunci goana se domolea. Prinsul, ostenit, își mlădia pasul pe perechea domestică, pulpă la pulpă, se cumințea și sfârșea apriga goană într-o preumblare ce-l ducea între caii îmblânziți care-l primeau cu chiote de nechezuri.

Egon întimpină vestea cu uimire. Asta îl făcu să grăbească sfârșitul vânătoarei și să se tragă spre cotul de răsărit al Carpaților, către Valahia. Se apropia de altfel și Drăgaica, soroc de întâlnire între cele două căpetenii pentru puneri la cale despre marile bâlciuri de cai ce începeau.

Al doilea care s-a mișcat a fost popa. În noaptea isprăvii chefuisse tot timpul la o nuntă în văzul satului întreg. Oamenii l-au adus acasă pe brațe și l-au lepădat pe prispă, unde a bolit câteva zile. Așa că stăpânirea nu l-a cuprins în cercetările ei. Plin de nerăbdare, săltat de șale în patul unde se prefăcea că zace, el a așteptat zadarnic pe Amoasei cu plata, ca unui drept părtaș, cum le

fusese înțelegerea. Hoțul nu s-a mai arătat. Îngrijorat, bătrânul a trimis vorbă lui Scoroambă să vie pe la el. Tovarășul a răspuns că are treburi și nu poate... Popa, obidit, a înghițit în sec și s-a pus să rumege gânduri.

Cel din urmă care a aflat de călcarea grajdului a fost boierul. Logofeții, înfricoșați, au zăbovit cercând la început să prinză ei hoții și să aducă armăsarul înapoi. S-au plâns la zapciu, la isprăvnicie, au risipit iscoade, au făcut poteră... Deznădăjduiți, s-au dat bătute și au trimis apoi stăpânului la București cuvânt despre cele întâmplate.

Boierul, deși înglodat până-n gât de politica lui, a alergat numaidecât la cârmuirea cea mai înaltă. S-au dat porunci aspre la toate isprăvnicile, s-au pus privegheri la toate vămile, trecătorile și codunurile, s-au călcat toate gazdele de hoți, s-au răvășit toate ascunzișurile lor cunoscute, s-au prins și pus la butuc mulțime de prepuși, s-au făgăduit ca mezat mii de lei răsplată denunțătorilor... Deocamdată, toate zadarnic... Nici măcar nu se știa cine furase. Bănuielile cele dintâi cădeau pe Amoasei. Dar puteau fi și alții.

În sfârșit, boierul s-a întors mofluz la conac și a început cercetări pe seama lui, prin trepădușii și argații cu care a împănat târgurile și bâlciurile.

Între timp, Egon își rodea de nerăbdare zăbala sus, la Podul-Calului, așteptând. Venise cu pâlcurile lui de armăsari, pentru schimb. Dar Drăgaica trecea, și Amoasei nu se arăta. S-au înfățișat alții, tovarăși mai mărunți, cu prăzi frumoase. Dar ungurul nu s-a uitat la ele. Întreba din ce în ce mai furios despre căpetenie și despre armăsarul bălan. Și nimeni nu știa să-i spuie. La urmă, înjurând groaznic, a întors mânios spatele și s-a urnit, înveninat de înfruntarea valahului, îndărăt.

Copoi Marghilomanului au ajuns și la popa Stoian, care i-a primit bolnav și spășit. Nu știa nimic. Totuși, a făgăduit că are să încerce ceva pentru descoperirea hoțului. Dar vrea să vorbească numai cu boierul, în taină.

Acesta s-a grăbit să-i trimită o brișcă și l-a primit ca pe un oaspe de seamă, știind ce-i poate popii pielea.

Popa, mâncând dulceața, bând cafeaua și dând de dușcă ceșcuțele de țuică, a repetat că nu știe nimic. Dar se leagă să pornească el, cum se pricepe, cercetări care nesmintit au să-l ducă unde se află bălanul. Are el mijloacele lui. Pentru asta boierul să-i spuie de la cine îl cumpăraseră.

Nu era nici o taină: de la Iani. Popa, la auzul numelui, își propti cu înțeleș un deget la nas.

Iani era un grec născut în Pireu, crescut în Ungaria, însurat în Bucovina, angrosist de grâne în Ucraina, samsar de cai în Austria, mare negustor de covoare de Anatolia și precupeț de carne vie la Stambul, groaznic doborâtor de codri în Moldova și așezat câteva luni pe an, pentru marile bâlciuri românești, la Galați și la București.

— Și Iani de unde-l avea? întrebă popă.

— De unde? Din Inglitera.

— Nu se poate! făcu popa cu tărie.

— Cum să nu se poată? Mi-a mai adus și altădată cai de acolo.

— Cum știi?

— Cum?... Am toate patalamalele. Armăsarul a venit cum se cuvine, cu hrisovul lui. E un pursânge. Pe tată-său îl chema așa... și pe maică-sa pe dincolo...

Și boierul își scălămbăie gura, bolborosind niște vorbe scâlciate.

— Hârtii plăsmuite, spuse tăios popa. Armăsarul vine dintr-o țară unde caii nu se botează la primărie să li se dea zapise, cu numele lor și ale părinților. E prea sălbatec... L-ai strigat vreodată pe nume?

— Da, răspunse boierul.

— Și se îmblânzea când își auzea porecla trecută în hârtii?

— Nu... Se făcea și mai rău, trebui să mărturisească boierul.

— Păi vezi, nu era numele lui adevărat, urmă judecata-i necruțătoare popa, clătînând grav colilia bărbii... Te-a mințit grecul.

— De ce să mă mintă? Ori de unde ar fi venit, mie mi-era totuna...

— A mințit ca staroste al tuturor codoșilor, îl lămuri popa. Și ca să șteargă urmele...

— Să șteargă urmele? se uimi boierul.

— Da. Armăsarul era de furat, stărui sfinția-sa.

Boierul se încruntă, ieșit din fire.

— De unde? Spune, dacă știi ceva.

— Asta s-o spuie Iani, dacă o vrea. Trimite, boierule, după el. Cheamă-mă și pe mine când o sosi. După aia ți-oi mai spune și altele...

Curând, doi olăcari pe cai așternuți pământului duceau grecului porunca să se înfățișeze. Deși sudit, acesta a pornit numaidecât în caretă făcută pe măsura lui la Viana, mare și mlădioasă, să se legene pe drumuri ca o corabie pe apă.

Căci Iani nu încăpea într-o trăsură obișnuită; dacă avea numai o palmă de frunte, în schimb era de trei coți în fund. Cu burtă bărdăhănoasă de poloboc, năpădit peste tot unde i se vedea pielea de pistrui și peri țepoși, bondoc și îndesat, cu ochii boboșați în pleoape roșii văduvite de gene, pe două crăcane subțirate și scurte, aducea aidoma cu o uriașă broască râioasă roșcată, care ar purta coteți și îmbrăcăminte englezească, căci grecul se purta numai în haine cadrilate, aduse înadins de la Londra, după calapodul idolului său, frumosul Disraeli.

Boierul îl aștepta cu amicitie, deși în halat și papuci. I-a scuturat mâna pufoasă cu putere și, până să-l poftească în jilț, a ieșit ca din pământ și popa. Domnul Iani, când a auzit de furtul armăsarului, a început să se vaiete și a cercat să-și sfâșie gherocul.

— Cum se poate?... Și eu, care credeam că m-ați chemat să-mi vindeți ceva din hergheliile d-voastră!... Auzisem, iertați-mi vorba, că ați pierdut mult la stos și credeam...

Boierul i-a potolit repede mărinimia, întrebându-l, cum îl învățase popa, dacă hoțul nu-i vânduse înapoi armăsarul.

— Cum v-ați putut închipui așa ceva? clipi zăpăcit Iani.

— Fără să știi d-ta, îl lămurii boierul. Ți l-a adus poate schimbat, tras prin boiele și ape tari, pus în aburi și la canoniri, ca gogoșile de mătase. De unde să-l mai cunoști?

Domnul Iani se jură și răsjură pe toate sufletele din el, din copii și din neamuri, și făgădui să fie cu ochii în patru la toată marfa ce-i va mai trece prin mâini. Să lase boierul toată grija pe el.

Când a fost la cercetarea de unde venea armăsarul, grecul a sărit de trei palme din jilt, cu ochii ieșiți din cap, și a încordat așa de tare mâna cu care gesticula, că i-au trosnit încheieturile. Era tot numai o flacără roșie... Așa cunoaște boierul la cai? întreabă dacă e din Inglitera armăsarul? La ce mai slujesc atunci îndreptările ofițiale și sineturile? E cea mai mare insultă ce i s-a adus vreodată, în toată viața lui. El, care alege cai și pentru haremurile padișahului...

— Poate vrei să spui cadâne, îl îndreptă boierul.

— Și iepe, și cadâne. De toate celea, spumega negustorul, tăgăduind orice altă obârșie telegarului.

Nu s-a mai putut scoate nimic de la el, decât proteste furioase, jurăminte și blesteme.

— Întreabă-l, boierule, și popa se dete diplomaticeste în dosul stăpânului, dacă nu i-a rămas ceva, cât de puțin, din vechiul harnașament cu care a fost adus armăsarul, fie și din Inglitera.

Domnul Iani nu înțelegea.

— Un frâu, o bucată de șea, o zăbală, în sfârșit, un cât de mic semn.

— Pentru ce nevoie? întreabă bănuitor grecul.

Nu i se răspunse. Holbă ochii la popă. Zăbală? Frâu? La ce bun? Apoi repede: nu crede, nu-și aduce aminte...

Boierul începuse să se burzuluiască...

Dar îndată ce ajunge la Galați, făgăduia să cerceteze din fir-a-păr. De găsește ceva, trimite în grabă. Sau vine personal să dea ajutor.

Pe măsură ce boierul se înnoua, se însenina Iani. Dar zadarnic încerca să-l mai îmbuneze, că vrea să-i vază hergheliile de laudă, că e gata să-i cumpere pe loc grâul și mierea. Bătrânul, cătrănit, l-a poftit pe ușă și a poruncit să se deschidă larg porțile. Și numaidecât a cerut să se aprinză cătuia cu mirodenii și să se dea drumul la ferestre. Domnul Iani plecă ridicând valuri de praf, prin care se legăna careta de Viana ca o corabie pe ape.

Popa își ieși repede din rezerva în care se ținuse.

— Boierule, încă o dată, armăsarul nu e din Inglitera.

— Dar de unde?

— E de unde caii cresc răi și sălbateci parc-ar fi hrăniți cu carne de om. E din tătarime ori din căzacime. Din Bugeac sau și mai de departe.

Marghiloman tăcea, cu ochii în covoarele de pe podea.

— Dacă-mi dai dezlegări și lovele de cheltuială, plec să-i iau urma. Cred că numai stăpână-su, care l-a crescut și l-a răsfățat ca pe un copil rău, îl mai poate găsi.

Se învoiră ușor. Boierul scoase o pungă cu bani și o puse popii în mâini. Acesta, plecat, se gârbovi și mai mult de greutatea aurului sub ghebul ieșit al spinării. Și Marghiloman se uită cu neîncredere după el. Curând, împănat cu proptele și învoiri de la stăpânire, popa, călare pe iapa lui sură și cu alt cal legat de coada ei, lua calea Bărboșilor. În câteva zile străbătea la țacăneală neîntreruptă Basarabia cu holdele ei de răsărită luminoasă, trecea Nistrul și se mistuia pe drumurile treierate de mocanii cu turmele călătoare. Dar mai ales purtat ca pe o dără de cenușă pe urmele vechilor lui hoții de cai, săvârșite pe acele meleaguri... Trecea, întrebând pretutindeni, din sat în sat, din gazdă în gazdă, ca într-o baladă, când românește, când rusește, când tătărește, despre păgubașul unui armăsar alb, zmeos și sălbatic cum nu se mai află altul pe pământ. Se căina că n-are un petec de frâu, o frântură de potcoavă sau o scară de șea, să arate dovadă stăpânului care l-a pierdut, ca să-l crează că-l va pune pe urmele hoțului.

Cazacii mustăcioși, ascultându-l, ridicau uimiți frunțile. Mârzaci cu ochi zăbrelți de gene lungi de cadână îl primeau înduioșați și-l petreceau din aul în aul, îmbuibându-l cu rachiu scos din lapte de iapă. Și povestea armăsarului legendar se lătea ca o boare purtată până-n munții Cubanului, unde se tânguia stăpânul minunii, care, auzind, a alergat ca o vijelie zeci de poște înaintea streinului ce-i aducea știre despre Murad, armăsarul lui, dulce răsad din iapa albă pe care a călărit Mohamed la paradis.

De Sfântul Ilie popa s-a întors întovărășit de un jugănar, un rus voinic, între două vârste, îmbrăcat cu rubașcă albastră, cu șapcă scundă, umbrită de cozoroc îngust și pantaloni largi umflați peste cizmele scurte mai jos de genunchi... Umbla înhăimurat cu fel de fel de curele, chingi și sfori, de care atârnav sculele meseriei, cuțite și cuțitașe, sule și ace, cârlige, crăcane și bețișoare lustruite, pentru scopitul armăsarilor.

S-a înfățișat boierului, care l-a amănat cu jugănitul cârlanilor și tretinilor, fiindcă era prea cald. Dar s-a învoit să-l ție la curte până-n primăvară, la timpul prielnic.

Rusul, în răstimp, a pornit să colinde satele. Oamenii aveau vieri de scopit, tăurași de întors, cai bolnavi de ariceală, telegari care se coseau, vite cu talan, oi cu dalac. El se pricepea la toate și avea leacuri pentru orice. Uneori îl ajuta și popa, care făcea pe tălmaciul și mai câștiga câțiva bani. Cumsecade om rusul. Se îmbăta des, dar cu toată cuviința. Avea un singur nărav, de care nu se dezbăra zi-noapte. Fluiera neconținut un cântec căzăcesc. Oriunde intra, într-un sat, într-o ogradă, într-o holdă, ori pe unde trecea, pe lângă o curte, pe lângă un arman, în mijlocul târgului, ca și în mijlocul pustiului, pretutindeni unde s-ar fi aflat, el pornea șuieratul. Apoi sta și asculta parcă un răspuns. Odată a spart cu umărul ușa unui slon de unde îi venise zvonul unui nechez purces la cântecul lui.

Așa, cu uneltele zdrăngănindu-i la cingători și cu fluieratul în gură, a străbătut când singur, când cu popa toate bălciurile mari și mici. N-a rămas târg necercetat, ocină necercetată, herghelie ocolită. Zile lungi și largi, spoite cu albastru, le-au trecut numai pe drumuri. Au luat și fățiș și în răspăr

Bărăganul, au urcat și coborât albiile râurilor, au cotrobăit hrubele malurilor, bordeiele Vlăsiei. Din când în când, se întorceau iar pe Ialomița, unde făceau zăbavă și de unde se lăsau spre Galați. Au dormit în lanuri, vegheați de stele, cu imensa cobză a câmpului țărâindu-le la cap, s-au spălat cu rouă, au băut lapte sălbatec de porumb crud... Întindeau ițe, urzeau fire, înnodau legături. Au țesut mreji noi, au cârpit rețele vechi, pe la gazde bătrâne și pe la altele nou agonisite. Nimic!... Ieșise o singură huză: că s-ar fi găsit cândva și undeva, pe un mal năruit, un leș de om mărunt și un hoit de cal alb. Oarecum, adică, Amoasei ieșise din lumea văzută și auzită. Asta doar pentru proști și pentru câți nu aveau răfuieili cu el. Alergau amândoi într-un răsuflet. Acolo, nimeni nu văzuse. Auzise numai, dar în altă parte... Și leșul cu hoitul de cal alb se topeau ca o arătare a apei morților când te apropii, ca să tremure iar în zare.

Asta n-a clintit nici pe popă din îndârjire, nici pe cazac din fluierat.

Ieșeau pepenii... Cerbul își făcuse nevoile în apă și probrejenii chemau sumedenie de negustori, geambași și hoți la alte iarmaroace vestite ale țării.

Egon, oțărât, tot mai aștepta. Dar până la urmă grofina, călcată pe coadă, îl scosese din răbdări și-l hotărî să treacă munții și să se amestece prin mulțimile bălciurilor, ca să ia urma tovarășului necredincios și să-l pedepsească. Însoțită de ciraci, perechea cu obraze prefăcute și straie schimbate se prelinse pe la Întorsura Buzăului spre inima Valahiei, mânând ciurda de cai ungurești. I-au înghițit apoi gazdele cu ochii în patru și ploconeli până la pământ.

Iscoadele popii l-au înștiințat numaidecât, și sfinția-sa s-a dat la o parte, lăsând drum liber ungurului pentru răfuială. Dar l-a pus pas cu pas sub aspră spionare. Și părintele s-a apucat de altă ispravă.

Din câte se dumerise popa, Amoasei o rupsesse cu toți tovarășii cunoscuți. Își alesese alții noi, ca să facă și mai bine pe mortul. Pe unul singur îl bănuia că poate ar mai avea știință despre hoț. Vechiul învățacel și soț de isprăvi, Scoroambă, din Valea-Lupului, care-l ajutase la furtul armăsarului.

I-a trimis iar vorbă să se întâlnească. Scoroambă s-a făcut niznai. Atunci popa a părăsit pe rus, a ridicat colțurile giubelei în brâu, a încălecat pe sura, și sub seară, gârbov și trudit, a bătut în poarta ogrăzii lui Scoroambă. L-a tăbărât, neînduplecată, cu mare hărmălaie, o haită de dulăi gata să-l sfășie. A ieșit nevasta. Prin larma asurzitoare popa abia a putut înțelege din răspunsurile răstite că omul nu este acasă... Lipsește aproape de o lună, nu știe unde.

Sfinția-sa s-a rugat de găzduire, că l-a apucat noaptea. Femeia, ciufută, s-a lepădat, aruncând că are copii bolnavi de gălci rele. Și n-a crăpat măcar poarta să-i întinză o bårdacă de apă. A intrat repede în casă, lăsându-l în plata zăvozilor întărâtați.

Popă, târâș, cu iapa de căpăstru, s-a depărtat, cu ochii mereu îndărăt. La celălalt capăt al satului s-a oprit furiș la o casă de oameni primitori, care n-au știut cum să-l ospețească mai bine, ca pe o slugă a lui Dumnezeu.

Aci, din una-n alta, a aflat că Scoroambă e acasă, dar se ascunde. Învățase pe nevastă-sa să răspundă așa, căci se teme de oricine, să nu-i fure

mândrețea de iapă, la care ține mai mult decât la viață. Doarme numai în grajd. Pentru ea lasă droaia de câini dezmățați în curte. Noaptea, la cel mai mic zgomot, iese afară, cu deștiul pe trăgaci.

Popa s-a culcat pe prispă, s-a sculat pe la cântători și s-a întors pitiș la casa de unde fusese alungat și unde s-a așezat la pândă. După o vreme, ușa grajdului a scârțâit și omul a ieșit cu găleata să scoată apă din fântână. Popa l-a strigat pe nume. Prins, n-a mai avut încotro. A trebuit să vie măcar la gard. Bătrânul l-a întrebat de sănătate, despre treburi și l-a rugat să-i dea ajutor la o desfacere de vite cu câștig bun.

Omul a răspuns scurt că n-are vreme. Abia sosise și e nevoit să plece iar undeva, chiar în ziua aia.

— Îmi duc iapa la vânzare, o luă el bănuitor înainte.

— Bine faci, îl sfătui popa. Că toți sunt numai cu ochii pe ea. Le stă în gât. Parcă n-ar mai fi și alți cai...

Scoroambă dete din umeri.

— Zilele trecute, urmă popa, l-am întâlnit în taină pe Amoășei.

— Pe Amoășei? Și hoțul căscă gura. Cum se poate?!

— De ce să nu se poată?

Scoroambă nu răspunse.

— N-a venit degeaba, zâmbi părintele. I-am pus un pumn de poli în căciulă...

Omul urma să tacă.

— Am mai meremetisit armăsarul Marghilomanului. Am vorbit și despre tine. Tot pizmaș a rămas și cărpănos prietenul nostru.

Scoroambă ciuli urechile.

— Îi pare rău că ți-a dăruit iapa, adăugă popa. Frumoasă marfă. Noptile astea ți-o fură. Așa socotesc, după cum îi luceau ochii când vorbea despre ea. N-o uită.

Și sfinția-sa se desprinsese de la gard, lăsându-l pe Scoroambă cu cuțitul înfipt în inimă.

În diminețile următoare, mare spaimă în toată Valea-Lupului. Satul clocotea ca un stup învrăjbit. Se găsisse în cimitir un mormânt proaspăt mușuroit și nu se știa să fi murit și să se fi îngropat cineva de câteva luni. Niscaiva streini își lepădaseră de bună seamă acolo mortul. Cine știe, poate chiar un ucigaș tănuise astfel fapta... Dar ucigașul nu dormea pașnic în groapă, ci, în chip de strigoi, cu țoale albe fluturând pe el, bătea cu oasele degetelor uscate în ferestrele gospodariilor.

Femeile își închideau copiii în odăi și odată cu murgul serii satul murea. Toate casele își trăgeau verigile și oamenii se zăvorau de frica arătării. N-ar fi deschis să le fi arătat aur. Țățânile ușilor erau frecate cu usturoi, cercevelele stropite cu busuioc din aiasmă. În ferestre vegheau candelă aprinse la icoanele așezate acolo spre apărare de iazmă.

A patra noapte, în toiul spaimelor, cu toată paza câinilor, care s-au repezit furioși, dar au tăcut numaidecât, o bubuitură a sunat în ușa grajdului lui Scoroambă. Înăuntru nu s-a auzit decât sforăitul iepei. O a doua bubuitură

mai tare, apoi o a treia, însoțită de zgâlțâială, ca și cum canaturile s-ar sălta din usciori, a hotărât pe stăpân. Și pe ușa crăpată s-a ivit dinăuntru, amenințător, cu pușca în umăr, Scoroambă... Dar un strigăt i-a înghețat în gât și căzu mototol... În fața lui își flutura zăbranicul alb strigoiul: o hârcă rece, cu găurile ochilor scobite adânc, prinsă pe un gât de oase încheiate mai jos în niște coaste înșirate ca niște fireturi albe pe coșul unui piept găunos și purtate pe două ciolane crăcănate de schelet hâd și rânjit. Dimineața, omul a fost găsit așa cum se prăbușise, leșinat de spaimă, cu brațele răstignite în lături peste pușca rămasă sub el. Noroc că nu se descărcase. Grajdul gol și iapa pierită. Căinii nu mai isprăveau de ros niște ciolane îndopate cu măduvă, înadins alese ca să nu le poată sparge...

Satul a pornit să dezgroape mortul și să-i treacă strigoiului o țepă prin inimă... Dar s-a văzut că nu era un mormânt, ci numai un mușuroi de țărănă afânată, sub care s-a găsit un cocoș mort... Și odată cu asta au încetat și plimbările strigoiului.

Pe Scoroambă l-a chinuit multă vreme vedenia. A zăcut dus câteva zile ca de un fel de lingoare cu aiurări, până ce a venit iar bătrânul popă, i-a citit masluri și l-a întremat...

Cu greu însă l-a înduplecat să creadă că n-a fost strigoi, ci o viclenie de-a lui Amoașei ca să fure lesne iapa, cum se făgăduise... Numai el putea scorni asemenea ispravă. Ce-ar fi avut altfel strigoiul, dacă ar fi fost de adevărat, cu iapa?

Luat la spovedanie, Scoroambă mărturisi că din noaptea când se despărțise, după furtul armăsarului, nu mai văzuse pe Amoașei, și nu-i știa ascunzătoarea.

Dar jură sub patrafir, pe cruce și Evanghelie că are să-l caute și în gaură de șarpe și are să i-l dea în mână, acum, când avea de răzbunat paguba ce-i făcuse și festa ce-i jucase.

Popa îl dăscăli, dacă îl află, să se prefacă că nu știe cine i-a furat odorul. Să-l amăgească prefăcându-se că vine să se jeluiască și să-i ceară sfat. Ba chiar să arunce bănuiala furtului iepei în dânsul, în popă, ca să cumpere și mai bine încrederea hoțului. Iar Scoroambă, prostit de furie, s-a legat întocmai.

Împotriva lui Amoașei porneau acum patru capete de mreji să-i cearnă sălașurile.

Egon cu grofina, despre care el avea vești repezi și-i spiona prin oameni chiar din ceata ungurului.

Popa, cu rusnacul al cărui rost hoțul nu prea îl înțelegea. Dinspre partea asta se temea mai mult.

Marghilomanul, cu iscoadele lui adause cu trepădușii stăpânirii, de care nu-l durea capul.

Și Scoroambă, de pagubă căruia aflase, dar despre a cărei vrăjmășie nu-i trecea prin minte.

Dușmanii băjbăiau încă buimaci, cu el nezărit și neajuns încă în mijlocul lor. Dacă hoțul ar fi avut ibovnică, le-ar fi venit ușor. Ar fi avut un capăt de unde să apuce. Dar lui nu i se știa nici o țuitoare. Îi mergea vestea că se ține cu

câte o mână aleasă pe sprânceană. Ar fi schimbând câte două pe an. Hoțul râdea ușor când auzea asta și lăsa lumea s-o crează. Lui îi prindea bine. Îl acoperea și mai mult.

Cum Egon își luase nasul la purtare și nu numai că nu mai pleca, ci ajunsese pe aproape de una din vizuinile lui, îi trimise semn aspru să se astâmpere. Ungurul se încapătănă și valahul se hotărî să-l pedepsească.

Într-o dimineață, un spoitor mânjit de funingine, cu un maldăr de tingiri în spinare, intră în curtea isprăvniceii de Buzău, bălăbănindu-și ca pe niște clopote de episcopie căldările și strigând cât îl lua gura: „Spoim tingiri”... Numaidecât coborî însuși ispravnicul Mardare și se tocmi țigănește un ceas până s-a înțeles să-i cositorească arămurile.

N-a trecut mult, și un om de-al lui Egon aduse veste ungurului că l-a zărit pe Amoasei strecurând balanul în grajdurile unui conac părăsit din marginea satului Padina. Îndată, viteazul, ascuțindu-și mustața slinoasă, porni cu șleahța acolo și se puse la pândă în dosul unei movile din margine, de unde cu ocheanul ispita tot cuprinsul.

Către seară, în zarea de ochi a lunetei s-a ivit aievea un cal alb ridicat în două picioare, abia stăpânit de un ins ce se lupta avan cu el. Asta cât un fulger. Atât. Cal și om s-au mistuit pe gura grajdurilor. Dar Egon a chiuit de bucurie. A îndurat cu greu chinul așteptării până s-a înnoptat bine și a înconjurat cu pâlcul curtea strânsă în cercul haidăilor. El cel dintâi a săltat peste ziduri, urmat de toți, și s-au adunat ca stafiile împrejurul grajdurilor... Au ascultat o vreme, apoi tot Egon s-a urcat ușor până la o fereastră și, plecându-se să sară înăuntru, a căzut drept în brațele unor vlăjgani care-l așteptau ascunși după perete. Și deodată, din grajd, de afară, de prin toate colțurile s-a iscat o poteră a stăpânirii, cu ispravnicul în frunte, care a prins hoții, i-a legat cobză și i-a trimis la bașcă. Trufașul Egon, cu ibovnică cu tot, căzuse în capcana întinsă de valah fără mare bătaie de cap. Vicleniile mai subțiri hoțul le păstra pentru popă. La doborârea ungurului el și-a frecat doar mâinile. La a popii are să-și lingă buzele ca de miere.

Vestea căderii streinului s-a împrăștiat numaidecât în toată hoțimea. De acum, sfinției-sale îi rămânea iar câmpul slobod. Știa măcar din ce parte să se păzească mai mult.

Adică de către stăpânire, odată cu Amoasei... L-a chemat pe Scoroambă la sfătuit. Ungurul, prost, crezuse că vede armăsarul și pe Amoasei. Nu băgase de seamă că fusese o amăgeală, cu vită și om prepuși. Dar asta dovedea că hoțul e aproape, lucrează tainic și lovește la mir și cu putere. Se cuvine să fie și mai învegheați.

Scoroambă deșertă sacul cu ștafete... Îl întâlnise pe hoț la Galați. S-au înfundat într-o cârciumă, unde Amoasei a vrut să-l îmbete ca să-l tragă de limbă despre popă și alți vechi tovarăși și mai ales despre rusnac. El s-a prefăcut amețit și i a tocat altele, câte-n lună și-n soare. Când a fost vorba de furtul iepei, și el și-a dat cu bănuiala de sfinția-sa. Amoasei ar fi răs, răsul lui revărsat și ar fi zis:

— Dă-l încolo de boșorog, că nu s-ar fi priceput să facă el asemenea ispravă... Scorneala cu strigoiul nu-i de capul lui. Acolo a fost mâna de om viteaz și isteț... Mai degrabă Egon, pus de oamenii lui. Sau eu, ce zici? Nu mă bănuiești pe mine?

Și s-ar fi zâmbat iar la Scoroambă.

Apoi a plătit și a plecat scurt, ca o nălucă. Pe urmă l-a mai asemuit într-un călugăr schiop, într-un căldărar cu tigăi în spinare. Dar numai de departe, să nu-l simtă hoțul, că i-ar face de petrecanie!

— Asta unde? întrebă lacom popa.

Tot în Galați. De unde el a pus îndată prepuială că dacă hoțul se învârteste mereu pe acolo, are fără doar și poate așezări la cale cu Iani... Și despre ce altceva decât despre armăsar? I s-o fi urât și hoțului cu atâta pază și vrea să-l desfacă și să scape de belea.

Popa da mulțumit din cap.

Și Scoroambă povesti popii cum și-a luat măsurile. A băgat mai întâi printre ajutorii de grăjdari ai lui Iani un om al lui, un băiețaș spălăcit și șters, care face pe nătângul. Stă la cozile cailor să le curețe și-i slujește pe rândași în picioare, ca pe niște boieri la masă. Le cară mai ales rachiu cu vadra. Asta are porunci să fie cu ochii și mai ales cu urechile deschise în patru.

El, potrivindu-și o barbă albă, plete cărunte și port cuviincios de muntean, a luat o căruță cu doi bouleni, a urcat în ea un butoi cu țuică și o balercă plină cu oțet și a dejugat la colțul grajdurilor lui Iani. Stă zi-noapte acolo, sub coviltirul înfundat cu fân, ca un păianjen urzind o plasă în jurul cui intră și iese.

— Aștept să-mi pice călugărul ori căldărarul... De-aia îmi pare rău de tot timpul pierdut pe aici, sfârși Scoroambă, și se grăbi să plece făgăduind vești.

În urma lui, popa a rămas pe gânduri multă vreme... Și se hotărî. Nu mai era de așteptat vești de la alții.

Trecuse de mult de Sfânta Maria Mică. Popa, acum drept ca o lumânare, îmbrăcat lipovenește, cu snopul bărbii scurtat și cănit în galben-auriu, se amesteca cu o plasă în spinare printre haimanalele și pescarii Galaților. Noaptea se trăgea într-un bordei ascuns în lanurile de porumb dat în copt, ce înconjurau de trei părți, cu talazurile lor, mai să-l cuprindă, orașul.

Acolo, trântit pe pământ, cu mâinile sub ceafă, privea cerul cum își învârteste hora de stele și ațipea târziu, jinduind aghioasele ce trăgea cazacul pitit tot timpul ca un viezure în bordei.

Dimineața, ca și seara, drumul îi era pe la căruța munteanului, unde cinstea pe-ndelete un ciocan de rachiu, sau își umplea un clondir cu oțet de prune, pentru mămăliga cu pește rasol.

De atâta chin și așteptare îl prinseseră frigurile bălților, care-l scuturau zdravăn la câte două zile, de i se auzeau dinții clănțănind ca o toacă de os. Dar, tremurând, se gândea că isprava va plăti cu vârf și-ndesat toate ostenelile.

Scoroambă era pe urmele lui Amoasei. Băiețandrul de la grajduri aflase că se fac pregătiri pe furiș pentru adăpostirea unui cal scump. Lațul se înnodea. Într-o noapte, când cazacul turlac povestea pentru a suta oară cum îl crescuse

pe Murad, mai cu grijă și mai cu drag decât îl cresc pe țarevici în palatul lui, se trezire cu Scoroambă venit într-un suflet. Aflase că starostele grajdurilor a primit poruncă de la Iani în zori să-i fie caleașca gata la scară, cu doi grăjdari călări armați, care să-l însoțească. Povestise starostele rânđașilor la un pahar cu țuică: lui, ca unui logofăt de încredere, grecul i-a destăinuit că are să se întâlnească cu un negustor pentru un armăsar de cumpărat... Dar negustorul, sfios, nu vrea să intre cu marfa în oraș. Cere să se întâlnească afară, într-o curătură de porumburi, fostă tabie turcească. S-au înțeles să se afle acolo la răsăritul soarelui. Logofătul să aibă grijă, împreună cu cele două slugi călări, să ție din scurt pe strein, dacă ar avea alte gânduri.

Din spusele logofătului purtate de băiețandru nu mai încăpea pentru Scoroambă nici o îndoială că hoțul a înduplecat pe grec să ia în primire armăsarul departe de ochii lumii. N-avea curaj să intre cu el în oraș nici noaptea. Se simțea poate urmărit...

Pe de altă parte, Iani nu ar fi primit târgul dacă n-ar fi vorba de ceva de mare preț, după care îi sfârâie inima, adică armăsarul.

— Dar banii? glăsui popă.

— Nu știa nimic băiatul. Cred că-i aduce grecul.

— Dar dacă înainte de a ajunge îl jefuiesc pe drum hoții?

Și popa, închizând un ochi, își ciuguli barba cu înțeles.

— Atunci scăpăm din mâini armăsarul, i-o întoarse Scoroambă. Pe când așa, punem mâna și pe cal, și pe grec, și pe răsplata stăpânirii pusă pe capul lui Amoașei!

Sfinția-sa se molcomi...

— Brava, Scoroambă... Ești mai chibzuit. Eu, de, numai cu caii, greșesc la oameni, încheie el, oftând cu violență.

Dar în ascuns se gândea ce ar fi să scape și de rus, și de boier și, după ce l-or scoate din gheara hoțului, armăsarul să rămâie numai al lui.

După plecarea zorită a lui Scoroambă, popa s-a perpelit toată noaptea pe jarul gândurilor. Se căznea mai ales să-și închipuie cum o să se întâmple întâlnirea dintre grec și hoț și nu o putea încheia. Care pe care are să încerce să se înșele?

Vedea pe Iani în trăsură cu o desagă plină de bani între picioare. Dar Amoașei? Călare pe un armăsar sau cu el de căpăstru? Și în ce fel are să-l predea? Cum adică o să se facă schimbul? Bine: grecul întinde hoțului prețul. Dar asta cum îi înmânează calul? Că tâlharul poate să înhațe de-a călare banii și s-o ia la fugă. Din trei dezghinuri e departe și lasă pe Iani cu buză umflată... Și nu-i este de Iani, i-e de el. Trebuie deci numaidecât ca hoțul să descalece mai întâi... Și popa se înfiora de prostia grecului.

Dar iar se întorcea. Poate că grecul, chibzuit cum e, are să pretinză ca înainte de a începe târgul calul să fie dat în mâna oamenilor săi și numai pe urmă să numere hoțului banii. Aici gândurile popii iar se încâlceau, și nu știa cum să dezlege încurcătura. Dar o să poată ține rânđașul calul, cât e de îndrăcit?

Popa intra pe rând în pielea fiecăruia, când în a hoțului, când în a grecului, chinuindu-se să le descopere gândurile, ca să știe cum să le apere interesele în ciocnire. Îi învăța ce măsuri să ia fiecare din ei ca să nu fie înșelat, ci să-l poată păcăli pe celălalt. Apoi lăsa pe cei doi și se întoarse la el și la rusnac. Presupunem că Iani cumpără armăsarul. Cum o să-l poată scoate el de la grec, acolo pe loc? Cazacul i-a dat chezășie că n-are nevoie nici de oameni, nici de arme, nici măcar de laț. Numai să fie Murad al lui, că-l smulge și de la diavol, mite de la om. Și el, ca un neghiob, se luase după spusa prostovanului. Nu-l oprise măcar pe Scoroambă... Și asta, o recunosc, tot din lăcomie. Acum vedea ce greșeală săvârșise: grecul are să-i șteargă prada de sub nas... Până seara îl încarcă în corabie și fugi la Stambul. Ce-o să mai poată face Marghilomanul?

Până când alt fior îl scutură: Dar dacă hoțul știe că e urmărit? Și le-a luat urma? Poate chiar prin Scoroambă, pe care l-a cumpărat? Și-i întinde o capcană, în înțelegere cu Iani, așa cum a întins lui Egon? La urma urmei, târgul între grec și hoț era cât se poate de firesc. Unul ia banii, altul armăsarul. Dacă Iani vinde pe hoț stăpânirii, pierde calul, care trece de-a dreptul boierului. N-are deci nici un interes ca să nu fie cinstit. Amoășei, așijderi, are nevoie să scape de armăsar, care-l ține rob, și să iasă iar la lume după alte isprăvi și câștiguri. Între ei doi stă singurul lor vrăjmaș, el, popa... S-ar fi putut învoi să-l strivească. Până la ziuă, ros de gânduri, sfinția-sa n-a închis ochii. În zori a avut caznă mare până a sculat pe cazac, care dormea ca un stârv...

Când mijeau soarele, popa și rusul, chirciți în porumbul nalt și des ca o perdea, văzură caleașca grecului intrând în aria tabiei, îmbrăcată în toată pompa de șofran și purpură a răsăritului. Afară de vizitiu și logofăt pe capră, doi haidamaci, cu carabine pe umăr, călăreau într-o parte și alta a caretei.

După o scurtă zăbavă, porumburile foșniră, și din cealaltă parte țâșni pe armăsarul alb Amoășei, ținând un alt cal alături. Popa dete cu cotul rusului și-l întrebă din ochi. Rusul căscă ochii mari. Se aștepta să-și găsească odorul schimbat. Dar asta nu-și închipuise. Hoțul nu îndrăznise să-l atingă. Nu se îndurase să-i mânjească frumusețea. Lumina juca în albeața lui mândră cantr-o marmoră. Fără să mai aștepte, rusul fluieră căzăceasca lui, cu care încercase – așijderi ierbei fiarelor – toate meleagurile țării.

Armăsarul de sub hoț se opri scurt, ciuli urechile și, fremătător, întinse, răspunzând cu un lung nechezat, gâtul spre locul de unde venise chemarea. Și, ațintit, aștepta. Toți întoarseră capetele într-acolo. Hoțul, bănuind o capcană, apucă frâul cu dinții, își răscrăcă picioarele pentru dezghinuri și băjbâi cu mâinile spre brâul cu pistoale. Dar înainte să le ajungă, odată cu rusul, care zvâcni nebun din porumb, răsună răcnetul „Sto”. Calul incremeni stană de piatră, cu ochii la cazac. Pintenii hoțului se-nfipseră în zadar. Nu l-ar fi putut clinti de acum nici o putere din lume.

Rusul suflă o clipă adânc, ca și cum i s-ar fi luat o piatră de moară, și răcni o nouă poruncă. Armăsarul se clătină. Și mai înainte că hoțul să aibă timp să sară, Murad se prăvăli pe o coastă, apucând sub el piciorul stâng al călărețului. Au auzit toți, și cei mai de departe, trosnitura ciolanului.

La altă poruncă a stăpânului, armăsarul se ridică. Hoțul rămase zăcând pe pământ.

Când cazacul, smintit de bucurie, strigă „Murad”, sculat în două picioare, ca pentru o îmbrățișare, armăsarul alergă la el. Popa povestea mai târziu că i-ar fi văzut curgând lacrimi din ochi. Dintr-un salt, rusul fu în șea. Într-un fulger țâșni la trăsură, smulse săculețul cu bani din mâna grecului încremenit. Și, c-o măreață sudalmă, mai înainte ca vreunul să se dezmeticească, se făcu nevăzut spre răsărit, înghițit de soarele în care intra ca într-un lan uriaș de lumină. După el alerga năuc calul cu care venise hoțul, nechezând pe urmele soțului...

— 3-5 mai, București.

SAKUNTALA.

Mă întremam anevoie dintr-o boală grea, și medicii stăruiau să schimb aerul. Mi-am adus atunci aminte de vărul Dionis, care stăpânea o moșie pe plaiurile Buzăului, cu câțiva munți ohavnici plini de turme; și am plecat la el.

Nu mai călcasem pe acolo din copilărie, când petreceam verile la bunici. Dar cu Dionis fusesem foarte legat cât își făcuse studiile la București. Pe urmă el plecase în streinătate, trecuse pe la Paris, se statornicise câțiva ani la Oxford și se întorsese un perfect gentleman, nițel înstreinat poate și mai ales cam trăsnit. Dar și acum ne îmbrățișam cu duioșie când treburile îl aduceau tot mai rar în capitală. El niciodată nu lipsea să mă poștească la bârlogul lui, unde se închisese după ce-i muriseră părinții, și mai cu seamă după ce făcuse o „tristă experiență”, cum spunea el căsătoriei.

Așa că, fără să-l mai vestesc, m-am suit dimineața în tren, și la scăpătatul soarelui, după ce am urcat toată albia Buzăului, proptită cu speteze de munți albaștri în fund, eram la capătul călătoriei, cu toate umbrele copilăriei abătute asupra mea.

Odinioară nu era cale ferată. Drumul ăsta îl făceam cu trăsura și încântarea nu mai avea sfârșit. Plecam de jos, dintre maluri căptușite cu cătușnic și crivine argintii, șerpuiam printre măguri păduroase, suiam dealurile îmbrăcate în pomeniri, ajungeam la munți, ne strecuram prin chei de stânci, ne dam jos ca să ușurăm caii la coaste, poposeam în piscul pripoarelor să răsuflesc și să ne umplem ochii de priveliștea ce izbucnea deodată în perspectiva zecilor de caturi ale munților, unde mă așteptau răsăritul bunicilor, libertatea să mă cațăr în pomi, să mă scald în voie, să călăresc, dar mai ales să umblu cu pușca prin păduri.

Acum trenul luase locul șoselei vrăjite, și asta mă întrista ca o îmbătrânire a mea și a locurilor.

Cei câțiva kilometri de la gara terminus până în sat i-am făcut pe jos, în tovărășia gospodarilor coborâți odată cu mine, din care unii își aminteau încă de tata și mă ajutară să duc bagajele.

Curând, orizontul amurgului se strâmtă. Intram sub pintenul muntelui, și noaptea tăbăra, când, rămas singur, băteam în porțile conacului. Am așteptat îndelung, până ce un slugoi, stârnit de hărmălaia câinilor, s-a îndurat să iasă, bănuitor – boierul nu era acasă.

A trebuit să stăruiesc, oarecum amenințător, ca să-mi dea drumul și să mă ducă la polățile argaților. Aici, dada Sia, bătrâna doică a lui Dionis, care ne dădăcise copilăria, după ce m-a udat cu toate lacrimile economisite până atunci, m-a urcat în casă și m-a găzduit chiar în odaia lui Dionis, singura unde se afla un pat și se putea dormi. Toate celelalte erau pustii. Ca să scape de fosta lui soție, el azvârlise tot, mobile, scoarțe, rufărie și nu mai vruse să mai puie nimic la loc.

Și bătrâna, povestindu-mi astea, se căina cu mâna pe inimă.

— Dar Dionis unde-i?

Ea dete drumul unui alt rând de lacrimi.

— Cu Dionis e rău. Are să-mi spuie a doua zi. Acum sunt obosit. Trebuie să mă culc.

Îmi sări inima. E bolnav în vreun spital? Sau chiar mort și eu n-am știut?

— Nu, nu. Dar poate că ar fi fost mai bine.

Și ieși, după ce îmi închină pe rând pernele și așternutul.

Lipsa lui Dionis și jalea dadei mă speriaseră. Ce putea fi? Mă plimbai câtva timp cercetător prin odaia simplă ca o chilie, ca și când aş fi căutat acolo taina, urmărit de umbra pe care mi-o arunca pe pereții văruiți pâlpâiala gazornitei. Apoi mă trântii mâhnit pe pat. Venisem după bucurii, ca un copil momit; și găseam altceva. Întinsei mâna pe măsuta de alături spre cana cu apă și nimerii o carte. Era Sakuntala⁴⁴, în traducere englezească. Prilej bun să-mi plictisesc ochii și să ademenesc somnul. Citisem de mult deplorabila tălmăcire a lui Coșbuc. Dar acum, în englezește, poemul fremăta de o frăgezime, de o puritate, de o noblețe covârșitoare.

Și, deodată vrăjit, am uitat de mine, de neplăceri, de misteriosul Dionis. M-am adâncit în poienile și bungeturile Indiei, am trăit în tovărășia fecioarelor sacre, am sfătuit cu brahmanii, am plâns cu eroii și am triumfat cu zeii. N-am lăsat cartea din mână până n-am citit-o toată. M-am întors apoi și i-am migălit începutul. Îndeosebi reproducerea unei miniaturi înfățișând o fată de o frumusețe fericitoare, cu ochii mari codați în sombrul oval al chipului, pe grumazul ce aluneca amețitor spre sânii ce siluiau despicătura veșmântului, ieșind ca doi nuferi în limanul pieptului. Privirile-mi ațâțate de intensitatea reveriei o măriră ca niște lentile până-ntr-atât, că o văzui aievea înaintând spre mine, unduindu-și coapsele, zâmbitoare sub zarea vâlului galben ce-o înfășura.

Am adormit târziu, cu cartea sub căpătâi.

Splendoarea ei m-a urmat dincolo, în somn. Și m-am deșteptat fericit. Cum am deschis ochii, am pipăit cartea și ca un fur am vârat-o în buzunarul hainei atârinate de scaun.

Dimineata, bătrâna a intrat de câteva ori în vârful picioarelor. Ca să amân văicărelile ei și veștile rele, m-am prefăcut că dorm. Dar, ghiontit de foame, a trebuit să mă îmbrac și să ies în pridvor, unde dada mă aștepta cu mâncarea.

Am aflat cu ușurare că Dionis era sănătos, dar se înhăitase cu o laie de țigani în tabăra cărora trăiește fără să mai știe de nimeni și de nimic.

— De când?

— Din primăvară. A căzut în mrejele unei țigănci care i-a sucit mințile. Meșteră în vrăji, îl târăște de coada ei, ca pe un câine, zi-noapte.

Nu mi-l puteam închipui pe ursuzul meu văr în ipostaza de adorator în patru labe și râsei.

— Trebuie să fie altceva, dadă. Lasă, că o descurc eu.

— Fermece, maică... Și unde pui că țiganca îl alungă cât colo. Nu-l primește. Dar el, tot mai smintit, dă buzna. S-a făcut de ocară în toată lumea. Să-l vezi, nu-l mai cunoști. E la fel de soios și zdrențăros ca zavrăgii cu care s-a-ncărdășit.

Am lăsat-o să se bocească și la urmă am potolit-o cu:

— Fii pe pace, dadă, că-l dezbar eu. De-aia am venit.

— Să-ți ajute Dumnezeu! Am să-ți dau și eu de la mine să-i duci niște descântece „pe-ntoarsă”, să i le strecuri în sân.

Și bătrâna se mulcomi ca un copil.

— Unde este?

Era sus în munte, la șatrele unor țigani. Piaza-rea îi adusese la curte să le vândă, pentru mangal, crângăria rămasă pe urma tăierii unei păduri. Dionis urcase cu ei, văzuse țiganca și nu se mai dezlipise de acolo, erau mai bine de trei luni. Jos la curte treburile mergeau anapoda. Fără el, livezile se părăgineau. Vitele mureau, fânul putrezea necosit, slugile furau, morile mergeau tot mai rău. El habar n-avea. Trimitea numai după mâncare și mai ales după bani, cu porunci să se vândă la repezeală de-a dreptul din pomi rodul prunilor și al merilor, lâna adunată în magazii, brânzeturile strânse-n beciuri, stângenii de lemne din ogradă, până și porumbul din hambare, toată agonisita unei gospodării boierești. Șatra, nesătulă, se cerea îmbuibată cu porcii și păsările curții și mai ales cu rachiul din buți, pe care argații îl cărau cu balercile sus.

În adevăr, sărăcia și neorânduială de pe moșie, paragina acareturilor, zăticneala treburilor care tocmai acum se cereau mai în toi dovedeau spusele bătrânei.

Nu știam ce să cred și ce să fac. Stăm în cumpeni. Să mă urc și să cad pe neașteptate? Mi-era teamă să nu dau peste un nebun de la care te poți aștepta la orice. Să-l vestesc numai că am sosit, ca nu cumva să-l stingheresc în situația delicată în care se afla? Sau să-l trezesc la îndatoririle de gazdă cuviincioasă, poftindu-l să coboare jos?

Pustiul gospodăriei, amarul dadei mă înclină spre hotărârea din urmă. Era un chip de a-l aduce acasă și a-l da cu capul de realități pe acest copil risipitor, fugit, dacă aș fi dat crezare poveștilor, cu o tabără de țigani.

A doua zi de cu noapte, un om cu doi cai încărcați de merinde pleca ducând hoinarul răvaș de la mine. Ca un ușor șfichi, îi alăturam un petec de hârtie și un crâmpei de creion, pentru răspuns. Ștafeta făcea până la el o zi întreagă. Odihnea o alta, și a treia seară se întorcea cu câteva rânduri, prin care Dionis își cerea iertare, rugându-mă să urc eu la el. Are să-mi încredințeze atâtea! Am să-i fac cu asta o bucurie nespusă și mult bine. Simțea nevoia mea

și parcă mă presimțise. Mă îmbrățișa frățeste și mă aștepta negreșit. Atât! Nici un cuvânt despre casă, despre dadă, despre avutul lui.

Ce era să fac? De milă, minții și, prefăcându-mă că citesc pe scrisoare, îngăimai bătrânei câteva întrebări despre treburile gospodăriei, cu făgăduieli că se va înapoia curând.

— Îl aduc eu, dadă, strigai vesel, ridicând ochii de pe răvașul mincinos.

Și până să-mi trag mâna rușinat, mi-o acoperi cu sărutări.

Vremea până la plecare mi-am trecut-o cu tristețe și gânduri. Nemerisem rău. Umblam abătut și, în loc de plăcere, culegeam, oriunde mă întorceam, numai amărăciuni. Puțin a lipsit să nu mă întorc la București. Mila pentru bătrâna Sia sau inerția, fatalitatea m-au oprit. Ca să înfrâng ispita, până la urmă m-am închis în odaie și am citit tot timpul.

La capul săptămânei, urcam călare, între doi saci cu merinde, cărările de-a curmezișul plaiurilor și pe-nnoptate poposeam în brațele lui Dionis. Mă așteptam să văd, în mijlocul unei gloate de vagabonzi hămesiți și nespălați, o haimana jerpelită și prăpădită, ca cea din evanghelie. Dimpotrivă. De data asta risipitorul se înfățișa ca un om în toată firea, voinic, curat, ba chiar elegant în veșmântul lui sportiv, lucid și destul de vesel, ca să-mi împrăstie închipuirile urâte. M-a dus aproape pe sus până la un cort cât o movilă. Înăuntru luminau lampadare înalte pe picioare de sfeșnice. O masă în mijloc și scaune din lobdii nestrujite de brad invitau la ospetie. Mirosea frumos a munte, a rășină, a iarbă strivită și a aburi de mămăliguță fierbinte! Mi-a dat caș proaspăt și jintiță dulce, după care mă înnebuneam în copilărie. M-a îmbiat cu mezeluri și fripturi. N-am avut timp să vorbim. Eu înfulecam. El mă privea bucuros. Pe urmă am aprins țigările și i-am dat răgaz să se reculeagă, deși nu părea deloc tulburat. Am așteptat cu teamă și curiozitate să se ivească țiganca, sau măcar să dea un semn, să iscodească prin perdelele ușii... Și mă stingheream singur de stinghereală ce le-o pricinuiam îndrăgostiților. Nu s-a arătat nimeni. Și după ce am sfârșit de fumat și ne-am făcut toaleta la un lighean cu toate dichisurile, ne-am culcat numaidecât în paturile clădite din fân moale ca lâna, cetini mlădioase cu șart rânduite în chip de droturi și plocade mițoase pe deasupra. Și m-am cufundat în puful unui somn adânc.

Dimineața, mă așteptam să găsesc înșirați pe călcâie pe toți dracii și puradeii șatrei. Nici tipenie de sălaș țigănesc. Padina se întindea slobodă și limpede în razele soarelui, ca o undă nemișcată de smarald, cu corabia cortului nostru ancorată în mijloc. Dionis, în șort, mă aștepta să mă ducă la o vâlcea, unde șuvițele unor izvoare se adunau într-o adâncătură, ca o cadă, căptușită cu lespezi. Nu lipsea nimic din confortul unei băi. După baie am făcut exerciții în pielea goală și ne-am întins pe cearșafurile albe, la soare. Pe mine nu m-a lăsat decât un minut, cu ceasul în mână, apoi m-a învălit. El, bronzat și puternic ca un atlet, a stat mult, dedat cu totul voluptății masajului ce-i făceau razele soarelui. Eram uluit și n-am îndrăznit să-l tulbur cu întrebări. Mă linișteam: un asemenea ins nu putea sta căzut în mrejele unei țigănci. Sau scăpase.

Îmbrăcându-se, mi-a luat-o el înainte. Era fericit că venisem. Prilej să mă vâre în cura lui de aer, mâncare, mișcare, somn și vânătoare, din care, dacă ies teafăr – și zâmbi – am să rămân înzdrăvenit pentru toată viața. Și, încolăcindu-mă cu brațul drept pe după mijloc, mă ridică biruitor:

— Ești ușor ca o pană. O să am de furcă până ce te-oi face om!

Începeam să mă simt umilit. Și, bizarerie omenească, o nemulțumire, un fel de dezamăgire prinsese să mă umple că găseam un alt Dionis decât cel pe care-l scornisem.

Căutam o epavă romantică, un decăzut simpatic, un rătăcit pitoresc, cu barba și părul încâlcite, cu hainele sfâșiate, ars de o patimă unică, în lanțurile unei neîndurate, dar sălbatic de frumoase magiciene. Și mă primea în cadrul celui mai confortabil camping ce s-ar fi putut instala în vârful muntelui, un gentleman sportiv, elegant – costum alpin și bocanci de ultimă modă – cu obraz ras ca-n palmă, cu părul ondulat dat pe spate, fricționat cu cea mai fină apă de colonie. Și pe deasupra voios, cu nervii sănătoși și aere de superioritate...

La înapoiere am băgat de seamă umbrarul de brad unde ne aștepta pe măsuta așternută cu o față albă cafeaua cu lapte și prăjiturile. Dintr-un bordei de alături răsări o arătare de care nu mi-aș fi putut închipui că aș putea-o întâlni aici. Ne întâmpină cu o reverență și un Guten Morgen spus pe-o voce pițigăiată – o ființă slabă, lungă și deșirată, parc-ar fi umblat pe papainoage, îmbrăcată în negru, cu mâini delicate ieșite mult din manșetele prea scurte și labe uriașe în niște botfori spăimântători. O gămălie gata s-o ia vântul, înfiptă pe două găurele albastre cu un țămburuș roșu dedesubt, închipuia pe acest maț omenesc capul, cățărât în vârful unui vrej ce se pretindea gât.

Dionis mi-l prezentă serios: Herr Kalchentrauer, sau Calcântraur, cum îi spune tot muntele. Și-mi istorisi între patru ochi, cu haz, povestea lui. Un sas din Brașov, strașnic cofetar, și pe deasupra, în orele libere, artist fotograf, care, slab de piept, urca în fiecare vară la munte să-și facă cura de aer, pe la stâni. Aici lua tot soiul de fotografii pitorești, pe care le desfăcea apoi în librării. Dionis avusese norocul să puie mâna pe el și-l folosea în toate chipurile, artelnic, bucătar, valet, majordom, secretar și fotograf particular. Era neîntrecut în cozonaci și mai ales în indiene. Își adusesese, să-l ajute, și nepoata, o fetiță spălăcită, care stropolea grijulie împrejurul nostru în fusta-i înflorată și șorțisor alb prins de piept. Dionis întrebă ce-avem la masă. I se aduse lista: meniul era coplesitor.

— De unde ingrediente? întrebai uimit.

— A, ușor. Se aduce totul de la Brașov sau de la București. Funcționează un serviciu special de curieri de două ori, altă dată de trei ori pe săptămână, pentru toate cele de trebuință, cărnuri, trufandale, vinuri. De gheață nu e nevoie. Cel mai bun frigider este vâgăuna de unde țâșnește izvorul, închisă cu două clape de lemn, să nu intre sălbăticiunile la provizii. În privința asta sasul era genial.

Începeam să înțeleg de ce se stoarce cu atâta nemilostivire moșia și unde merg banii trimiși de dada: cheltuieli nesăbuite – mâncare și lux. Cortul era îmbrăcat pe dinăuntru cu un alt cort de o gază verde, subțire, ca pânza de

păianjen, ce cădea în falduri la intrare și-l apăra de muște și țânțari. Pe jos, numai covoare scumpe, ca la un emir. Mă socoteam oarecum păcălit și crăpăm de necaz că ascultasem spusele bătrânei. Nici patimă, nici vrajă. Astea cel puțin ar fi scuzat totul.

Dar era numai, dusă la paroxism, anglomania de totdeauna a vărului meu, excentric și original de când îl cunoșteam. Sau, mai bine zis, țicneala lui. Și mă întrebam ce i le-o fi împins până într-atât?

Se uita la ceas, sucind mâna – mai era până la masă. Îmi propuse să mergem la stâna apropiată, pe celălalt oblânc al muntelui, unde am trecut pe o brână verde, spânzurată ca un ceardac deasupra prăpăstiilor. Oile albe, risipite ca niște bolovani mișcători, pășteau departe pajiștea alpină, sub oblăduirea câinilor, care au încetat din lătrat de cum l-au cunoscut pe Dionis. Ciobanii se mișcă spre noi. De sub mormanele căciulilor și saricilor, ca de sub niște troiene, răzbătura trei zăplani, cu bâte ferecate în alămuri scânteietoare. Vărul meu mi-i înfățișă ceremonios.

Săbăilă, o namilă mițoasă, strânsă peste mijloc într-un chimir negru îmbumbat cu ținte argintii. Chipul smolit, vrând să zâmbească, se încrunta la noi ca la lupi, între niște mustăți vânjoase, arse de soare.

Doardă, geamănul celui dintâi, cu două șchioape mai înalt și mai trunches; și Cărloman, care, mai pădureț și mai amarnic, sta îndărătul lor, cu obrazul drept ferit pe căpățâna măciucii, doar nu i s-o băga de seamă felia de falcă luată de o gheară de urs, pe unde, ca printr-o scorbură rânjită, în locul jumătății de mustață smulsă, se vedeau albind oasele gurii.

Din căteștrei, îmbrăcați în cămăși scorțoase argășite în zer, ca să nu prindă gângănii, se resfira un iz iute-acriu de brânzeturi dospite, cu care nu m-am deprins ușor.

Ăștia, cum am înțeles, erau cei mai de aproape tovarăși ai lui Dionis, pentru vânătoreea de urși și garda lui personală. Noaptea dormeau cu schimbul, câte doi, în bordeiul lor de lângă cort. La turmă rămâneau scutarii cu flăcăiandrii și dulăii.

Dionis a primit raport amănunțit despre cele din urmă mișcări ale fiarelor în munte, despre un ciopor de ciute mânat de alte primejdii spre vale, s-a interesat de perechea de jderi oploșită în anume cotlon, a dat porunci să se arunce bulgări de sare pe coclauri, a însemnat unde să se așeze capcanele pentru lupi și a rânduit pentru a doua zi, în zori, o vânătoare de iepuri. Deși vânatul oprit, ținea să mă ospăteze cu civet și, întorcându-se spre mine:

— Tu nu ai de unde să știi: carnea iepurelui de munte are cu totul alt gust decât a semenilor de la șes. E mult mai fragedă, fiindcă vânatul nu aleargă ca în câmpie, și mai aromată din pricina hranei, flora de munte.

Îl ascultam și nu mă puteam dumiri de unde atâta seninătate și detașare la un îndrăgostit. Și încă nenorocit.

La înapoiere, sasul ne-a primit cu masă întinsă. Bucatele, desăvârșite, s-au perindat cu șart, ca de pe lista celui mai ales restaurant. Patru soiuri de vin ne-au prefăcut pe rând paharele în pietre scumpe. Dionis, tot timpul dispus, a mâncat, a băut, a glumit cu mine, cu Kalch, cu fetița. A făcut la urmă un mic

semn către prăjituri și a spus ceva pe nemțește. Sasul s-a înclinat, cu înțeles în priviri.

Îngreuiți de mâncare, am intrat, după îndemnul lui Dionis, la culcare. Descumpănit, primeam fără împotrivire tot ce propunea, așteptând dacă nu de la el, măcar de la împrejurări o lămurire pe care eu mă încăpățânam să nu o cer, socotind asta o înjosire. De la el trebuia să pornească destăinuirile, așa cum îmi scrisese. Și jignit, așteptam. Tocmai cu mine se găsea să facă acum pe grozavul, măsluindu-și patimile sub calmul și destinderea unui șef de stat în vacanță? Parcă nu laș fi cunoscut ca pe veșnicul torturat al vieții, mare neînfrănat lăuntric, agitat tot timpul până la exasperarea lui și a celor dimprejur. Și dintr-o dată echilibrul ăsta! Stăpânirea și nepăsarea asta biruitoare! De ce se travestește? Pentru mine sau pentru el? Căci toate faptele, părăsirea casei, paragina gospodăriei, jaful moșiei, cheltuielile nebunești, risipa merindelor cărate cu sacii, sub ochii mei, îl dezmințeau. Chiar cu câteva clipe mai înainte văzusem ieșind din bordeiul bucătarului doi băiețași, cumpănind pe umeri cobilițele încărcate cu coșuri grele și în mâini cu alte panere, pline toate cu bunătăți. Urmarea schimbului de priviri dintre Dionis și bucătar. Și încotro luau drumul?

Ațâțat de cafea și tutun, am adormit târziu, în minte cu ghemul ăsta indigest de jumătate gânduri, jumătate sentimente pe care somnul nu mi l-a mistuit. M-am deșteptat tot cu el în minte. Și am stat mult cu ochii în baldachinul de vâl verde al cortului, numărându-i cutele, fără să mă potolesc.

La ieșire am găsit pe Dionis jucând tenis cu nepoata sasului, care acum ajunsese Fraulein Lotte. Kalchentrauer întinsese o plasă și se uita încântat cum partenerii pocneau în cadență mingile. Dionis s-a oprit și mi-a întins curtenitor racheta. Fetița aștepta fremătătoare. Am refuzat pretextând că e prea mult soare. M-am mulțumit să trec sub umbrar și să le zâmbesc stupid ori de câte ori scăpau mingile și se întorceau spre mine cu grijă că mă plictisesc. După sfârșitul partidei s-a servit ceaiul. Un ceai aromat, care mi-a umplut nările de deliciu. Am întrebat uimit „ce marcă”?

— „Darjelling”, mi-a răspuns mândru ca de cine știe ce ispravă.
„Darjelling”, de-a dreptul din India.

Și ceru să se aducă pachetul cu plumburile și blazoanele originale. Am sorbit și am mâncat cu nesațiu din toate, cugluf, feuilletage, dulcețuri, ascultând îndelunga prelegere a lui Dionis asupra diferitelor ceremonii ale ceaiului în Japonia, în China, în Anglia, în Rusia. Mi-a vorbit despre cartea lui Okakura-Kakuzo, acea pravilă a bontonului, a bunelor maniere și a educației prin eticheta ceaiului, pe care se făgăduia s-o traducă. Nu deslușeam ce vrea. Își bătea capul să facă timpul cât mai alunecos, să nu mă agăț de ceva serios și stânjenitor pentru el? Sau cu adevărat aveam în față un ins sănătos, fără nici o altă preocupare decât tihna? Și, iritat, mă încărcăm de ciudă și amărăciune.

Ne-am sculat apoi. Soarele se pleca. Răcoarea viorie a serii îndemna la mișcare. Am urcat tăcuți un pisc din apropiere. În uriașa priveliște lumina nu se stinge, agonizând în asfințit ca la București. Cobora mareață ca de pe un

tron și intra treptat, târându-și trena, în imensitățile sumbre de sub orizontul de aur în matricea originală. În urmă, multă vreme cerul îi păstra amintirea.

A doua zi dimineața dormeam, când Dionis intră să-mi înfățișeze iepurii. Făcu gură mare împotriva leneviei mele; înțelesese să mă menajeze în zori, când plecase la vânat. Dar așa, să nu mă trezesc până la prânzul mic?

— Ai scăpat, domnul meu, baia de soare, mă apostrofă el. Acum razele, mânioase pe trândavi, ți-ar arde pielea ca fierul roșu. Scoal' să mergi măcar la scaldă și la exercițiile de care nu te scutesc cât ai să stai în sanatoriul meu. Vreau să te înzdrăvenesc cât mai repede, ca să te iau la mistreți și la urși.

Și, vorbind, își schimbă straietele, luă valiza și ieși întinzându-mi săculețul cu rânduielele mele.

Nu-mi plăcea tutela asta și aerul de superioritate nici chiar în glumă. Urmărindu-l, hotărâi să nu-l mai cruț. Să-l atac chiar azi și să-l dezumflu: țineam firul. Seara, când ne întorsesem de la plimbare, sosise iar de la conac sluga. Cei doi cai găfâiau sub sacii doldora și sub câteva balerci pline. Când m-a văzut omul, care mă cunoștea de la curte, mi-a ieșit înainte. Îmi aducea vorba de la dada, care mă întreba dacă mai e vreo nădejde.

Am profitat că vărul rămăsese în urmă cu ciobanii și am iscodit bătând cu mâna:

— Ce aduci aici?

— Mălai, cartofi, fasole, pește sărat.

— Dar aici?

— Rachiu și oțet.

Or, să-l fi tăiat bucăți, și sasu nu ar fi pus mămăligă pe masă. Dar încă rachiu și oțet de prune! Prea erau vulgare.

— Și pentru cine merindele astea? Pentru ciobani?

Omul scupă cu scârbă în lături, uitându-se în partea de unde se apropia stăpânul, și-mi șopti:

— Aș! Ia, pentru ciorile pucioase din vale, și se urni greoi spre bordeie.

Toate astea le rumegam dimineața, urmărindu-l pe Dionis, hotărât pentru bătalie. Dar ritualul băii, disciplina gimnasticii, religia sorirei, cu obligația să te lași cât mai moale, să te predai acțiunii soarelui ca să te stoarcă de sudori, m-au oprit să-l stânjenesc.

La cafeaua cu lapte însă, între două briose, ce se rupeau fâșii ca mătasea, l-am înhățat.

— Dar ce este cu ȋigani tăi de nu se arată?

— Te interesează ȋigani? făcu el, ridicând cu nevinovăție privirile-i limpezi spre mine.

— Foarte mult. Mai ales cei de care te ocupi tu cu atâta osârdie, adăugai răutăcios.

— N-am știut, se apără el netulburat, și strigă sasului: Adu te rog albumele.

Kalchentrauer înfățișă numaidecât câteva ceasloave cu sute de vederi din șatre și împrejurimi, ȋigani bătrâni cu lulele-n dinți, ȋiganci pe vine cu ghiocul, bătrâne vrăjitoare întinzând cărțile, fete cu lațele împănate de bănuți, danci

bătându-se în apă, puradei călări pe măgăruși, tot pitorescul ieftin și convențional care sare în ochi amatorilor fotografi. Le-am răsfoit fără interes: frumoasa țigancă a lui Dionis nu figura; aș fi ghicit-o dintr-o mie, fără greș. Închisei albumele și, uitându-mă țintă în ochii lui:

— Astea nu-mi spun nimic. Vreau mai mult.

— Mai mult? Am în cort o întreagă bibliotecă despre ei, istorie, gramatică, limbă, viață, etnografie și folclor. Cunoști cartea lui Vaillant?

Și vru din nou să cheme valetul. Îl oprii.

— Nu mă interesează asta, i-am tăiat-o scurt, cu un zâmbet strâmb, care însemna: nu mă păcălești tu așa ușor.

— Atunci?

— Vreau să-i văd în carne și-n oase, dacă tot mai sunt pe aici, cum mi s-a spus.

Și iar îl străpunsei cu ochii.

— Ții să-i studiezi și tu? cercă să mă ironizeze.

— Nu. Să-i cunosc numai, de curiozitate. Am aflat că tu te ocupi și te interesezi mult de ei și cum am mare stimă de opiniile tale, mi-ar părea rău să scap prilejul de a cunoaște o șatră, avându-te pe tine duca e maestro al acestei comedii... Și, ca să dreg puțin nuanța de luare peste picior: ai întâlnit țigani în Anglia? Știu că englezii sau, mi se pare, americanii fac mare caz de ei.

— Nu. Țștia sunt cei dintâi cu care am avut de-a face.

— Sunt în adevăr simpatici?

El stete pe gânduri câteva clipe și țuguie buzele.

— Cred că nu sunt făcuți să-ți placă. Dar, dacă ții, e lesne. Renunțăm la somn și îndată după masă coborâm la ei. Sau, știi ce? se răzgândi el. Decât să coborâm cu stomacurile pline, mai bine să plecăm chiar acum și să mâncăm jos în tabără.

— Cu țiganii împreună? făcui speriat.

— De ce nu? Dau un banchet în cinstea ta. Ai să culegi dintr-o dată și direct cele mai autentice impresii.

Și, fără să mai aștepte, dete poruncă ca cei doi oameni să vie în urma noastră, purtând coșurile cu daruri și merinde în cinstea sosirii mele.

— Câteva panere mai ușoare ducem și noi, se adresă el mie. Știi ce pui? făcu către sas, care se înclină. Nu uita pachetele sosite ieri.

În felul acesta neașteptat de simplu, duelul pe care-l închipuiam lung și-l bănuiam anevoios, cu viclenii și fente, atacuri înverșunate și apărări disperate, luă sfârșit. Mă ascuțisem și mă fandasem degeaba.

Am schimbat repede numai haina, și după un ceas de zburdă voioasă, aproape amețitoare, scurtând din loc în loc poteca prea cu multe cotituri și ocoluri, în salturi de-a dreptul peste ponoare, am ajuns pe un genunchi de piatră al muntelui.

Adânc sub noi se scobea găvanul unei văi cu pereții cocliți de păduri. Acolo în fund, cuibărită pe o palmă de senin verde, o grămăjoară de pete cenușii și fumuri subțiratic.

— Șatrele, îmi arată Dionis, și-mi întinse luneta.

Tabăra fu dintr-o dată pentru mine o descoperire unică.

Strânsesem atât urât în timpul bolii, sporit de plictiselile de la moșia lui Dionis și de perspectivele anostei discipline cu care mă încătușase, că viața slobodă, neastâmpărul pestriț, mișuna veselă, larma oamenilor fără treabă, ciorovăiala femeilor, pulsul ciocanelor, răgetul măgarilor, orăcăiala țăncilor, cântecele, țițetele, neorânduiala mi-au mers drept la inimă și m-au fermecat.

Am simțit cu umilință că nu eram făcut pentru existența măreață, dar aspră și austeră a piscurilor. Îmi trebuiau plăcerile mărunte, înghesuite, dar calde, ale văii în aroma măduvei de brad, îmbălsămată de fumul domestic. Aflam că nu sunt vultur. Eram o cioară.

Înainte chiar să ne simtă coteii, ne-au zărit de departe puradeii, împrăștiați prin zmeurișul costișelor. În câteva clipe a izbucnit un alai care creștea cu cât ne apropiam. Liota neagră și despuiată ne-a dus numai în urale, tunde, roată în mâini și tot soiul de exhibiții în cinstea barosanului. Dionis le-a zvârlit bani, peste care cei mai sprinteni se aruncau cu burțile. Peste aceștia năvăleau ca muștele și se trânteau ceilalți, și păruiala se isca. Rămăneau astfel semănate în urma noastră vârtejuri bâzâitoare de țișănuși încăierăți. Deodată, zurba se potolea, dancii se descăierau, lăsau prada și tîmbălăul entuziast, alergau iar după noi.

La marginea taberei ne-a ieșit înainte cârdul țișăncușelor goale, altele abia cu un petec dinainte, numai ochi și dinți albi în obrazele oacheșe, cu sânii ușor însemnați de cercuri mai umflate pe pielea lucioasă, cu trupuri costelive pe pulpe lungi de dansatoare. Ele ne-au prăznuit voioase cu cântece țișănești, țopăind și pocnind din palme. Lor le-am dăruit zaharicale în toate fețele.

După ele au venit fetele și femeile în cămăși lungi, despicate în față până la brâu, pe unde ieșeau slobози ciorchinii negri ai țățelor. Unele purtau prunci prinși ca lipitorile de piepturile vlăguite. Ele au urat frumos bun venit stăpânului, care spunea fiecăreia pe nume. Lor le-a împărțit din coșulețul lui mărgele, cercei, inele, ace de păr, panglicuțe, barișe, basmale în culori aprinse și tot soiul de alte găteii care luau ochii.

Și parada se desfășură înaintând în urletele poșidicului, chihotirile codanelor, care se răsuceau ca niște derviși, cu mâinile în sus, pline de caramelle, în răsetele fetelor, ciorovăiala femeilor smulgându-și darurile și în zăpăielile javrelor, până la șatre. Țiganii trîndăveau cu demnitate, pufăind din lulele, și priveau potcovitul unui cal. Făurarul, un băiețandru, de dragul larmei, bătea nouă lovituri în nicovală pentru una singură în fierul înroșit. Dălcăucii dimprejur, goi până la cingătoare, îl îmbărbătau cu strigăte ori de câte ori izbutea să apuce piciorul mărtoagei și să potrivească potcoava înfierbântată pe copita care sfârâia cu miros de os pârlit.

La vederea darurilor cu care se făleau ceilalți fluturându-le, se însuflețiră și Țiganii și se ridicară înaintea noastră. Lor le aduceam tutun și pipe, țișări și ciubuce, tabacheri înflorate și pungi de păstrat mahorcă.

De pretutindeni, din ușile corturilor, din buruieni și tihării, pe unde ședeau tolăniți la umbră, Țiganii țășneau așa cum îi prinsesem, numai cu câte o mânecă trasă și cu brăiele târâș după ei. Bucuria ce le sticlea în ochi se

pierdea în bărbile încâlcite, încât obrajii le rămăneau tot închiși și amenințatori. Îndată se iscă vătaful, un țigan arătos, îmbrăcat pe de-a-ntregul, cu căciula peste plete și biciul în mână, făcând pe grozavul. Se răstea mânios, ocăra, se repezea în gloata-nghesuită. Cu câteva vorbe, Dionis l-a potolit. Și ne-am mișcat cu tot bulucul spre inima sălașului.

Șatrele-ntr-un peș ședeau revărsate într-o curătură proaspătă, pe un tăpșan verde, cu câțiva brazi uriași, cruțați, în picioare și sumedenie de trunchiuri tăiate, din care curgeau grămezi de rășină. Peste tot, vetre stinse, grămezi de cărbuni și cenușă, topoare stricate, unelte zvârlite, vase aruncate, hârburi și cioburi împrăstiate, zdrențe, hârtii risipite, mormane de oase și scârne semănate, la care rodeau câinii, lângă rufe și stambe, otrepe și zdrențe, întinse pe iarbă, alături de covețile în care orăcăiau pruncii uitați acolo, mișcând din mâini și picioare ca niște cărăbuși negri căzuți pe spate, în paza godacilor, care îi rămau ca pe niște copăi cu gunoi.

În râmatul acesta universal am străbătut încet, cu popasuri pe la anume corturi, tabăra și ne-am îndreptat spre capătul de sus al poienii. În strungăreață dintre doi brazi împlețiți deasupra se adăpostea un cort mare, la fel cu al lui Dionis. Doar că intrarea era apărată de șiraguri de mărgele colorate, dese și lungi până în pământ, alcătuiind o perdea ce se despica și se alcătua numaidecât la loc cu clinchet sticlos. Pe lavița de-afară ne aștepta un bătrân înalt și impunător, cu plete și barbă albe, sprâncenele stufoase lăsate peste ochii mari, rotunzi, cu albușul enorm, niște ochi vii și însuflețiți, încrustați în chipul liniștit ca două vietăți de sine stătătoare. Peste straiile de cânepă încinse cu brâu verde și cioareci muntenesți strânși pe pulpe, moșneagul purta o zeghe lungă de aba înflorată cu găietan roșu și în dreapta ținea toiagul cu cinci noduri al bulibășiei.

Era judele Stanciu, cârmuitorul liotei.

Dionis i-a întins mâna și i-a dăruit câteva clondire cu vinars și șliboviță. Ochii celorlalți scânteiau de jind.

Bătrânul, în picioare, a poruncit să ne aducă două jilturi și ne-a poftit jos. El s-a așezat la loc pe laviță. În fața noastră s-a vărsat norodul la umbra rariștii.

O viermuială târcată de copii în hârjoană, de codane zbenguitoare, de muieri cu prunci în spate, de babe cocârjate, de flăcăi puși pe trântă și bărbați așezați turcește sau tologiți ca după cine știe ce osteneală, care goi, care jumătate despuiți, unii cu tunici soldățești și chipie, alții cu surtuțe târgovețe, un amestec de fuste vârgate, basmale roșii ori albastre, fote și ii țipătoare, toți flecărind, strigând, țipând, gâlcevind, ocărând, bolborosind într-o libertate nețârmurită, ca într-un bălci înfiripat sub ochii noștri. Numai vătaful, aruncat de colo-colo, cu biciul nefolositor pe mână, se istovea zadarnic, neștiind ce să mai facă.

Cât ai clipi, a răsărit din pământ, cu dibla hârbuită sub bărbie, un balaoacheș bocciu, cu joben în cap și papuci în picioare, urmat de țambalagiul surd și mut, mâncat de vărsatul mare, care purta cu ifos pe burta ieșită-nainte instrumentul ce chelălăia ca un câine schilodit în bătai, și s-au apropiat cu

ploconeli să ne facă o cântare. Dionis, cu un bacșiș, i-a abătut spre haraimanul care atât aștepta. La cele dintâi scârțâieli, puzderia de ființe neorânduie și încalcite în toate felurile, ca o pilitură de fier la apropierea magnetului, se așază în forme rânduie, se împleti în lanțuri armonice.

Flăcări prinseră de umeri și braie țigăncile care săriseră la joc. Vârstnicii și femeile cu fuste lungi, ardelenesti, nu se lăsară mai prejos, și pământul frământat sub ei începu să miroasă a iarbă crudă și a lămâiță strivită. Împrejur, dancii, holbați, luau lecții, privind la picioarele dăntuitorilor, și încercau să facă la fel.

La o poruncă a bulibașei, căruia Dionis îi șoptise ceva, se aprinseră focuri, și din coșurile aduse de băieții noștri ieșiră pulpe de oaie, ciozvârte de berbec, hartane de pasăre, mușchi și coaste de porc, brânzeturi, pâini și alte bunătați, împreună cu respectivele sticle de rachiu. Alți țigani se repeziră la căruțe, unde îndată răsunară cârâieli răgușite și cotcodăceli spăimântate. Curând, toate găinile ciordite se pârăleau în frigări. A fost un ospăț neașteptat, din care ne-am înfruptat și noi, așezați în capul trâmbei de oameni înșiruiți de o parte și de alta a unor pânzeturi întinse pe pajiște.

Deși mă uluise amestecul de bazar pestriț, țeala scânteietoare de colori, mișuna de piei despuiate, târgul de grumazi descoperiți, sânii goi și slobozi sub pieptarul salbelor galbene, pulpele suvelcate ale fetelor, nurii dezveliți ai femeilor răsturnate pe jos, dansurile dezmățate, pozele nerușinate, căutam totuși să găsesc pe cea care vrăjise mințile lui Dionis și nu o aflăm. Nu putea fi nici galeșa cu ochii genoși și pântecul armonios de baiaderă, nici nurlia cu trupul violoncel de abanos, nici arzuia cu sânii durdulii și buturii coapselor neastâmpărate ca niște șerpi, nici almea mlădie de alături, cu umerii bucălați, cu carnea patinată și sânii patetici, nici nubiana sfruntată ce-și lăfaia țatele împungace cu sfârcurile boite în rumenele la fel cu buzele. Nici șopârla cu miezul ochilor galben, care se strecurase cu ghiocul până la noi, gătită în ilic roșu, scurt, de sub care șalele de tuci șlefuit, frumos șanțuite, ca la o torsă antică, lunecau dărdăuș amețitor, spre rotunjimile buclor. Nici molateca din față, cu priviri vulpeșe și pieptii cărnoși buluciți sus spre gura polcuței, strânsă pe mijloc în copci gata să plesnească și care se marghieolea spre noi alintându-și boiul pe șoldurile viclene.

Spionam fiecă cută, cercetam orice zâmbet, însemnam cea mai ușoară încruntare ori lumină pe chipul lui Dionis. Pe toate le privea cu o rece bunăvoință și le alunga. Ele se abăteau numaidecât, înlăturate din ochii și preocupările lui, ațintite aiurea.

Sătui de zarvă, ne-am depărtat spre fundul văii, unde ne-am dat într-o rână pe velințe moi, cu Stanciul alături. După noi s-a luat, ca o cățea greoaie, lăbărtată de prea mult făt, cu țate fleșcăite atârând aproape de pământ, Kiva, vrăjitoarea lăii. Și aici eram dezamăgit. Ea dezmințea tipul clasic de babă încovrigată pe picioare sfrijite ca fusele... Mă așteptam la un chip de smochină neagră, ponosită, din zbârciturile căreia să iasă lama unui cosor coclit și să frigă doi ochi răutăcioși de viperă, fără pleoape. Kiva, dimpotrivă, era o baldără groasă, butucănoasă, cărnă, cu fața rotundă slinoasă și pătată ca o lună

mâncată de vârcolaci, dar cu o expresie de bunăvoință și înțelegere omenească. De pe șoldurile revărsate ca niște perne în lături, de pe târna umflată a pântecului bărdăhănos și de pe fundul de baniță al târțiței, fustele, urcate ca pe niște coviltire, cădeau în cascadă peste picioarele umflate, și, curios, părul frumos pieptănat, cu cărare în mijloc, bătea în roșu. Tip de codoașă!... Numai ochii o dau de gol. Ochi rotunzi de bufniță care scrutează umbrele și văd în beznă... Iar mâinile mici, cu degete delicate și nervoase, îi destăinuiau toate iscusințele.

A făcut o temenea și a așteptat. Dionis i-a trimis semn spre mine. Ea și-a sumes cuviincios fusta și s-a așezat grecește în fața mea, și-a scos din sân cărțile soioase. A început apoi să le amestece, boscorodindu-le fără să mă slăbească o clipă din ochii străpungători înfiți în fruntea, în ochii, în obrazul meu. Curând i-am simțit arzând dincolo de oasele țestei. Și, sfios, m-am supus ca unor jefuitori.

De trei ori a întins cărțile misterioase, de trei ori le-a strâns nemulțumită și a dat să plece.

— Ce e? a întrebat Dionis. Nu cade bine.

— Spune totuși, o îndemnă el, vărul meu e tare. Nu crede și nu se sperie.

— E mai moale ca aluatul de colaci, replică ea. Și o să fie curând pus în cuptor fierbinte. Ce-o să arză... Vai de inima lui!

Eu ascultam amorțit.

— Mai cearcă o dată, o rugă Dionis. Poate se schimbă.

Ghicitoarea înșiră încă o dată cărțile, acum în alt chip, în cruce, le acoperi cu altele puse peste ele cu fața în jos, le împereche, le suflă, le desfăcu, le dezbatu și pe urmă mă privi aspru.

— Primejdie mare, de slăbiciune la inimă și tulbureală la cap.

— Asta a fost? întreabă vărul meu.

— Nu. O să se întâmple acuz, curând, pe drum de seară.

Bătrânul jude mă privea cercetător.

— Scăparea-i la un crai de tobă, proroci Kiva, ridicând ochii de pe cărți și uitându-se la Dionis. Un crai de tobă care se aține cu brațele pline de dragoste.

Și adause câteva cuvinte pe țigănește.

— Ce spune?

— Spune că aș face bine să te trimet acasă la părinți, chiar acum, îmi tălmăci el deschis.

Și-ntoarsă spre mine:

— Dacă nu-l ascuți și nu te supui, nu te mai scoli.

Și plecă fără altă vorbă. Bătrânul, obosit, se urni spre cort. Dionis se luă după ea.

— Mă duc s-o îmbunez, îmi șopti el... așteaptă-mă aici.

Rămas singur, i-am văzut, în aromeala ce mă cuprinsese, cum au stat mult de vorbă călcând în sus și în jos, peste umbrele lungite ale brazilor. Când s-a întors, l-am întrebat dacă a cerut țigăncii lămuriri. Ce i se arătase de nu a putut să destăinuie față cu mine?

— Are o preștiință extraordinară, începu el. Dar de astă dată sper că a amestecat planurile. Ceea ce a văzut se referă la trecut, la boala ta. N-am nici o altă explicație. Și nu mi-ar plăcea deloc să fie altfel, adăose ca pentru sine, îngrijorat.

— Dar ai vorbit mult cu ea, observai eu.

— Despre altele, răspunse el pe gânduri. De altfel, ea nu-și mai amintește nimic din nălucile ce i se fac cât stă cu mințile ațintite asupra semnelor din cărțile desfăcute. Cum le strânge, se șterg toate ca un vis uitat la deșteptare. Ghicitoarea este o unealtă pasivă. Puterile ei încep când se preface în vrăjitoare, îmi lămurii el.

Vânzoleală se potolise. Țiganii, îmbuibăți, plecaseră la șatre. Poiana sta arsă, imputită, ruinată ca după o răzmeriță, pângărită de toate rămășițele necurate ale bairamului, lăsate pe seama muștelor și altor gănganii. Țigăncile tembele nu adunaseră nici măcar vasele, pe care câinii, după ce le linseseră, le întorceau cu fundul în sus. Pajiștea, unde miroșise a lămâiță, duhnea acum a seu de oaie învălmășită cu duhoare de sudori...

Și m-a cuprins indignarea. Nu m-am mai stăpânit. Am dat drumul unei aspre muștrări în obrazul lui Dionis. Pentru risipa fără milă a atâtor bogății asupra unor netrebnici, pe care, lingușindu-i, îi strică și mai rău, pentru oropsirea moșiei, pentru jalea dadei, pentru decăderea lui... Ajunsese pradă unor șnapani care îl exploatau, bătându-și joc de el. Și se lăsa jăcmănit, nădăduind ce? I-am făcut întreg procesul pe care i-l ridica gospodăria părăduită. Pledai cu elocvență contra lui plângerea pământului și vitelor, a codrilor și a oamenilor părăsiți, trădați, vânduți de el.

El a ascultat cuminte tot rechizitoriul, fără un semn de supărare sau măcar de nerăbdare. A tăcut, serios, ațintit, privindu-mă tot timpul. A trebuit să tac. Consumasem toată ciuda strânsă, și el nu-mi alimenta verva, nu mă stârnea cu nimic.

— Măine pui să se instaleze un joc de golf. Nimic nu astâmpăra mai mult toanele. Tenisul e prea ușuratic, și de vânătoare nu ești încă gata, fu tot răspunsul și apărarea lui.

I-am întors spatele mânios.

— Acum trebuie să plecăm, înainte de asfințit, să urcăm pe lumină.

Și mă smuci de haină. Apoi o luă liniștit spre cortul lui Stanciu, pentru rămas bun.

Dar la cotitură de sub poalele pădurii se iviră din umbră două femei. Dionis, întâi gata să se repeadă, încremeni. L-am privit lacom. Numai pe el. Ceva îmi spunea că acolo este esențialul. Îi simțeam în mușchii încordați până la plesnire, ca în mine însumi, tot freamătul și întreaga lui frânare. Mă miram că nu scrâșnește ca un oțel strâns scurt. Numai sângele nu și l-a putut stăpâni. Roșata biruise smoleala obrazului și, năvălitoare, strălumina prin pielea rămasă neclintită. Tâmpilele băteau ca două aripi țintuite.

Am intuit, adică am știut fără caznă, dintr-o dată, totul. În el, ca în oglindă, fără să mă întorc, măsuram înapoia mea minunea așteptată,

frumusețea care-și trimitea către el crainicii de departe. Emoția lui mă prinse ca o contagiune subită. Și, pierdut, am început să tremur pentru el.

— Radă, gemu Dionis, și-i așinu calea.

La strigătul lui, ieși Stanciu. Eu întorsei capul. Venea, calcând poiana, prin mijirea serii, fecioara sacră din miniatura indiană. Aidoma. Același mers modulat în cântec, aceeași statură cu formele pure, aceeași mândră gingășie, pletele cu reflexe albastre încadrând sombrul oval al chipului covârșit de ochii magici, sânii înfloriți pe negrul liman al pieptului, și mai ales, sub borangicul galben al veșmântului, coapsele străvăzute ca două zeițe misterioase, pe umerii gemeni cu chiupul tainic al pântecului.

— Sakuntala, strigai spăimântat și, fără să știu ce fac, îmi pipăii buzunarul.

— Cartea e în haina cealaltă. Dar nu mai ai nevoie de ea. Autorul e depășit...

Dionis își câștigase cumpătul și la rândul lui mă citea ușor ca pe un abecedar.

— Norocul său nenorocul, urmă el, îți dăruiește, aici, aievea, tot ce e searbădă închipuire în poem. Iată pe prietena Sakuntalei și pe sihastrul, tatăl ei adoptiv.

Și-mi arătă pe Stanciu, care, cu barbă albă, zeghea lungă și toiagul noduros, lua înfățișare de brahman.

Înțepenisem năuc, cu gura căscată, cu răsuflarea tăiată și tremuram. Nu trupește. Îmi tremură duhul, stihia alcătuitoare. Vedenia stărui câteva clipe, apoi se prelinse printre clinchetele sticloase ale mărgelilor. M-aș fi frecat la ochi. Dar Dionis nu-mi dote răgaz. Mă împinse înăuntru.

Zăpăcit, nu știu cum am nimerit un scaun, în care m-am lăsat moale...

Și m-am trezit în lumina unor lampadare cu abajururi trandafirii.

Rătăcisem pe altă lume, din care ieșisem cu un crâmpei de versuri

... se pleacă și culege din nisipul vremii aurul etern... și nu știu: mi le spuneam numai mie în minte, sau le băiguiam tare?

Cât timp trecuse? Ajunsesem la camping? Îmi încordai ochii. Eram într-un alt cort necunoscut, mai încăpător și mult mai bogat împodobit. Priveam strein bagdadia de mătase galbenă, plisată în cute dese și lungi, în formă de soare. Apoi deosebi sipetul din colț, încrustat cu sidefuri. Distinsei divanurile îmbrăcate cu chilimuri, jilțuri acoperite cu blănuri; pardoseala de covoare groase cât niște mindire. Începeam acum să văd limpede. În fața mea bătrânul pufăia pașnic, așezat turcește jos pe un plocad. Dionis, lângă mine, mă cerceta nemilos, cu o curiozitate ascuțită, s-ar fi spus cu o bucurie drăcească.

Rușinat, m-am dezmeticit de-a binelea. Știam acum. Mă aflam în cortul lui Stanciu. Eram singuri numai noi trei. Răsuflăm înviorat. Sakuntala fusese o nălucire. Mâncasem mult, mă surescitasem și nu-mi făcusem siesta.

S-a tăcut îndelung. O tăcere voluptuoasă, în care mă odihneam ca după o trudă titanică.

Primul cuvânt mi-a detunat ca o pușcă în ureche. Dionis mă întreba cum mă simt.

— Bine. Excelent. Dacă vrei, putem pleca.

— Nu încă. Trebuie să vie Kiva cu un răspuns.

Nu mă interesa. Ardeam după alt răspuns. Mă întorsei la gândurile streine de unde mă rupsesem. Cine se pleca și alegea din nisipul vremii? Și cum? Nu aveam pe cine să-ntreb. Mă uitam, căutam în golul lăuntric. De ce nu este nimeni? Atunci și acolo, am făcut, autentic și pentru unica oară, experiența acută a sufletului. Nu de-a dreptul. Simțindu-i lipsa. În tot acest timp cred că Dionis și Stanciu vorbeau. Nu-i auzeam. M-am deșteptat într-un haraiman de glasuri întăritate. Afară răsunau strigăte, țipete, injurături, chemări furioase, ocări. Un țigănuș țâșni, gâfâind, printre șiragurile sonore.

— L-a prins pă Florea. Să bat pă el...

Și o zbughi înapoi, să nu scape spectacolul. Mi-am închipuit un hoț. Judele s-a ridicat. Mie nu-mi păsa și vream să rămâi pe loc. Dionis, care sărise cel dintâi la ușă, lăsă pe Stanciu să iasă și mă târi apoi cu el.

Afară valea era încă poleită de pulberea amurgului întârziat. Năvala lărmuitoare de oameni furioși se oprise în fața cortului și înconjura o roată de țigani. În mijloc, un ins mai înalt se apăra, cu capul, cu picioarele, cu spatele și umerii, cu șezutul, de alții tăbărâți pe el, care săreau să-i smulgă ceva din brațele strânse la piept. Vătaful se ițea cu biciul doar prin latura copiilor. Nu îndrăzne să intre în viespar. La glasul lui Stanciu, brațele se pogorâră. Harța se potoli, vătaful prinse curaj și pocni cu harapnicul în ei, despărțindu-i. Se alese de o parte țiganul atacat cu vreo câțiva sprijinitori și de alta vălmășagul vrăjmașilor gălăgioși. Stanciu, cu toiagul ridicat, porunci scurt ceva pe țigănește. Biruitorul se desprinse, înaintând cu brațele strânse pe ceva întunecos. Lucru furat, mă gândii.

— Intră în cort, îi spuse Dionis, și-i făcu loc la ușă.

El rămase afară până ce gloata gâlcevitoare se risipi spre șatre, mânată dindărăt cu biciul. În tabără pâlăiau pe vetre aprinse ochiuri vesele de foc.

Eu vream să plecăm. Dionis mă luă înăuntru cu sila. Vinovatul ținea la piept un pui de urs. Spăimântat, ursulețul ascundea capul în subțioara flăcăului.

— L-am adus pe Florea...

Și povesti cum îl scosese din mâinile golanilor care-l furaseră și alergase cu el aici. Nu era deci el hoțul...

— Trebuia să-l lași, îl certă Dionis. S-a făcut mare și nu mai are rost aici. Acum ține-l la tine. Măine îl dai meșterului ursar.

Țiganul asculta nedumerit, cu o cută de nesupunere între sprâncenele groase.

— Dar Rada ce are să zică? se întoarse el spre jude.

— Rada?...

Și, până să isprăvească Dionis vorba, din fundul cortului se ivi ca o furtună, fulgerându-și frumusețea, Sakuntala. Ajunse lângă noi.

— Florea... strigă ea...

Puiul ghemuit în brațele țiganului îi sări la piept și o prinse duios cu labele de grumaz. Fata se întoarse să fugă.

De data asta mi-am încărcat voința cu toate puterile ca să rămân întreg, și aici, pe loc, ca să dezleg întâmplările.

Dionis, ieșit din drumul fetei, vru iar s-o oprească.

— Radă, rosti el încet, te aștept de-un ceas. Pentru tine am întârziat.

Dar Sakuntala făcu un pas în lături, și în locul ei, de după perdea, rămase Kiva, mângâindu-l cu ochii ei văzători prin beznă.

— E mahnită și ostenită, săracuța. Iart-o, stăpâne. A alergat toată ziua prin pădure.

Prin nu știu ce sfortzare, îmi împărții în zece prezența de spirit și-mi multiplicai luciditatea. Cu aceiași ochi și în același timp vedeam cortul întreg și fiecare parte a lui. Slăveam pe Sakuntala, urmăream alintul ursulețului cocoloșit. Spionam pe Dionis, cercetam pe jude, studiam pe Kiva, luam semnalmentele țiganului, care mântuise puiul, țineam din scurt calea fetei, să văd pe unde a răsărit în cort și unde are să piară iar, atent la fiecă gest, la orice vorbă. Pe toate le-am înregistrat și le-am sintetizat deodată. În fundalul cortului se mișcă o perdea nevăzută până atunci. Prin despicătura ei se iveau pe rând două capete speriate. Peste ele năvăli și se făcu nevăzută Sakuntala. Dionis frânase din nou. Drept, înghețat de rece, întindea un bacșiș țiganului care adusese ursul și porunca să-i aibă de grijă. Kiva îl clocea cu privirile și-l răsplătea cu zâmbete pline de făgăduințe.

— Ți-o aduc eu pe puica îmblânzită... îi șopti.

Bătrânul, încovoiat sub rafala ce trecuse, sta posomorât, fără nici o autoritate. Puterea se împărțea între Dionis și Sakuntala. Acul cumpenei îl mișca Kiva.

Mă întorsei în mine. Mințile-mi, stârnite spre vis și profeție, sparseră cortul și alergară pe zeci de perspective deschise afară, în lumea unde fericirea se amesteca de-a valma cu chinurile.

Din acest tablou, ce amenința să rămâie multă vreme neschimbat, cu fiecare din noi încheiat pe locul și în gestul în care-l prinsese ieșirea Sakuntalei, ca într-un film oprit în loc de-o pană a motorului, ne-au scos brusc ciobanii. Înnoptase. Îngrijați că nu mai veneam, ei ne ieșeau înainte cu facile să ne călăuzească. Nu era lună. Sus, cerul, deasupra văii, pulsa când scânteieri, când întunecimi, ca o inimă prin care curgea sângele nopții cu globulele stelelor. Ne-am luat rămas bun și am urcat pripoarele înapoi. Masalalele nălțate de mâini sombre scoteau pe rând din beznă, odată cu stoluri de umbre zburate de pe poteci, mesteceni albi și brazi negri, huidume ale nopții ce mișună de foșnete și șoapte. De departe, din vechimea codrilor, hohotele voinicești ale huhurezilor clocoteau în mine ca niște imnuri fantastice. Un gust de viață, vie, nebună, o beție telurică mă împingea numai spre prăpăstiile ce mărgineau cărarea. Ca un demoniac, m-aș fi tăvălit pe pământ, m-aș fi dat de-a dura pe râpi, m-aș fi rostogolit în văi. Știam ceva, și încă nu dezlegasem ceea ce știu. Țineam ceva, și încă nu mi se deschideau pumnii de peste ceea ce încheștasem...

... se pleacă și culege din nisipul vremii aurul etern...

Mă plecam și culegeam stropii aprinși de rășină, căzuți din torțe, care-mi frigeau degetele. Bâjbâiam după flori și apucam petale de umbre pieritoare ori nimeream spini.

Ajunși la cort, nu l-am slăbit pe Dionis până nu mi-a spus istoria cu ursul. Deși fără chef, el s-a învoit.

Cineva, un țigan necunoscut, dăruise Radei...

— Sakuntalei, îndreptai.

— Spune-i cum vrei, consimți el, îi dăruise pe ascuns un pui de urs, neîntărcat. Ea îl botezase Florea, îl crescuse cu lapte, cu fragi și zmeură, cu miere sălbatică. Îl purta numai în brațe, îl ducea în cârcă, îl legăna, îl culca într-o albiuță, ca pe un prunc, lângă ea. Slăbiciune de care vreau s-o dezbar, zise Dionis.

— De ce? sării. Sakuntala nu creștea un pui de căprioară? Puteai cel mult să-i dai și tu unul. Mi se pare că ești mai degrabă gelos.

Dionis zâmbi.

— Nu-i asta. Florea crescuse, se făcuse mare și nu mai putea mânca degeaba. După legea urșilor și a țiganilor, trebuia să învețe să joace. Dacă mai trece vremea, ea rămâne cu o fiară sălbatică în spinare.

Băgai de seamă în tonul lui Dionis oarecare ranchiună. Îl sâcâia dragostea fetei pentru animal.

— Rada însă nu se învoia, urmă el. Ținea să-l cruțe de asprimea lecțiilor, de bătaii, de cărbunii aprinși.

— Cărbuni aprinși?

— În sfârșit, nu importă mijloacele de care se folosesc ursarii.

— Când e vorba de puiul Sakuntalei, importă mult, făcui furios.

Dionis se uită pieziș.

— Poate că ai și tu dreptate. Dar vezi, pentru tabără ea nu e decât Rada, fata adoptivă a lui Stanciu, și trebuie să se supui rânduielilor... mai ales că toți o pizmuiesc, aproape o urăsc.

— Nu mă îndoiesc, și mă înfierbântai. Au pentru ce s-o urască. Nu e din rasa lor. Nu ți-a trecut prin cap că a fost furată de țigani când era mică?

— Și dacă m-aș fi gândit, cu ce mi-ar fi înaintat asta treburile? spuse nepăsător Dionis. Și așa, ca țigancă, și încă situația ei este foarte grea.

Aflai astfel că aproape toată tabăra îi este împotrivă. Afară de cele două prietene și de câțiva flăcăi, cumpărați de el, care îi țin partea, ceilalți vor s-o tăvălească în cenușa șatrei. S-o mărite după cine știe ce țigan scârnav. Să-i terfelească frumusețea cu munci istovitoare, să-i încovoie mândria sub poveri. S-o vândă, s-o speculeze ca pe-o marfă. Bătălia pentru puiul de urs era de fapt bătălia ei. Ursul era un simbol.

— De ce nu-i iei apărarea?

— I-o iau în felul ăsta. Jertfind ursul, zvârlindu-l pradă gloatei, o scap pe ea, până pot să-mi împlinesc planul. Rada a făcut greșală neascultându-mă... îi trimisesem vorbă...

— Cum, făcui uimit, i-ai trimis vorbă?

— Prin Kiva.

— N-ai vorbit tu cu ea?

— Nu. De multă vreme. I-am trimis vorbă să dea puiul meșterului ursar. Și Rada, în loc să se supuie, a fugit cu ursul în fundul pădurii.

— De ce a fugit?

— Ca să-l părăsească mai bine acolo, slobod, decât să-l dea în mâinile țiganilor.

— Când s-a întâmplat asta?

— Chiar azi.

— Pentru asta nu am văzut-o în tabără și a lipsit de la petrecere?

întrebai.

— Chiar dacă ar fi fost aici, nu s-ar fi arătat. Stă tot timpul închisă în cort și nu pătrunde nimeni la ea, spuse întunecat Dionis.

— Bine face, mă bucurai. Prin urmare, când am văzut-o se întorcea din pădure, unde lăsase puiul. Atunci puiul ce căuta la țigan în brațe dacă-l părăsise acolo?

— Ursul s-a luat înapoi după fete, mirosindu-le urma, și s-a întors aproape cu ele odată în tabără, unde l-au prins țiganii. Abia l-a scos Ciocârdel din ghearele lor.

Aflai astfel numele mântuitorului și-l fixai cu simpatie în minte.

Înapoierea ursulețului la stăpâna lui mă emoționează. Strânsei brațele ca și cum l-aș fi avut acolo, la piept. Îl vedeam aievea pustiu și spăimântat, uitându-se în toate părțile și pornind cu mersul lui șoldiu. Apoi, cum, rătăcit, scormonea cu botul, pe jos, urmele dragi. Când le pierdea, ridica rugător capul și adulmeca întrebând văzduhul. Și iar pornea cu bărbăție.

— Fiara e mai credincioasă ca omul... gândii tare. Bravo! Îl iau sub ocrotirea mea de azi înainte, țipai exaltat. Și mai ales o iau pe Sakuntala. Văd că tu ai părăsit-o.

— Bine. Asta de mâine, spuse Dionis grav. Am să te las să încerci și tu o experiență, dar tot pe socoteala mea. Și-și adânci privirile în ochii mei. Nu mă clătina. Acum trebuie să ne culcăm, caută el să mă potolească. E foarte târziu. Și se îndreaptă spre pat.

— Apropo, îl întorsei. Știi tu de unde sunt versurile astea:

... se pleacă și culege din nisipul vremii aurul etern...?

— De nicăieri. Din capul tău. La fel îmi vin și mie. Dar le alung acum. Și zâmbea cu amărăciune. Cunosc meteahna. Am să-ți dau înainte de a te vâri în așternut un calmant. Altfel, ai să te zvârcolești toată noaptea. O știi din proprie experiență. Versuri înseamnă delir.

Și topi câteva pastile în paharul cu apă.

— Doză forte, mă preveni.

Băui tot, cu nepăsare. Bravam orice. Avusesem o zi grea, dar aurul covârșise nisipul din ea.

M-am sculat târziu. Aflai cu surprindere că Dionis plecase din zori cu ciobanii în munte. Se iviseră urși stricători. Nu se știa cât are să întârzie. Nu-mi păsa. Abia scăpam dimineața de corvoada apei reci și scălâmbăielile

mădularelor. Dionis mă schingiuia, și râsei, ca ursarii care deprind puii să joace.

Am mâncat cafeaua cu lapte singur. Kalchentrauer m-a slujit măhnit.

— N-o să vi se urască?

— Nu. Am să cobor la șatre, spusei, cu o logică și o simplitate ca și când m-aș fi așteptat la asta și aș fi pus-o la cale de când lumea.

Mă uitai la ceas. Era opt.

— Veniți la masă? Și glasul sasului se pițigăi rău.

— Sigur.

Și am luat poteca spre vale. M-a întâmpinat ca ieri alaiul dancilor, m-au sărbătorit țigăncușele. Nu le aduceam nici un soi de bunătați. Le-am împărțit toți banii mărunți câți aveam la mine. Țigani m-au primit mai cu răceală. Nu s-au omorât cu firea în cinstea mea. L-am căutat pe Ciorcârdel și pe băieții care mântuiseră ursulețul. Am bătut prietenește mâna și i-am spus să-mi povestească totul, cu de-amănuntul. N-aveau nici o treabă. Am colindat cu ei tabăra. Ne-am dus la ocolul căruțelor, niște harabale înalte, pline cu tot târhatul și zestrea taberei, gata să pornească oricând în lume. Așa cum ședeau, cu hulubele întinse, mi-au plăcut mult. Dormea în ele nostalgia călătoriilor. Și m-aș fi mutat bucuros întruna, dacă nu m-aș fi temut de murdăria zdrențelor și cotroațelor înghesuite acolo, în care scurmau câteva găini și cânta un cocoș cocoțat pe-un teanc soios de perini. Am vizitat apoi pe Stanciu, care ne-a primit în cort și ne-a cinstit cu vinars. Tovarășii și-au lins buzele. L-am întrebat pe bătrân despre urs. Nu mai părăsea genunchii fetei. M-am interesat de Sakuntala. Nu se putea arăta. Era încă obosită. Aventura de ieri o tulburase mult. Nu mai aveam ce vorbi. Am ieșit și m-am înhăitat cu cârdul copiilor. Din fragă în fragă, din rug în rug, am urcat coastele cu mestecăniș ce închideau pe laturi valea. Am zăbovit în zmeurișuri, ne-am încâlcit în mureturi până pe la mijlocul muntelui, de unde începeau pădurile. Când am coborât la șatră, era ceasul două după-amiază. Copiii mă părăsiseră de mult, alungați de foame. O liniște caldă, aromitoare zăcea peste tabăra culcușită în poiana văii. Nu aveam nici un gust să urc la camping, pentru bucatele lui Kalchentrauer, oricât de faimoase ar fi fost. Singur, rătăcit printre corturi, m-am împiedicat de picioarele goale ale țiganilor întinși la somn, m-am încurcat în fustele țigăncilor trântite la umbră, am sărit peste albiuțele cu prunci și am ieșit sus în rariște. Începusem oarecum să simt singurătatea. Nu apăsătoare. Răscolitoare mai mult. Mi-era lene și sete. Mă întrebam, văzându-mă singuratic, de ce nu s-a entuziasmat tabăra de prezența mea. Simplu și omenesc: nu le adusesem daruri. Dar așteptam băietanii lui Dionis cu târnele pe cobilițe și panerele pline cu prăjiturile lui Kalchentrauer. Astea au să-mi crească acțiunile. Poate am norocul să strecor Sakuntalei coșulețul cu bunătați. Nu simțeam altă nevoie decât s-o văd. Mă mulțumeam însă și numai să mă știu în preajma ei, în atingere cu cei care trăiesc lângă ea: ca în lanțul electric, când și al o sutălea ins primește comoția scânteii descărcate în cel ce atinge firele.

M-am învărtit mult fără de rost, cu ochii în pământ. Căutam aurul etern. Nemulțumit, m-am trântit pe iarbă. Când mă morfoleam mai rău s-a ivit Kiva.

S-a așezat lângă mine drăgăstoasă și mieroasă. M-a certat de ce n-am tras de-a dreptul la ea. Se putea să stau așa răznit și strein? Și m-a luat la șatra ei. Mâna și punga lui Dionis se cunoșteau și aici, în divanul curat, acoperit cu scoarțe, în mobilele românești. Și mai ales în mirosul de apă de Colonia, favorită lui. M-a culcat, mi-a dat apă rece, mi-a descântat și mi-a spus de la capăt povestea Sakuntalei, de când o născuse maică-sa, sora mai mică a judelui Stanciu, moartă după facere într-un spital de oraș. De-aia Sakuntala rămăsese streină. Nu o primise ea, moașa taberei, pe mâinile ei și n-o înfățișase ȝiganilor așa plină de mâzga caznelor neînmuiată încă în apa rece, cum e datina. Din spital au luat-o la sat niște rude, unde crescuse în casă gospodărească, departe de viața nomazilor. Aici cunoscuse și se jucase cu copii de rumâni, de la care luase alte obiceiuri. Când ajunsese mare o ceruse Stanciu și o adoptase.

— De-aia nu e neagră ca ȝigăncile și bate mai mult a rumâncă, încheie Kiva.

— Dar tatăl?

— Aci e-aci... Maică-sa greșise, n-a vrut niciodată să spuie cu cine. Fata a rămas copil din flori.

— Cine i-a pus numele?

— Acolo-n spital, moașele și doftorii. Rada, după numele moartei.

— Dar dacă o fi fost schimbată din greșeală?

Și sării în sus.

— Cum? se holbă Kiva.

— S-a dat ȝiganilor copilul altei femei. Se întâmplă.

— Fugi, boierule, nu mai glumi! M-am dus chiar eu de am văzut-o, cum a făcut-o. E a noastră și n-o dăm din mână, se oțări baragladina.

Basmul Radei m-a legănat și mi-a dat de lucru închipuirii până târziu. Am crescut-o în gând, am legănat-o, am urmărit-o umblând de-a bușilea, am primit-o în brațe când a făcut cei dintâi pași, am mângâiat-o și am bătut pământul când a căzut și s-a lovit, i-am cioplit păpuși, i-am împletit codițe, i-am cumpărat primele rochițe și cei dintâi botoșei. Pe urmă tot eu m-am sfâșiat cu plânsete acolo-n sat și am dat-o lăii, care mi-a purtat-o cu dușmănie până a urcat-o aici, la Dionis.

Am deschis ochii.

— Și cum de-a ieșit atât de frumoasă?

— De vrăjile mele, că era slabă și sfrijită ca o rumâncă când a venit...

— Și acum ce gândește, ce face?

— Stă în cort și așteaptă.

— Ce așteaptă?

— Ursita ei de aur.

Iar mă întâmpina cuvântul aur. Acum nu gândit de mine, spus de altcineva... Fără să vreau, mă plecai să-l culeg... Strălucea ceva jos pe velință... îl ridicai.

— A, cercelul fetei, strigă Kiva.

— Al cui?

— Al Radei.

— Ziceai că nu iese din cort.

— Numai la mine. Vine cu prietenele ei să le ghicesc, să le descânt.

O bucurie stranie mă pătrunse. Stam pe locul unde odihnise ea. Țineam în mână cerceul ei, ca și cum aș fi mângâiat urechea care-l purtase, buclele care-l acopereau. Sării nebun.

— Hai să i-l ducem!

— Nu se poate, maică, vrei să te urască? Rada nu primește pe nimeni la ea.

— Nici pe Dionis?

— Mai ales.

— Niciodată?

— Neam.

— De ce?

— Dacă ai intra matale, ar da buzna peste ea toți țiganii odată. Numai așa îi stăpânim. Și cu greu.

I-am cerut să-mi arate măcar cum locuiește. Cu moșneagul la un loc? Singură?

De unde răsărise când își fulgerase frumusețea în umbrele cortului?

S-a învoit. Și am plecat amândoi. Am făcut ocolul sălașului și am ieșit în dosul așezării lui Stanciu. Spatele cortului se prelungea într-o anexă mai joasă, fără deschidere, înfundată. Vechea șatră țigănească din care Rada nu voise să se mute.

— Și intrarea? întrebai.

— Numai prin cortul lui Stanciu, de care se lipise și unde răspunde.

— Prin perdeaua de șiraguri?

— Pe acolo. De peretele din fund al cortului e ascunsă gura șatrei care a rămas a Radei. Dai la o parte cerga și intri în ea.

Pricepeam: era altarul, dincolo de tâmplă, sfânta sfintelor.

— Ce-mi ceri să mă bagi la ea? spusei repede.

— Viața, răspunse pe loc țiganca.

— Na. Ia-o!

Și mă trântii jos.

— Ho, domolește-te, flăcăule, făcu ea râzând, că mai ai de pățimit multe. Parcă ești un noaten prins întâi la ham. Se pune-n șezut și nu vrea să mai tragă. Hai mai bine să te duci acasă.

Acasă? Nu mai mă trăgea nimic într-acolo. Ce mă aștepta altceva decât urâtul? Gămălia de cap a sasului cu picioare de elefant. Tenisul Fräulein-ei Lotte. Vântul obișnuit al nopții peste platouri, cu suier aspru deasupra campingului, pe care-l clatină ca pe-o ciupercă viermănoasă, frigul din cort. Aici cel puțin văzduhul e cald și liniștit. Cerul astupă oala văii ca un capac de azur și ne lasă astfel răsuflarea slobodă. Kiva mă privea întrebătoare.

— Mai stau.

— Înnoptează.

— Nu-i nimic. Vin ciobanii cu facile și mă iau...

Și m-am coborât iar la sălaș. Tabăra se înviorase. Focurile scânteiau voioase. Puradeii curgeau de pretutindeni și se adunau scâncind de foame. Țigăncușe zburdalnice se-ntorceau cu cofe pline de fragi și zmeură, cu care a doua zi coborau la târguri. Fetele treceau cu donițele pe cap la izvor. Muierile mestecau mămăligile aburoase, plecate pe pirostriile încinse. Babele veneau șontocăind cu coșuri de vreascuri în spate. Țiganii cântau. Măgarii zbierau, purceii guițau. Căinii chelălăiau, zburătoriți cu reteveie de la oale. Zarva se molcomea. Zgomotele, râsetele, chemările, din ce în ce mai potolite, mai slabe, țesau peste tabără o plasă domestică, o învăluiau într-o rețea care o izola, o ocrotea de restul lumii și al marilor destine... Seara se lăsa încet, aromitoare, și ne împânzea, maramă galbenă cu miros de brad amestecat cu fum casnic. Dădui cu mâna prin păr și-l simții jilav de rouă. După ce m-am plimbat și am tras adânc toate izurile amurgului din tabără, am ajuns iar la Kiva. Mă aștepta să mă dădăcească grijulie. Ciorcârdel cu prietenii se alăturară de noi. Am vorbit iar despre fiare, de urși magici care fură fete, de țigani care se prefac câte un ceas pe noapte în lupi, de vulpi care câteodată dau buzna peste tine și sunt fete vrăjite. Timpul trecea nesimțit. Se făcuse noapte. Și nimeni nu venea pentru mine de la camping. Mi-am adus aminte că ciobanii îl însoțeau pe Dionis. Kalchentrauer nu iese după apusul soarelui din bordei. N-avea cine să coboare. Așteptam zadarnic. N-aș putea jura că nu dorisem asta. În fundul sufletului meu eram hotărât de la început să rămân. Numai că hotărârea nu ieșise deasupra. Acum, că aveam pricină și motive:

— Rămân la tine, Kiva, în noaptea asta. Dorm afară, în fân.

— Rămâi, maică... Cât vrei... Dar nu afară... În cortul meu, care e, și zâmbi, de acum al matală. Te așteaptă.

Și mă privi ca pe un copil bun.

Am mâncat brânză cu măcăliguță fierbinte, un pumn de fragi și zmeură. Și m-am culcat îmbrăcat. Dar mai ales, lucru mare, fără să mă spăl pe dinți. Mi-am clătit doar gura cu o bărdacă de apă.

Țiganii s-au sculat tot ca mine, târziu. M-am pieptănat cu degetele trecute prin păr și m-am lincăit puțin cu apă rece pe obraji. Am ieșit în tabără. Dimineața era o seară răsturnată. Aceleași guițeli ale rămătorilor și răgete ale măgarilor tăiate de oracolele de vreme bună ale cocoșilor. Aceleași scâncete ale copiilor cerând mâncare, aceeași iuțea a muierilor la apă și a babelor după vreascuri. Doar că țigăncușele, în loc să vie, plecau cu coșurile după zmeură. Iar împânzeala de fum amestecat cu iz de rășină, în loc să se întunece, se lumina din ce în ce. Gogoșa de liniște în care se culcase tabăra se spărgea și sălașul intra iar pe tărâmul lumii... Roua, în loc să cadă fragedă, se zvânta.

Mă deșteptasem dispus și cu foame. Am întrebat pe Kiva ce are de mâncare. Vream să orânduiesc și eu un banchet obștesc. Bineînțeles, nu în proporțiile celui dat de Dionis. Și mă interesau rezervele taberei.

Tabăra nu mai avea aproape nimic. Totul se risipise în praznicul de pomină de alaltăieri.

Bine. Să așteptăm până vin oamenii de la camping cu merinde.

Am trecut ziua în același chip. Cu copiii la zmeură, dând târcoale cortului Radei, de palavre cu Ciocârdel și prietenii lui. Am admirat și mai pasionat împletirea amurgului peste sălaș și am adormit sub oblăduirea Kivei, cu flori de dragoste la cap.

A doua zi am aflat că oamenii cu merinde nu se arătaseră. Țiganiii începeau să flămânzească. Deloc brânză. Nici un fir de mălai. De carne, nici vorbă. Până acum boierul Dionis avusese de grijă să nu le lipsească nimic. Toți mă înconjurau îngrijorați. Kiva mă sprijinea.

— Ce vreți de la dumnealui, nebunilor? Ce, e părintele vostru? Duceți-vă la jude.

— Nu, Kivo. Au dreptate. I-am luat sub ocrotirea mea și m-am legat să-i chivernisesc. Cheamă vătaful.

— Vătaful? Păi, ce poate nepricopsitul ăla?

— Să plece numaidecât la cort să aducă mâncarea mea de la Kalchentrauer și merindele sosite de la conac. Îi fac răvaș să i se dea tot ce se găsește în bordeie.

— Nu se poate, boierule. Țiganiii n-au îngăduința să urce acolo.

— Unde acolo?

— La cortul stăpânului.

— N-au voie la Dionis?

— Nu... Nu pot trece peste semnele puse de dumnealui în drum. Pândarii veghează zi-noapte și trag. Așa sunt poruncile.

Aflai cu uimire că Dionis întărcuise cu strășnicie tabăra. Nimeni nu îndrăznea să treacă anume hotare statornicite.

— N-are cine duce de la voi un bilet lui Kalchentrauer?

— N-are. Decât matale.

M-am plimbat prin tabăra flămânzită. Țiganiii scuturau traistele goale de mălai, întorceau covețile de făină cu fundul în sus. Cereau unul de la altul, întindeau doi-trei de-un codru de mămăligă rece, de-un ciolan rămas cu puțină carne pe el.

— Ne-a părăsit boierul, părintele nostru, se olecăiau. Și numai putoarea e de vină.

Întrebai cine-i putoarea.

Era Rada. Țiganiii o urau că se împotriva stăpânului și nu vrea să se uite la el.

Am făgăduit tare, în auzul taberei, că am să aduc numaidecât belșugul și i-am rugat să se potolească. Mă bucuram că am bun prilej să răscumpăr liniștea Sakuntalei în schimbul câtorva saci cu mălai. Am urcat repede la Stanciu, să mă încredințez de adevărata stare și să mă sfătuiesc.

Bătrânul mă ascultă serios. Nu știa nimic.

Trimise după vătaf. Acesta dete lămuriri și întări totul. Era adevărat că nu se mai găseau deloc merinde și tabăra amenința să flămânzească.

— Dacă nu vine hrană azi-măine, trebuie musai să ridicăm șatrele și să plecăm, noi după munci, țișăncile la ghicit și furat, copiii la cerșit, sfârși vătaful în larma liotei ce ne înconjura.

Starostele făcu semn de liniște.

Mai avea la el în păstrare câțiva saci de mălai, o puțină de caș, câteva coșuri de brad cu brânză, o duzină de ouă. Să se ia în tabără. Mi-era ciudă și nu știam cum să-l opresc. Mi se părea că jăfuieste pe Rada.

Oricum, se găsisese o dezlegare, pentru prea scurtă vreme. Luai cârmirea în mâini și, alături de vătaf, de Ciocârdel și alți tovarăși, chivernisii rațiile, socotii, împărții. Și, furios, urcai sus.

Aici, altă surpriză. Nici un pic de-ale mâncării. Kalchentrauer închisese bucătăria. Rezervele se sfârșiseră, consumate de ospățul de mai ieri, când, după porunca lui Dionis, se cărase totul la tabără. Doar pentru mine de s-ar găsi un ou, două și un colț de franzelă scăpate din gurile căpcăunilor. Sasul nu putea suferi pe țigani. Și gămălia de cap i se micșorase parcă de ciudă și grijă. N-avea nici el ce mânca. Pe fetița o trimisese acasă. Și nu știa ce să facă. Să plece și el? Aștepta ordinele mele.

— Ce-a spus Dionis când a plecat?

— Să ascult de dumneavoastră.

— Bine. Trimite și cumpără de la Brașov, cum făceai când era Dionis. Dar nu trufandale. Să se aducă mălai, cartofi, mezeluri, ouă.

— Da, dar cum?

Și sasal se văita că n-avea bani. Vărul meu, sculat cu noaptea-n cap și luat la repezeală, uitase să-i lase de cheltuială.

— Te cobori și iei pe credit. Doar te cunosc negustorii din Brașov.

Îl cunoșteau, dar nu prea-l luau în serios. Și mai ales alimente în cantități așa de mari, cine o să-i dea pe datorie?

— Iei din leafa dumatăle. Ți-o dăm înapoi numaidecât.

— Nu mi-a plătit-o încă domnul.

— Atunci ține. Și mă scormonii jenat în portofel, de unde scosei câteva hârtii mici. Sasul se uita cu neîncredere la ele.

— Nu ajung decât pentru o zi.

— Nici nu trebuie mai mult. Până mâine vine tot ce trebuie.

Și mă interesai de omul rânduit să urce de la conac mana moșiei.

Ar fi trebuit să sosească de ieri seară. Îl aștepta în seara asta. Nu știa de ce întârziează.

— Dar poftiți în cort să vă odihniți. Vă fac o omletă. Trebuie să vă fie foame. Îi poruncii să nu strice ouăle. Să le puie într-un coș, împreună cu tot ce se mai găsește, făină, unt, zahăr, orez. Le iau jos...

— Domnul nu doarme la noi?

— Nu. Vino cu mine la stână.

Sasal ceru iertare că nu mă poate însoți. Este în ceartă cu ciobanii neciopliți și obraznici, care fac după capul lor.

Am plecat singur în goană la stână, să rechiziționez tot ce s-o afla acolo, brânza, mălaiul și ceapa păstorilor. Să pun să taie câteva oi.

Când am ajuns, m-a întâmpinat scutarul. Nu mă cunoștea. M-a lăsat să mă mănânce căinii. Am răcnit, am urlat la el. Nu s-a sinchisit. Turma nu era a lui Dionis. Oile veneau de strânsură, date la păscut de oamenii satelor din vale.

Boierul își luase cu vârf și îndesat brânza cuvenită pentru chiria muntelui. Iar din a oamenilor el nu putea vinde. Ce putea era să se desfacă de câteva oi sterpe de ale lui.

— Cât ceri?

Mi-a pretins fără rușine pe-o singură oaie cât n-aveam în toate buzunarele. Dam dreptate sasului. I-am cerut oile pe datorie.

— Îți aduc banii când vine domnul Dionis.

— Nțiu... a tuștuit el printre dinți, și mi-a întors spatele, părăsindu-mă în plata dulăilor.

Noroc că era un măgădău spătos și c-o bătă cu moaca cât doi pumni, altfel m-aș fi luat la bătaie cu el. M-am întors cu coada-ntre picioare la Kalchentrauer.

— Dacă vine sluga de la moșie trimite-o numaidecât cu sacii jos... chiar noaptea. Nu-l lași să mai descarce aici.

— Da, domnule, făcu el ploconindu-se. Atunci nu vă mai aștept diseară? Nu aprind? Și vru să plece la bordei, urându-mi ziua bună.

— Și coșul?

— A, da, coșul...

Se învârti în loc, scotoci tot bordeiul, ca să puie cu părere de rău, într-o paporniță, câteva ouă, niște coji de pâine, o legătură de ceapă și un boț de brânză.

— Puțin unt? Nițel mălai?

N-avea. Cu ce-mi dase, îl jăfuiam, după spusa lui, de tot ce se mai găsea și-l lăsam nemâncat. Nu-l credeam, bineînțeles, dar n-aveam cum să-l controlez. Nu era de vină el. Blestemam neglijența lui Dionis. Am să-i fac, când s-o întoarce, un hai să nu-l mai uite.

Am coborât înainte de amiază la tabără și am dat Kivei ploconul sărac. Țigani erau molcomiți cu ce li se cuvenise din partea judei. Deși obosit, nu-mi găseam locul. Nervii îmi zbârnâiau de mânie. Ca să-i potolesc, m-am apucat de treabă. Am spart lemne Kivei, care găfâia ciopârțind cu toporul câteva așchii de butuc. I-am cărat apă. Plecat pe vine, am suflat în foc până mi-a lipsit răsufletul, fără teamă că-mi lăbărțez genunchii pantalonilor. Eu am mâncat tot numai fragi și zmeură. Apoi iar am plecat la țigani mei, cu care mă legam tot mai adânc. Siesta mi-am petrecut-o cu flăcări și fetele, strânși la umbră. Mi-au cântat bocetele miresei moarte, descântecul de urs, am învățat câteva vorbe și înjurături țigănești. Pe urmă am trecut la covăcie. Am lovit cu barosul, ceea ce mi-a făcut enormă plăcere, într-un fier înroșit, până ce mi-a sărit o scânteie în ochi. Ochiul se roși îndată, umflat și lăcrămos ca de bețiv. Kiva m-a spălat cu apă de pelin, care l-a înveninat și mai rău. Am căutat mușețel. La înălțimea aceea nu creșteau decât margarete.

După amiază, cu batista udă peste ochiul beteag, am vizitat iar pe Stanciu, oarecum protocolar, să mă interesez de urs, de Rada. Am dat iar târcoale cortului, cotiturii unde mă întâmpinase, sub poalele pădurii, vedenia. Kiva mă patrona cu dragoste. Deodată a ieșit o fată, însoțitoarea Radei. A alergat la vrăjitoare fără să mă vadă pe mine. Când m-a descoperit, a dat să

fugă. Kiva a oprit-o, a domesticit-o cu câteva vorbe și m-a lăsat cu ea. O țigancă ochioasă, grozav de sprâncenată. Se uita speriată după Kiva, care o părăsea, în același timp curioasă la străinul lângă care i se poruncise să rămâie. Nu ajunsese încă să samăn bine a țigan. Cu laude și linguşeli, am căutat s-o câştig de partea mea. Ea era ochii și urechile, pe care Rada, ascunsă ca melcul în cort, și le trimitea afară. Și acești ochi alunecară pe inelul cu boabă de rubine ce aveam de la mama. L-am scos și i l-am strecurat în deget. Urechile se deschideau, bucuroase de cercei, piepteni pentru părul ei frumos, panglici. I-am fâgăduit un comas de mătase verde. Dinții străluciră toți într-un zâmbet. Inelul era arvuna și chezășia tuturor. Mi-a spus că o cheamă Lina. Primea bucuroasă să ducă Radei vorbă de la mine că veghez asupra ei și asupra ursului. Prietenia s-a pecetluit cu legământul să ne întâlnim măcar o dată pe zi, în anume ceas și loc, pentru schimb de vești. Fericit, nu băgăm în seamă puiendrii de țigan ce spionau scoțând capetele din tufişuri. Seară am trecut-o la șezătoare. Fetele m-au primit bucuroase. În coșnița lui Kalchentrauer găsisem câțiva pumni de boabe. La limbile unui foc pârâitor de coji de mesteacăn le-am prefăcut în floricele și cocoșei, care săreau din tigaie în poalele scurte ale țigăncilor. Târziu, după jocuri, snoave și povești, ne-am despărțit, înțelegi pentru altă petrecere cât mai apropiată, când să le aduc bunătăți de care trimitea barosanul. Trebuia cu orice preț să-l ajung dacă nu-l puteam întrece pe Dionis. Și mă rodeam: cum?

Am nimerit ușor cortul Kivei. Toată noaptea am visat numai cai încărcăți cu saci de merinde și balerci de rachiu. M-am trezit vesel. Kiva mi-a tălmăcit visul: cai albi, veste bună... și, așa nespălat, am alergat în tabără. Nu sosise nimic. Sălașul flămânzea. Am pornit iar sus. Sluga de la moșie nu sosise. Kalchentrauer plecase la Brașov. Bordeiul, încuiat cu lacăt. Cortul, în paza unui prostănac, care nu m-a lăsat să intru. Nu știam de unde mai ieșise și asta. Ar fi trebuit să mă bat cu el ca să-mi iau schimburi. L-am lăsat dracului și am plecat. N-am tras la tabără, am ocolit-o, să nu afle țiganii că n-am făcut nici o ispravă, și m-am strecurat pe de lături. Se apropia vremea prânzului. Kiva m-a înfruptat cu câteva ciuperci fripte și m-am săturat tot cu zmeură. Am trimis-o după Ciocârdel și m-am sfătuit îndelung cu el. Disperat, plănuiam un furțișag și la nevoie un atac cu silnicie asupra stânei. Vream să agonisesc mâncare și să mă răzbun pe scutar. Se chema că pe urmă, când s-or limpezi lucrurile, va să plătesc tot ce-am șterpelit. Am chibzuit cum să rășluim două-trei oi, pe care să le abatem spre banda țiganilor ascunși pe aproape. Câteodată, turmele pasc și noaptea la lumina lunii. Nu mai încăpea vorbă: dacă răzbim până la stână, punem mâna pe sacii cu mălai și pe burdufele cu brânză. Pentru asta, unul din noi trebuia să încerce la deal de stână, unde să întărate câinii și să tragă pe ciobani. Ceilalți să ne strecurăm pe din vale la oile rămase fără păzitori, să inhățăm câteva și, dacă găsim drumul slobod, să intrăm și să jăcmănim bordeiul. Punerea asta la cale ne legăm s-o înfăptuim a doua noapte, dacă nici în seara asta nu sosea omul de la moșie.

La amiază m-am întâlnit furiș cu Lina. Îmi aducea vești despre Florea. Rada se simțea mai întremată. Îmi mulțumea de cerceul găsit și-mi trimitea

vorbă să mă feresc de anume țigani. Făgăduia să vie și ea la o întâlnire. Când am auzit că o să-mi aducă pe Sakuntala, m-am aplecat să-i sărut mâna. Țiganca s-a-nroșit până-n albul ochilor și a fugit speriată. Seara nu s-a mai arătat. Am luat iar pe Kiva și am intrat la Stanciu, să dezbatem problema aprovizionării. Ne apropiam repede de fundul traistelor. Judelui nu i-am spus de hoția plănuită. S-a hotărât că dacă nici în noaptea asta nu sosește sluga de la conac, a doua zi să plece un gonaci cu bilet de la mine către dada Sia. Ștafetă l-am ales pe Ciocârdel. Și, acolo pe loc, scrisei un fel de ordin-rugăciune către bătrâna dădacă: Să trimeată numaidecât oameni cu doi și chiar trei cai cu poveri întreite ca până acum, ca să ne despăgubim de cele pierdute. Dionis, care e bolnav și nu poate scrie, ținea s-o înștiințeze că e foarte supărat de neorânduiri în întâmplare în trimiterea merindelor. Nu cumva omul le dusesese în altă parte? Să se bage bine de seamă de acum înainte și să supravegheze cu strășnicie și mai ales să nu se mai întârzieze. Sfârșeam cu făgăduiala că ne întoarcem curând. Noaptea m-am pârpalit flămând și îngrijorat.

În zori eram la tabără. Nici picior de slugă de la moșie. Ciocârdel plecase în goană la conac. Ziua se arăta proastă. Țiganii frigeau ciuperci și tocau bureți, într-o lăncezeală mohorâtă. Dancii, cu arcuri și praștii, prigoneau țarcile și ghionoaiele, alergau veverițele codate, să le mănânce.

Am urcat din nou sus. Kalchentrauer m-a întimpinat trist. Târguise prea puțin cu banii mei. Pe datorie nu putuse căpăta nimic. Am vârât mâna în buzunar. Aveam un extraplat de platină dăruit de tata la bacalaureat. Vream să i-l dau să-l vândă, ca să cumpere mălai și cartofi. Ceasul, nicăieri. M-am pipăit, răspipăit. Mi se furase ori îl pierdusem. Biruit, am scos cele din urmă hârtii de câte o sută și i le-am întins. Sasul m-a privit cu milă și mi-a dat o felie de pâine cu unt, aduse de el de acasă. Pe urmă m-a poftit în cort, să mă schimbe de rufe și să-mi curețe hainele terfelite. N-am primit. La ce bun? Am înhățat sacul, nu m-am îndurat să-i las măcar o mână de mălai, și m-am coborât cu povara în spate, learcă de sudoare. Doborât de oboseală, am căzut de câteva ori. Nu m-am uitat că mi-am rupt pantalonii în genunchi și mi-am spart ghetele în bolovani. Duceam mâncare Sakuntalei... Abia după amiază am ajuns și am depus la picioarele lui Stanciu, haraci, sacul. Am fost răsplătit: Lina mi-a făcut semn s-o aștept la locul de întâlnire. Rada îmi mulțumea și se ruga de iertare că nu se poate arăta... Dar cât de curând are să iasă și ea.

Seara, ardeam. Mă durea capul și-mi zvâcneau toate mădularele. Dar eram mulțumit că scosesem hrana pe încă alte câteva zile.

În zori, un nou crâmpei de versuri m-a deșteptat, cântându-mi în minte: „Să ispășim în bucurie păcatele nemuritoare...” „Semn bun, mi-am spus: ispășim în bucurie”, și am intrat în tabără. Aici, dezastru. Țiganul se înapoiase cu vestea că dada Sia era bolnavă la pat și nu putuse pătrunde la ea. Despre cai aflase că fuseseră vânduți. Sluga însărcinată cu aprovizionarea campingului plecase. Pe el îl luaseră ai curții la goană cu ciomegele și-l amenințaseră că dacă se mai arată pe acolo îl trimit la primărie să-l închiză.

Nu mai rămânea decât să duc la bun sfârșit hoția. Ziua mi-am trecut-o împărțind rolurile, închipuind atacul într-un fel de repetiție generală. Țiganilor

le luceau ochii de bucurie. În capul bandei recrutate, ne-am strecurat de cu seară sub stână și ne-am desfăcut în două, ocolind târla. La vremea somnului de-al doilea, am țâșnit din două locuri opuse. Dar toată strategia noastră a căzut baltă. Ciobanii nu dormeau și nu s-au clintit din loc, parcă i-ar fi înștiințat cineva. Au rămas în stână, cu câinii de jur împrejurul ocolului și oile ciotcă în staul. Văile au răsunat până în ziuă de chiotele și de focurile lor de pușcă. Nimeni nu s-a putut apropia. Abia ne-am tras ca lupii hărțuiți spre negura văgăunilor, de unde neam întors în tabără spre zori.

Dimineața toată am zăcut în cort. Kiva m-a îngrijit, m-a tras cu untdelemn, mi-a dat să beau buruieni... Mi-ar fi trebuit mai degrabă mâncare bună. Amintirea sasului mi-a venit odată cu un fel de apă în gură și lehamite de la stomac și m-am târât c-o nouă nădejde sus. Kalch găsisese în cort câteva cutii de conserve și de pesmeți. L-am pus să desfacă una și am mâncat-o ca un găman singur, acolo pe loc. Pe celelalte le-am confiscat pentru Rada și Kiva. Încercam un demers grav. Mi-am luat inima-n dinți și am apelat la Kalchentrauer pentru un împrumut de câteva mii de lei. Cu lacrimile-n ochi, s-a văitat, s-a jurat că n-are.

— Poate găsești acasă, la vecini ori cunoscuți, cu dobânzi mari, îl rugai.

Nu crede. Dar are să încerce, să caute. Am intrat atunci în cort și am adunat hainele bune cu care venisem, o valiză cu cămăși noi, alte rufe scumpe, ciorapii, pantofii. Adăugam un portfeuille din piele de crocodil cu colțare groase de platină și monogramă de aur – o raritate – aparatul de ras englezesc din cel mai curat argint, cu ascuțitoarea lui originală, precum și alte mărunțișuri. I le-am dat să le ducă la vânzare și l-am expediat imediat la Brașov. Eu m-am coborât cu cartofii târguiți din ultimii bani. Cum nici un țigan nu îndrăznea să urce la camping, nici chiar alături de mine, a fost nevoie să car eu singur suta de kilograme, în cinci dăți, până la jumătatea văii – unde așteptau flămânzii. Kalchentrauer și prostovanul – singurii rămași sus – se luptau cu geamantanul și valizele ce luau drumul Brașovului. Nătărăul, pe care-l rugasem să-mi ajute și mă refuzase, se întorcea din când în când, de departe, lăsa jos povara și murea de răs privindu-mă cum mergeam de-a bușilea cu sacul în spate. Dar liota era iar mântuită, măcar pentru câteva zile. Sălașul rămânea pe loc... Biruiam din nou pe cei care cereau plecarea și înjurau pe Stanciu că numai de hatârul lui Dionis ține tabăra acum vara în munte, când țiganii se cuvenea să cutreiere țara plină de poame și grâne coapte, unde pe o muncă de nimica până și copiii câștigă mâncare și bani. Prunele se coc, porumbul face țintă, iar ei se usucă și putrezesc în gaura asta...

Ziua mi-am trecut-o iar între țigani cu chiverniseala. Cu prilejul ăsta am văzut chipuri noi, obraze necunoscute, adause celor vechi. O șatră de rudari începuse în marginea pădurii să scobească în trunchiuri albe de plută groase cât butia albii largi ca niște bărci. Alții lucrau linguri, furci și tocătoare. Mirosea a lemn proaspăt și viu. Așchiile fâșâiau dulce. Talajii se desfăceau lin, ca panglicile de atlas. Nu m-am putut opri să nu mă culc în ele. Într-o șatră alăturată se pripășise o familie de spoitori, îmbrăcați – și țiganii și țigăncile – cu șalvari largi, înnodeați pe gleznă. Bărbații purtau în cap cialmale, ca niște

plăcinte de cârpă. Trecuseră de peste Dunăre și vorbeau turcește. I-am privit cum cositoresc tingirile sclipitoare ca argintul. În cazanele adânci intrau femeile cu picioarele, învârtindu-se în ele ca niște paiate. Am întâlnit un ursar încins peste mijloc cu un lanț de fier. Am aflat astfel că tabăra nu numai se primenea, dar creștea neconținut.

Dionis statornicise legături cu alte șatre și lăi, de la care soseau și la care plecau mereu țigani. Un fel de schimb între tabere... Unii se duceau după treburi și furțișaguri. Alții se întorceau din aventuri și isprăvi. Toți jurcăniți, slabi, flămânzi, hăituiți de jandarmi. Trebuiau adăpostiți, ascunși, săturați. Mă hotărâsem să le fac o catagrafie.

Am trecut așa multe zile și nopți istovitoare. Socoteala lor am ținut-o până la a cincea, a șasea. Pe urmă le-am pierdut șirul. Au intrat una în alta, până s-au amestecat și s-au făcut o masă cenușie, nisipul vremii cu aurul din el...

Hărțuit numai între camping, de unde nu venea nimic, și între tabără, unde se înghițea tot, mă ogărâsem și mă zdrențuisem de nu mă mai cunoșteam nici eu singur. Kiva se uita la mine cu milă și cerca să mă mai repare. Nu primeam. Era zadarnic. Nu mai aveam cămașă. Cea de pe mine, sfâșiată de necurmată întinsoare și putrezită de sudori, se ținea numai în guler și-n piepții dubli. Haina, cu care dormeam noaptea, ajunsese o janghină, pe care n-ar fi primit-o nici un țigan care s-ar fi respectat. Pantalonii, hărtăniți, se cereau peticiți în punctele esențiale. Nu mă răsesem de săptămâni, și o barbă urâtă, roșcată, încălecată de mustățile căzute pe oală, îmi mânjea obrazii. Părul mare nu ajunsese încă chica împlinită țigănească, zvârlită pe spate, ci se lăsa în lațe murdare pe gâtul scofâlcit, dinții se simțeau nefericiți și duceau dorul periei. Și totuși, nu vream să știu de nimic altceva decât de Rada și de hrănirea taberei. Un spirit nou mă însuflețea. Parcă ar fi sălășluit în mine un altul. Nu molăul, astâmpăratul, nepracticul și fricosul de până ieri, incapabil de hotărâre și acțiune. Acum luam asupra mea sarcini și răspunderi care presupuneau puteri și voință dincolo mult de ale mele. Unde le găseam? Mă puneam de-a curmezișul împrejurărilor, mă războiam cu oamenii, porunceam, chibzuiam, chiverniseam, aprig, neobosit, plin de noi resurse și de veșnic curaj. Kiva se uita galeș la mine și spunea:

— Cum semeni cu Dionis!

Și se vedea din glas că-l iubea. Asta mă supăra.

— Dionis v-a părăsit, îi aruncăm în obraz.

— I-ai luat matala locul, râdea ea. Te zbați și te chinui cum se zbătea el, nebunul, la început...

Și, ciudat, în tot acest timp n-am simțit lipsa lui Dionis, nu l-am dorit, sufletește, nu-l așteptam, se ștersese din viața mea. Nu trăiau decât grijile lui pentru sălaș și dragostea pentru Rada, acum ale mele. Eram fericit să văd pe Lina și să înnod lanțul până la Sakuntala. Prețul pe care-l plăteam pentru asta îl găseam încă prea mic.

Acum ajunseseam să cunosc și eu pe toți țiganii din sălaș, le spuneam pe nume, le împărtășeam nevoile, pătimeam cu ei și mi-era drag să-i ajut, încât nu

mă deosebeam nici pe dinafară, nici lăuntric de ei. Numai că toate grijile lor trebuia să le port numai eu în spate. Ca niște copii, ei habar nu aveau și nu se pricepeau. Dar o nădejde dincolo de orice nădejde mă sprijinea. Și zelul îmi sporise.

Trecuseră multe zile de zbătaie. După spusele Linei, legătura nevăzută cu Rada se strângea din ce în ce. Kiva îmi prorocea o bucurie apropiată, care se și adevăra.

Într-o dimineață, tabăra s-a sculat în plină răzmeriță. Florea pierise. O tăietură în peretele cortului dovedea că hoțul se strecurase noaptea și-l furase. Mi se spuse că Rada își frânge mâinile și nimeni n-o poate opri din plânsete. Kiva își sleia zadarnic fermecele și trecerea. Stanciu se învârtea neputincios. Lina se strecură la mine pe neașteptate cu vestea că Rada vrea numaidecât să mă vadă în taină. Numai în mine singur își punea nădejdea. Am crezut că leșin. Kiva m-a lăiat, mi-a tuns hălăciuga părului și-a bărbii, m-a curățat și m-a cârpit cât a putut. Cu două ceasuri înainte de soroc, așteptam tremurând într-o poiană din pădure. Iat-o. Am avut puterea să stau în loc până s-a așezat lângă mine. E drept că pentru stăpânirea asta am avut pildă pe Dionis, de care, fulgerător, mi-am adus aminte. Parcă el m-a oprit de la orice gest nesăbuit. Sakuntala era și mai frumoasă decât întâi. Frumusețea, ca și dumnezeirea, nu poate fi spusă, nici zugrăvită. Nu pot fi definite prin ceea ce sunt, ci prin ceea ce nu sunt. Prin negativele lor. Sakuntala nu era o frumusețe anume, ci frumusețea în sine și toată la un loc. Nu o frumusețe de nuri și drăgănele risipite în chip, împrăștiată pe trup, ci o frumusețe strânsă, densă, concentrată toată în fiecare parte, în orice mădular. Nu o frumusețe întâmplătoare, ci una cu tâlc, o frumusețe cu destin. Minunea era pielea, nu neagră, ci de aur brun, bătând ușor către tâmple în ivoriu trandafiriu.

Nu putea sta mult. Era pândită de zeci de ochi pizmași. Totuși, i-am respirat adânc izul trupului. Nu mirosea a țigancă, mă pricepeam bine. Împrăștia o aromă de azimă de grâu curat, coaptă din proaspăt.

„Să-i scap ursul din mâinile răpitorilor care aveau să-l chinuiască. Să n-o las”, atât m-a rugat, și fugi.

... să ispășim în bucurie păcatele nemuritoare.

Frumusețea este oare unul din ele? Slavă ei dacă o ispășim bucurându-ne...

... Iar versuri, iar delir...

Am rămas acolo cu nesațiu, nemișcat, până seara. Abia târziu m-am uitat împrejur. Mă găseam într-o poieniță la capătul de jos al unei prăpăstii ce se desfăcea tocmai de sus, din culme. Pe prăvălișul ei îngust se rostogolise în primăvară, până jos, o avalanșă de troiene ce stăruiau tari ca niște stânci albe într-o spumă de zăpadă. Numaidecât, de sub buza valului de nea, începeau să mijească florile înghețului, ghiociei bălani, dediței friguroși, clopoței palizi, apoi treptat, coborând câțiva pași, păscuțe, gălbenele, mierea ursului, ciuboșelele-cucului, pe urmă, numaidecât alături, florile verii, anemone, miozotis-sălbatec, bujori de munte, arnica, încondeind un curcubeu floral ce înmănunchea în el cele două anotimpuri îngemănate deodată pentru ea, pentru slava Sakuntalei...

Seara am colindat șatră cu șatră pe urmele unor țigani lipsă. Meșterul ursar se culcase. Cu toată golănia, făgăduii o răsplată împărătească cui mi-o aduce întâi veste despre urs. Kiva ispitise toată tabăra. Ici-colo ieșea la iveală câte un semn. Viața mi se încordase până lângă moarte. Spiritul îmi bătea ca pulsul unui alergător în întrecere. Treceam prima probă din marele examen în fața Sakuntalei. Pe la ceasurile zece din noapte, Ciocârdel m-a scos din chingile așteptării. Se întorsese unul din copoi. Un danci strecurat cu vicleșug pe dâra răpitorilor îi adulmecase într-un cotlon, departe. Acolo se pregătea, după șart, dresarea puiului. În fruntea a trei flăcăi înarmați cu bâte și șpăngi, ne-am strecurat nesimțiți până acolo. Descuț, să nu fac zgomot, gol până la brâu să nu agăț crângile cu haina, m-am tupilat după un trunchi dezbinat în două tulpine, pe unde puteam scoate capul. Pe fața unui partial de pământ larg cât o arie, sticlea un strat gros de cărbuni aprinși. Alături, stau așezați turcește meșterul ursar, care la inspecția mea se prefăcuse că doarme, și doi dălcăuci. Jur împrejur, șase țigănuși așteptau nerăbdători în pieile goale, cu ciomege în mâini. I-am lăsat întâi să văd ce fac. Eram curios să cunosc și această îndeletnicire țigănească. Curând, un al patrulea aduse ursulețul într-un braț. Cu mâna cealaltă îi turna dintr-un clondir o băutură pe gât. Ceea ce din când în când își făcea și lui. Puiul se scutura, dar înghițea. Un miros tare de rachiu mă ajunsese. Am priceput. Animalul trebuia îmbătat ca să fie și mai lesne supus. Poate fiindcă trecuse vârsta. Era prea mare. Unul din țigani se sculă și curăță de jar aria ca pe o vatră de copt turtă. Încercă pe urmă cu dosul palmei fierbințeala pământului unde puiul trebuia ținut cu tălpile, cât să-l frigă bine, să-l silească să sară și să deprindă jocul. Meșterul scoase din tașcă o sulă și o puse în mormanul de cărbuni la înroșit. Apoi își desfăcu de peste mijloc un lanț de fier cu care era încins. Se pregătea să-i puie belciugul în nas, după ce-i găurea muștiucul cu sula. Uneltele zăngăneau ușor în mâinile lui. Cei șase țigănuși despuiati se porniră să cânte, să sară și să se învârtască în jurul vetrei, aidoma unor urși sculați pe ciomege, dând astfel pildă și îndemn puiului zăpăcit de larmă și rachiu. Acum chiar meșterul încercă vatra. Încă era prea încinsă. Trecu praftorița peste ea. Mai trebuia așteptat. Până atunci, ca să îndemne pe danci la joc și cântare, el mângâie cu buricul degetelor în răspăr pielea tamburinei, care mugea ușor ca o ursoaică de dorul puiului.

În sfârșit, trase sula, o vântură de câteva ori în aer, o suflă, o încercă repede cu degetul muiat în scuipat și o dete unui tovarăș în mână. Ursulețul își bălăbănea capul ametit și de abia sta în picioare. Meșterul porunci să se arunce vreascuri pe focul de alături. Era nevoie de pălălaie mare, la lumina căreia să împungă botul fiarei. Flăcările dănțuiră și ele. Țiganul se ridică sinistru, apucă puiul între picioare, cu fața spre el, și-i ridică botul. Un tovarăș îi încheștă pe la spate capul în mâinile-i vârtoase. Dănțuiala, descântecele, pocnetele de ciomege în pământ, hora dimprejurul ursulețului se dezlanțuiră. Mâna cu instrumentul de împuns se ridică amenințătoare, lanțul cu inelul ce trebuia petrecut prin gaura sângeroasă zurui în mâinile ajutorului. Atunci am năvălit. Unii au risipit cu bâtele și picioarele focul care lumina operația. Alții au lovit pe meșter și pe complici. Eu i-am smuls puiul. A fost un atac fulgător.

Într-o clipă vrăjmașii spăimântați s-au mistuit. Or fi crezut că au sărit pe ei diavolii. După miezul nopții eram în cortul Kivei, cu ursulețul adormit la piept. Băgase drăgăstos labele de dinainte în sânul meu. Din când în când, mormăia și își înfiora blana de culoarea fagurului ars. Fără să vadă cineva, Kiva l-a dus stăpânei. În zori Florea se odihnea pe genunchii Radei, ca și când n-ar fi lipsit niciodată. Tabăra nu trebuia să știe altceva decât că puiul se întorsese singur. Dacă se afla de silnicia făcută ursarului, fata ar fi fost și mai mult urâtă. Eu mi-aș fi pierdut popularitatea.

Isprava asta mi-a dăruit o răsplată zeiască. În după-amiaza următoare Kiva mi-a descoperit o arcană neștiută de pădure cu un iezer limpede ascuns în tufișuri. Dudaie de bălării și snopi de arnică uriașă cu ochi de floarea-soarelui îl străjuiau de toate părțile. Cuibărit acolo după povața ei, am așteptat nevăzut. Curând, foșnete de frunze călcate mi-au trezit auzul. Ciute la adăpat? Pe malul din față, Sakuntala cu însoțitoarele. Se dezbrăca apărută de cele două fete. Și-a lepădat întâi ca o mireasă vălul. Sperioasă, s-a îndoit de mijloc și și-a scos pe rând călțunii. Apoi s-a dezbrăcat de cămașa care i s-a așternut la picioare. Și, goală, cu brațele își acoperi sânii, coborând mâinile alăturate peste cuiburile tainice ale pântecelui. Încet intra în propria-i imagine, ce-i surâdea răsfrântă din cleștarul pe care-l încercă întâi cu vârful piciorului.

Am trăit deodată fiorul pulpelor încercuite de răcoare, sfiala coapselor cuprinse de cutremurul înghețat al undelor, pe urmă spaima rece a cufundării. A rămas numai capul, plutind ca un lotus albastru... Prietenele o așteptau cu pânza albă în care mi-o răpiră vederii. Am prins doar gogonul de caisă aurie al călcâiului.

Revelația Sakuntalei m-a împins la noi îndrăzneli. Cu doi măgăruși de căpăstru, am urcat la camping. Am ales singur ce se afla mai scump acolo, îndeosebi covoare, cu care am încărcat vitele, și l-am pornit pe Kalchentrauer să le prefacă la Brașov în mâncare și băutură. Oamenii mei duceau dorul rachiului.

Cu toate strădaniile, tabăra se târa prin zile din ce în ce mai grele. Țiganii trimiși să ciordească rareori se întorceau cu câteva găini, cu un purcel răpănos ori o curcă bolnavă. Și atunci le mâncau pe ascuns, numai ei. De cele mai multe ori însă, veneau bătuți, numai vânătași și cucuie, fără căciuli și cu chicile smulse. Până la urmă, am pus să se taie un măgar bătrân și beteag. Carnea lui a mai ostit câteva zile foametea. Se cerea însă o soluție radicală. Am luat hotărârea eroică. Să cobor eu la sat cu căruța, să înfrunt pe dada și argățimea nesupusă a conacului. La nevoie, să smulg cu japca, în numele lui Dionis, sau să fur din curte merindele.

N-o făcusem până atunci de rușine, dar acum nu mai aveam încotro. Toate celelalte putințe se istoviseră.

Dar n-ajungea numai atât. Sub această scoartă strivitoare a foametei, care ar fi trebuit să o astâmpere și să o înfrățească, tabăra era neconținut răscolită de certuri și zavistii.

Rivalități colcăiau de la șatră la șatră, îndeosebi gelozia. Mereu alergam să potolesc și să împac țiganii. Ca niște copii, nu puteau ține o taină, nu erau

în stare să păstreze o confidență. Spuneau tot, se pârau, își proclamau infamiile. La cea mai mică neînțelegere, pentru cel mai neînsemnat conflict, azvârleau unul în altul cu învinuiri de adultere, violuri, inceste, cum își aruncau cu bolovani.

În ajunul plecării rânduiseam să mă culc devreme. Mă sculam a doua zi în zori. Mă întinsei pe pat. Deodată, izbucniră țipete ascuțite, urmate de huiduieli, alergături și bușituri... și mă trezii cu o țigancă buzna în brațele mele s-o scap. Gonacii o ajunseră. Bărbat-su păstra încă între degete o șuviță de păr smulsă de la femeie, ce i se smucise din mâini, și laia gâlcevitoare mă împresură.

Țiganul își învinuia muierea că se ținea cu altul.

— Ai prins-o tu? Acum ziua? îl înfruntai.

— Nu. Mi-a spus-o Catrina.

Asta râdea. Mă întorsei spre ea.

— Atunci, ai văzut-o tu cu ochii tăi?

— Să-ți sară ochii dacă m-ai văzut tu? țipa păcătoasa.

— Nu mi-ai arătat tu, și martora numi o parte a trupului, și nu m-ai pus tu să te ung, că te ustură?

Și, mai-nainte s-o pot opri, ea se repezi și smulse de pe vinovată, din baierile șubrede, treanța de cămașă cu poale de fustă. Femeia rămase în pielea goală. Șalele, bucle, coapsele erau acoperite de urzicături, albe, ridicate cât podul palmei, și înveninate pe pielea aprinsă.

— N-a băgat de seamă hândrălaul, striga ea, și a trântit-o în urzici. I-a bășicat rușinea. Se scărpină ca de râie când a venit s-o ung cu untdelemn, s-o aline.

La destăinuirea asta, laia vălura învrăjbită. Rudele piritei se pregăteau de bătaie.

Păcătoasa se trântise jos și, ghemuită ca un arici, căuta să se acopere cu brațele, cu mâinile, cu coapsele strânse una-n alta. Stam mai încurcat decât Cristos în fața gloatei dezlănțuite și așteptam inspirația.

Kiva îmi șopti să trimit după ibovnic. Doi dălcăuci mi-l aduseră îndată; un țângău spăimântat, gata să mărturisească tot. Nu i-am dat timp. L-am năpustit în cort și în câteva clipe găsii dezlegarea. Am chemat înăuntru pe bărbat și câți martori au încăput, bineînțeles cu Catrina în frunte, și în fața lor am despuiat pe pârât. Nici un semn de vinovăție pe el. Pielea curată, neatinsă pe tot trupul. Biruitor, îl sucii și-l învârtii ca pe un manechin sub nasul țiganilor, năuciți de judecata mea mai dreaptă decât a lui Solomon.

— Atunci urzicăturile muierii? îndrăzni încornoratul.

— Să-ți spuie ea. O fi alunecat după vreascuri într-o groapă cu urzici. Sau cine știe ce altă nevoie. Întreab-o acasă. Dovada că e nevinovată ți-am arătat-o.

Și cu asta îi astupai îndoielile. Țiganca se îmbrăcase. Ochii ei de diavol îi luceau a glumă. Se repezi la bărbat, îl încolăci cu brațele, se lipi de el și-l porni victorioasă la șatră.

Eu am rămas tulburat. Gândul că a doua zi aveam să jefuiesc conacul, să înșel pe dada nu-mi da pace. Kiva, grijulie, mi-a dat să beau o fiertură de

buruieni liniștitoare. Urmării un timp cum filtrul zdrobește în mine, una după alta, împotrivirile și adormii.

M-am deșteptat a doua zi la prânz. Cineva mă mângâia ușor pe frunte – Dionis. Am dat să mă scol. Atârna de mine o moleșeală nebiruită. M-am trântit la loc, cu credința că visez. Auzii cum cere termosul. Deschisei iar ochii. El mi-l duse la gură. Și sorbii cu deliciu o înghițitură, apoi alta de cafea fierbinte. Mă ridicai într-un cot. Pe așternut, o risipă de briose care se rupseră fâșii, ca mătasea. Pricomigdalele amărui izbutiră să mă trezească de-a binelea. Se întorsese Dionis.

Și o liniște, o uitare, un abandon desăvârșit mă cuprinseseră. Ca în copilărie, când isprăveam școala și luam vacanță. Unde erau grijile? Necazurile? Le lepădasem.

Mă îmbrăcam în hainele mele, pe care le dasem lui Kalchentrauer să le vândă. Mi le întindea acum Dionis una câte una, ajutându-mă. Îmi pipăii buzunarul cu Sakuntala, și între scoarțele ei descântecul de desfăcut al dadei.

La brațul lui Dionis, am străbătut tabăra în aclamațiile țiganilor, cu chipurile luminate de bucurie. În mijlocul sălașului, băieții noștri descărcau sacii cu mălai, coșulețele cu cârnuri, burdufele cu brânză, papornițele cu pește. Cornul abundenței se vărsa iar peste valea oropsită. Toată încordarea mi se prăbușise. Mă întorceam la convalescența mea. N-am mai găsit puteri nici să urc pe picioare la camping. Am suit călare.

Acolo am găsit cu uimire în jurul cortului nostru întinse alte două șatre.

— Pentru cine? întrebai.

— Așteptăm oaspeți de seamă.

Și am intrat din nou, fără murmur, în cură de supraalimentare, aer și repaos a lui Dionis. Mă cercetam curios. Unde era Sakuntala? O știam undeva. A, da. Se micșorase. Intrase la loc în miniatura indiană din cartea păstrată în buzunar. Golul lăuntric, negru și straniu, ducea spre alte tărâmuri. Parcă mi s-ar fi făcut o operație și s-ar fi despărțit din mine partea de creier care le cuprinsese. Ființau în altă parte... și ceea ce găseam mai ciudat e că mi-era totuna. O indiferență obosită mă împiedica să mă întorc înapoi la ele... Mă bucuram moale de regăsirea mea și nu doream nici o lămurire.

Totuși, Dionis mi-o dete... O noapte, toată, l-am ascultat, încredințat că eu, cel care-l aud, sunt nebunul.

Mi-a mărturisit că-l clătinașe mult muștrarea mea de după ospăț. Cu tot cumpătul ce-și ținuse, hotărâse să se verifice din nou. Prin mine, însă, martor. Tulburarea ce mă cuprinsese la apariția Radei i-a dictat planul. Mă va trece cât îi va sta în putință prin aceleași stări în care fusese pus el. Și nu i-a fost greu să mă îmbrâncească în aceleași condiții în care îl târâse tabăra și se zbătuse mai bine de trei luni. Dacă în împrejurările identice reacțiile mele erau aproape aceleași, el avea dreptate, din nou dreptate. Și nu s-a înșelat. Experiența a avut îndoit efect, și el – dublă mulțumire.

— Cum experiența?

— Te-am urmărit și te-am cârmuit tot timpul.

— Tu? De la vânătoare?

— Nu. Din tabără. Am stat tot timpul ascuns în spatele tău și te-am studiat.

— Și eu am fost un cobai? Inoculat cu dragoste? Injectat cu nebunie?

— Nu. Tu ai fost un alt eu. Al doilea Dionis, care-și reedita o parte a vieții, ca să mă verific și corectez.

Îl priveam aiurit.

— Aici e satisfacția mea. Întâi m-am justificat în ochii tăi și, aș zice, ai lumii, pentru tot ceea ce voi socotiți că e o nebunie, o decădere. Ai simțit și tu ce fericire se găsește în decăderea asta. Te-ai târât în pulbere ca s-o ajungi și s-o atingi.

Al doilea, m-am îndreptățit pe mine, din nou, repetând de data asta mai strâns și mai intens, sintetic, în tine și prin tine, frumusețea, adevărul, temeinicia pași unii mele. Tu mi-ai trecut-o iarăși sub ochi, prin suflet, în creier. Și nu m-am rușinat deloc de ea. Dimpotrivă. Am aplaudat tot ce ai făcut tu, adică ce-am lucrat prin tine...

— Atunci eu?

— Tu? Nu-ți dai seama acum că tot ce simțeai era străin? Gândește-te bine. Cercetează-te. Nu deslușești că ai făptuit toate numai în numele meu? Aveai delegație de la mine, mandat.

— Am fost numai mandatarul tău?

Și băgăm de seamă că vorbeam la trecut.

— Sigur, dragostea a fost mereu a mea, a mea neconținut Rada. Durerile, chinurile, zbatăile, bucuriile, fericirea, strecurate prin tine, sunt tot ale mele acum... Le-am cules ceas cu ceas, zi de zi din tine. Eram acolo, în tine, la pândă. Nu mă simțeai uneori? Ți-a fost tot timpul ăsta dor de mine?

— Nu.

— Vezi? Fiindcă eram veșnic prezent. Ale lui Dionis erau grijile ce purtai, ale lui poverile ce duceai. Ale mele piedicile peste care săreai, ca să ajungi la Rada. Acum ți le ridic. Le iau înapoi. Și te restitui pe tine ție însuși, odată cu lucrurile. Și îmi arată: Iată colo pe masă portfeiul. În colț geamantanul, valizele. Privește pe toaletă aparatul de ras. Uite-ți hainele, cămășile. Ai găsit în vestă ceasornicul? Caută-l, că se află acolo. Numai inelul l-am lăsat Linei. Nu m-am îndurat să-i fac inimă rea.

— Și Lina era în slujba ta?

Dionis făcu semn cu capul că da.

— Atunci tu ai pus la cale foametea?

— Eu, tot. Ți-am tăiat toate resursele, cum mi se tăiaseră și mie, după ce am rămas, pentru Rada, în tabără. De ce n-ai rămas la camping? M-ai fi dat peste cap.

Nu-i răspunsei. Urmă să-l întreb:

— Și ceilalți știau despre asta?

— Cei din tabără, nu, afară de Kiva, la care am stat ascuns.

— Kiva m-a găzduit pe mine.

— În bordei, alături, am stat eu. Te vedeam, adică mă vedeam în locul tău, zilnic, de zeci de ori.

— Și Stanciu? Rada? Ciocârdel?

— Nu știau nimic. Toți, în cap cu tine, ați fost pasivi. Unelte în mâinile mele, ajutat de Kiva.

— Dar Kalchentrauer?

— El da! Mi-e prea devotat. S-a purtat, cum ai constatat, admirabil. Îi era milă de tine, dar nu m-a trădat.

— Atunci alungarea de la stână? Refuzul dadei?

— Poruncite de mine.

— Pentru ce mi le-ai ridicat mie stavile? Tu din partea asta nu ai întâmpinat piedici. Tu ai avut și turmele, și moșia la dispoziție, pradă pasiunii tale.

— Tocmai, am vrut să văd ce făceam dacă nu le-aș fi avut. Tu mi-ai arătat până unde aș fi mers. Sunt mulțumit.

— Nu sunt eu, îi întorsei cu amărăciune.

— Iartă-mă, se rugă el... Am forțat puțin condițiile și am concentrat experiența, ca să grăbesc rezultatul și să-ți cruț trupul plâpând. Duhul, trebuie să recunosc, ți-e tare. Mă gândeam din ce în ce mai strein la toate, și de toate mă dezlegam.

— Și furtul ursului? întrebai în cele din urmă.

— Înscenare. Kiva îl dase. Tăietura în peretele cortului am făcut-o ca să cază bănuielele asupra unor hoți.

— Și baia Sakuntalei?

— O răsplată care s-a răsfrânt tot asupra mea.

Și chipul i se luminează într-o undă de delicii.

— Erai și tu ascuns acolo?

— Poate. Dar ochii tăi mi-ar fi fost de ajuns.

Și mi-a făcut teoria Dybukului și a altor povești mistice, la care am ascultat cu gura căscată. Eu nu fusesem nimic. Poate pământul. El semănase și recoltase totul.

Și mi-a ținut o lungă lecție asupra personalității omenești.

— Noi suntem, spunea el, un polip, o colonie de stări psihologice, mai mult sau mai puțin complexe. Fiecare din ele alcătuiesc o personalitate. De obicei una, câteodată două pun stăpânire, cu rândul, peste celelalte înghesuite la fund. Uneori se strecoară paraziți din afară, alta străină, care le exploatează ca un tiran, cum a fost cazul tău. Necunoscătorii au botezat asta maladii ale personalității.

— Atunci ce se alege și ce rămâne adevărat din noi?

— Persoana, răspunse el, esența cu care venim și cu care plecăm, după ce lepădăm toate înfățișările, hainele sub care ne-am perindat în viață. Personalitate de copil, de băiat, de om matur. Personalitate de bătrân. Persoana noastră și le făurește, le crește, le dezbracă, le schimbă, le pierde.

— Atunci persoana? întrebai.

— Da, ea stă neschimbată, neatinsă, orice i s-ar întâmpla, inviolabilă. Personalitatea e pielea șarpelui care se leapădă. Dar cine a ajuns la persoană a ieșit din lumea înfățișărilor. A ajuns la cea statornică.

Știam lucrurile astea. Le citisem. Să le fi trăit oare de data asta?

— Și eu mi-am schimbat personalitatea? îl întrebai liniștit.

— În tot acest timp ai simțit vreo urmă de gelozie împotriva mea, cum ar fi fost firesc dacă iubeai tu cel adevărat?

A trebuit să mărturisesc că nici măcar nu mă atinsese umbra unui asemenea sentiment.

— Și acum? mă întrebă, plecat asupra mea. Cercetează-te adânc, mă provocă el.

Adevărul era că acum nimic nu mă mai chema în tabără. Ca și cum Sakuntala rămăsese departe, în urmă, adormită ca o Ariadnă pe țărmuri pustii. I-o mărturisii și-l rugai să-mi dea lămuriri.

— Asta numai Kiva ar putea-o. Ea este cu compartimentul farmecelor și al magiei. Ea te vrăjise.

— Și tu?

— Eu? Eu am banii. Cumpăr. Cumpăr oamenii, puterea, dragostea. Voi cumpăra și pe Sakuntala.

— S-o cumperi?

— Da.

Nu știam. Aflai că la ȝigani părinții își vând fetele. Bărbații trebuie să le cumpere. Cu bani și daruri scumpe. Numai așa le capătă de neveste.

— Acum, după ce ai trecut prin încercare și ai dat examen strălucit, ți se cade să auzi destăinuirea la care râvneai când ai sosit.

Și-mi povesti drama iubirii lui. Zguduirea ce-i pricinuisese întâlnirea Radei fusese hotărâtoare. Tocmai citise cartea pe care o găsisem și eu. Când a văzut-o, a avut aceeași halucinantă viziune, ca și mine, că întâlnește pe Sakuntala, fecioara sacră. Cele două prietene, bătrânul jude repetau aieva, actualizau vechea dramă a lui Kahdassa, pădurea primăvărată, ȝiganii pitorești întregeau cadrul; și, fără șovăire, s-a statornicit în sălaș. El, ursuzul, misoginul, egoistul, a devenit dintr-o dată altul. A intuit până în adânc puterile iubirii, ale devotamentului, ale jertfei de sine. Ca s-o câștige, s-a coborât până la ea și s-a făcut ȝigan. Greșeală. N-a izbutit decât s-o îndepărteze. Ba poate chiar să se facă urât. Fata l-a respins, hotărâtă. Mai mult. S-a închis în cort și n-a vrut să mai iasă. Atunci s-a amestecat Kiva, care i-a sărit în ajutor. ȝiganca i-a deschis ochii că dacă nu e la mijloc inima, nu se întorc așa mințile unei muieri, mai ales ȝigancă. Trebuie să se facă iar boier, s-o amețească, s-o biruie cu daruri, lux și bogății.

Asta i-a adus aminte de aventura Sakuntalei și l-a izbit asemănarea cu pasiunea lui. Pe Sakuntala o cucerise un rege, un erou. Avea dreptate Kiva.

Din ȝigan s-a prefăcut deci în stăpân. S-a mutat sus în munte și s-a izolat. Și-a alcătuit campingul fabulos. Și-a schimbat viața, și-a călit voința, bucată cu bucată, și-a lucrat altă personalitate. A dăruit Radei un cort strălucit. Ea l-a refuzat. E cortul în care locuiește Stanciu. A urmat apoi să respingă tot ce-i trimitea. Atunci el a început să reverse harul, mărinimia și protecția lui asupra taberei. Și-a făcut cu asta un nume și o publicitate care în

orice clipă trebuia să sune în urechile iubitei. Și-a câștigat acolo prieteni, a agonisit devotamente, a cumpărat oameni.

— De ce nu lași ȝiganii să se apropie de cort?

— Cum aș mai fi altfel stăpân, rege, dacă ar pătrunde oricine și oricând la mine? Dacă m-aș fi lăsat văzut, pipăit, furat. Așa, însă, cu cât mai sus și mai inaccesibil, cu atât închipuirile lor mă împodobesc și mă slăvesc. Și toate, toate ajung și se scutură ca un polen rodnic asupra Sakuntalei.

— Dar cum te-ai putut înfrâna să nu o mai vezi? Să nu stai lângă ea?

— Iubirea mi-a dat stăpânirea de sine. Și ca să-mi oțolesc nervii, să-mi înfrâng slăbiciunile, am practicat disciplina de care fugi tu.

— Și unde ai să ajungi? Rada nici cu asta nu te iubește. Am văzut. Nu consimte să te primească, nu vrea să-ți vorbească.

— Nu te-a primit pe tine? Îmi tăie el repede vorba.

— Pe mine? Unde?

— În pădure. Nu ți-a vorbit ție? Mi-e de ajuns, fiindcă tu erai Dionis în ochii ei, în ai taberei, în ai tuturor.

— Atunci de ce ți se împotrivește?

— Fiindcă e habotnică. Nu se învoiește să-mi fie amantă. Vrea soție.

— Nu știam asta. Nevastă? Ți-a spus?

— I-a spus Kivei.

— Și?

— Și zilele astea o cer lui Stanciu.

— Te însori cu ea?

— Fac nuntă ȝigănească, în codru.

Pentru asta îmi povesti cum prin mijlocirea Kivei fusese adoptat fiu de căpetenia unor puternice lăi din Ungaria, un voievod, vlăstar din vechiul duce Mihai, sub care ȝiganii intraseră pe la 1450 în răsăritul Europei.

L-am ispitit asupra ceremoniei adopției. N-a vrut să-mi spuie decât că a stat în genunchi în fața tatălui, între doi martori bătrâni, și a înjunghiat un berbec alb, din sângele căruia s-au împărtășit toți. Pe urmă a împărțit tuturor daruri, sau ținut ospete.

Acum aștepta să sosească chiar a doua zi părintele adoptiv, starostele Mihaly, să ceară de la judele Stanciu, pentru el, mâna Radei. Pentru ungar și suita lui erau pregătite șatrele de adaos din camping.

— Cum ai izbutit să îndupleci pe Mihaly? Cred că ți-au trebuit bani mulți, îl căinam.

— Deloc. L-am cumpărat cu altceva mai ispititor, grandios... Și Dionis mă privi radios. Nu ghicești?

— Nu.

— I-am supus un plan pentru reorganizarea vechiului regat al ȝiganilor din lume, cu el ocârmuitor.

— Rege? strigai.

— N-ai auzit? Uite colo studii și lucrări. Te poți documenta. Voievodul Mihaly, foarte inteligent și cultivat, are unele hrisoave inedite, de-o valoare și un interes excepțional pentru istorie, care, date în vileag, vor face senzație. De

ce mă privești neîncrezător? Până acum câțiva ani, ȝiganii din Spania, Franța, Italia, chiar și din Scoția, se întâlneau undeva pe țărmul Gasconiei, să-și aleagă regele și regina. Cred că și acum se mai țin faimoasele lor adunări naționale, un fel de bâlciuri, în care se schimbă știrile, întâmplările, hotărârile și planurile din întreaga lume a romilor.

— Asta unde?

— Tot acolo. Sunt însă tainice. Bineînțeles, acum eu voi lucra nu în ascuns și romantic, ci fățuș, politic și diplomatic.

Și-mi destăinui cum se bizuie pe sprijinul și influența prietenilor din Anglia și de la Liga Națiunilor ca să dea și ȝiganilor o patrie.

— Ești Mesia ȝiganilor, glumii.

— Nu, de-abia Moise. Triburile trebuie unite, omologate lăile, plămădită limba, epurate moravurile, înnobilat neamul.

— Himere... îndrăznii.

— Te înșeli. Cum chestiunea mă privește personal, deoarece sunt unicul moștenitor al lui Mihaly și copiii mei vor veni la succesiune, n-am să mă dau înapoi de la nimic să scot din praf și uitare vechile drepturi și capitulații ale ȝiganilor, consfințite în diplome, edicte și privilegii de împărații germani și regii unguri. Încât gătește-te de nuntă, sfârși el. Spune ce să ți se mai aducă. După căsătorie plec și te las pe tine cârmuitor peste șatră și peste moșie. Și mă sărută.

A doua zi la prânz oaspeții soseau călări. Zece barosani cu chipuri smolite, tăiate de mustăți întinse până la urechi, cu pălării înalte, zise clopuri, mintene cu brandenburguri, pantaloni albi strânși pe coapse și cu cizme cu crețuri. Dionis cu mine i-am primit ceremonios, le-am strâns mâinile și i-am poftit în cort, unde le-am servit frustuc din slănină în boia iute, mezeluri și rachiu vinars. Apoi i-am risipit pentru întâia odată pe la corturile lor. Pe Mihaly l-am instalat singur. El mă impresiona cu adevărat. Un cap mare, frumos strunjit în oase boltite, chipul brăzdat, parcă obraji i-ar fi fost crestați cu cuțitul, ceea ce-i dădea o expresie de vitejie, fruntea dreaptă, suită, ochii cafenii, ușor boboșați, mari, cu pleapele de sus cărnoase și fălcos. În plină bărbăție, voinic și mlădios, cu bărbia îndrăzneată, avea un aer de mărire, putere și inteligență.

Masa a fost demnă de un ministru din diplomație, și Dionis și-a meritat laudele.

După amiază am coborât cu caii de dârlogi la tabără. De data asta drumul și tabăra nu mi-au mai spus nimic. Nici măcar de oboseală nu mi-a bătut inima. Droaia de ȝigani ne-a primit cu urlete din guri, din buciume, din trompete. Bâzâiau cobze, țârâiau țitere, clămpăneau țambale, fonfăiau armonice, guițau dible. De unde ieșise atât duim de artiști? Eu nu-i știam ai sălașului. La oarecare depărtare de marginea taberei, oaspeții au încălecat, cu Dionis la dreapta voievodului Mihaly, pe un cal negru, darul părintesc. Călăreții s-au oprit în fața cortului bulibășiei. Noi toți, trâmbă după ei. Stanciu i-a primit în picioare, înconjurat de vataf și de câțiva barosani ai lui, cuviincios îmbrăcați.

Am fost poftiți în cort, pentru o gustare răcoritoare. Ceremonia cererii s-a făcut tot afară.

Pe două jilțuri alăturate, acoperite cu blănuri, Mihaly și Stanciu. Am băgat de seamă că voievodul își schimbase straiile. Pe cap pusese o căciuliță roșie, ca o tichie, cu un surguci de nestemate străjuit de un mănunchi de fulgi de cocor. Peste conșul negru, cu brandenburguri roșii, încins cu chingă scumpă, de care atârna o spadă, îmbrăcase pe umeri o zeghe lungă, albă, răsfrântă, ca să se vadă căptușeala roșie. În picioare trăsese botfori roșii. În mână ținea toiag cu nouă noduri. La dreapta lui, în picioare, ca o aripă, sta Dionis, în costum alpin. În stânga trebuia să se așeze Rada. Baronii lui Mihaly, oamenii judelui se înghesuiau pe de lături. Tabăra toată, pe poiana din față. Rada întârzia. Judele bătu din palme. Kiva s-a înfățișat gătită, i-a șoptit ceva la ureche și a intrat în cort. A ieșit numaidecât cu Rada între cele două druște. Frumusețea, înalta ei smerenie, grația mândră au izbit pe toți. Baronii au aclamat-o cu urale. Ea a trecut de a sărutat pe rând mâna tatălui ei și pe a lui Mihaly. Deodată, a căzut în genunchi în fața voievodului și a bolborosit ceva pe țigănește, cu fruntea în pământ, apoi s-a întins leșinată. Dionis a rămas țeapăn, cu capul sus, cu privirile peste gloată, dincolo, departe. Mihaly și-a sucit încruntat o mustață și a făcut semn suratelor, care au ridicat-o și au dus-o în cort. Ce se-ntâmplă? Rada strigase că nu vrea să se mărite și se ruga să n-o dea cu sila... Mai bine se omoară. Dar ceremonia nu s-a stricat, s-a amânat numai până ce fata și-a venit în fire. Cererea se făcea de trei ori. Dacă și a treia oară pețita refuza, era pedepsită. Trebuia să fie bătută cu harapnicul peste pielea goală, în fața taberei, fără milă. Legea o cerea. După puțină așteptare, însoțitoarele au scos-o iar de subțiori. A doua oară, Rada, de data asta în fața lui Dionis, căzu în genunchi și-l imploră pe țigănește. Dionis stătu neclintit. Atunci ea ridică ochii și mâinile spre el și-i strigă românește:

- Stăpâne mare și bun, iartă-mă, nu mă sili să-ți sfășii inima.
- Sfășie-o, porunci el.
- Mi-e milă și de tine și de mine, se văietă ea.
- Nu-ți fie, spune.
- Află că nu-ți sunt vrednică de soție. M-am iubit cu altul.
- Nu-i nimic.
- Îl iubesc.
- Ai să-l uiți. Te fac domniță.
- Am un copil cu el.

Toți încremeniră. Dionis urmă netulburat, ca o mașină.

— Unde?

— În pădure.

Dialogul se desfășura dramatic, într-o tăcere înflorătoare. Ungurii nu înțelegeau. Priveau când la Stanciu, când la Dionis.

- Unde este copilul?
- Jos în sat, la niște neamuri.
- Cine mai știe?
- Numai Kiva. Ea l-a dat să-l crească.

— Și ibovnicul?

— În pușcărie. Pentru un cal.

Era atâta măreție în umilința dureroasă, atâta putere în sinceritatea spovedaniei, că m-au podidit lacrimile. Nu mă mai putui stăpâni și strigai către Dionis să se oprească. M-am apropiat de el și l-am luat deoparte.

— Tu nu vezi că destinul se cere împlinit până la capăt? Te urmărește fără cruțare.

— Cum? gemu el stăpânit.

— În analogia întâmplărilor Radei cu ale Sakuntalei. Are un copil, ca și aceea. Las-o. Dă-o soartei.

— Și eu?

— Tu ai fost ȋigan, apoi rege. Acum trebuie să devii zeu.

— Zeu?... gemu el iar.

— Dăruiește-i Sakuntalei, cum a făcut zeul Indra în drama indicată, dăruiește-i bărbatul și copilul. Mântuiește-o de biciuire și de surghiun.

— Eu cum rămân?

— Tu nu rămâi. Tu te ridici deasupra stăpânilor. Părăsește personalitatea de acum.

Mă asculta și se frământa neguros. Demoniacul din el sta gata să crape scoarța sub care-l înăbușise, să z bucnească, cum z bucnesc gazele din pământ, gata să se aprindă.

— Mărinimia ta va salva ideea regenerării neamului căruia te-ai dedicat. Vei rămâne numai al lui, gândește-te.

Dionis se întoarse la loc. Chipul lui luase măreție, putere. Porunci să vie Kiva. Țiganka, la îndemnul lui, mărturisi, tânguindu-se, adevărul. Rada se iubise cu un ȋigan străin, pe care-l cunoscuse cât trăise jos în sat, o urmărise în tabără, o ademenise și o lăsase grea. Pentru asta ea a stat un an și mai mult ascunsă numai în cort. Mulțimea asculta clătinată, cu mâinile la gură.

— Și bătrânul?

Bătrânul nu băga de seamă. Veșmintele largi ascundeau păcatul. Copilul, un băiat, se născuse în taină, pe mâinile ei. Acum e la neamuri, într-un sat din Olt.

— Și ibovnicul?

— Un ȋigan, hoț de cai. Sosea nesimțit numai noaptea. Știa cum se fură iepele din grajd și ȋigăncile proaste din șatre.

La auzul insultei, Rada ridică o clipă capul de pe pământ.

— Și tu ce păzeai?

— Eu păzeam zodiile și te pândeam pe tine, boierule.

— Unde mă pândeai?

— În cărți. Cădeai cu zăbavă. Și te arătai fără baftă. De-aia ȋi-am pus ulcica, să le-aduc mai degrabă. Uite-așa m-ațineam să te prinz.

Și-și deschise brațele capcană.

— Fără să mă știi?

— Fără.

— Și cine-a luat copilul?

— El, tat-su. A dăruit Radei puiul de urs și i-a pus numele pruncului, Florea.

— De la el îl avea?

— De la el.

— Mie de ce nu mi-ai spus?

— Nu era nevoie. Luptam cu farmece să le treacă furia dragostei.

— Nu i-ai codoșit tu?

— Nu eu. Dumnezeu și dragostea, fu răspunsul neașteptat al țigăncii.

Numai pentru tine, boierule, m-am făcut codoașa Radei. Când o afla Lionte, mă taie.

— Leonte îl cheamă?

— Da.

— Și ți-e frică?

— Nu mi-e frică. Dar te-am iubit pe tine și pe Rada și m-am așezat între voi cu bunăvoia și înțelegerea. Nu s-a putut.

— Și cu Leonte ce-ai avut?

— Numai ură. Am vrut s-o dezbar. Ce-o aștepta? Pușcăria, ca pe el. Cu tine ne cădea împărăția în poală.

Și Kiva începu să se căineze, înăbușită de plânsete.

— Să-i aduci copilul, o îndemnă el blând. În trei zile să fii cu el aici.

— Sunt mâine.

Pe măsură ce întreba și primea răspunsurile, Dionis se liniștea și fața i se luminea. Ceilalți așteptau ațintiți la el. Urmă o tăcere ca o reculegere a tuturor. Se auzea numai bocetul Kivei. Rada sta neclintită la picioarele judecătorilor.

— Bine, hotări Dionis. Rada este iertată. Să se mărite cu Leonte. Îi cunună voievodul Mihaly, pe care-l rog să amâie plecarea. Și spuse aceeași hotărâre pe țigănește. Zestrea pe care o aduceam judelui Stanciu o dăruiesc bărbatului Radei, să-și răscumpere nevasta. Peste trei zile ne găsim tot aici, la nuntă. Până atunci întoarceți-vă la șatre.

Și a poruncit însoțitoarelor să ridice pe Rada și s-o ducă. Ea s-a înălțat, clătinată între cele două prietene, și s-a îndreptat umilă să-i sărute mâna. Dionis i-a făcut semn aspru să se depărteze. Ea s-a supus.

Înăuntru s-a ținut un scurt sfat. Dionis a lămurit lui Mihaly întâmplarea. Voievodul, emoționat, l-a îmbrățișat și i-a spus că s-a purtat întocmai ca un fiu al lui adevărat, vlăstar de stăpânitor, și i-a mulțumit pentru această dovadă. Primea să rămâie pentru nunta Radei, dar cerea grabă. Țiganul trebuia deci scos cu orice chip, cât mai repede, din temniță. Kiva fu chemată din nou... Știa că Leonte, învinuit de hoție, se afla în prevenție, nejudecat încă.

— Unde?

— La București, unde fusese prins.

— Cum putea fi găsit?

— Are frați și tovarăși, care au umblat să-l scape. Dar n-au putut.

Îndată doi țigani au plecat după firul dat de Kiva, să găsească neamurile hoțului și în două zile să fie cu ele la București, la adresa dată de Dionis, pe care o să-l găsească acolo. Îi așteaptă! Și sfatul s-a sfârșit. Șiragurile de

mărgele sunară pe umerii lați ai voievodului și alaiul porni. Oaspeții urcară din nou la camping, unde s-au așezat. Dionis a pornit numaidecât la București. Eu am rămas gazdă. Am regretat mult că nu știam ungurește, să mă întrețin de-a dreptul cu Mihaly. Noroc cu Kalchentrauer, care ne tâlmăcea pe amândoi în nemțește, limbă pe care voievodul o înțelegea puțin și eu deloc. Astfel că n-am putut face politică și înaltă diplomatie.

A treia zi dimineată Dionis sosi. Aducea cu el pe Leonte. Prin avocați cu trecere, intervenții la magistrați și o sumă mare drept cauțiune, scosese pe țigan. Un ins înalt, arătos, aproape frumos, cioplit numai în oase și mușchi. Așa cum se înfățișa, curățit, primenit, cu un zăbun castaniu-închis pe umeri, aducea cu artistul Demetriad în rolul lui Răzvan. Sau mai degrabă cu fantele de ghindă din vechile cărți de joc: chip întunecos, ochi păcurii, fălci late cu unghiurile puternice, bărbie despărțită în două felii rotunde ca două mere și fruntea îngustă ascunsă de o cușmă lăsată într-o parte pe trei cute ale unui burduf de armonică. Deștept și orgolios, a deprins numaidecât cum să se poarte.

După amiază am coborât. Stanciu ne aștepta ca și întâia oară. Solemnitatea s-a desfășurat de data asta netulburată între țiganii curioși. Doar câțiva mârâiau împotriva veneticului.

Cererea a făcut-o Mihaly. Stanciu a împreunat mâinile însurăților. La picioarele bătrânului sta descărcată zestrea răscumpărării: zeci de trâmbe de pânză țesută de dada și femeile ei ca să se îmbrace toți țiganii în ele pentru nuntă, maldăre de scoarțe, haine, saci doldora de merinde. La urmă, jucând din frăie, două perechi de cai frumoși, o teleguță și două vaci în pripoane. Stanciu s-a dat mulțumit și a lovit ușor pe umeri cu toiagul pe ginere: semn că poate să-și ia nevasta la șatra lui. De la camping sosiseră fripturi reci, drugi de salam, calupuri de slănină, buturi de șuncă, cozonaci, prăjituri și vinațuri. În tabără și pe poiană au ars zeci de focuri sub pirostria pentru fiert cărnuri. Au clocotit ciorbe, s-au învârtit mămăligi la cujbe, berbeci la crăcane. Pastramă și cârnați sfârâiau de-a dreptul pe cărbuni. Scânduri lungi întinse umpleau tăpșanul, cu bliduri și linguri rânduie de-a lungul lor. Țigănci gătite alergau de colo-colo. Țigani înfingeau în stâlpi masalale să lumineze ospățul noaptea, atârnavu felinare, așezau opaite.

Rada, pe jilt, alături de țiganul ei, era acum o țigancă frumoasă, cu un copil de gât.

Tot interesul se concentrase în Dionis, zeul care înfăptuise minunea. Sta liniștit și împărțea poruncile de pe urmă. Kiva, trântită jos, cu capul în mâini, se bocea ca de mort... Vătaful alerga mânios: se iscau printre țigani înghionteli, se stârneau păruieli care trebuiau, de rușinea străinilor, repede înăbușite. Mocnea ceva. Tabăra bătaioasă sta cu capsă pusă. Dar aburii bucatelor au domolit-o. Cu mic cu mare s-au îmbulzit la praznic, după rudenie și sămânță. Stanciu cu oaspeții de seamă și mirii mâncau deoparte, pe o estradă anume ridicată.

Două tarafe desfătau mulțimea. Înțelegerea era că Mihaly cu tovarășii părăsesc masa îndată ce iese luna și urcă la camping pentru odihnă. Dimineată

plecau. Dionis îi însoțea. Se ducea cu ei în Ungaria. Mirii se retrăgeau în cortul Kivei. Eu rămâneam să prezidez mai departe cheful până la isprăvirea mâncărurilor și sleirea băuturii.

Larma urca uriașă spre stelele abia răsărite. Cântece amestecate cu chiote, pocnete din palme, glume și măscări se-nvălmășeau cu sudalme, urlete de copii, râsete revărsate de-a lungul șirurilor de meseni. Curând, văpăile lunii s-au arătat la răsărit. Dionis s-a uitat la ceas și a dat semnalul plecării. Mihaly s-a sculat, și cu el odată toți cei de pe estradă. Vătaful a șuiert în degete, gloata s-a potolit. Voievodul, luminat de torțe, a glăsuit în țigănește câteva cuvinte de rămas bun, a adus mulțumiri gazdei și și-a lăudat feciorul, pe Dionis – despre care a spus că-l ia cu el să-l însoare, i-a găsit o nevastă ca o împărăteasă.

La vestea că Dionis o părăsește, laia a scos un vaiet sinistru. Kiva a început să se bată cu pumnii și să se blesteme. Ura împotriva Radei răbufni și mai aprigă. Brațe se ridicară, cuțite ieșiră din teci. Ceata devotată Radei sări bărbătește în apărare. Se încinse o bătălie orbeață. Învălmășiți, luptătorii răsturnau felinare, loveau orbiș cu ciomege, cu scânduri, cu blide și clondire. Țigăncile îndârjite aruncau unele în altele cu copiii, apucați de picioare și învârtiți ca niște ghioage. Capete trosneau, oase pârâiau. Curgea sânge ațățător de furie și omor. Mihaly și Stanciu răcneau cât îi țineau piepturile și, cu toiegle ridicate, cercau să despartă valurile acestei mări negre de nebuni încleștați. Deodată, limbi de văpăi roșii se ițiră printre brazi. Țipete depărtate izbucniră. Șatrele luaseră foc și sălașul ardea. Ca prin farmec, căpiala încetă. Țiganii se descleștară și alergară la tabără. Dionis rândui căratul apei, organiză încercuirea incendiului, mântuirea copiilor și bătrânilor lăsați adormiți în corturi. Înnebuniți de flăcări, caii scăpați galopau sforăitori prin tabără, calcând oamenii. Voievodul cu tovarășii s-au năpustit după ei să-i prindă. Repede pârjolul fu curmat. La socoteală se găsi un purcel ars, câteva găini pârlite, troace și boarfe scrum. Flăcările atinseseră un danci și câțiva bătrâni. Oamenii se strângeau în jurul lui Dionis, grijuliu să-i caute, să-i numere. Bătaia se soldase cu câteva capete sparte, piepturi ușor împunse, degete tăiate. Țiganii, fricoși, făcuseră gălăgie cât pentru un masacru. Rada cu Leonte și copilul veniră înspăimântați... cortul lor începuse să se aprinză. Lipsea doar Kiva... Zăcea poate beată undeva. Deodată, Dionis și-aduse aminte:

— Unde-i Florea?

Toți îl uitaseră.

— Unde l-ați lăsat? strigă el spre Rada.

— Adormit în cort la Kiva.

Dionis se repezi, pătrunse îndrăzneț prin brâul de vâlvătaie și ieși cu puiul în brațe. Leșinat, abia mai sufla. El l-a stropit cu apă, l-a mângâiat și l-a trecut lui Leonte. S-a întors apoi la ai lui și a dat semnal de plecare. Oaspeții așteptau cu caii de frâu. Ne-am despărțit c-o lungă îmbrățișare. Dionis m-a rugat să rămân paznic și ocrotitor al taberei până se întoarce. O lună, două, nu știe... I-am petrecut puțin. Luna se ridica. Grupul de cai călăuziți de ciobani pornea înainte, ca să nu se sperie în pădure de luminile și umbrele torțelor.

Dionis cu tovarășii veneau în urmă, însoțiți de Săbăilă și Cărloman, care purtau facle. Și totul s-a topit în bezna pădurii.

Copleșit de emoții, m-am întors în tabăra acum sinistră. Stanciu m-a poftit să dorm la el. Am refuzat. Se cuvenea să ia pe Rada cu bărbatul și copilul, fără adăpost. Am rătăcit câțva timp cu luna în față. Măhnit și obosit, m-am trântit pe un plog de fân. M-a trezit cineva. Ciocârdel mă zgâlțâia de braț. Tabăra nu sufla. Nu se luminase de ziuă.

— Ce este?

Țiganul îmi arăta spre apus creasta de sus a văii. Deasupra brazilor cerul pâlpâia înroșit. Într-acolo era campingul. Fără să mai întreb, am alergat într-un suflet. Amândoi am urcat coastele, am străbătut pădurea, am ieșit pe platou. Depart, padina noastră primea cele dintâi jocuri ale zorilor. Un fum alb, gros, tăiat de limbi obosite de foc, o acoperea în mijloc. Când am ajuns, cortul lui Dionis se năruia ca un rug în mormanul de jar. Nimeni împrejur. Arsese tăcut, în taină, fără să-l știe, fără să-l privească nimeni.

Am bătut în ușa bordeiului. Kalchentrauer a ieșit înspăimântat. A prins să-și frângă mâinile. Nu știa ce se întâmplase. În bordeiul lui adânc nu pătrunsese nici un zgomot, nici un zvon.

— N-ai văzut pe nimeni?

— Nu.

— Pe Dionis l-ai întâmpinat? A trecut pe-aici?

Nu-l simțise. Poate nu l-a sculat ca să nu-l deranjeze. Avea obicei să-și facă singur patul. Și se îngrozi la gândul că stăpânul s-ar fi culcat în cort și ar fi putut arde acolo. Panica mă cuprinsese și pe mine. Dacă Dionis și-a schimbat planul și s-a oprit la camping?

— N-ai auzit tropote de cai, glasuri de oameni?

— Nici asta.

L-am trimis după Săbăilă și ceilalți ciobani. Sosiră toți în goană. I-am îndemnat, i-am rugat să facem tot ce ne stă în putință ca să intrăm în rămășițele fumegătoare.

— Trebuie să căutăm dacă nu a ars Dionis.

— Nu, se luminară ei. Pe boier îl trecuseră peste padină astă-noapte. Nu s-a oprit la cort. Nici măcar n-a sucit capul înapoi când s-a lăsat în vale spre Brașov.

— Nu cumva s-o fi întors?

— Nu. A coborât umăr în umăr cu țiganul cel mare.

— L-ai văzut bine?

— Ca pe dumneata acum.

Am rămas tăcuți în jurul grămezilor arse, până seara, când s-a răcit puțin. Atunci am pornit să scurmăm adânc, amănunțit, cu riscul să ne frigem tăpile, să ne ardem mâinile, să ne pârlim genele și mustățile. Și-am înghețat... În mijloc, un schelet închircit, cu fâșii de tendoane și zgârciuri arse pe el. Ciocârdel a răcnit, a pus mâinile la ochi și a împins-o la fugă spre sălaș.

Dar ne-am dumirit curând. Nu putea fi al lui Dionis. Vărul meu era mult mai înalt și ciolănos. Oasele găsite erau mici, subțiri, tidva rotundă, cu dinți

stricați. Pe deget, un inel. L-am luat. O verigă de aramă. O cunoșteam: a Kivei. Nu mai încăpea îndoială, Kiva arsese. Dar cum? Nimeni nu-și da seama. Toți ajunseră la încheierea că țiganca urcase beată să ție calea lui Dionis, adormise cu țigara aprinsă și cortul luase foc. Nu era altă explicație.

Eu am tăcut. Știam însă adevărul. Kiva prea iubise mult pe Dionis ca să-i îndure plecarea. Pentru el trădase tabăra, mințise pe Stanciu, vânduse pe Rada. De dragul lui se făcuse unealtă și din vrăjitoare ajunsese vrăjită. Odată cu Rada, cădea și ea. Se năruiau ambițiile clădite pe seama fetei și a stăpânului. Văzuse aur, visase împărăție. Și acum rămânea cu Leonte și cu dancii Radei. Și o vedeam noaptea deznădăjduită, umilită, plină de răzbunare, cum dă foc șatrelor. Da, că pusese șomoigul aprins în corturile țiganilor. Pe urmă fugise sus, să se încredințeze dacă Dionis pleacă. Și când l-a văzut că trece fără să se oprească, fără să se uite la ea, care striga să întoarcă măcar capul spre cuibul unde-și clocise visele, a înțeles... Dionis îi părăsea pentru totdeauna.

Atunci a intrat în cort și și-a dat foc singură. Ca o vădană din India. Pe rugul alcătuit din patul lui Dionis... pentru care fusese mamă, dar la care, sunt sigur, jinduise ca o ibovnică. Și nu cred să fiu romantic.

A doua zi m-am târât în vale...

Tabăra – nicăieri... doar urmele focurilor, grămezile de cenușă și rămășițele ospățului... Când de păsări speriate, șatrele ridicaseră aripile și pieriseră. Am rătăcit câtăva vreme printre închipuiri... și am plecat numaidecât acasă, prin Brașov, să nu dau ochii cu dada.

Dionis nu s-a mai întors nici până astăzi. Și n-am mai aflat nimic despre el. Sunt de-atunci peste douăzeci de ani.

Dar nici acum nu mă pot dezbăra de o vedenie. Un pâlț de călăreți în noapte, peste o padină de munte. Toți întorc capul să privească în urmă movila unui cort strălucit. Numai unul, călărind în frunte, pleacă în lume, fără să se uite înapoi.

Iulie-august 1949, București.

POEMUL HANULUI CU URȘI.

HANUL.

AȘEZAT ÎN INIMA MUNCELELOR, la îmbucătura a patru văi, Hanul cu urși aținea calea a patru drumuri mari ce se înnodau în poala lui. Câți se lăsau din munte soseau la el seara, și musai trebuiau să facă popas de noapte. Pe cei ce suiau de la șes îi ajungea așijderi acolo amurgul și îi silea să mâie. Era lege: numai pe lumină se intra în gâtlejurile cotite și bolovănoase ce urcau la munte, ici de-a lungul puhoaielor repezi, colo peste cocoase de pripoare și prăpăstioase piepturi de râpi. Vechi și neuitate drumuri ale țării de demult. Drumul oii, mii de ani bătut în sus și-n jos de copitele mărunte ale talazurilor de turme; drumul sării, croit de carele încărcate de bulgării ocnelor, geamăn cu cel al chihlimbarului până în schelele Dunării și Mării; drumul oalelor și ulcelelor, mai apoi drumul lemnului, de la trunchiul uriaș pentru catarge până la cherestea și draniță, toate încrucișate cu cele ce duc în schimb muntelui bucatele câmpului.

La răspântia lor, hanul sta ca o trecătoare de hotar între munte și șes, pus să ia vamă tuturor câte se vânturau între amândouă.

La începutul leaturilor ce abia se mai țin minte, el fusese han domnesc; pe urmă, dăruit unei mănăstiri, ajunsese călugăresc; ca mai apoi să încapă în mâinile unui boier, ai cărui moștenitori l-au scos la mezat. Acum îl stăpânea Oană, trocar priceput și robaci; sătul de pribegia cu ciubăre în spinare, se însurase și se chivernisise aici.

O dată cu stăpân-su și aidoma lui, hanul, slab și săracuț, o ruină, prinsese cheag, cuprinsese lărgime, se pricopsise în acareturi, îngrășat cu osânza de încăperi noi, guși de poduri doldora de mărfuri și pânțec de beciuri adânci.

Clădit din piatră, cu acoperiș larg de șindrilă, el își deschidea din tindă, de-a lungul unei săli ce-l străbătea de la un cap la altul, odăile mari să găzduiască un sat, afară de polățile din dos, unde sălășluia hangiul, cu nevasta, puița copiilor, adăugată cu argați și slujnice. După un timp, Oană îi anină, la un prăguș al pinului de-alături, o moară, un darac și o pivă. Iar sub o coșarcă pripăși un meșter cu foale și nicovală. Așa că forfota nu se mai sfârșea: de peste drum era oprită pentru hodină și găzduire; peste băștinașii veniți la târguiești sau cinstite mai erau gospodarii din douăzeci de sate, care la măcinat, care la scărmanat lână ori bătut dimie; unii să-și potcovească vitele ori să-și ferece roțile; alții să-și dreagă armele sau măcar să-și potrivească alte chei în locul celor pierdute. Toți treceau, și la venit și la înapoiat, prin curtea hanului, la toate ceasurile zilei și nopții, căci pietrele morii, scărmanătoarele și pivele nu adormeau niciodată, apele nu aveau hodină. Până să le vie rândul la moara îngreuiată, ori la celelalte... ei așteptau la han cinstind. Văzduhul huia neconținut de huruitul morii, șuierul scocului, bătăile barosului, răgete și nechezuri, pocnete și bice, hăieli și înjurături; numai duminicile și sărbătorile se ostoiu, ca să dea rând lăutarilor. Atunci creștea larma hanului, deschis numai pentru negoț și petrecere.

Vad mare și umblat, hanul îi primea cu dragoste pe toți, le da adăpost, îi îndestula cu băutură și mâncare și odihna învrăstă cu sumedenie de povestiri ale întâmplărilor din toată lumea, trecute din gură în gură.

Sub umbrarul din față mesele și lavițele nu se mai ridicau. Bătătura, veșnic plină de care și căruțe dejugate. Saivanele de pe laturi, înțesate pe vreme rea de lume și vite, ograda din spate, netedă ca în palmă, pentru horă, jocuri și dulapul, care, de Paști, în picioarele lui scârțâitoare făcea vânt satului întreg spre cer. Astfel că, din gura primăverii până la căderea troienelor de zăpezi, la Hanul cu urși se perinda tot hronicul celor opt sau zece județe peste care cele patru drumuri se întindeau ca niște brațe uriașe ale lui, trimise să-i aducă oaspeți, bașca brăiele de drumeaguri fugare și poteci ce încingeau plaiurile, cu ramuri tot mai dese în jos către hanul cu farmece de țuică, vin și tutun.

Așa l-am cunoscut de când m-am pomenit; și coboram de la noi dintre livezi, întâi în brațele tatii, apoi de mână cu mama, ca la cea mai vrăjită și plină de minuni priveliște.

URȘII.

Cei mai statornici mușterii ai hanului, nelipsiți de dimineața până seara, erau urșii, adică ursarii cu fiarele lor. Dar când am căscat eu ochii de copil atunci întâia oară scos la lume, ceea ce vrea să zică la han, n-am văzut decât dihăniile. Și m-am ghemuit, țipând, în pieptul tatii. Câteva nopți în șir am tresărit și m-am zbatut în somn. A fost nevoie să mă descântec și să mă afume cu păr smuls din blana jivinelor. Repede însă m-am deprins cu ei, îmi fură dragi și i-am iubit apoi toată viața. Erau buni și blânzi ca cei cu care se înfrățise Făt-Frumos ca să biruie smeii. E drept că nu ședeau cu oamenii la mese, să chefulască, ci cumiți într-un colț al lor, deoparte; numai stăpânii, cu chipurile tuciurii încălcite în bărbii și lațe soioase, din care le albeau ochii și dinții, îi vârau câteodată în gloata noastră, să cerșească, după ce-i jucaseră sculați pe ciomege, cu cuie în labe. Le zvârleam și eu, din brațele mamei, cu sfială, o frântură de covrig, ori câte un cinci parale să-și cumpere cofeturi. Pe urmă am aflat cu ciudă că toată agoniseala le-o mâncau și beau țigani, pe care-i semuiam cu smeii. Și acum parcă aștept să-i văd, cu mersul lor șoldiu și legănat, coborând dintr-un corn al satului răznit pe coclauri, Ursoaica, unde din moși-strămoși își avea sălaș breasla ursarilor. Acolo era scaunul lor. Cu un bulibașă, câțiva meșteri îmblânzitori și o ceată de ciraci, coborau vara munții să prindă puii de urși, pe care îi învățau să joace cu tălpile pe vetre înfierbântate. Aveau hrisoave domnești mereu înnoite care le da slobozenie să-și facă netulburați meseria în schimbul unei dăjdii în bani și blănuri.

Hanul de jos le era târgul de desfacere al mărfii domesticite. Aici îi înfățișau cumpărătorilor – alți țigani, colindători, care se îndeletniceau cu jucatul urșilor prin țară. Rând pe rând, generații de urși din vechime făcuseră faima, un fel de firmă vie, a hanului. Ședeau cumiți, pe brânci ori culcați, așteptând poruncile stăpânilor. Când se iveră cumpărător, chinurile începeau, în hazul tuturor. Toți din han, de la moară, de la pivă, făurărie alergau să-i privească cum saltă pe hădărage, apoi, la altă comandă, se trântesc pe jos, fac pe morții, se scoală iar să se dea tumba, să mugească fioros, să facă ploconul, la sfârșit ducând o labă la frunte, pentru „salut”. Îi hărțuiau astfel câte o zi întreagă, până beau aldămașul celor aleși. Noii stăpâni, încingându-și peste brăie lanțurile petrecute prin belciugele din nasul fiarelor, plecau cu ele, în bocetele țigancelor și puradeilor care îi crescuseră, în rând cu purceii, orătăniile și copiii. Cei rămași se culcau la loc, închizând triști ochii lor mici și urduroși. Cu sau fără cumpărători, ei ședeau acolo mereu înșiruiți, ca la panoramă, așteptând să-i vie chef vreunui mușteriu de o reprezentație; numaidecât, pentru câteva lescăi, danțul, cu bălăbăneala lor pe ciomege, începea.

Câteodată ieșea din gloată un ins cu ruptoare de mijloc și dureri de șale care cerea să-l calce ursul. Pentru operația asta aduceau o bătrână ursoaică, o matahală cu blana galbenă ca mierea, pricepută în asemenea îndeletnicire. Pătimașul se culca la pământ cu fața în jos. Dihania se urca cu pași moi pe el și pornea să-l frământec întâi ușor, cu câteșipatru labele, pe șale și pe spate, apoi, la îndemnul țiganului – hai, Marițo, lasă-te grea – ursoaica se apăsa cu putere, înfundând și ridicând ca niște pistoane buturii picioarelor în mușchii omului, până ce ăsta, nemaiputând răbda, striga: ho! Pentru leac plătea doi

gologani, o litră de rachiu și un ciric de pâine, din care jumătate îl zvârlea doftoriței.

Aduceau câteodată și puiendri nedeprinși bine la joc, să-i învețe cu lumea. Pe ursuleții ăștia îi purtau cu moațe de lănică roșie în frunte și fioncure de panglicuțe la gât, să nu-i dioache, și îi ciomăgeau cu asprime pentru orice greșeală și neascultare. Tuturor le era milă, dar nimeni nu se amesteca: așa era rânduiala. Ba unii ziceau că-i bine să ne slujească nouă, copiilor, pildă. Urșii ăștia năzdrăvani mi-au umplut cu fericite spaime copilăria și au sădit în mine o poezie sălbatică ce dăinuiește încă. Au ajuns un simbol nedeslușit, dincolo de jocul literar, ca dintr-un fel de afinitate tainică, o înrudire afară din fire, ca un totem. Sau poate numai fiindcă, ori pe câte șesuri m-a purtat să joc cu lanțul de gât, viața, sunt și am rămas, măcar în gând și în dor, ca și ei, un habotnic locuitor al muntelui.

CĂMĂRILE ÎMPĂRĂTEȘTI.

HANUL MI-A DESFĂȘURAT APOI TREPTAT și celelalte mari minuni ale lui, unele tainice, ca aceea a odăilor de prăvălie. Când am pășit întâia oară pragul uneia dintre ele, într-o duminică, să cumpărăm lumânare pentru biserică, am crezut că intru în camera unde împăratul din poveste își ținea comorile. Rafturi peste rafturi până-n tavan, îndesate numai cu scumpeturi, stămburi, pânzeturi, mătăsuri și tot soiul de țesături care-ți luau ochii, galbene, roșii, verzi, albastre, pentru rochiile împărătesei și ale domnițelor, basmale, barize, testemele și năframe în toate fețele atârnav de grinzi ca în cer, lângă alte podoabe cu care să se gătească toată curtea împărătească. În altă parte spânzurau zeghilice, ghebe, mintene, ițari, cojoace și tot felul de îmbrăcăminte, alături de opinci, ghete, cizme, iminei, cât pentru toată oastea împărătească pornită la război.

Pe tuspătru tejghelele se înghesuiau pachetele de bumbac, vălătuci de aba, teancuri de țoale și alte cârpeturi mai proaste, pentru straiele norodului de rând. Un băiat de prăvălie le desfăcea și le flutura și le pune sub nasul prostimii... [indescifrabil în text] cutezat să întindă mâna și să le pipăie. Am lăsat-o pe ea acolo și am trecut în altă odaie, plină cu butoaie de măslina, putini cu brânză, lăzi cu pește sărat, cutii pline cu cuie și belciuge, saci cu mălai și făină bălană; mese încărcate cu tot felul de pâineturi, pâine albă cum e cașul, pâine cu două cozi, cu coltuce, pâinișoare în chip de pupeze, covrigi înșirați pe bețe de-a lungul văzduhului. Pe niște polițe late sprijinite de pereți stau rânduie sumedenie de sticle cu băuturi așijderi împărătești, căci unele erau verzi, altele roșii sau galbene, nu searbede ca țuica noastră de-acasă. Oamenii străini stau la masă, negustorul le turna din ele cu niște țoiuri. Când beai, te scuturai de tăria lor. Dintr-o cadă scoteau capetele niște sticlute ciudate. A cerut și tata una, asta era trandafirie, pe care a destupat-o apăsând tare cu degetul cel mare pe un sămbure alb și rotund ascuns ca o nestemată în gâtul ei. Și, minune, a izbucnit cu fâsăituri și spume, cât ar fi stupit zeci de mâțe speriate deodată, o apă roșie. Tata mi-o întinse. Am pus-o cu sfială la gură și m-am înecat: era dulce, rece și înțepătoare. Am băut-o cu mare sfială și nu toată.

Mi se încheiaseră privirile pe altceva: în geamuri stăteau niște borcane cu cofeturi în toate culorile nestematelor din haznaua împărătească, numai că le apărau stoluri de muște, viespi și albine roind în jurul lor. Ce m-a uimit mai mult au fost niște momâi ca niște căciuli ascuțite la vârf, dar de trei ori mai mari decât țurcana din capul meu. Înfășurate în hârtie galbenă, stau la rând ca niște popândăi uriași la marginea tejghelelor. Tata a arătat spre unul din ei și a cerut o litră. Negustorul l-a luat în brațe, l-a desfășat și din scutece a ieșit o piatră albă, ca acelea din care se durează palatele împărătești, și a ciocnit-o cu muchia cuțitului. S-a desprins un bulgăre și câteva așchiuțe, tata a scos și a plătit un kilogram și jumătate, după care mi-a dat și mie câteva fărâmituri. Scump foc, zise el oftând și-l strânse cu grijă. Așa am cunoscut întâi zahărul: în chip de căpățâni. Dar toată viața tot mai mult mi-a plăcut mierea, cu care mi-a îndulcit mama, când m-a înțârcat, dorul de țată.

HORA.

DAR MINUNEA MINUNILOR ERA HORA, pentru care tot satul se lăia din ajun. Oamenii, fetele, flăcăii se preschimbau, se făceau toți frumoși de nu-i mai cunoșteai. De unde acasă umblau cu cămăși negre, acum coborau la han albi ca oile noastre când ieșeau de la scaldă. De unde înjurau, ocărau, își dau poalele peste cap, batjocoreau pe bătrâni, acum mergeau în cumpăt, se făceau blânzi, cuviincioși, schimbau binețe, spășiți sărutau mâinile bătrânilor și se înfățișau hanului, cu toată rânduiala cuvenită unei curți domnești. Aici își arătau toți bunele deprinderi de care se lepădau acasă, vorbeau, se mișcau, zâmbeau cu măsură, uitându-se unul la altul ca în niște oglinzi, unde se căzneau să se vadă altfel de cum erau în toate zilele.

Hanul era și școala și salonul care-ți făcea faima bună sau îți scotea ponoasele.

Duminica, în preajma hanului pe lângă horă se înfiripa și oleacă de târg, adică se strângeau nu numai localnicii, ci venea lume streină din satele vecine, cu tot soiul de mărfuri spre vânzare. Hora începea după-amiaza; jur-împrejurul bătăturii se așezau lavite, pentru privitori. Taraful sta cocoțat în mijloc, pe un fel de podea de scânduri, ridicată pe stâlpi ca la doi stânjeni de pământ, unde urcau pe-o scăriică ce se lua numaidecât. Asta, ca să se împiedice certurile și bătăile între flăcăii satului și cei streini. Ai noștri porunceau un joc sau un cântec. Veneticii, ca să se arate tari, porunceau altul. Lăutarii șovăiau, nu știau ce să facă. Cearta se spărgea în capul lor. Dacă ascultau de unii, potrivnicii nu săreau pe aceștia, care-i așteptau cu cuțitele scoase, ci tăbărau pe țigani, că nu le făceau gustul, îi băteau, spărgeau viorile, rupeau arcușurile. Oană a găsit dezlegarea așa cum văzuse la Huțula – a urcat pe țigani în văzduh, unde nu-i mai ajungeau bâtele și cuțitele harțăgoșilor.

— Ați scăpat, ciorilor, v-ați suit pe cracă, le strigau ciudoși vrăjmașii, când lăutarii începeau brâul în loc de învârtita cerută de tabăra cealaltă, și nu se mai făcea nici o încăierare.

Dar o neorânduială mult mai grozavă, pe care Oană n-o putuse împiedica și care pe noi ne răsturna pentru multă vreme, era furatul fetelor din horă. Un flăcău căruia îi era dragă o fată pe care părinții nu voiau să i-o dea se înțelegea

cu o haită de fărtați, rude ori prieteni, și în focul jocului, când nimenea nu se aștepta, se repezeau ca un stol de ereți în horă și-n vălmășeală răpeau fata dintre surate și fugeau cu ea. Până să se dezmeticească părinții, lumea, până să se alcătuiască o poteră de alți flăcăi care să-i urmărească, se făceau nevăzuți cu prada. Hoțul își ducea mândra acasă la părinții lui și curând se sfârșea cu nuntă. De obicei fata era mai dinainte înțeleasă cu feciorul. Dar întâmplarea mă tulbura aidoma cu cea din basm, când smeul fură și o ascunde pe tărâmul celălalt pe Cosânzeana.

Dar îndeobște hora se petrecea fără întâmplări de acestea. Și când se pleca soarele în chindii taraful începea chindia, însemna sfârșitul. Toți, amestecați, se prindeau de umeri și încingeau un joc nebun. Era cel din urmă. Fetelor, nevestelor, copiilor nu [le] mai era îngăduit să mai stea. Trebuia să plecăm acasă, la muls vite [le], la adus apă, la învățit mămăliga. Rămăneau numai feciorii, care porneau jocurile lor voinicești, ținându-se câte doi-doi de brațe și chiuind ca-n codru. Cum plecau și streinii mai departe, țiganii îndrăzneau să coboare, mai ales că venea refeneaua cu băuturi și cântece la ureche.

Cu prilejul acestor soboruri, hanul mi-a dezvăluit și alte minuni grozave: aici am văzut o femeie năucă, slabă ca o scândură, cu o jumătate de obraz ars de o creștătură roșie, urmele fulgerului. M-a purtat înadins mama să mi-o arate, ca o pildă de neascultare. Nu vruse să fugă de la geam, cum îi strigaseră toți, pe vreme de furtună. Ci făcuse pe grozava și deschisese fereastra și [i] eșise cu capul să privească. Atunci a lovit-o trăsnetul, care, se știe, intră mai ales pe deschizături. Au ridicat-o de jos țeapănă. Greu și-a revenit în fire, dar rămăsese cu o spaimă, rătutită, cu huițe în cap, de care nu se mai vindeca. Acum [o] scoteau din casă să se mai deprindă cu lumea, doar s-o găsi un vraci să-i scoată năuceala. Lumea uitase cum o cheamă, îi ziceau toți trăsnița din fereastră.

Altă dată a trecut pe lângă noi o și mai cumplită minune: un om cu o jumătate de trup moale – nu putea mișca o mână și un picior, avea și ochiul cu pleopa căzută și gura strâmbă într-o parte, ca-n basmul cu jumătate de om. Tot urmările neascultării. Țsta lucrase la câmp în ziua de Rusalii, și ielele, furioase, îl pedepsiseră luându-i mâna și piciorul. Acum îl târau prin târg pentru cerșetorie.

Ielele astea, am aflat atunci, joacă sus în văzduh și vin peste om odată cu vântul turbat, ori de câte ori calcă poruncile și opreliștile lor. Altfel nu fac rău. Trec numai rar noaptea, cântând pe deasupra casei. Dar nu e bine să le-ascuți cântecul. Mama le auzise când era însărcinată cu mine și, deși își astupase numaidecât urechile, se spăimânta să nu ies cumva pocit. S-a bucurat grozav că m-a născut nevătămat. Dar mi-a purtat neconținut grijă, sărmana, să nu-mi fie mințile luate de iele, ceea ce s-a văzut bine mai târziu.

Creșteam și nu știam decât că mă coboram singur la han, tot mai des, de câte zece ori pe zi, mușteriu nelipsit în rând cu urșii.

Hanul era călindarul satului, nu numai cu duminicile lui însemnate cu roșu, cu horă, el ne înștiința că e luni scoțându-și afară la pârau scaunele,

mesele, lavițele, tăbliile tejghelelor, ca să le frece Oană și slugile cu nisip și apă de toate necurățeniile lăsate pe ele de băutorii necumpătați din ajun. Marțea își strângea de dimineață gunoaiile ogrăzii rămase de la vitele călătoare și le da foc. Știam asta după sulurile de fum acru, înălțate ca niște stâlpi să sprijine văzduhul.

Miercurea, hanul își aducea carele și încărcau băligarul strâns dintre picioarele vitelor dejugate în bătătură și din coșare. Oană îl scotea departe, la capătul porumbiștelor și livezilor de pruni.

Joia îl trimitea pe Oană departe, la oraș, cu brișca goală, și știam că e vineri fiindcă hangiul se întorcea seara și descărca brișca umplută vârf cu sacii de marfă cumpărată.

Sâmbătă se petreceau pregătirile grabnice pentru minunile duminicii. Se măturau iar curtea și ograda, se curățau și coșarele, se bătătorea cu maiul tărâmul horei, rămat de porci și răcâit de găini. Iar pe arșițele mari se aninau crengi de tufar verde deasupra lavițelor, să se umbrească privitorii fără acoperiș, sus și deasupra foișorului, unde se coceau lăutarii, ceea ce împrăstia un iz sănătos și proaspăt, ce tăia pe cel de sudoare al horei, cu tot busuiocul și rosmarinul pe care fetele îl purtau în sân și la cingători.

Jalnica minune a Ilenii nebuna am descoperit-o destul de târziu. Într-o sărbătoare, s-a abătut la horă o arătare, ca o femeie înaltă, deșirată, cu părul despletit curgându-i pe spate și cu un fel de rochie lungă, albă, târâș după ea. Lumea s-a dat la o parte – Ileana nebună! Ileana nebuna își cată ibovnicul! Ea s-a ridicat pe vârful picioarelor, a pus palma sub frunte și a privit ascuțit peste mulțime. Apoi a plecat fără o vorbă. Toți s-au sfiit de ea cu un fel de smerenie: înnebunise din dragoste. Acum scăpase de acasă, unde o țineau închisă. Numaidecât în urma ei se ivi un bătrân prăpădit, taică-su, și se luă după ea. Nu făcea nici un rău, decât că rătăcea zănatică pe drumuri, de unde cu greu o aduceau îndărăt.

Dar hanul încrusta nu numai zilele săptămânii, ci în rând cu [cuvânt indescifrabil] vestea marilor schimbări ale anului.

Așa de pildă, înainte de sosirea rândunelelor, hanul ne spunea că vine primăvara. În curtea lui deshăma calul de la o cotigă boșoroagă Galat spoitorul, cu smalaua și târhatul lui. Știam că suntem la Florii, în preajma Paștelui, și trebuie să ne gătim de cozonaci și pască. Numaidecât aprindea focul și înjgheba o vatră, dancii umpleau satele strigând pe la toate porțile: spoim tingiri, spoim cazane! Galat avea locuința într-o margine a orașului, dar avea învoială cu hanul, care de luminatele sărbători se curăța, se spoia, se dichisea și-și arginta din nou toată văsăria.

Satul cobora jos la han cu ciublele⁴⁵ de aramă și le da pe mâna meșterului, care, din urâte și coclite, altă minune, le făcea de argint.

Galat, țigan turcesc, se purta cu șalvari, ca și nevastă-sa, ceea ce ne umplea de un fel de scârbă; muiere cu pantaloni! Amândoi, așezați turcește jos, frecau cu șomoioagele de călți adâncul vaselor, în care apoi ne răsfrângeam ca-n oglinzi. Când isprăveau treaba, cârdul spoitorilor își lua zborul înapoi. Praznicul sfinților Constantin și Elena ni-l vestea iarăși hanul. Pe Oană îl

chema Constantin. De ziua lui, hanul își înălța umbrarul. Cu câteva zile înainte, căruțe încărcate cu o dumbravă întreagă de crengi umpleau curtea cu verdeață și oameni meșteri împleteau la intrare acoperiș din ramuri și lăstare, ca o boltă de codru adânc, unde-mi plăcea să răsufli iz sălbatic de pădure.

Despre apropierea verii, tot hanul ne înștiința. Curtea și preajma lui toată se umpleau de turme behăitoare, trecătoare la vărat în munte. Era o minune de care nu mai mă săturam. Dacă aș fi fost de capul meu, aș fi pornit și eu cu ea odată, spre plaiurile albastre. Bacia puternici și pieptoși, cu saricele spânzurate pe umeri, ca niște dulămi împărătești, păstorii de pe lături, cu fluier în brăie, umbriți de toate tainele depărtării, strunga alcătuită grabnic în chiar ograda hanului, mulsoarea molcomă ce vărsa în ciubăre fântânile laptelui, focurile la care fierbeau pe cujbe tuciurile cu mămăligă, liniștea și somnul turmelor [cuvânt indescifrabil] când și când de o acioaie trezită la gâtul vreunui berbec mi-au lăsat o vrajă ce n-a mai apus. Odată s-a oprit un ciopor întârziat cu o huidumă de cioban după el. Urca încet și cu zăboveli, povestea că-l scutură rău frigurile ce băntuiau acolo în baltă. Noi îl ascultam cu inimile cât purecul, simțea că-l prind iar, și eu le închipuiam aceste friguri ca pe niște zgripturoaice hăde care se țin pe urmele Feți-Frumoșilor ca acesta de față. În adevăr omul s-a întins cât era de mare și a cuprins o laviță, și, apucat de răul cel mare, s-a pornit să tremure zguduind tot umbrarul. Urșii erau nimic pe lângă el. Atunci a ieșit din gloată un creștin umblat prin streini și a cerut lui Oană ca la o oca⁴⁶ de vin negru din cel mai tare și mai vechi, scos de la boasca din fundul beciurilor, a mai turnat în el o litră de țuică de drojdie bătrână, a adăugat doi pumni de sare măruntă, a plămădit, a descântat și a bătut sticlă până a făcut spume, apoi a sculat pe pătimaș și i-a dat-o. Ăsta, fără să mai întrebe ce e, a pus-o la gură și a băut-o toată pe nerăsuflăte, a făcut o dată hă, de ne-am speriat, și s-a culcat la fel... Curgeau gărlă și roaiele de sudori de pe el. Peste două ceasuri s-a sculat sănătos și de bucurie a mai băut o oca, de data asta vin fără sare, numai cu adaos de drojdie bătrână, păstrată numai pentru leac.

Toamna se vestea cu același popas legănat al turmelor la Hanul cu urși. Dar mai ales cu păstrămurile și cărnații pe care hanul le întindea afară la uscat, ca gospodinele rufe pe garduri.

Oană junghia câte o sută de oi deodată, ne uitam cu groază cum le umflă cu țeava să le desprinză pieile de carne, cum le căsăpește să le puie în putini și butoaie la saramură, ca să le scoată apoi să le înșire la soare. Atunci știam că se lasă toamna, că hora intră în odaia cea mare a hanului, că muntele s-a sleit de turme, ogrăzile de poame, și curând are să cadă zăpezile, sub care hanul are să mocnească până la primăvară, că urșii ce intrau așijderi în amortire, împreună cu ursarul, acolo, sus, în Ursoaica lor, răznită pe coclauri.

Noi rămâneam despărțiți de lume, prin casele și bordeiele troienite, ducând dorul minunilor închise cu obloane de zăpadă și zăvoare de ghețuri.

Astea demult, tare demult, când nu plecasem să mă pierd cu desăvârșire în lume. Târziu de tot am auzit că Hanul cu urși a ars. În focul pus de răufăcător ar fi pierit însuși Oană cu nevasta. Și nu am aflat dacă a mai înviat

din cenușă ca pasărea legendară, ceea ce mă întristează amar, căci chiar dacă s-ar întâmpla și minunea asta, pentru mine ar fi fără folos, asemenea pasăre înviind o dată la câte cinci sute de ani.

GROAPA ÎNGERILOR RĂI.

DE LA O VREME, HANUL CHIABUR s-a cerut înzestrat cu ghețarie și, într-o toamnă înaintată, Oană i-a ascultat îndemnul. A strâns oameni și i-a pus să-i sape groapă largă și adâncă pentru ghețarie. Când gerul va fereca pârâul, are s-o umple cu bolovani de gheață, să aibă cu ce răci vara băuturile. La o adâncime de două staturi de om, lucrătorii s-au oprit înfricoșați. Daseră peste niște oase năzdrăvane, ca de câpcăuni: câteva măsele, una singură cât piatra de la răjnița de zdrobit porumb, două lăboaie năprasnice, împietrite, ce-au lăsat în pământ niște găuri ca cele când ai smulge din rădăcină un tufan, și o tighă uriașă, cât cazanul în care făcea Oană țuică, cu locurile ochilor cât niște găvane și vizuini scorburoase ca de vierme, unde fuseseră urechile, și niște țurloaie groase ca pe buduroaiele de stupi. Unii ziceau că-s ciolane de jidovi, pieriți odată cu potopul, alții că sunt rămășițe de smei. Până a venit o babă și ne-a lămurit pe toți. Nu erau niciuna, nici cealaltă, ci se chema că sunt oasele îngerilor răi, care, când i-a alungat cu fulgere și trăsnete Arhanghelul, au căzut aici și, în căderea lor, a plesnit pământul și i-a înghițit, așa arși cum se aflau. Se mai dezgropase când fusese [indescifrabil] asemenea fâlcii de trei coți, cu măsele de cremene cât pietrele de moară. Cui le-a dezgropat nu i-a fost a bună. Trebuia să le dea pe o apă mare el, după ce le-o dezlegă cu cetanii popa, și locul, sfințit cu sfeștanie – ceea ce s-a și făcut. Așa a scăpat hanul și noi toți de pacoste și blestem.

Miercuri, 17 iunie 1957, B [ucurești]

SFÂRȘIT

1 În această antologie am adunat povestiri care se regăsesc în Capul de zimbru, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1988, Căprioara din vis, Biblioteca pentru toți copiii, nr. 25, Editura Ion Creangă, București, 1973, precum și din alte surse [Integrala prozei literare, Editura Anastasia, 1998].

2 Vietate, dihanie, lighioană.

3 Nebunatic, neastâmpărat, zvăpăiat.

4 Lucru uscat, întărit din cauza căldurii și a vechimii.

5 Ossian era un erou și bard legendar scoțian, din sec. III, fiu al lui Fingal. Sub acest nume, James Macpherson a publicat, în 1760, un volum de poezii traduse din limba galică și scoțiana veche și al căror succes a constituit sursa unei mode literare.

6 Hotărât de soartă; profetic.

7 Plecăciune până la pământ pe care creștinii ortodocși o fac când se închină lui Dumnezeu.

- 8 Undiță din răchită.
- 9 Rugăciune rostită de preot în anumite împrejurări (la botez, la înmormântare etc.)
- 10 Procedu magic, căruia i se atribuie însușiri supranaturale; vrajă; farmec.
- 11 crucea-pământului.
- 12 tip caracterizat prin înfățișare primitivă, monstruoasă și anormală.
- 13 Porție de hrană care se dă cailor sau altor animale pentru un anumit timp; tain.
- 14 Călugăr care trăiește într-o mănăstire.
- 15 Coș împletit din papură sau din rogoz.
- 16 Loc umbrit și răcoros unde se odihnesc vara animalele la amiază.
- 17 Răgaz.
- 18 Povară, calabalc.
- 19 emisiunea „Alexandru Ioan Cuza” din 9/21 ianuarie 1865, formată din trei mărci poștale nedantelate, și reprezentau profilul domnitorului Alexandru Ioan Cuza, cu efigia în oval, și cu fața înspre dreapta. Acestea au fost scoase din uz, după abdicarea din 11 februarie 1866 a domnitorului Cuza.
- 20 Emisiune formată din trei mărci poștale nedantelate (1866-1867), îl reprezentau pe regele Carol I din profil, cu efigia în cerc și cu fața spre stânga, într-un stil similar timbrelor franțuzești din acea perioadă, având valorile de 2, 5 și 20 de parale.
- 21 Mărcile CAP DE BOUR au fost primele mărci poștale gumate din sud-estul Europei (prima emisiune: 22 iulie 1858; a doua emisiune: 1 noiembrie 1958.). La gumare a fost utilizată „gummi arabicum” aplicată manual. În Grecia, primele mărci poștale au apărut în anul 1861, în Turcia în 1863, în Serbia în 1866 și în Bulgaria în 1879.
- 22 Yoghini.
- 23 aprox. Calea Rahovei.
- 24 Cămășuță.
- 25 Coborâre.
- 26 Potcap mic, rotund, de catifea, fără boruri.
- 27 Catolic, papitaș. Eretic.
281. Episcop. 2. (Înv.) Stăpânitor, domn, principe.
- 29 Varietate de corindon.
- VaR. Zafir, safir, samfir.
- 30 Denumire biblică a diavolului, personificând bogăția și lăcomia de bani.; P. Gener. Diavol.; P. Restr. Căpetenia diavolilor; satana.
- 31 cherestegiū m. (turC. Keresteđi). Negustor de lemne de construcție.
- 32 abagiu m. 1. Cel ce face sau vinde aba; 2. Cel ce lucrează haine țărănești din abr; ipângele, mintene, nădragi, șube, tuzluci.
- 33 Culegere de texte privind viața contemplativă și ascetică redactată de Părinții Bisericii înainte de sec. 9 și reluată după sec. 13; principala sursă a trăirii ortodoxe. Tradusă în limba română de Dumitru Stăniloae sub titlul „Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii”, în 12 volume (1946-1991).

34 Cuminecătură, împărtășanie.

35 Teorie care pune la baza psihologiei comportarea nediferențiată a omului și animalului față de un stimulente exterior organismului; comportamentism.

36 Interpretarea viselor.

37 Culcat!

38 gigant, fiu al zeiței Gee (Pământul). Era invincibil, deoarece ori de câte ori atinge pământul, trupul matern, căpăta forțe noi. Știind aceasta, Herakles l-a ucis ținându-l în timpul luptei suspendat în aer.

39 Cezar Bolliac sau Cesar Bolliac (n. 23 martie 1813, București – d. 25 februarie 1881) a fost unul dintre fruntașii revoluției din 1848, poet liric protestatar, promotor al studiilor arheologice și gazetar român.

40 Alexandru Odobescu (n. 23 ianuarie 1834, București – d. 10 noiembrie 1895, București) a fost un scriitor, arheolog și om politic român. A fost ministru al monumentelor (1863-1864), și profesor de arheologie la Universitatea din București.

41 Obiect considerat ca aducător de noroc celui care îl poartă; talisman.

42 Alcyone 1. Una dintre pleiade, fiica lui Atlas și a Pleionei. 2. Fiica lui Aeolus, despre care legenda spune că trăia atât de fericită împreună cu soțul ei Ceyx, încât a trezit gelozia Herei, care i-a metamorfozat pe amândoi în păsări de mare. După o altă versiune, Ceyx, pornit să consulte un oracol, și-a găsit moartea în valuri, înecat de o furtună. Distrusă de durere, Alcyone s-a aruncat și ea în mare. Înduioșați de nenorocirea ei, zeii i-au metamorfozat pe amândoi în păsări marine.

43 Veșmânt preoțesc larg și fără mâneci, care se poartă în timpul slujbei peste celelalte haine.

44 În hinduism Shakuntala este soția Dushyanta și mama împăratului Bharata. Povestea ei este spusă în Mahabharata și dramatizată de Kalidasa în jocul său Abhijñānauśākuntala (Semnul de Shakuntala).

45 ciúblă, ciúble, s.f. (reg.) vas de pământ spart la gură; zebeleş.

46 Veche unitate de măsură pentru capacități și greutate, egală cu circa un litru (sau un kilogram) și un sfert; P. ExT. Cantitate de marfă, de obiecte etC. Egală cu această unitate de măsură; vasul cu care se măsoară. Oca mică = măsură falsă, mai mică decât cea legală.